

Väestöliitto

Osmo Kontula toim.

Osmo Kontula toim.

Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS-hanke)

Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä

Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS-hanke)

Osmo Kontula toim.

Mitä pojat todella haluavat tietää seksistä

Tehoa poikien seksuaaliopetukseen
(PoikaS-hanke)

Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 55/2012

© Kirjoittajat ja Väestöliitto

Väestöliitto

Väestöntutkimuslaitos

Kalevankatu 16 B 1. krs

PL 849 00101 Helsinki

puh. (09) 228 050

pop.inst@vaestoliitto.fi

www.vaestoliitto.fi

Kannen kuva: © 2009 Alexandra Panella

Taitto: Taittotalo PrintOne, Helsinki

ISBN 978-952-226-111-3

ISSN 0357-4725

Helsinki 2012

Vammalan Kirjapaino OY

SISÄLTÖ

ESIPUHE.....	5
1. TIEDON KERUUTA POIKIEN SEKSUAALIKASVATUSTA VARTEN	8
2. "KIITOS JO ETUKÄTEEN!" – POIKIEN KIRJOITUKSIA HEITÄ ASKARRUTTAVISTA SEKSIASIOISTA	15
<i>Anna Anttila</i>	
Etnografinen katse nuoruuteen – valmistautumista vai vastarintaa?	16
Tutkimusaineistojen kartuttaminen: monipuolisella aineistolla monisyinen kuva	19
Kysy asiantuntijalta: "Olenko sairas tai jotain?!!!"	21
Oma penis mielihyvän lähteenä.....	27
Kauaskantoiset mitat: "enkai mä jää tällaseks?"	31
Aineistosta nousee penis: "Tuntuu tyhmältä, kun ei tiedä kasvaako penis vielä".....	33
Kohden parisuhdetta eli "Mistä sitä pillua saa?"	38
Temaattinen kirjoittaminen eli lukiolaispoikien muistoja peruskoulusta	40
Poikien arvostamat opetuksen sisällöt ja menetelmät	44
Kulttuuristen käsitysten ja sukupuoliasenteiden kyseenalaistamista kouluopetukseen?	47
Johtopäätöksiä: Poikaerityiset huolen ja huumorin ristiriidat	49
LIITTEET	57
3. SEKSIIN, SEURUSTELUUN SEKÄ KOULUN SEKSUAALIOPETUKSEEN LIITTYVIÄ POIKIEN KOKEMUKSIA JA TOIVEITA NETTIKYSELYSSÄ	61
<i>Anna Anttila</i>	
Taustatietoa vastaajista	62
Poikien ihastukset ja seurusteleminen	64
Kaksijakoisia sukupuoliasenteita	67
Seksiin liittyvät suorituspelot.....	71
Porno ja itsetyytydytys	74
Seksuaalinen suuntautuminen.....	77
Poikien seksiin liittyvät tiedontarpeet ja kouluopetus	78
Sopivasti koulun seksuaaliopetusta	81
Opetusmenetelmät.....	87
Opettajalla suuri merkitys seksuaalikasvatuksessa	91
Johtopäätöksiä, eli miten poikien olisi helpompi saada tietoa "kaikesta niiku oikeesti"	93
4. YLÄKOULULAISPOIKIEN SEKSUAALISET ROOLINOTOT	95
<i>Timo Aho</i>	
Aineistonkeruuprosessi ja metodologiset haasteet	97
Seksuaalisen roolinoton dynamiikka.....	109

Roolinottoon liittyviä vaikeuksia.....	117
Seurustelun ja seksin merkityksestä.....	125
”Kattelu”, ”hauskanpitoa” ja ”pukille” pääsyä ,	130
Sosiaalisten tilanteiden heteromaskuliininen luonne ja ”huoran maine”	137
Otteita näyttämön käsikirjoituksesta	145
Riskipainotteinen ja ”koulumainen” opetus mahdollistaa kasvojen säilyttämisen.....	153
Johtopäätökset.....	165
Liite 1: Teemahaastattelu	175
5. PELKO, RIEMU JA HIMO – POIKIEN PUHELIMESTA APUA HAKEVIEN POIKIEN SEKSUAALISUUSPUHETTA.....	178
<i>Joonas Kekkonen</i>	
Aineiston käyttö PoikaS-hankkeessa.....	178
Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus Poikien Puhelimessa	182
Mistä muista seksuaalisuuden muodoista nuoret puhuvat.....	204
Tutkijan näkökulmasta esiin nousevia ongelmia ja pohdintoja	211
Maahanmuuttajapojat ja seksuaalisuus Poikien Puhelimessa	213
Poikien seksuaalisuuteen liittyvät kriisit	225
Lopuksi	250
Yleishavaintoja.....	253
Koulun tulisi antaa tietorunko ja ohjata lisätiedon hankintaa	254
Liite 1. Poikien Puhelimen tiedonkeruulomake.....	256
6. MILLAISIA TIETOJA JA MILLAISTA SEKSUAALIKASVATUSTA POJAT TARVITSEVAT? 257	
<i>Osmo Kontula</i>	
Tuleeko minusta normaali?	258
Penis on pojille kaiken keskipiste	258
Suhteet tyttöihin	260
Haasteena seksuaalinen moninaisuus ja homopuheet.....	261
Myyttinen ensimmäinen yhdyntä	263
Monikulttuurisuuden haasteet	264
Poikien kokemat kriisit.....	266
Seksuaalisuuden näyttämöt	269
Häpeän välttely seksuaaliopetustunnilla	270
Opettajan keskeinen rooli	272
Koulun seksuaaliopetuksen ja seksuaalivalistuksen kehittäminen	273

ESIPUHE

Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS) -projekti sai kimmokkeen Väestöliiton vuonna 2006 tekemästä laajasta valtakunnallisesta tutkimuksesta (Kontula & Meriläinen, 2007), joka osoitti, että 8. luokan pojilla oli merkittävästi heikommat tiedot seksuaaliterveysasioista kuin samanikäisillä tytöillä. Tämä ei ollut sinänsä uusi tai yllättävä tieto, mutta se pisti pohtimaan mitä asialle voisi tehdä. Asiantilan muuttaminen ei ole helppoa, sillä koulun seksuaalikasvatus on aina painottanut enemmän tyttöjen kuin poikien asioita, ja tytöille on ollut myös tarjolla enemmän erilaisia tietolähteitä ja neuvontapalveluita.

Väestöliitossa päätettiin valmistella aiheesta tutkimus- ja kehittämishanke, joka painottuisi etsimään keinoja siihen, kuinka poikien tietämystä ja osaamista seurustelu- ja seksuaaliasioissa voitaisiin edistää varsinkin koulun seksuaaliopetuksessa. Tämä oli luonteva tavoite siksikin, että edellä mainittu tutkimus oli osoittanut, että koulun opetuksella oli suurempi merkitys poikien kuin tyttöjen seksuaaliedoille. Hankkeen aikana oli tarkoitus myös pohtia, miten poikien seksuaalineuvonnan tarpeet voitaisiin aiempaa paremmin kohdata Väestöliiton omissa palveluissa.

PoikaS -hankkeen yleiseksi pyrkimykseksi asetettiin kehittää pojille suunnatun seksuaaliopetuksen laatua ja parantaa sen vaikuttavuutta. Ajatuksena oli sen avulla ehkäistä ongelmia ja vahvistaa poikien seksuaalisia, sosiaalisia ja terveyteen liittyviä voimavaroja. Hankkeen osatavoitteet olivat:

- Parantaa peruskouluikäisten poikien seksuaaliterveystietoja,
- edistää heidän seksuaalista hyvinvointiaan,
- vahvistaa mieheksi kasvamisen positiivisia malleja,
- sekä kartoittaa monikulttuurisia ja seksuaaliseen moninaisuuteen liittyviä erityistarpeita.

Seksuaalikasvatusta on yleensä suunniteltu aikuisten ehdoilla, ja varsinkaan poikien ääntä ja toiveita ei ole kuunneltu, kun on päätetty kyseisen kasvatuksen sisällöistä ja menetelmistä. Siksi oli hyvät perusteet aloittaa suunniteltu hanke hankkimalla pojilta palautetta siitä, mistä asioista he kaipasivat lisätietoa, miten he tätä tietoa toivoivat saavansa, ja mitkä asiat heitä erityisesti askarruttivat seurustelussa ja seksuaaliasioissa.

Tutkimusvaiheen oli tarkoitus tarjota eväitä johtopäätöksiin siitä, millaisia tietolähteitä ja mitä menetelmiä pojille olisi syytä tarjota seksuaalikasvatuksessa.

Tehoa poikien seksuaalikasvatukseen –hankkeelle haettiin rahoitusta Raha-automaattiyhdistykseltä vuonna 2010. Myönteinen rahoituspäätös (ehdollisesti vuosiksi 2011–2013) saatiin Raha-automaattiyhdistykseltä joulukuussa 2010. Työ hankkeessa alkoi maaliskuussa 2011, jolloin hankkeeseen palkattiin kaksi kokopäiväistä (Timo Aho ja Anna Anttila) ja yksi osa-aikainen tutkija (Joonas Kekkonen). Tästä käynnistyi hankkeen tutkimusosuus, jonka tuloksia raportoidaan tässä teoksessa. Hanke on jo siirtynyt toiseen vaiheeseen, jossa tuotetaan ja testataan materiaaleja ja menetelmiä seksuaalikasvatusta varten. Nyt julkaistavaa tutkimustietoa sovelletaan siinä käytäntöön.

Hankkeessa on monin tavoin hyödynnetty Väestöliiton Seksuaaliterveysklinikan ja Väestötutkimuslaitoksen aiempaa seksuaalikasvatuksen osaamista. Aiemmat tutkimukset ja julkaisut sekä työskentely nuorten Kysymys–vastaus-palstalla sekä Poikien puhelimessa ovat mahdollistaneet sekä näiden tietojen hyödyntämisen että hankkeen nopean etenemisen. Alkuperäistä hankesuunnitelmaa on täydennetty hyödyntämällä Väestöliittoon aiemmin kertyneitä autenttisia tietoja. Poikien lähettämät kysymykset ovat olleet hyvä lähde poikia askarruttavia asioita arvioitaessa, ja Poikien puhelimesta kirjatut tiedot ovat antaneet aidon otannan siitä, mitkä asiat ovat aiheuttaneet pojille jopa kriisejä seksuaaliasioissa. Poikien puhelin on tarjonnut tietoja myös siitä, miten pojat ovat kokeneet seksuaalisen moninaisuuden ja monikulttuurisuuden. Oli arvokasta saada hankkeeseen henkilökohtaisesti mukaan Joonas Kekkonen, jolla oli vuosien pituinen käytännön kokemus keskusteluista Poikien puhelimeen soittaneiden poikien kanssa.

Hankkeen apuna voitiin käyttää myös Väestöliiton koordinoimaa Nuorten seksuaaliterveysverkostoa sekä toiminnan tueksi jo ennen hankkeen alkua koottua monialaista seksuaalikasvatukseen liittyvää yhteistyöverkostoa¹. Tälle yhteistyöverkostolle välitämme erityiskiitokset heidän moninaisesta tuestaan ja avustaan. Verkoston jäseniin on pidetty säännöllisesti yhteyttä ja saatua palautetta on hyödynnetty jatkuvasti. Verkostoon kuuluvat henkilöt ovat muun muassa auttaneet löytämään poikia tutkimuksen eri vaiheisiin.

1 PoikaS-hankkeen yhteistyöverkostoon osallistuivat kaiken kaikkiaan: Eevastiina Gjerstad (Non Fighting Generation ry), Elina Hermanson (Kirkkonummi, Papinmäen erityiskoulu), Mervi Hiilovaara-Teijo (Turun normaalikoulu), Olga Hiltunen (Diak Etelä), Veronika Honkasalo (Nuorisotutkimusverkosto), Anders Huldén (Seta), Bettina Kanninen (Diak Etelä), Mirkka Kenttä (Kirkkonummi, Kirkkoharjun koulu), Juha Kilpiä (Nektaria), Samuli Koiso-Kanttila (VL), Tuula Kuha (Kirkkonummi, Kirkkoharjun koulu), Hannu Pölönen (Salo, Armfeltin koulu), Susanna Ruuhilahti (Nektaria), Minna Salminen (VL), Arja Turku (Oulun aikuiskoulutuskeskus), Antti Vainio (Salo, Armfeltin koulu), Anna Vairio (Kirkkonummi, Kirkkoharjun koulu), Päivi Valli (Nummi-Pusula), Ilse Vogt (Diak Etelä) ja Leila Kurki (Veikkolan koulu).

Väestöliitosta olemme saaneet apua monilta henkilöiltä. Kiitämme lämpimästi Tuija Rinkistä, Mika Lehosta ja Anne Pelanderia heidän avustaan Väestöliiton Kysy asiantuntijalta –palstan tietojen luovuttamisessa ja käsittelyssä. Kiitämme harjoittelijoita Minna Salmista ja Salli Alankoa työstä hankkeessa ja myös myöhemmästä hyvästä yhteistyöstä. Minna Säävälää kiitämme monipuolisista kommentteista. Suvi Järveliniä ja Tiina Helamaata kiitämme lähdekirjallisuuden hankinnasta. Stina Fågelille suuret kiitokset raportin suomen kielen huolellisesta tarkistamisesta.

Mona Aallikkoa ja Mira Poijärveä kiitämme essee-aineiston hankinnasta. Lisäksi kiitämme avusta ja kommentoinnista Ronny Shtarkshallia, Pekka Mustosta ja Johanna Hakalaa. Minna Seitalaa ja Aarni Ervamaata kiitämme nauhoitetun ja kirjoitetun tutkimusaineiston puhtaaksikirjoittamisesta. Erityiskiitoksemme menevät kaikille pojille, jotka osallistuivat kouluissaan ja vapaa-ajallaan tähän tutkimukseen eri tavoilla.

Projektin toimintaa ohjaa vahvistettu hankesuunnitelma sekä Väestöliiton hallituksen asettama ohjausryhmä, jonka puheenjohtajana toimii allekirjoittanut. Ohjausryhmään kuuluvat lisäksi Heidi Peltonen (Opetushallitus), Maija Ritamo (THL), Lasse Kannas (Jyväskylän yliopisto), Dan Apter (Väestöliitto), Mira Poijärvi (Tikkurilan lukio) ja Lauri Elonheimo (Lääketieteen kandidaattiseura). Heille kaikille esitämme lämpimän kiitoksen hankkeelle osoitetusta tuesta.

Erityiset kiitokset tämän tutkimuksen ja teoksen synnystä kuuluvat Anna Anttilalle, Timo Aholle ja Joonas Kekkoselle. He ovat yhteistyössä kanssani koostaneet ja analysoineet hankkeen monipuoliset ja monessa mielessä jopa urauurtavat aineistot. He ovat tehneet todella erinomaista työtä. Uskon ja toivon, että te lukijat saatte tämän työn tuloksista uutta ja inspiroivaa tietoa, joka auttaa teitä ymmärtämään paremmin poikia ja heidän erityisiä tarpeitaan ja kokemuksiaan seurustelu- ja seksuaaliasioissa.

Helsingissä 25.9.2012

Osmo Kontula

1. TIEDON KERUUTA POIKIEN SEKSUAALIKASVATUSTA VARTEN

Edellä on jo todettu, että Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS) hankkeen kimmokkeena oli Väestöliitossa tehty valtakunnallinen tutkimus (Kontula & Meriläinen 2007), jonka mukaan 8. luokan poikien seksuaaliterveystiedot olivat 2000-luvulla selvästi huonommat kuin samanikäisillä tytöillä. Tutkimus oli samalla koulujen välinen valtakunnallinen seksuaaliterveystietokilpailu. Tutkimus herätti monia kysymyksiä ja oletuksia siitä, miksi poikien tiedot olivat niin paljon tyttöjen tietoja huonommat. Haastava oli myös saman tutkimuksen tulos, jonka mukaan muita nuorempina seksuaalikokemuksensa aloittavilla pojilla oli jopa muita poikia huonommat seksuaaliterveystiedot. Tästä voi koitua sekä pojille että tytöille erilaisia ongelmia.

Suomessa on nuorten seksuaalisuutta tutkittu toistaiseksi pääosin erilaisin kyselyin. Ensimmäinen laaja nuorten seurustelua ja sukupuoliasioita käsittelevä tutkimus Kypsyminen, Ihmissuhteet, Seurustelu ja Seksuaalisuus (KISS) aloitettiin Helsingin yliopistossa Matti Rimpelän johdolla vuonna 1985. KISS -tutkimuksen laajaa aineistoa hyödynnettiin monissa eri tutkimuksissa (esim. Kontula & Meriläinen 1988; Kontula 1991) ja sen tuloksia raportoitiin monissa erilaisissa julkaisuissa (ks. esim. Kontula & Rimpelä 1986; Kontula 1987a; Kontula 1987b; Kontula 1989; Topo ym. 1987).

KISS -tutkimuksen jälkeen nuorten seksuaaliasioiden tietämystä ja seksuaalikäyttäytymisen muutoksia on seurattu muun muassa osana valtakunnallista Kouluterveyskysely-tutkimusta (esim. Liinamo ym. 2000; Kosunen ym. 2000; Kosunen 2004; Liinamo 2005; Luopa ym. 2010) sekä Väestöliiton seksuaaliterveystutkimuksissa (Kontula ym. 2001; Kontula & Meriläinen 2007). Lisäksi WHO:n koululaistutkimuksessa on tarkasteltu nuorten seksuaalista kokeneisuutta, asenteita ja tiedonlähteitä (esim. Pötsönen 1998).

Kyselytutkimukset ovat tarpeellisia, kun halutaan selvittää seksuaalisuuteen liittyvien tietojen, asenteiden ja kokemusten yleisyyttä sekä demografisten tekijöiden yhteyksiä käyttäytymiseen. Lisäksi niiden avulla pystytään seuraamaan ajassa tapahtuvia muutoksia ja trendejä. (Papp ym. 2000, 17.) Kyselytutkimusten avulla ei voida kuitenkaan päästä lähelle tutkittavan omaa henkilökohtaista kokemusta ja käsitystä kyseisestä asiasta, sillä lomakkeiden kysymyksenasettelut ovat usein teoriasidonnaisia ja vastausvaihtoehdot etukäteen strukturoituja. Kun tavoitteena on ymmärtää yläkouluikäisten poikien sek-

suaalisuudelle antamia merkityksiä, tulkintoja ja itsemäärittelyjä, on perusteltua valita kvalitatiivisen tutkimusote.

Suomessa on tehty aiemmin joitakin nuorten seksuaaliasioihin ja seurusteluun liittyviä kvalitatiivisia tutkimuksia (Topo ym. 1987; Tirkkonen ym. 1989; Pötsönen & Välimaa 1995; Papp ym. 2000). Nuorten seksuaalisuuteen liittyvä tutkimus on käsitelty myös sukupuolen rakentumista peruskoulujen opetussuunnitelmissa (Lahelma 1992) sekä sukupuolen ja maskuliinisuuksien merkityksiä erilaisissa koulukulttuureissa (esim. Tolonen 2001; Palmu 2003; Gordon ym. 2000; Huuki 2010; Manninen 2010). Lisäksi on tutkittu ei-heteroseksuaalisten nuorten kokemuksia koulujen seksuaalisista käytännöistä (Lehtonen 2003), seksuaalisuuden esittämistä nuorten seksuaalivalistusoppaissa (Yesilova 2001) sekä nuorten kokemuksia seksuaalikasvatusmateriaaleista (Lehtonen 1998; Nummelin 2000). Seksuaaliopetuksen tarkastelu poikien omasta, poikakulttuurisesta näkökulmasta on ollut Suomessa toistaiseksi kuitenkin vähäistä.

Poikien ajatuksia ja tarpeita seksuaalikasvatuksesta on tutkittu laadullisin aineistoin ainakin Englannissa, Irlannissa ja Uudessa-Seelannissa. Näitä tutkimuksia on motivoinut osaksi se, että pojat on saatettu leimata näiden maiden seksuaaliopetuksessa vaikeiksi ja jopa toivottomiksi tapauksiksi. Poikien levoton käytös on voinut käytännössä ilmentää vastarintaa sille, että he ovat kokeneet opetuksen olevan tarkoitettu vain tytöille, lisäksi se on voinut tuntua heistä seksuaaliasioiden sensuroinnilta ja nauttimisen kieltämiseltä. Populaarikulttuurin luomien mielikuvien rinnalla opetukset turvaseksistä ja isäksi tulemisen välttämisestä ovat voineet tuntua pojista etäisiltä. (Hilton, 2007.)

Pojille on aiheuttanut suoritusahdistusta se, että heiltä on odotettu seksuaalista aloitteellisuutta, tietämystä ja kokemusta siitä kuinka ollaan yhdynnässä. Maineensa ja kasvojen menetyksen pelon vuoksi he eivät ole voineet tuoda koulussa tietämättömyyttään esille. Koulun opetus ei ole tarjonnut heille tietoja siitä, kuinka seksitaidot voisi ottaa haltuun. Tytöt ovat vahvistaneet haastatteluissa, että samanikäiset pojat eivät heitä kiinnosta, koska pojat eivät tiedä mitä seksissä pitäisi tehdä. Pojat ovat siksi yrittäneet hankkia tarvittavat tiedot ja taidot salassa, usein pornografian avulla. (Hyde ym., 2005; Measor, 2004.)

Pojat ovat kritisoineet seksuaaliopetuksessa sitä, että se on heistä liian tylsää ja samana toistuvaa samalla, kun se kuitenkin ei ole ollut riittävän yksityiskohtaista. Poikien mielestä seksuaaliopetus epäeritisoi seksin ja kieltää sen, että nuoret olisivat oman seksuaalisuutensa oikeutettuja ja positiivisia subjekteja. Opetuksessa varoitellaan liikaa tyyliin: ”älä tee sitä”. Pojat haluaisivat puhua miesten asioista. Tällöin heidän ei tarvitsisi niin paljoa piilotella seksiin liittyviä huolenaiheitaan. (Allen, 2008; Forrest, 2000; Hilton, 2007.)

PoikaS-hankkeessa suomalaispoikien elämää lähestytään niin sanotusta alhaalta ylöspäin -näkökulmasta. Menetelmällä pyritään saamaan mahdollisimman autenttista tietoa tutkimuskohteesta ja tutkimuskohteilta itseltään. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sen tutkimista tavoittaako opetus noin 15-vuotiaan suomalaispojan sisäisen maailman ja häntä askarruttavat kysymykset tässä ja nyt. Tavoitteena on saada esille niin sanottua poikaerityistä kulttuurista tietoa. Se kuvaa sitä, miten pojat kokevat oman elämänsä samoin kuin sitä, millä tavoin he joutuvat ottamaan huomioon ympäristönsä suhtautumisen ja mahdolliset reaktiot heidän kysymyksiinsä, jotka liittyvät seurusteluun ja seksuaaliasioihin.

Hankkeen alkuperäiseen suunnitelmaan kirjoitetun tiedonhankinnan tavoitteena oli haastatella poikia ja kerätä heiltä essee-kirjoituksia hankkeen intressialueista. Näitä menetelmiä ryhdyttiin siis ensimmäisenä testaamaan hankkeen esitutkimusvaiheessa kevään 2011 aikana. Esitutkimusvaiheessa luotiin paljon arvokkaita kontakteja ja yhteistyöverkostoja, jotka helpottivat varsinaisen tutkimusaineiston hankintaan osallistuvien poikien rekrytointia hankkeeseen syksyn 2011 aikana.

Haastattelujen erilaisia tekniikoita ja sisältöjä testattiin sekä yksilöhaastatteluilla että ryhmähaastatteluilla. Samaan aikaan kootut essee-kirjoitukset osoittautuivat ennakoitua huonommiksi tietolähteiksi. Yläkouluikäiset pojat kirjoittivat seksuaaliasioihin liittyvistä pohdinnoistaan melko niukasti ja antoivat myös kriittistä palautetta pilottikouluissa toteutetuista kirjoitustehtävistä. Ryhdyimme siksi testaamaan vielä muita vaihtoehtoisia tiedonkeruumenetelmiä yhteistyöverkoston kuuluvien henkilöiden toimipaikoissa. Näitä olivat muun muassa erilaiset piirustus- ja sanatehtävät. Ne tuottivat kuitenkin liiaksi oppikirjapuheen kaltaista materiaalia.

Esitutkimusvaiheen keskeinen johtopäätös oli, että riittävän laadukkaan tiedon saamiseksi täytyy kerätä monipuolisempia aineistoja kuin mihin hankesuunnitelmassa oli varauduttu. Hankkeen tutkimusosiossa valittiin siten tutkimusmenetelmäksi niin sanottu *Mixed Methods* -menetelmä. Tämä moniaineistomenetelmä on osoittautunut aiemmin erittäin hyödylliseksi, vaikka se edellyttääkin tutkimustyöltä enemmän resursseja. Eri tavoin kerätyt aineistot tuovat aiheesta esiin enemmän ja ennalta arvaamattomiakin puolia.

On huomattava, että eri aineistojen monipuolisuuden hyödyntäminen vaatii tutkijoilta jatkuvampaa ja tiiviimpää keskinäistä vuoropuhelua kuin yhteen aineistoon syventyvä analyysi. Tämä jatkuva vuoropuhelu toimii toisaalta indikaattorina sille, miten tutkimuksen tavoite etenee ja onko esimerkiksi aihetta painottaa jotain aineistoa muita enemmän.

Alkuperäiseen hankesuunnitelmaan sisältyneet haastattelut rajattiin pääosin yksilöhaastatteluiksi, ja essee-kirjoitukset päätettiin kohdentaa vähän suunniteltua vanhempiin

lukio-ikäisiin poikiin. Heitä pyydettiin muistelemaan kokemuksiaan yläasteella saamastaan seksuaaliopetuksesta ja sen myöhemmästä käyttökelpoisuudesta. Lisäksi päätettiin ottaa mukaan jopa kolme aineistoa, jotka eivät vielä olleet mukana hankesuunnitelmassa.

Hanketta päätettiin ensinnäkin täydentää Väestöliiton Poikien puhelimen aineistolla. Tämän aineiston kanssa saatiin työskentelemään Joonas Kekkonen, jolla oli pitkä kokemus keskusteluista kyseiseen puhelimeen soittavien poikien kanssa. Varsinaisen aineiston lisäksi tässä päästiin siis hyödyntämään näihin puheluihin ja niiden prosessointiin liittyvää niin sanottua hiljaista tietoa.

Toiseksi aineistoja päätettiin täydentää käyttämällä hyväksi aiemmin Väestöliitossa tallennettuja poikien lähettämiä seksuaali aiheisiä kysymyksiä nuorten Kysymys-vastaus-palstalle. Nämä kysymykset toivat autenttisesti esille sen, millaisia kysymyksiä pojat olivat rohjenneet esittää palstalla turvautumalla anonyymien kysyjän rooliin. Nämä ovat tyypillisesti asioita, joita he eivät ole kehdanneet kysyä koulun opetuksen yhteydessä.

Kolmantena lisäaineistona hankkeeseen päätettiin lisätä pojille suunnattava nettikysely, joka tehtiin Webropol-ohjelman avulla. Tämän kyselyn tavoitteena oli saada kootuksi vähän haastatteluja laajempi otanta poikien näkemyksistä ja kokemuksista sekä täydentää tietoja suhteessa hankkeen muihin aineistoihin. Nämä kolme aineistoa yhdessä luonnollisesti lisäsivät monin tavoin hankkeen kokonaistyömäärää, mutta samalla ne paransivat oleellisesti kerättävän tiedon monipuolisuutta ja kattavuutta. Ne syvensivät ymmärrystä siitä, mitkä seksuaalisuuteen liittyvät asiat olivat pojille erityisen läheisiä mutta toisaalta myös heitä askarruttavia.

Vaikka tutkimushankkeeseen sisältyi nettikysely, oli tutkimuksen selvä pääpaino siis laadullisissa aineistoissa. Tarkoituksena oli kiinnittää huomio nuorten omiin käsityksiin ja niissä julkilausuttuihin arvoihin. Yhtenä päämääränä oli tavoittaa jotain oleellista poikien ja nuorten miesten yhteisesti jakamasta seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvästä arvomaailmasta, siis jotain poikaerityistä. Tavoitteena oli tavoittaa seksuaalisuuspuhetta, joka ilmaisee kulttuurista tietoa pojista. Tämä kulttuurinen tieto kertoo paljon myös poikien maailmankuvasta.

Tutkimuksen aineistot kerättiin vuoden 2011 syksyllä ja samalla ryhdyttiin hyödyntämään aiempaa Väestöliittoon kertynyttä tietoa. Aineistojen analyysi ja raportointi alkoi vuoden 2012 alussa. Tässä työssä keskityttiin poikien kannalta merkityksellisiin ja heitä seurustelussa ja seksuaaliasioissa askarruttaviin kysymyksiin. Tämän tiedon avulla on mahdollista arvioida missä määrin koulun seksuaalikasvatus vastaa poikien erityistarpeisiin ja odotuksiin ja miten seksuaalikasvatuksen keskeiset kehittämistarpeet tarkentuvat poikien kannalta.

Analyysien tuloksista kirjoitetaan tämän kirjan seuraavissa luvuissa. Tutkijat Timo Aho, Anna Anttila ja Joonas Kekkonen kirjoittavat käsittelemiensä aineistojen tuloksista kukin omassa luvussaan. Anna Anttila on kirjoittanut kirjaan kaksi lukua. Niistä toinen käsittelee nettikyselyn tuloksia. Kirjan viimeisen luvun on kirjoittanut Osmo Kontula. Siinä luvussa on eri aineistojen yhteenvetoa sekä johtopäätöksiä tulosten soveltamisesta käytäntöön. Raportin tulosten toivotaan tarjoavan tietoperustaa ja virikkeitä aihepiiriin uusille opetusmateriaaleille ja -menetelmille.

Hankkeen päätavoite on kehittää peruskoulujen seksuaaliopetusta erityisesti poikien näkökulmasta. Projektissa tuotettu tieto auttaa kasvattajia ymmärtämään paremmin yläkouluiäkikäisten poikien elämää ja seksuaalista kokemusmaailmaa. Tämän lisääntyneen tiedon ja ymmärryksen sekä tuotettavien opetusmateriaalien turvin koulun seksuaaliopetusta voidaan kehittää siten, että se kohtaa tehokkaammin poikien yksilölliset tarpeet.

Vaikutukset näkyvät poikien seksuaaliterveydessä, sosiaalisten voimavarojen vahvistumisena, viihtyvyytenä oppitunneilla (opettajat, oppilaat) sekä sukupuolten ja -polvien välisen ymmärryksen kohentumisena. Projektin tulosten avulla ehkäistään ongelmia ja vahvistetaan erityisesti poikien seksuaalisia, sosiaalisia ja terveyteen liittyviä voimavaroja. Vaikutukset näkyvät nuorten parisuhteiden laadun kehittymisenä sekä erilaisten seksuaalisuuteen liittyvien ongelmien lievittymisenä ja vähenemisenä.

Lähteet

- Allen, Louisa (2008). They think you Shouldn't be Having Sex Anyway: Young People's Suggestions for Improving Sexuality Education Content. *Sexualities* 11/5. Sage Publications. London.
- Forrest, Simon (2000). "Big and Tough": boys learning about sexuality and manhood. *Sexual and Relationship Therapy*, Vol. 15 3/2000.
- Gordon Tuula, Holland Janet & Lahelma Elina (2000). Making Spaces. Citizenship and Difference in Schools. Chippenham, Antony Rowe Ltd.
- Hilton, Gillian (2007). Listening to the boys again: an exploration of what boys want to learn in sex education classes and how they want to be taught. *Sex Education*, Vol. 7, No 2/2007.
- Huuki, Tuija (2010). Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokiilassa. ACTA UNIVERSITATIS OULUENSIS Scientiae Rerum Socialium E/113. Oulun yliopisto. Juvenes Print. Tampere 2010.
- Hyde, A; Howlett, E; Drennan, J & Brady, D (2005). Masculinities and young men's sex education needs in Ireland: problematizing client-centered health promotion approaches. *Health Promotion International*, Vol 20 No. 4/2005. Oxford University Press.

- Kontula, Osmo (1987a). Nuorten seksi. Otava. Keuruu 1987.
- Kontula, Osmo (1987b). Nuorten sukupuolimoraali. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Sarja Tutkimukset 6/1987. Valtion painatuskeskus. Helsinki 1987.
- Kontula, Osmo (1991). Sukupuolielämän aloittamisen yhteiskunnallisista ehdoista. Sosiaali- ja terveyshallitus. Tutkimuksia 14/1991. Valtion painotuskeskus. Helsinki.
- Kontula, Osmo & Meriläinen, Henna (2007). Koulun seksuaalikasvatus 2000-luvun Suomessa. Väestöntutkimuslaitos – Katsauksia E 26/2007. Helsinki: Vammalan kirjapaino Oy.
- Kontula, Osmo (1989). Nuorten sukupuoliasioita koskevan moraalijattelun kulttuurinen ja sosiaalinen tausta. Kansanterveystieteen julkaisuja M 104:1989. Helsinki.
- Kontula, Osmo & Meriläinen, Jouni (1988). Nuorten kypsytymisen seurusteluun ja seksuaalisuuteen. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Tutkimukset 9/1988. Helsinki.
- Kontula, Osmo & Rimpelä, Matti (1986). Nuorten seurustelu ja seksuaalisuus. Suomen Lääkärilehti 41:3193–3198.
- Kontula, Osmo; Cacciatore, Raisa; Apter, Dan; Bildjuschkin, Katriina; Törhönen, Marjatta; Koski, Seija & Tiilo, Leena (2001). Nuorten tiedot seksuaaliterveydestä. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja E 11/2001. Väestöliitto. Helsinki.
- Kosunen, Elise (2000). Nuorten seksuaaliterveys. Teoksessa O. Kontula & I. Lottes (toim.) Seksuaaliterveys Suomessa. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 270–281.
- Kosunen, Elise (2004). Seksuaalikäyttäytymisen muutokset. Teoksessa E. Kosunen & M. Ritamo (toim.) Näkökulmia nuorten seksuaaliterveyteen. Raportteja 282. Helsinki: Stakes, 46–60.
- Lahelma, Elina (1992). Sukupuolen eriytyminen peruskoulun opetussuunnitelmassa. Tutkimuksia 132. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitos. Helsinki: Yliopistopaino
- Lehtonen, Jukka (1998). Heteroseksuaalisuus oppikirjoissa – lähtökohtana ei-heteroseksuaalisten nuorten kokemukset. Teoksessa H. Helve (toim.) Nuorten arki ja muuttuvat rakenteet. Nuorisotutkimus 2000, 5/98. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Lehtonen, Jukka (2003). Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset. Helsinki: Yliopistopaino & Nuorisotutkimusverkosto.
- Liinamo, A; Rimpelä, M; Kosunen, E & Jokela, J. (2000). Nuorten seksuaaliterveystiedot. Suomen Lääkärilehti 55 (45), 4603–4609.
- Liinamo, Arja (2005). Suomalaisnuorten seksuaalikasvatus ja seksuaaliterveystiedot oppilaan ja koulun näkökulmasta: arviointia terveyden edistämisen viitekehityksessä. Studies in sport, physical education and health 106. Jyväskylän yliopisto.
- Luopa, Pauliina; Lommi, Anni; Kinnunen, Topi & Jokela, Jukka (2010). Nuorten hyvinvointi Suomessa 2000-luvulla: Kouluterveyskysely 2000–2009. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportteja 20/2010. Helsinki.
- Manninen, Sari (2010). ”ISO, VAHVA, ROHKEE – KAIKENLAISTA”. Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat ja väkivalta koulussa. ACTA UNIVERSITATIS OULUENSIS Scientiae Rerum Socialium E/112 Oulun yliopisto. Juvenes Print. Tampere 2010.
- Measor, Lynda (2004). Young people's views of sex education: gender, information and knowledge. Sex Education, Vol 4, No. 2/2004. Carfax Publishing.
- Nummelin, Raija (2000). Seksuaalikasvatusmateriaalit – pääkaupunkilaisten nuorten näkemyksiä ja kokemuksia. Acta Universitatis Tampereensis 778. Tampere: Tampereen yliopisto.

- Palmu, Tarja (2003). Sukupuolen rakentuminen koulun kulttuurisissa teksteissä. Etnografia yläasteen äidinkielen oppitunneilla. Helsinki: Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 189.
- Papp, Krista; Kontula, Osmo & Kosonen, Kati (2000). Nuorten aikuisten seksuaalikäyttäytyminen ja seksuaaliset riskinotot. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja D 36/2000. Väestöliitto. Vammalan Kirjapaino Oy.
- Pötsönen, Riikka & Välimaa, Raili (1995). Seurustelu ja pelkkää asiaa. Terveystieteen laitoksen julkaisusarja 1/1995, Jyväskylän yliopisto
- Pötsönen, R (1998). Naiseksi, mieheksi, tietoiseksi: Koululaisten seksuaalinen kokeneisuus, HIV/AIDS-tiedot,-asenteet ja tiedonlähteet. *Studies in sport, physical education and health* 59. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.
- Tirkkonen, Jarkko; Hukkila, Kristiina & Kontula, Osmo (1989). Tyttöjen ja poikien seksuaalikulttuurit – Teenage girls' and boys' sexual cultures. Lääkintöhallituksen julkaisuja. Terveyden edistäminen. Sarja Tutkimukset 15/1989. Helsinki.
- Tolonen, Tarja (2001). Nuorten kulttuurit koulussa – Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset. Gaudeamus, Tammer-Paino, Tampere.
- Topo, Päivi; Kontula, Osmo & Meriläinen; Jouni (1987). Nuorten käsityksiä toisesta sukupuolesta, seurustelusta ja seksuaalisuudesta. *Kansanterveystieteen julkaisuja M 100: 1987*, Helsinki.
- Yesilova, Katja (2001). Sukupuolittunut seksuaalikasvatus. *Sosiologia* 3/2001. Sosiologia-lehti. Westermarck-seuran julkaisuja.

2. "KIITOS JO ETUKÄTEEN!" – POIKIEN KIRJOITUKSIA HEITÄ ASKARRUTTAVISTA SEKSIASIOISTA

Anna Anttila

Lähtökohtana vain poikiin kohdistuvalle seksuaalikasvatushankkeelle oli huoli siitä, että poikien tiedot seksuaaliterveydestä olivat 2000-luvun alkupuolella selvästi huonommat kuin samanikäisillä tytöillä. Vaikka ”Tehoa poikien seksuaaliopetukseen” -hanke saikin alkusysäyksensä kahden sukupuolen vertailusta, keskittyi sen tutkimusosio vain poikiin. Lisäksi alkuperäisen huolenaiheen syiden sijaan pyrittiin jäljittämään poikakulttuurin moniulotteisuutta, kun tutkimuksessa kuunneltiin poikien omia kokemuksia kulttuureissaan. Laadullinen, etnografinen tutkimus pyrkii näkemään myös tutkittavien elämän tavanomaisuuksia toisin kuin nuoria ylhäältä alaspäin katsova näkökulma, joka usein keskittyy vain yhteen, aikuisia huolestuttavaan asiaan.

Sukupuolisensitiivinen poikatutkimus kuuluu sekä nuorisotutkimukseen että sukupuolentutkimukseen. Tieteenalana sukupuolentutkimuksen synty liittyy feminismistä alkunsa saaneen naistutkimuksen oppihistoriaan. Varsinainen erillinen poikatutkimus ei ole vielä vakiinnuttanut paikkaansa omana tieteenalanaan toisin kuin tyttötutkimus, joka syntyi 1970-luvulla sosiologisen kulttuurintutkimuksen parissa. Tällöin alakulttuurien tutkijat kiinnittivät huomiota siihen, että nuorisotutkimus oli käytännössä merkinnyt poikien tutkimusta (McRobbie & Garber 1976). Alkuaikojen tasa-arvofeminististä, yhteiskunnallisiin rakenteisiin keskittyntä, tyttötutkimusta on myöhemmin arvosteltu yleisestä teoretisoinnista, joka sivuutti tyttöihin kohdistuvan empiirisen tutkimuksen (McRobbie 1994, 160; Chin 2001; Lähteenmaa 2002). Kriittistä syntynyt myöhempi empiirinen tyttötutkimus on taas saanut moitteita siitä, että tyttökulttuuria on verrattu stereotyyppiseen ja vain teorioiden pohjalta muodostettuun poikakulttuurin illuusioon (ks. Puuronen 2006, 138–139).

Tosielämän poikakulttuureista puhuttaessa viitataan siis poikien keskenään omissa ryhmissään luomiin käytäntöihin ja merkityksiin. Vaikka tutkimuksen kohteena ovat vain pojat, ei heteronormatiivista seksuaalisuutta ja seurustelua tutkittaessa voi tyttöjen olemassaoloa täysin ohittaa. Poikien sukupuoliroolien muotoutumista voidaan tarkastella siten myös suhteessa tyttöihin, ei vain yksilöiden tai poikaryhmien välisinä eroina

ja samankaltaisuuksina. Tytöt ovat läsnä, vaikka eivät fyysisesti olisikaan paikalla ja poissaolollaan he vaikuttavat sukupuolikulttuurien sisältöihin. Poikien heteroseksuaaliperinnettä ei voisi edes tutkia, jos tyttöjen läsnäolo – puhe tytöistä – sivuutettaisiin. (Vrt. esim. Hey 1997; Anttila 2009.)

Etnografinen katse nuoruuteen – valmistautumista vai vastarintaa?

Lapsia ja nuoria koskevassa tutkimuksessa yksi tärkeimmistä kysymyksistä ja tutkijan valinnoista on se, miten kohteen elämänvaihe nähdään, eli onko lapsuus tai nuoruus jo sinällään arvokasta ja oikeaa elämää vai valmistavatko elämänvaiheen teot ja oleminen lasta ja nuorta tulevaisuuteen ja siihen varsinaiseen ihmiselämän tarkoitukseen, mikä ilmeisestikin on keski-ikäisyys (Virtanen 1980, 46). Lapsuuden tutkijat pyrkivät suhtautumaan tutkimuskohteeseensa yhtä arvostavasti kuin sitä seuraaviinkin elämänvaiheisiin – aikuisten suhtautuminen lapsiin kun parhaimmillaankin on varsin alentuvaa (esim. Virtanen 1970, 22). Jos koulussa opitaan asioita elämää varten, missä tämän elämän preesens on – nykyisyydessä vai vasta aikuisuudessa? Keskustelevatko opettaja ja oppilaat avoimesti ja tasavertaisesti esimerkiksi tämänhetkisten nuorisokulttuurien seksitrendeistä, poikien seksuaalisesta eetoksesta tai niistä todellisista tilanteista, joissa pojat ja seksi toisensa kohtaavat, vaikkapa poikien kertomista kännisekoiluista tai nettipornosta? Vai painottuuko seksuaaliopetuksessa valmistautuminen mallikelpoiseen (heteroseksuaaliseen) ja lisääntymiseen tähtäävään kypsien aikuisten parisuhteeseen pidättäytymällä ja itseään varjelemalla?

Yleisesti ottaen kaikki lapsuuden instituutiot harjoittavat hyvää tarkoittavaa, mutta enimmäkseen holhoavaa lapsipolitiikkaa, jonka päämääränä on kohteen eli lapsen kasvattaminen laadukkaaksi kansalaiseksi. Lapsipolitiikassa tarve määritellään ylhäältäpäin, minkä jälkeen hallinto luo palvelut tyydyttämään tätä aikuisten sanelemaa tarvetta. Esimerkiksi nuorten käsitys ihanteellisesta oman tai kumppanin kehosta, ihmissuhteista ja ensimmäisen yhdynnän ajankohdasta saattaa olla täysin vastakohtainen seksuaalikasvatuksen ja seksuaaliterveystiedon tavoitteille:

kun kouluissa lisättiin seksuaalikasvatusta, yhdyntöjen aloittamisikä nousi. Erityishaasteita --- median, erityisesti pornon, tuottamat vääristyneet mielikuvat ja tavoitteet, jotka koskevat muun muassa kehoa, ihmissuhteita ja seksiä. (Väestöliitto 2011, 9.)

Poikia itseään kuunteleva etnografinen tutkimus täydentää julkisten aikuisinstituutioiden tuottamien lasten- ja nuorisokulttuurien tutkimusta, esimerkiksi kasvatustieteellistä ja mediakulttuurin tutkimusta. Virallisten kasvatusinstituutioiden ohella vertaisryhmät ovat merkittävimpiä kasvattajia. Poikien omien elämäkokemusten ja poikana elämisen tapojen kautta on myös nähtävissä, millä konkreettisilla tavoilla laajemmat kulttuuriset ja yhteiskunnalliset käsitykset sukupuolista elävät vertaisryhmäkulttuurien arjessa. (Vrt. Anttila & al. 2011, 136; Herron & Sutton-Smith 1971; Kytömäki 1999; Corsaro 2005.)

Mitä seksuaalisuus tai seksi pojille juuri nuoruudessa merkitsee? Empiirisiin tutkimusaineistoihin perustuvasta seksuaalisuuspuheesta voi löytää ilmaisia poikien maailmankuvasta ja siihen liittyvästä kulttuurisesta tiedosta sekä julkilausutusta tiedon puutteesta. Tavoitteena oli saavuttaa niin kutsuttua poikaerityistä kulttuurista tietoa, joka on omalakistaan eli jotain muuta kuin yhdessä tyttöjen tai aikuisten miesten kanssa jaettu maailmankuva. Keski-ikäiselle naistutkijalle poikaerityisyys on jotain ”toista” eli se lienee kaikkea sitä, mikä näyttäytyy – jos näytetään – mahdollisimman kaukana omasta arkisesta elinpiiristäni.

Kaikki tutkimusaineistot PoikaS-hankkeessa on tuotettu poikia itseään kuulemalla eikä vanhempia¹ tai ammattiasiantuntijoita haastatteleamalla. Etnografisilla tutkimusmetodeilla pyritään tavoittamaan tavanomaisuutta ja murtamaan nuoruutta ylhäältä alaspäin katsovaa aikuis- ja varsinkin kasvatusinstituutioiden huolinäkökulmaa. Ylhäältä alaspäin -näkökulman rajoitteena on erilaisten huolten painottamisen lisäksi usein myös se, että kaikki pojassa tai hänen yhteisössään tapahtuva selitetään vain yhdellä asialla. Tällaisia ovat esimerkiksi hormonitoiminta tai irtautuminen vanhemmista, ikään kuin murrosiässä pojan entisen elämän kaikki muut ulottuvuudet lakkaisivat olemasta.

Nuorisoon liittyvät huolet ovat iskostuneet kulttuuriimme jopa niin, että koko ikäkautta pidetään uhkana yksilölle. Virallisissa länsieurooppalaisissa seksuaalikasvatuksen standardeissa suositellaan 12–15-vuotiaille tavoitteeksi oppia ”hyväksymään murrosikä ja vastustamaan vertaispainetta” (WHO 2010, 48). Seksuaalikasvatuksessa on standardien mukaan kerrottava tytöille ja pojille ”riskialttiista (seksuaalisesta) käyttäytymisestä ja sen syistä (alkoholi, huumeet, vertaispaine, kiusaaminen, prostituutio, media)” (mts. 50). Vertaisryhmänä nuoriso on ainutlaatuinen – tuskin minkään muun yhteisön tai ikäkauden toimintaan liitetään jo periaatteessa vastaavaa staattista ja universaalista uhkaa.

1 Vanhemmille tiedotettiin tutkimuksesta Liitteenä 2 olevalla kirjeellä.

Tässä tutkimuksessa ei esimerkiksi etsitty syitä poikien huonommalle tietokilpailumestykselle poikien oletetusta huonommasta kyvystä oppia asioita tai muista oletetuista kognitiivisten taitojen puutteista tai siitä, että he kaikki kehittyisivät joka saralla aina kaksi vuotta tyttöjä jäljessä. Mieluumminkin syy siihen, että pojat eivät osaa vastata seksitietokilpailun kysymyksiin, voi johtua kysymyksistä. Monet niistä eivät joko kosketa heitä mitenkään tai virallinen oikea vastaus ei ole poikakulttuurissa hyväksyttävien normi. Pojat täyttävät 14 vuotta sinä vuonna, kun he siirtyvät peruskoulun kahdeksannelle luokalle. Syyslukukaudella osa heistä on siis 13-vuotiaita. Oletan, ettei heidän arjessaan esimerkiksi liene paljon merkitystä sillä, kuinka monta vuotta keskimäärin kuluu naisen ensimmäisestä yhdynnästä siihen, kun hän saa ensimmäisen kerran orgasmin yhdynnässä (tietokilpailun kysymys 63: Kontula & Meriläinen 2007, 184).

Niin ikään tietokilpailussa esitetyllä kysymyksellä siitä, minkälainen on hyvä rakastaja, voi aikuis- ja poikanäkökuilmista katsottuna olla hyvinkin erilaiset oikeat vastaukset. Aikuisesta ja pitkään tasa-arvoiseen parisuhteeseen painottuvasta näkökulmasta oikeana vastauksena eli hyvänä rakastajana pidetään kumppania, joka tuottaa sekä toiselle että itselleen nautintoa – ei esimerkiksi poikaa, jolla on paljon valloituksia. Tarkoitukseni ei siis ole etsiä syitä siihen, miksi pojat eivät opi näitä aikuisten asioita paremmin vaan kysyä, *mikä heitä itseään kiinnostaa tai jopa askarruttaa seksiasioissa juuri nyt*, teini-iän alkuvuosina.

Etnografisilla kenttätymenettelyillä tuotettujen aineistojen, kuten haastatteluiden ja havainnointien, avulla päästään lähelle poikien omien ystäväryhmien toimintaa ja tekemisiä, poikien oman elämän merkityksiä. Etnografinen ote merkitsee tulkintatapaa, jossa tutkittavien omia käsityksiä kuunnellaan ja arvostetaan, ja tutkimusaineistot tuotetaan vuorovaikutuksessa heidän kanssaan. Menetelmiä on kehitetty ennen kaikkea kulttuuriantropologisessa tutkimuksessa; tulkitsevan antropologian ensisijaisena tutkimuskohteena ovat tutkittavien ihmisten ja ihmisryhmien omat kokemukset, jäsenyykset ja tulkinnat (Geertz 1973, 3–30; 1983, 55–57). Omassa tieteenalassani, folkloristiikassa, etnografialla ei tarkoiteta vain metodia, aineiston keruun tapaa, vaan myös antropologian mukaisesti itse tutkimustulosta, sananmukaisesti ”kansan kuvausta” (ks. Saarikoski 2009, 123–131).

Antropologisessa etnografiassa tietoa kerätään yhteisön edustajilta sanatarkasti, jotta tiedon alkuperäinen merkitys säilyy ja välittyy tutkimuksessa, ja tutkittavaa todellisuutta kuvataan ja luokitellaan tutkittavan yhteisön silmin ja käsittein. Sanatarkkaa kuvausta poikien omasta kulttuurista on mahdollista jäljittää myös kirjoitetusta aineistosta. Folkloristina näen siis poikien omaehtoisessa nettikirjoittelussa tai koululuokassa, oh-

jeiden mukaan kirjallisesti tuotetussa ainekirjoitusaineistossa edellytykset etnografiseen tulkintatapaan.

Aineistoargumentaatio kirkastuu lukijalle, kun hän voi systemaattisesti seurata tekstistä sekä aineistoa tuottaneiden poikien että siitä tulkintoja kirjoittavan tutkijan ilmauksia. Tutkijan tavoittamat merkitykset eivät välttämättä ole poikien korostamien merkitysten kanssa yhdenmukaisia. Tutkijan näkökulmien kuljettaminen tutkimuksessa rinnakkain kulttuurin jäsenten omien tulkintojen kanssa antaa lukijalle mahdollisuuden valita oman kantansa, eläytyä erilaisiin kokemuksiin ja joko hyväksyä tai hylätä tulkintoja – niin tutkittavien kuin tutkijankin tulkintoja. Tutkittavien ja tutkija-tulkitsijoiden antamien kulttuuristen merkitysten ja lukutapojen eroja ja samuuksia voidaan käsitellä lingvistiikassa ja kognitiivisessa antropologisessa lähestymistavassa kehitetyn, dikotomisen *emic/etic* -käsitteparin avulla (esim. Pike 1954; Headland et al. 1990). *Emic*- eli emisistinen näkökulma korostaa tutkittavien itsensä soveltamia luokituskriteerejä. Tutkijan yleistävä tai tieteellistä objektiivisuutta tavoitteleva *etic*-näkökulma on sen vastakohta. (Vrt. Törrönen 2005, 33–34.)

Aineistolähtöisessä, etnografisessa tutkimuksessa emisistinen aineiston arvostus näkyy myös kuvausmenetelmissä ja raportoinnin esitystavassa. Aineistolähtöisyys korostuu esimerkiksi siinä, että viittaaminen lähteisiin ja niiden syntytilanteisiin tehdään yhtä tarkasti ja johdonmukaisesti kuin viittaukset tutkimuskirjallisuuteen. Koska moniaineistomenetelmään (ks. esim. Tashakkori & Teddlie 2003) perustuva tutkimusaineisto koostui useista eri tavoin syntyneistä osa-aineistoista, oli aineistolähteiden johdonmukainen koodaaminen relevanttia jo senkin vuoksi, että aineistositaatin synty tapa erottuu: onko se internetkyselyn avovastaus, lainaus esitutkimusvaiheen haastattelusta, pätkä lukiolaisen ainekirjoituksesta tai yläasteikäisen kirjoitelmasta vai tästä tutkimuksesta tuiki tietämättömän pojan henkilökohtainen kysymys nettipalvelun asiantuntijalle. Aineistokoodien selitykset ovat Liitteessä 1.

Tutkimusaineistojen kartuttaminen: monipuolisella aineistolla monisyinen kuva

PoikaS-hankkeen esitutkimusvaiheen jälkeen varsinaiseksi aineistokseni rajautui kolme erityyppistä osa-aineistoa, joista kahta käsitelen tässä luvussa ja kolmatta seuraavassa luvussa. Aineistoista kaksi on kerätty nimenomaan vastaamaan tämän hankkeen tutkimuskysymyksiin, ja kolmas on syntynyt kokonaan tutkijasta riippumatta. Tutkijasta riippumaton laadullinen aineisto koostuu Väestöliiton *Kysy asiantuntijalta* -nettipal-

veluun lähetetyistä kirjeistä, joista valitsin varsinaiseksi aineistokorpukseksi kaikki poikien kysymykset vuosilta 2010–2011 (noin 520 viestiä). Toinen laadullinen aineisto on hankittu niin sanotun temaattisen kirjoittamisen menetelmällä syyslukukaudella 2011, kun kahden eri koulun lukiolaiset (N=53) kirjoittivat aineen (ks. Liite 3.) peruskoulun seksuaalikasvatuksesta. Kolmantena aineistona ovat määrällisenä ja julkisena internetkyselynä vuodenvaihteessa 2011–2012 kerätyt vastaukset (N=195), joita esittelen tarkemmin tämän teoksen seuraavassa luvussa. (Aineistoluokittelusta ks. Liite 1.)

Tutkimuskysymyksistä ensimmäiseen – *poikia seksissä askarruttavat asiat ja tiedontarpeet* – saa havainnollisimpia vastauksia nimenomaan Väestöliiton *Kysy asiantuntijalta* -neuvontapalstan aineistosta, samoin hankkeen internetkyselystä (ks. seuraava luku). Niin ikään lukiolaisten teema- eli esseekirjoituksissa pojat muistelevat, mikä heitä on seksissä askarruttanut. Poikia askarruttaviin seksikysymyksiin liittyy näin kaksijakoinen perspektiivi eli sekä menneeseen katsova että tähän päivään kytkeytyvä. Lukiolaiset muistelevat, mikä heitä on joskus tai ennen askarruttanut, ja Väestöliiton asiantuntijapalstan kysymyksissä näkyy se, mikä eri-ikäisiä poikia askarruttaa juuri nyt. Teemakirjoituksissa ja nettikyselyssä selvitettiin lisäksi *poikien kokemuksia ja toiveita koulun seksuaaliopetukselle*, mikä oli toinen tutkimuskysymyksemme. Siihen antoivat vastauksia myös PoikaS-hankkeen esitutkimusvaiheen kirjoitelmat ja haastattelut.

Kirjoitelmissa vastaukset yleensä noudattelevat tehtävänannon runkoa ja varsinkin koulussa oppilaat ovat tottuneet vastaamaan vain siihen, mitä kysytään eli vastaamaan kuten oppilaan ”kuuluu”. Oman pulpetin ääressä kirjoittava poika on yksityisemmällä alueella kuin esimerkiksi haastattelijoiden kanssa keskusteleva tai pienryhmässä puhuva poikajoukko, joka neuvottelee vastauksista keskenään (vrt. Aho tässä teoksessa). Vaikka suullisesta ja kirjallisesta aineistoista olisi nähtävissä poikien omissa kulttuureissaan jakamaa ryhmäpuhetta, ovat kasvokkain tehdyt (ryhmä)haastattelut vielä kirjoitelmia julkisempia tilanteita, joissa omasta itsestä ei liene helppo tehdä paljastuksia vieraille. Sen sijaan kaikkein yksityisimpiä ja omakohtaisimpia kokemuksia ja kysymyksiä voi helposti käsitellä nimettömissä, kasvottomissa ja äänettömissä nettineuvontapalstan aineistossa.

Tässä tutkimushankkeessa poikien puheääni kuuluu Ahon ja Kekkosen artikkeleissa, miesten kautta. Sekä tutkimusaineistoni että positioni tutkijana poikkeavat PoikaS-hankkeen muiden tutkijoiden tutkimusasetelmista. Oman subjektiivisen poikakokemuksen lisäksi minulta puuttuu kontakti varsinaisen aineistoni lähteinä olleisiin poikiin – päivastoin kuin suorassa puheyhteydessä aineistoa tuottaneiden poikien kanssa olleilta miespuolisilta tutkijakollegoiltani. Subjektiivisen poikana olemisen kokemuksen puuttumisen lisäksi useiden erilaisten tutkimusaineistojeni hajanaisuus ja se, etten ole

ollut läsnä niiden syntyhetkellä, saattoivat vaikuttaa aiheeseen syventymiseen. Toisaalta tutkijan ”toisuus” ja aineistojeni moninaisuus voivat olla tutkimuksellinen etu ja paljastaa poikien maailmasta jotain, mikä joko miestutkijoille itsestään selvänä tai vain yhteen aineistoon keskittymällä jäisi muuten raportoimatta.

Aikuisen (nais)tutkijan ja nuoren tutkimuskohteen käsitteenmuodostus eroavat toisistaan. Käsitteet, joita käytämme, vaikuttavat aina tulkintoihimme. Käsittelin monityyppistä tutkimusaineistoa vähitellen ja kerroksittain. Useat eri aineistojen tarkastelu- ja tulkintakerrat paljastivat ja vähitellen kirjoittaessa jäsensivät erilaisia koko aineistosta nousevia teemoja. Punoin teemat aiempaan ja samanaikaisesti muualta, esimerkiksi kollegojen kanssa käydyissä keskusteluissa, karttuvaan kulttuuriseen tietooni muun muassa parisuhteista, seksuaalisuudesta, sukupolvista ja sukupuolista. Aineistojen keruu-, analysointi- ja kuvausmenetelmät sekä niiden tematisoinnit eli aineiston hankinta, rajaus ja tulkinta punoutuivat näin erottamattomasti yhteen. (Ks. Gergen & Gergen 2003, 579.) Tähtäsin moniaineistaiseen empiiriseen kuvaukseen ja kontekstualisointiin sekä kaksitahoiseen tulkintaan: pyrin ymmärtämään tutkimiani ilmiöitä sekä poikien itsensä kannalta että seksuaaliopetuksen näkökulmista. Näin koulupoikien ”toinen tieto” kuuluu entisen koulutytön nykyisten aikuistulkintojen kautta. Tutkimuksellisena tavoitteena olivat aineistojen kanssa sopusointuiset kuvausmenetelmät. Tarkoitus oli etsiä ja esittää yhteneviä ja toistuvia teemoja seksistä, parisuhteista sekä poikien nykyisyydestä ja tulevaisuuden odotuksista.

Kysy asiantuntijalta: ”Olenko sairas tai jotain????!”

Temaattisen kirjoittamisen eli ainekirjoitusaineiston ohella toinen poikien omiin kirjoituksiin perustuva aineistoni koostuu Väestöliiton [www-sivujen Kysy asiantuntijalta](#) -palstalle lähetetyistä viesteistä. Aineisto on syntynyt tutkimuksen ulkopuolella, eli poikien esittämiä kysymyksiä ei ole alun perin tarkoitettu tai tuotettu nimenomaan tutkimusmateriaaliksi. Linkki kysymyspalstalle löytyy Väestöliiton Nuorten nettisivuilta, jotka esitellään näin:

Väestöliiton nuorten nettisivujen tehtävänä on toimia alle 18 vuotiaiden nuorten tukena seksuaaliterveyteen liittyvissä asioissa.

Löydät sivuiltamme tietoa muun muassa murrosiän kehityksestä, seksuaalisuudesta, seksistä, ehkäisymenetelmistä, seksuaalioikeuksista ja seksuaalisesta kaltoinkohtelusta. Voit kysyä apua omaan pulmaasi kysymyspalstalla, nettivastaanotolla ja puhelimitse. (Väestöliitto 2012.)

Nuori voi joko lähettää itse oman kysymyksensä nimettömästi palstan asiantuntijoille tai selata ja lukea jo aiemmin julkaistuja, verkossa edelleen näkyviä, tyttöjen ja poikien kysymyksiä sekä ammattilaisten vastauksia näihin (tätä kirjoittaessa N=1 335). Useissa vastauksissa on myös linkki muihin vastauksiin, joissa on käsitelty vastaavanlaisia ongelmia. Kysymyksiä ja niiden vastauksia voi hakea asiasanalla koko aineistosta tai sivustolle etukäteen jaotellusta 10 eri aihepiiristä, jotka ovat aakkosjärjestyksessä seuraavat:

- itsetyydytys
- keho, kehittyminen ja kehon toiminnot
- näppylät, papulat ja muutokset
- raskaus ja raskauden ehkäisy
- seksi: esileikki, rakastelu, yhdyntä
- seksitaudit ja niiden ehkäisy
- seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli
- seksuaaliset erityismieltymykset
- toiminnalliset seksuaalihäiriöt
- ystävyys, seurustelu ja muut ihmissuhteet

PoikaS-hankkeen aineistonkeruuvaiheessa Väestöliiton Seksuaaliterveysklinikan Nuorten seksuaaliterveyden osaamiskeskus OK:n päällikkö Tuija Rinkinen viimeisteli väitöskirjaansa seksuaaliterveyttä koskevista kysymyksistä, joita nuoret ovat lähettäneet Väestöliiton internetpalveluun. Varsinaisen oman työni *Kysy asiantuntijalta* -palstan parissa aloitinkin Rinkisen opastamana, ensin selailemalla kaikkia netissä julkaistuja tyttöjen ja poikien kysymyksiä sekä Väestöliiton asiantuntijoiden vastauksia niihin. Hahmotettuani palstasta yleiskuvan tutustuin tarkemmin rajattuna aineistona Rinkiseltä keväällä 2011 saamiimme niin sanottujen tehokuukausien² kysymyksiin ja vastauksiin vuosilta 2009–2011. Näissä oli mukana myös tyttöjen kysymyksiä.

Tutustumisen jälkeen rajasin varsinaisen aineistoni vuosiin 2010–2011 ja siis vain poikien lähettämiin kysymyksiin. Sain Seksuaaliterveysklinikan *Miehen Aika* -toiminnan hankekoordinaattorilta Mika Lehtoselta kaikki kyseisinä vuosina palveluun tulleet alkuperäiset kysymykset, jotka oli Seksuaaliterveysklinikalla luokiteltu poikien lähet-

2 Tehokuukausi tarkoittaa sitä, että nettipalvelu on auki päivittäin ja kaikkiin palveluun lähetettyihin kysymyksiin vastataan. Tehokuukaudet olivat vuonna 2009 maaliskuu ja kesäkuu; v. 2010 helmikuu, toukokuu ja elokuu. Vuoden 2011 keväällä tehokuukausi oli ollut helmikuu.

tämiksi. Pojat olivat kysymyshetkellä keskimäärin 13,5-vuotiaita (Liite 1). Saamissani tiedostoissa oli kussakin asiakirjatallenteessa vain yhden kysyjän kirje, ja jos kysymys oli julkaistu nettisivuilla, myös asiantuntijan vastaus siihen. Yhdistin kaikki noin 520 word-dokumenttia eli kysymys–vastaus-paria samaan tekstitiedostoon varsinaiseksi aineistokorpukseksi. Poistin tiedostosta kaikki vastaukset, mutta jätin aineistokorpukseeni myös julkaisemattomat ja ennen julkaisua muokatut kysymykset. Sivumäärältään tämä osa-aineisto on 59 liuskaa 1,5-rivivälillä.

Julkaisemattomat kysymykset on Seksuaaliterveysklinikalla tulkittu vakiohäiriköiden tuotoksiksi tai satunnaisten pilailijoiden vitseiksi, joihin vastaamiseen ei kannata tuhlata palvelun rajallisia resursseja. Siihen, että otin myös pelleilykysymykset mukaan kysymys–vastaus-palstan aineistokorpukseen, on kolme syytä. Ensinnäkin: huumorikysymykset ovat konkreettisia esimerkkejä juuri siitä, minkä on sanottu opetustilanteissa hankaloittavan tai jopa estävän opetusta ja oppimista (Hilton 2007): poikamainen ja äänekäs hulluttelu. Koulussa tämä lapsuuden ehkä keskeisin ominaispiirre, leikillisuus, pyritään kurin ja järjestyssääntöjen avulla kitkemään – oppiminen on otettava tosissaan ja koko koulunkäynti jo lähtökohtaisesti *vakavasti*. Lasten ja nuorten omaehtoisessa toiminnassa sen sijaan lähes kaikki tapahtuu nimenomaan *huvikseen*, suuri osa lapsi- ja nuorisolähtöisestä toiminnasta perustuu ainoastaan hovin vuoksi ja leikillään tekemiseen.

Toiseksi: jos metodisena lähtökohtanamme on lapsuustutkimuksen näkemys siitä, että lapsia tutkiessa voi käyttää samoja menetelmiä kuin aikuisia tutkittaessa, ja lasten vastaukset otetaan yhtä totena kuin aikuisten, ovat aineistoissamme kaikki vastaukset yhtä vakavasti otettavia kuin vastaavanlaisissa aikuisilta kerätyissä aineistoissa. Aikuiset toki myös lähettävät erilaisille verkon keskustelu- tai palvelusivustoille sekä muuhun sosiaaliseen mediaan viestejä pilailumielessä, ”läppänä vain”, mutta näidenkin katsotaan ilmaisevan jotain kirjoittajasta itsestään tai edustamansa tahon asenteista.

Kolmantena perusteluna on se, että kun olin perehtynyt palstan kirjoituksiin, aloin itse pitää joitakin julkaistuja kysymyksiä piloillaan kirjoitettuina tai kenties joidenkin jotain muuta ikäkautta ja sukupuolta kuin vain yhtä alaikäistä poikaa edustavien henkilöiden aikaansaannoksina. Huumorin käyttötilanteisiin vaaditaan useimmiten vähintäänkin kahdenvälistä kanssakäymistä, joten monet hauskat viestit lienee kirjoitettu kollektiivisesti jaettaviksi. Ne on myös saatettu kirjoittaa kahden tai useamman ihmisen kesken joko jonkun kotona tai yhteiskäytössä olevalla koneella.

Aineistojen pilailuvastauksissa kuuluu kielellisiä ilmauksia lasten ja nuorten yhteisesti jakamasta todellisuudesta. Poikien eri aineistoissa meille antamat pilailuvastaukset ja

nettipalstalle lähetetyt hupiviestit saattavat olla nimenomaan sitä poikaerityistä mitä etsinkin, eli tärkeä ja konkreettinen esimerkki niistä poikakulttuurien erityispiirteistä, mitkä mieskulttuureissa eivät enää kuulu eivätkä näy. Poikakulttuureissa erilaiset seksuaalivitsit ovat kansanomaista huumoria tutkineen Eeva-Liisa Kinnusen mukaan myös keino virallisen seksuaaliopetuksen sulattelemiseksi (Kinnunen 1998, 244). Hassuttelu ilmaisee kulttuurissa yleisesti vakavasti otettavan kohteen usein negaationa eli kääntäen: joku ylevä asia alennetaan ja vastaavasti mitätön asia voi saada megalomaaniset mitat. Nettipalstalle lähetetyissä pilailuviesteissä kiteytyykin käänteisesti se, mikä jo ensimmäisellä lukukerralla näkyi olevan palstan yleisin huolenaihe: liian pieni penis. Huulen- eli läpänheittäjä tietää, miten kysyjien jakamaa huolta karnevalisoidaan, kuten tässä vanhan, siis jo 50-vuotiaan, miehen jättiläismäisellä peniksellä:

*MINULLA 5 M PITKÄ PENIS. ONKO SE VAARALLISTA ?
T 50 KIVA PAPPÄ (N1025153).*

Tuija Rinkisen väitöstutkimuksessa on varsinaisena aineistona yhteensä 1 015 tyttöjen ja poikien viestiä vuosilta 2002, 2004 ja 2008. Näistä 24 prosenttia on poikien lähettämiä, tosin yhtä suuri prosenttiosuus (25 %) kaikista viestien lähettäjistä on jättänyt sukupuolensa ilmoittamatta (Rinkinen 2012, 50). Kysyjistä puolet siis kertoo olevansa tyttöjä ja osa ilman julkilausuttua sukupuolta lähetetyistä kysymyksistäkin lienee tyttöjen kirjoittamia. Rinkisen tutkimusparadigma ei varsinaisesti korosta sukupuolinäkökulmaa, mutta aineiston sukupuolijakauman vuoksi hänen aineistossaan painottuvat erityisesti tyttöjä askarruttavat asiat. Vaikka käytimmekin Rinkisen kanssa samaa aineistolähdettä, olivat varsinaiset aineistokorpuksemme eri vuosilta ja tarkastelimme niitä erilaisista näkökulmista.

PoikaS-hankkeessa Väestöliiton *Kysy asiantuntijalta* -palstan vuosien 2010–2011 aineiston noin 520 viestiä oli tarkoitus analysoida poikien seksuaaliopetuksen tarpeita silmällä pitäen. Palstan kysymyksistä voikin tarkastella, minkälaisen seksuaaliterveyteen liittyvien pulmien ratkaisuun pojat eivät ole saaneet apua koulusta. Poikien kirjeiden fokuksessa ovat nimenomaan heitä itseään askarruttavat asiat. Yksittäiset viestit tai ”postaukset” sisältävät usein monia erilaisia ongelmia tai kysymyksiä:

moi! Olen 15 vuotias poika ja olen miettinyt muutamia asioita mielessäni. onko normaalia, että ”poimu” joka menee terskaan on kireällä kun vedän esinahan terskan taakse ja muuttuu valkoiseksi kireyden takia? Ja onko nor-

maalia, että karvoitus on alkanut vähenemään eikä penikseni ole kasvanut viimeiseen puoleen vuoteen yhtään ja lähes joka kerta kun käy wc:ssä niin huomaa irtonaisia karvoja yhden tai useamman? Ja voiko itsetyydytys hidastaa tai haitata peniksen kehittymistä? Huomasin noin puolivuotta sitteen että penikseni varressa on 2 näppylää/kohoumaa ovatko ne vaarallisia tai voivatko viitata johonkin sukupuolitautiin? Hieman nuorempana minulla oli muutamia kertoja penis turvoksissa ja silloin virtsaaminenkin ja peniksen koskettaminen sattui... voiko se olla merkki jostain tai haitata minua tulevaisuudessa? Ja vielä, että onko normaalia että minulla on peniksen varsi melkein täynnä valkoista aivan pientä näppylää? (N909660.)

Koska yksi viesti voi sisältää useaan eri aihepiiriin kuuluvia kysymyksiä, palstan nettisivuille jo valmiiksi ryhmiteltyjen, näkyvillä olevien viestien lukumäärä (N=1 759) ylittää verkossa olevien viestien kokonaismäärän (N=1 335). Asiantuntija-sivuston aihepiirijaottelu on julkaistujen kysymysten lukumäärän mukaisessa järjestyksessä seuraava:

- keho, kehittyminen ja kehon toiminnot (N=657)
- raskaus ja raskauden ehkäisy (N=316)
- seksi: esileikki, rakastelu, yhdyntä (N=202)
- seksitaudit ja niiden ehkäisy (N=161)
- näppylät, papulat ja muutokset (N=129)
- ystävyys, seurustelu ja muut ihmissuhteet (N=122)
- itsetyydytys (N=110)
- seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli (N=34)
- toiminnalliset seksuaalihäiriöt (N=21)
- seksuaaliset erityismielitymykset (N=7)

Väestöliiton nettisivuille luokiteltujen kysymysten perusteella nuoreen, kehittyvään kehoon liittyvät pulmat (N=657) koskettavat tyttöjä ja poikia lähes sata kertaa enemmän kuin seksuaaliset erityismielitymykset (N=7): ylivoimaisesti eniten kysymyksiä on siis julkaistu *Keho, kehittyminen ja kehon toiminnot* -osiossa ja kaikkein vähiten *Seksuaaliset erityismielitymykset* -aihepiiristä. Kehon ja kehittymisen jälkeen toiseksi eniten kysymyksiä on lähetetty raskaudesta ja raskauden ehkäisystä, ja toiseksi vähiten huolta nuoret kantavat toiminnallisista seksuaalihäiriöistä. Koska seksuaalisista erityismielitymyksistä on julkaistu vain muutama kysymys, on kenen tahansa helppo lukea kaikki aiemmat kysymykset kerralla, mutta aiempien kehoon ja kehittymiseen liittyvien vastausten läpikäymisen sijaan nuoren on kätevämpää lähettää oma kysymys. Kehon muutokset

koskettavatkin kaikkia ihmisiä³, mutta toiminnalliset seksuaalihäiriöt lienevät oma-kohtaisempia vasta vanhemmille ikäryhmille, mitä eräs ”Keho, kehittyminen ja kehon toiminnot” -osaston kysyjäkin arvelee:

Hei!

Olen kohta 16 vuotias poika ja mietin, että onko minussa jotain vikaa kun aamuerektioita en saa lähes koskaan? Kuulostaa sääliä, mutta itsetyydyttäessäni se ei ole noin puolet ajasta edes täysin kovana. Onko muka tämänkin ikäisillä jo jonkinlaisia erektiohäiriöitä? Luulin, että ne tulevat vasta joskus keski-iällä...

Lääkäriin tai muuhunkaan en kehtaisi mennä kun asia nyt on vain tämmönen hieman omakohtainen asia.

Olenko vain kyllästynyt itsetyydytykseen vai teenkö sitä liikaa? kiitos etukäteen mahdollisesta avusta. (N1030352.)

Poikien vuosina 2010–2011 esittämien kysymysten suosikkiaihepiirit eroavat Väestöliiton nuorten nettisivuille valmiiksi jaoteltujen ja Tuija Rinkisen tutkimuksen kysymysluokkien suosikeista. Rinkisen koko aineiston viestien lähettäjistä vain 24 prosenttia on sanonut olevansa poikia, kun taas oman aineistoni ovat tuottaneet kertomansa mukaan sataprosenttisesti pojat. Rinkisen aineistossa 87 prosenttia kysymyksistä liittyy kolmeen pääluokkaan, jotka ovat: seksuaalinen toiminta, mieheksi ja naiseksi kasvaminen sekä raskaus. Omassa aineistossani pojat kysyvät ehdottomasti kaikkein eniten omiin sukupuolielimiinsä, varsinkin penikseen, liittyvistä muutoksista – joko jo tapahtuneista tai vielä toiveissa olevista. Seksuaalinen toiminta ja mieheksi kasvaminen nivoutuvat aineistossani yhteen ja tämän teeman suuri yhteinen nimittäjä on penis.

Tuija Rinkisen väitöstutkimuksen mukaan asiantuntijalta kysytään kaikkein eniten seksuaalista toimintaa koskevia kysymyksiä, joista yleisimmät liittyvät joko epäilyyn seksiongelma tai ylipäätään siihen, mitä seksissä tehdään. Toiseksi eniten kysymyksiä Rinkisen aineistoluokittelussa on aikuiseksi kasvamisesta, ja siinä kaksi askarruttavinta aluetta ovat epäily kehon ongelmasta sekä muuttuva keho ylipäätään, erityisesti sukupuolielinten muutokset ja oireet. Rinkisen tutkimuksen nuoret pyytävät määrittelemään eli diagnosoimaan tilanteensa vakavuuden sekä miettivät ja ehdottelevat itsekin, mikä voisi olla sopiva hoito tai toimenpide. Kysymyksissä korostuu vahvasti *normaalisuuden*

³ Keho- tai näppylä-osioiden kysymykset eivät välttämättä liity suoraviivaisesti vain seksiin vaan esim. finneihin kasvoissa tai vartalon muotoihin, joilla voi olla nuorille muutakin kuin niin sanottua seksuaalista merkitystä. Joihinkin näistä on vastattukin (esim. N1235614).

käsite, ja nuoret pohtivat paljon oman kehityksensä ja erilaisten toimintojensa normaalisuutta. (Rinkinen 2012.)

Rinkisen tutkimuksen keskeisin käsite, normaalisuus, kiinnittyi omassa aineistossani hyvin vahvasti penikseen ja sen muutoksiin. Sen sijaan Rinkisen aineiston kolmanneksi suosituimmasta aihepiiristä, raskaudesta, omassa aineistossani kysymyksiä esitti vain kolme eri kysyjää. Yhdessä näistä viesteistä on myös mainittu *menkat* eli kuukautiset, joista kukaan toinen poika ei ole kysynyt kahden vuoden aikana kertaakaan mitään. Hänen viestinsä voisikin olla yhdessä tytön kanssa kirjoitettu:

moi. olen 18 vuotias nuorimies. olen eurustellut tyttöystväni kanssa 2vuotta pian, ja seksi on ollut upeeta. on kulunut 6päivää kun harrastettiin seksiä ja laukesin hänen sisään ilman kondomia. ja tyttöystäväni ei syä e-pillereitä. oltiin vähän otettu siideriä kans...joten se ehkä yllytti. ja ajateltiin että ku menkat pitäis pian alkaa niin ajateltiin että voin tulla se sisään ku ei varmasti tuu raskaaksi. mut nyt pähkäillään ku menkat on jonku päivän myöhässä et onko mahdollista et se on raskaana nyt? :(kauheeta tämmöinen. joku kuukausi oli vastaava juttu, mut sen jälkeen se otti heti jälkiehkäisy pillerin. mut nyt ei olla otettu...ja kulunut 6pvä. eli löytyykö mitää jälkiehkäisy pillerei jotka tehoavat viel 12vrk sisällä vai onko se jotai huu haa puhetta? entie mitä pitäis tehdä, auttakaa½!!!! (N543816.)

Myös Väestöliiton internetpalstalla esillä olevissa, valmiiksi luokitelluissa kysymyksissä (N=1 759) suosituimpia ovat kehon ja kehittymisen jälkeen raskauteen ja ehkäisyyn liittyvät kysymykset, jotka siis eivät askarruttaneet vuosien 2010–2011 aikana poikia juuri lainkaan. Kondomiin liittyviä mainintoja kaikissa aineistoni 520 viestistä on yhteensä reilun tusinan verran (17 mainintaa), pillereihin viitataan viisi kertaa. Ehkäisy-sana mainitaan vain kahdesti, ja samassa viestissä jälkiehkäisyyn kanssa. Myöskään seksitautien ehkäisy ei askarruta poikia, vaikka kehossa tapahtuneet muutokset, varsinkin patit ja ihottumat, saavat pojat epäilemään jotenkin oudosti ja tiedostamatta ilmentyneen seksitaudin mahdollisuutta, kondomin käytöstä huolimatta. Omassa aineistossani askarruttavimmat asiat siis liittyvät pojan omaan kehoon, ja vain välillisesti toisiin ihmisiin, eli siihen, voisiko pojan kehoa, ennen kaikkea penistä, joskus näyttää tai käyttää muidenkin läsnä ollessa.

Oma penis mielihyvän lähteenä

Poikien kysymykset ovat luonteeltaan hyvin henkilökohtaisia ja pääosin lääketieteellisiä. Tätä perustelee *Nuorten netin* esittelyteksti, jossa sivujen kerrotaan olevan alle 18-vuoti-

aiden nuorten tukena nimenomaan seksuaaliterveyteen liittyvissä kysymyksissä. Valtaosa kysymyksistä ei niinkään koske akuutteja psykosomaattisia sairauksia tai sukupuolitauteja, vaan liittyy ihmisen anatomiaan, fysiologiaan ja psyko-fyysisiin ominaisuuksiin. Toki niissäkin usein epäillään erilaisia anomaliaita ja halutaan varmistus sille, että tietty omaan kehoon liittyvä ominaisuus tai toiminta on normaali. Kysymykset esitetään poikien oman ajankohtaisen elämänvaiheen kehyksissä, eli ne liittyvät murrosiän myötä muuttuvan oman kehon toimintaan:

moi olen kohta 17 vuotias poika ja minulla on jo alapääkarvoitusta jonkin verran, kainalo karvoja ei vielä ole ja viiksiä on mutama pieni hahtuva-> joten missä vaiheessa murrosikäni on jo? ja kasvaako penikseni vielä? penikseni pituus on joku 14,5cm (N1049331)

Poikien kysymyksissä itsetyydytys nousee toiseksi tärkeimmäksi aihepiiriksi heti sukupuolielimien kokoon ja toimintaan liittyvien kysymysten jälkeen. Julkisesti Väestöliiton sivuilla olevassa ja valmiiksi jaotellussa aineistossa itsetyydytykseen liittyvät kysymykset ovat suosituimmuusjärjestyksessä vasta seitsemännellä sijalla. Rinkisen tutkimuksessa seksuaalinen toiminta on suosituin aihealue, ja itsetyydytyskin kuuluu tähän seksin tekemisen luokkaan. Omassa aineistossani suosittu itsetyydytys ei kuitenkaan varsinaisesti askarruta poikia, vaan puhe itsetyydytyksestä on luontevaa. Useimmiten se vain mainitaan, esimerkiksi varsinaisen kysymyksen tarkennuksena, sen pahemmin häpeilemättä: ”spermani on aina melko läpinäkyvää, ja sitä tulee vasta jonkin ajan kuluttua masturboinnista?” (N989159). ”Oon 98 syntynyt poika ja terskani on todella kipeä kun siihen koskee itsetyydyttäessä... Mitä pitäisi tehdä ettei se sattuisi? Kiitos jos vastaatte :)” (N576584). Ja kuten edellä olleessa pidemmässä viestissäkin: ”Kuulostaa sääliäväälle, mutta itsetyydyttäessäniäkään se ei ole noin puolet ajasta edes täysin kovana” (N1030352). Nettikyselyssämmekin (ks. seuraava luku) vain noin seitsemän prosenttia kysymykseen vastanneista pojista (N=182) piti itsetyydytystä erittäin tai melko epäluontevana.

Kysymyspalstalla itsetyydytykseen pyydetään käytännön vinkkejäkin: ”oon 16 vuotias poika ja mietin että voiko kosteusvoidetta käyttää liukuvoiteena masturboinnissa?” (N1368247) Neuvojen kysymiseen voi liittyä myös huolta erilaisten itsetyydytystapojen mahdollisista haittavaikutuksista – ei siis itsetyydytyksen haitallisuudesta sinänsä: ”Olen kuullut että jotkut miehet tyydyttävät itsensä takapuolenkautta hieroen eturauhastaan josta tulee kuulemma erittäin mahtava tunne. Olen vain kuullut, mutta en ole uskaltanut

kokeilla. Tuleeko sellaisesta yleensä mitään haittoja, esm. tulehdusta heti ensimmäisestä kerrasta jopa?” (N1094888.) Yksi poika pelkää itsetyydytyksen vaikutusta peniksen kehittymiseen:

Ja onko normaalia, että karvoitus on alkanut vähenemään eikä penikseni ole kasvanut viimeiseen puoleen vuoteen yhtään ja lähes joka kerta kun käy wc:ssä niin huomaa irtonaisia karvoja yhden tai useamman? Ja voiko itsetyydytys hidastaa tai haitata peniksen kehittymistä? (ks. aiemmin N909660)

Toisaalta itsetyydytyksellä voisi erään toisen pojan mielestä olla toivottaviakin vaikutuksia: ”kasvaako penis jos itse tyydyttää” (N1339999). Viestien perusteella itsetyydytys on useimpien poikien mielestä vähintäänkin täysin tavallista, ellei jopa suositeltavaa. Kaukana on aika, jolloin puhuttiin ”itsesaastutuksesta” ja esimerkiksi ”runkkari” oli kouluissa nykyistä ”homoa” yleisempi haukkumasana. Nähtäväksi jää, olisiko seksuaalikasvatuksella yhtäläiset mahdollisuudet soveltaa esimerkiksi homoseksuaalisuuden käsittelyyn samanlaista yleistä normalisointia kuin aiempina vuosina itsetyydytykseen on liitetty, ja näin arkipäiväistä poikien suhtautuminen siihenkin. Tämä myös todennäköisesti johtaisi yleisen homottelun tai esimerkiksi halventavan hintti-sanan inflaatioon, koska tällöin haukkumasanojen sisällöstä puuttuisi niiden kielteistä asennoitumista osoittava tarkoitusperä.

Vain harvalle itsetyydytys sinänsä on varsinainen ongelman tai kysymyksen aihe: ”En ole puhunut ongelmasta kenelläkään koska aihe on aika arka minulle. Pitäisikö opetella elämään ilman masturbointia? Mistä tiedän etten ole riippuvainen? Onko minussa jotain vikaa?” (N1283485). Mieltä askarruttavasta itsetyydytyksestä on tehty jo itsediagnoosikin: ”Olen 17-vuotias poika. Ongelmanani on masturbointiriippuvuus. -- Olen myös jonkin asteisessa pornokierteessä, luultavasti juuri edellä mainitusta syystä.” (N1380139.) Vaikka vain joskus harvoin itsetyydytyksestä pelätään olevan haittavaikutuksia sinänsä, pojat kysyvät vinkkejä itsetyydytyksen tai erektioiden määrän vähentämiseen:

Olen poika joka itsetyydyttää kerran tai enemmän päivittäin onko siitä haitta vaikutuksia ja olen huomannut että ole riippuvainen siihen onko mitään vinkkejä sen lopettamiseen tai vähentämiseen. Kastson myös pornoa lähes joka kerta kun itsetyydytän. (N986855)

Hei olen 14v poika ja mulla on vähän niinku ”pakko”harastaa itsetyydytystä joka päivä koska jos en harrasta niin mulle tulee epä mukava olo en pysty ajattelemaan mitään muuta ja varsinki jos olen jossain kylässä tai keskellä

kaupunkia mua ei kauheasti kiinnosta ruveta harrastamaan jossain vieraan tai kaupan vessassa itsetyydytystä mutta se ärsyttää minua ku yhtäkkiä saan erektion ja pelkään että muut näkee että mulla ”seisoo” ja se ei ole kivaa kun joku rupeaa mainitsemaan siitä (olen kokenut tämän). Haluaisin tietää että onko tähän jokin apu että mun ei tarvitsisi pelätä mennä kyläilemään tai kaupungille sillä tavalla että pelkään että mulle tulee epä mukava olo tai mun pitää ensin harrastaa itsetyydytystä. kiitos jo etukäteen (N911981)

Hei, olen 15-vuotias poika ja itsetyydytän todella usein. 3-5 kertaa päivässä keskimäärin. Ajattelen seksiä lähes kokoajan, aamulla, koulussa, illalla... unetkin ovat joskus seksiin liittyviä. Tämän takia itsetyydytän usein. Olen itsetyydyttänyt säännöllisesti 2 vuoden ajan ja pelkään että minulla olisi siihen jonkinlainen riippuvuus. Itsetyydytyksen jälkeen ei ”tee mieli” mutta tunne palaa uudestaan jonkin ajan kuluttua. Kysyisin siis että onko tämä ihan normaalia ja voinko jotenkin ”hillitä” itseäni. (N918773)

Useimmiten kuitenkin itsetyydytys siis vain todetaan kontekstina, jossa varsinainen askarruttava asia ilmenee: ”Ongelmani on se että kun vedän käteen esinahkani halkeilee ja siihen tulee haavoja. Mikä voi olla syy siihen toivon että syy selviää pian. En ole kertonut vaivastani kenellekään enkä mielelläni kerro vieläkään.” (N1036345.) Pals-talle lähetetään kysymyksiä, joita ei missään muualla tohdita ottaa esiin. ”Vanhempien kanssa puhuminenkaan ei tunnu järkeen käypältä, sillä en ole uskaltanut puhua heille edes seksuaalisesta suuntaumuksestani. Sanotaanko näin, että pelkään puhua heidän kanssaan.” (N935974.) Pojat tietävät, että mieltä vaivaavan asian kyllä voisi viedä lääkärin vastaanotolle, mutta käytännössä se on vaikeaa:

moro oon 17 poika täytän syksyllä 18. kainalo karvoja on viiksiä ja partaa vähän ja alapään karvoja on. nännit ei ole juurikaan muuttunu ja siittimeni ei ole muuttunut ollenkaan se siis on samanlainen kuin kaikilla pikku pojilla. pitäisikö mennä lääkäriin ja mihin lääkäriin jos pitää. (N1043895)

Näissä omaan terveyteen ja fysiikkaan liittyvissä kysymyksissä vastauksia odotetaan mitä ilmeisimmin nettilääkäriltä tai -hoitajalta. Kysymyksissä poikia askarruttavat asiat esitetäänkin medikalisoituneissa (ks. *hoito* myös Rinkinen 2012, 83) kehyksissä, ja kysyjät ovat tehneet paljon alustavaa itsediagnosointia:

Moro. Oon 15 vuotias poika ja mulla on 1 ongelma. Kun penikseni on erektioitunut ja vedän esinahan taakse, terskan alla oleva frenulum ottaa vastaan ja terskan pää painuu alas. Ennen minulla oli liian kireä frenulum

ja en saanut esinahkaa kunnolla taakse. Nyt olen venyttänyt frenulumia ja saan helposti taakse. Silti terskan pää painuu alas. Tarvitsenko frenulumin pidennysleikkauksen vai onko asia o-k? (N1036244)

Moi olen kohta 18 vuotta täyttävä mies pituus 172 cm paino 76kg. Minulla on sellainen ongelma ollut että terskani alapuolella punottaa vähän ja se on arka. Näyttää siltä kun olisi jotakin pieniä viiltoja jotka olisivat parantuneet ja niihin sattuu kun koskee. Mikä voisi olla kyseessä? googletin itse ja lähimmäksi tuli hiivatulehdus ainaskin. -- (N729224)

Kauaskantoiset mitat: ”enkai mä jää tällaseks?”

Kysy asiantuntijalta -palstalla janotaan tarkkoja faktoja, ja kysyjät itsekin yleensä esittävät tarkasti mitattuja lukuja, esimerkiksi omasta iästään: ”Hei! Olen 12,75 vuoden⁴ ikäinen poika. --” (N918821). Useimmiten tarkat mitat kerrotaan kysyjän oman ruumiin ulottuvuuksista. Kysymyksissä on säännönmukaisesti tapana esittää pituusmitta, joko kysyjän koko ruumiin tai vain peniksen pituus, samoin pojan paino, vaikka varsinainen ongelma ei liittyisi mitenkään kehon kasvuun, kuten ei esimerkissä edelläkään (N729224). Vaikka kouluissa lääkärin ja terveydenhoitajan tarkastuksiin sisältyy aina pituuden ja painon tarkistaminen ja kasvukäyrien seuraaminen, ovat mittaaminen ja erilaiset ennätykset myös erittäin tärkeä osa poikakulttuuria. Pojille kilpailu siitä, kuka on joukossa suurin, nopein tai jollain muulla mittarilla paras, on tuttua heidän omaehtoisissa kulttuureissaan. Mittaaminen ja ennätykset ovat paitsi poikaerityistä, myös aikuiseen miehisyyteen liittyvää kilpailullisuutta, johon liittyy tarkkojen faktojen ja ääri-ilmiöiden mittaaminen, maailmanennätyksetkin.

Toki pojilla nimenomaan pituuskasvu myös usein aiheuttaa tarpeen tarkistaa, onko siinä tapahtunut kaikki niin kuin kuuluu. He haluavat ennen kaikkea saada selville, mitä on vielä odotettavissa:

Hei, haluaisin vain varmistaa olenko normaaleissa mitoissa, ja onko pituuskasvuni vielä tuloillaan? Olen 16-vuotias poika, täytän 17-vuotta joulukuussa, ja pituutta minulla on vasta noin 165cm. Isäni kasvoi vasta armeijaan mennessä, joten voisiko tuo samainen tapahtua minullekin? Painoa minulla on noin 55 kilogrammaa. Karvoitusta kyllä löytyy, muttei penikseni ole vielä kasvanut, mitoiltaan se on levossa noit 6cm ja erektiossa noin 14cm, onko tämä ok? Etukäteen kiittäen:) (N678933.)

⁴ Vuosikvartaaleissa eli kolmen kuukauden ajanjaksoissa yleensä toki tapahtuu 12-vuotiaiden näkökulmasta paljon ja merkittävämpiä muutoksia kuin vanhemmiten.

Poikia kiinnostava tulevaisuuden ”miehen mitta” koostuu peniksen pituuden lisäksi oman painon ja pituuden suhteista toisiinsa ja kaikkien näiden kolmen mitan suhteista niin sanottuihin normaalimittoihin, mikä tässä seuraavassa hupiviestissä kiteytyy pienen peniksen ja lihavuuden aiheuttamina toiminnallisina haittoina:

Mulla on pien muna ja kaikki dissaa minuu sen takii. Tyttöystäväni jätti mut sen takii, koska mun muna oli liian pien ja se mahtui jopa hänen korvansa sisälle. Lisäksi oon niin läski että mun maha on mun pippelin edessä, enkä voi runkata. Apua (N1020123.)

Vaikka pojilla olisi erittäin paljon esimerkiksi koulusta saatua tietoa keskimääräisestä kasvusta, kehityksestä ja näiden eri vaiheista, se ei riitä paljastamaan heitä eniten kiinnostavia faktoja eli heidän oman tulevan aikuisminänsä kokoa tai muita ominaisuuksia. Koulussa saatu keskimääräisyystieto saattaa jopa herättää lisäkysymyksiä ja vain paljastaa uusia, askarruttavia ”taustamuuttujia” juuri omalle kohtalolle:

Hei, olen 15 v poika (kohta 16) ja olen ihmetellyt alhaista painoani. Syön kyllä hyvin ja monipuolisesti. Olen 168 cm pitkä ja painan 45 kg. Mun murrosikä on ollut muutenkin aika myöhässä. nyt kyllä on karvoitustakin tullut vähän sinne ja tänne, mutta peniksenikin on aika pieni. Siemennestettä kyllä tulee , mutta ei kai mun penis noin pieneks jää? Ja kai mä lihoan tai siis tuun vähä tanakammaks etten ois tällanen laiheleini. Käyn joskus myös punttisalilla mutta en rehki liikaa ettei sen pitäs haittaa kehityksessä. Kai oon iha normaalissa vauhdissa vai oonko mä jotenki jälkeenjääny ja enkai mä jää tällaseks? (N901687.)

Pienuus aiheuttaa pojille paljon huolta. Pojat eivät halua jäädä pieniksi ja heikoiksi, poikasiksi, vaan kasvaa miehiksi. Ison koon lisäksi voimakas karvoitus on merkki miehuudesta. Kansainvälinen, latinalaisperäinen *puberteetti* viittaa jo sananakin häpykarvoitukseen eli siihen kun murrosiässä lapsenomainen karvoitus muuttuu ja kasvaa vahvemmaksi. Eri kulttuureissa karvoitukseen, esimerkiksi hiuksiin, liittyy paljon symboliikkaa ja jopa symbolista voimaa.⁵ Vanhassa suomalaisessa perinteessä häpykarvoituksen on uskottu vaikuttaneen suoraan sukupuoliseen kyvykkyyteen muun muassa siten, että karvojen menetys on merkinnyt impotenssia. Vanhoissa kansanrunoissa sukupuolista

5 Tunnetuin länsimaisessa kulttuurissa lienee raamatullinen Simson, jonka voima piili hänen hiuksissaan.

kypsyttää esitellään kuvaamalla häpykarvojen kasvua: ”Mine pieni pikkurainen / Mine nuori nyppeläinen / Mull on karvat kasvamassa / Perse jouhet joutumassa”. Runoissa myös kerrotaan, että: ”Nuoret ne oppi nussimaan” kun ”karvat puhkelevat”, mutta vanhojen täytyy lopettaa kyseinen toiminta, koska ”karvat harvenevat --- Ei ännä [enää] kyrpäkän seiso”. (Isojärvi 1997.)

Isoksi ja vahvaksi tuleminen lienee pojille vielä tärkeämpi tavoite kuin tytöille, joiden pienikokoisuutta, ihon karvattomuutta tai ”tyttömäisyyttä” arvostetaan kulttuurissamme yhä edelleen ja vielä aikuisenakin. Vanhassa perinteessä tyttöjä neuvottiin poikien ja miesten läsnä ollessa pitämään suunsa supussa, jotta heidän arvonsa avioliittomarkkinoilla kasvaisi: kansanperinteessä pieni suu oli merkki tytön ja naisen alapään tavoiteltavasta koosta samaan tapaan kuin poikien ja miesten peniksen tavoiteltavaa kokoa kuvastivat iso nenä tai peukalo (ks. esim. Virtanen 1994). Myös erilaisiin agraareihin hedelmällisyysriitteihin tai vaikkapa rakennustaiteeseen liittyy paljon fallos-symboliikkaa, missä symboliesineen koolla todellakin on merkitystä.

Poikia askarruttaa se, muuttuvatko he sekä normaalisti että normaaliksi, siis kohden ihmisen normia eli miestä. Muutosten keskellä poikia kiinnostaa kaikkein eniten oman peniksen koko ja toiminta. Poikien kysymyspalsta-aineistossa seksuaalinen toiminta ja mieheksi kasvaminen nivoutuvat tiiviisti yhteen – pojat näyttävät liittävän sukupuolielinten kasvun seksuaaliseen toimintakykyyn ja nimenomaan siten, että mitä isompi, sitä toimivampi. Pelkoa pieneksi jäämisen karmivasta kohtalosta lisää se, jos poika ei voi itse aktiivisesti tehdä mitään tilanteensa korjaamiseksi. Kysymyksissä haetaan apua siihen, miten pitäisi suhtautua kehossa tapahtuviin muutoksiin tilanteessa, johon ei juuri nyt aktiivisesti voi itse vaikuttaa. Pitääkö tilanne vain hyväksyä ja jäädä odottamaan, mitä muutokset tuovat tullessaan?

Aineistosta nousee penis: ”Tuntuu tyhmältä, kun ei tiedä kasvaako penis vielä”

Penikseen liittyvät kysymykset ovat pääosin joko sellaisia, joissa pohditaan, riittääkö peniksen koko toiselle tai sellaisia, joissa sukuelimissä on kysyjää itseään häiritseviä ominaisuuksia, kuten näppylöitä. Useinkaan kysymykset eivät liity peniksen pojalle itselleen tuottaman seksuaalisen mielihyvän tai virtsaamisen ongelmiin. Penis, ja nimenomaan sen koko, voi aiheuttaa pojille sosiaalisia ongelmia eli askarruttaa suhteessa toisiin ihmisiin ja näille kelpaamiseen, ei omaan nautintoon.

Hei olen 14-v poika. Olen 166cm ja 56kg. Penikseni on erektiossa noin 11cm. Kivekset on laskeutunut, karvoitusta on vähän ja kun saan orgasmin niin spermaa kyllä tulee. Onko se normaalin kokoinen? Kasvaako se vielä? (N1383605.)

Kuinka pitkä penis 14 vuotiailla on keskimäärin? Omani on vähän reilu 15cm ja haluaisin tietää paljonko se vielä kasvaa. En myöskään halua että minulla olisi pieni. (N1053645)

Eräässä internetin lukuisten lääkäripalstojen artikkelissa kerrotaan, että: ”Tehtyjen tutkimusten perusteella voidaan siis todeta, että tavanomaisen mittainen penis on juuri sopiva molemminpuolisen nautinnon kannalta.” (Piha 2008.) Artikkelissa esitellään eri kansallisuuksiin kuuluvien miesten penisten keskipituudet, mutta yksilöllisiä ääripäitä ei ole mainittu: ”Erektiossa pituutta on mitattu 11 tutkimuksessa, joihin on osallistunut 4 148 miestä. Keskipituus on 14.9 cm.” (Piha 2008). Jatkuvasti eri lähteissä toistettu peniksen keskipituus saattaa muodostua pojille ehdottomaksi normiksi ja synnyttää paineita pyrkiä tasan keskimittaan. Jos nuoren pojan oma penis on hiemankin yli tai alle 14,9 cm, hän saattaa alkaa miettiä, onko se ollenkaan sopivan kokoinen. Ehkä parempi olisikin kertoa pojille penisten pituuden ääripäistä ja vakuuttaa, että kaikki X cm – XX cm välillä olevat mitat ovat normaaleja, ja että niiden ali tai yli menevät myös ihan hyviä. Lisäksi jäin miettimään, kerrotaanko millään penis–vagina-penetraatioon keskittyvillä nettipalstoilla tai muussa seksuaalikasvatuksessa nuorille mitään vaginoitten keskipituuksista. Tai esimerkiksi siitä, että vaikka ”tavanomaisen mittainen penis on juuri sopiva molemminpuolisen nautinnon kannalta”, ”tavanomaisen mittaisen” vaginan sisään tämä 14,9 cm pitkä penis ei mahdu koko pituudeltaan mitenkään. Poikien huoli peniksensä koosta oli teemana myös kysely-osiossa, jota käsitellään seuraavassa luvussa.

Kaikki penikseen⁶ liittyvä siis kiinnostaa poikia (myös esim. Forrest 2000; Rinkinen 2012). Nettikysymys-aineistossa on niin paljon penis-kysymyksiä, että *Kysy asiantuntijalta* -palstalla olisi tilausta andrologian tai urologian erikoislääkärin artikkeleille tai lähes jatkuvalle päivystykselle. Väestöliiton sivuille valmiiksi jaotelluista kysymyspaketeista nimenomaan keho-osion voisi pilkkoa pienempiin osiin, joista poikien kannalta merkittävin olisi erillinen penis-osio tai vähintäänkin yhteinen penis-esinahka-kivekset-osasto.

⁶ Myös mekaanisen laskutoimituksen perusteella vuosien 2010–2011 kysymysaineiston suursuosikki on penis-sana synonyymeineen, jotka mainitaan 140 kertaa. Esimerkiksi erektio-sana mainitaan yhtä usein kuin tyttöystävä-sana eli 38 kertaa. Taudeista puhutaan todella harvoin, vain kymmenkunta eri mainintaa. Ehkäisyssä on sanana vain pari mainintaa, tosin kondomit mainitaan 17 kertaa.

Palstalla voisi olla hakusanoja myös poikien käyttämällä termeillä kuten esari, pallit, muna ja niin edelleen, eräänlainen *penis-ensyklopedia*, varsinkin kuvitettuna, saattaisi hyödyttää palstan lukijoita. Toisaalta: koska penikseen liittyvä pelko tai huoli ei siis niinkään koske koon vaikutusta peniksen tämänhetkiseen toimintakykyyn tai sen tuottamaan nautintoon pojalle itselleen juuri nyt, ei palstaa voisi sälyttää vain miesten anatomiaan syventyneen erikoislääkärin vastuulle. Peniksen vääriä koko pelottaa poikia suhteessa toisiin ihmisiin ja heidän hyväksyntäänsä. Myös muiden erikoisalojen asiantuntijoita tulisi edelleen käyttää vastaajina, tai tehdä yhteistyötä ja linkittää palsta moniin eri aloihin – kysymykset kun koskevat myös seksuaalista suuntautumista, perhepsykologiaa eli laajempaa kanssakäymistä ja elämänalueita kuin urologiaa tai seksologiaa.

Peniksen toimintaan liittyy hyvin vahvasti muutoksen käsite: murrosikään liittyvän muuttumisen lisäksi penis muuttaa kokoaan ja asentoaan jokapäiväisissä erektioissakin. Kysyjät haluaisivat itse jotenkin vaikuttaa näiden muutosten suuntiin tai edes tietää, mitä on odotettavissa: ”Tuntuu tyhmältä, kun ei tiedä kasvaako penis vielä” (N1427662). Keskeisimmäksi poikien kysymyksiä yhdistäväksi teemaksi nousi *muutoksen tila*: joko joku kehossa on muuttunut huolestuttavaan suuntaan, tai jonkin kehon piirteen tai osan toivotaan vielä muuttuvan, useimmiten kasvavan. Oman kehon ja peniksen pituuskasvun *ennustaminen* kiinnostaa kysyjä. He selvästi tietävät jo ennen kysymysten esittämistä, että geeniperimä vaikuttaa heidän nykyisiin ja tulevaisuuden mittoihinsa – sen verran usein mainitaan vanhempien kasvuvauhti tai se, ettei kyetä esimerkiksi kysymään isän peniksen tai karvojen kasvusta tältä itseltään. Samoin kysyjän ruokavalio, alkoholin käyttö, tupakointi, liikunta ja unen määrä kerrotaan ikään kuin taustamuuttujina, jotka pyydetään ottamaan huomioon kun asiantuntijalta tiedustellaan omaa tulevaa pituutta ja painoa.

Hei, olen 16 v poika ja olen ihmetellyt sitä, kun murrosikäni on muuten alkanut normaalisti (karvoitus, pituuskasvu, äänenmurros jne. (pituuskasvu alkoi jo 2 vuotta sitten)) mutta muuten keho ei ole kehittynyt juuri ollenkaan. Eniten minua ihmetyttää todella kapeat hartiani. Suvullani on kaikilla miehillä aika leveät hartiat, joten ei se varmaan geneeistä johdu. Voisiko ongelmana olla hormonivajaus tai jotain sinnepäin viittaavaa? (N709321)

Folkloristina tunnistan palstassa paljon samaa kuin arkaaisessa tietäjainstituutiossa, missä salaperäiseltä shamaanilta haetaan järjestystä kaaokseen: parannusta tautiin tai kätkeytyä tietoa menneisyydestä tai tulevaisuudesta – ikään kuin nettipalsta ja sen tuntematon vastaaja olisivat moderni toisinto tietäjälaitoksesta, jonka parantajalta saa

tiedon tulevasta kohtalostaan tai vakuuden siitä, että joku hyvin ahdistava asia kyllä korjaantuu. Nettipalstan vastauksessa voi myös saada samanlaisia mielihyvän kokemuksia kuin esimerkiksi ennustusleikeissä, joissa tulevaa rakkauselämää eletään jo tässä hetkessä (Anttila 2009). Sekä tulevaisuuden miehisten mittojen ennakoimisessa että tulevien rakastettujen ennustamisessa pyritään saavuttamaan tila, jossa tulevaisuus koetaan välittömästi tässä ja nyt, nykyajan maagisin keinoin.

Samantapainen sävy kuin tulevan pituuden ennustamisessa on myös tyttöjen (ks. Rinkinen 2012) palstalla esittämissä raskauskysymyksissä ja erilaisissa sukupuolitautiepäilyissä: ahdistava epävarmuus, johon halutaan lähes taianomainen ratkaisu. Vaikka nuoret ovat muista tiedonlähteistä jo saaneet tietää, että ilman ehkäisyä raskaus on mahdollinen, he ikään kuin pyytävät vastaajaa kertomaan oikean, helpottavan totuuden. Sen, että ei tyttö tullutkaan raskaaksi, ei saanutkaan tautia, näppylä kuuluu asiaan ja menee ohi: ”huomasin eräs ilta peniksessäni aristavan syylläntäpäisen möykyn. miten minun tulisi suhtautua siihen, kun en ole harrastanut seksiä? olen 14 v. poika” (N978007)

Hei.

Harrastimme masturbointia tyttöystävän kanssa ja sain orgasmin ja nyt mieltä painaa, että voiko tulla raskaksi vaikka ei ole ollut yhdynnässä. Voi olla mahdollista että spermaa on joutunut lähelle sille kiellettyä paikkaa. (N986641.)

Tällainen epävarmoissa tilanteissa tapahtuva epärationaalinen, taikauskoinen ennusmerkkien tarkkailu ja etukäteen varautuminen on universaalialta lapsilla ja nuorilla. Epävarmassa tilanteessa kaikki mahdit otetaan käyttöön. Esimerkiksi urheilukilpailuissa pidetään aina samaa ”onnenpaitaa”, koulun kokeiden tuloksesta ajatellaan, että ”läpi meni, jos ehdin kadun yli ennen kuin valot vaihtuvat punaiselle”. Varhaisnuorten leikinomaiset rakkausennustukset (ks. Anttila 2009) pohjautuvat ikaikaiseen enteidenoton perinteeseen, joka on tunnettu useimmissa kulttuureissa. Erilaisin menettelyin pyritään jo ennakkoon saamaan tietoa tulevista tapahtumista, jotka joka tapauksessa ennalta määrättyinä kohtalona tulevat väistämättömästi toteutumaan. Ennustamisen perinteeseen kuuluu sekä passiivinen, erilaisten ennusmerkkien tarkkailu että monenlaisia aktiivisia ennustamistapoja. Esimerkiksi pelikorteista povaaminen, arvanheitto ja tinan valaminen ovat varta vasten järjestettyjä ennustustapahtumia.

Kansanomaisilta ennustajilta ja tietäjiltä on kysytty myös menneisyyteen liittyvää salattua tietoa, tässäkin kysytään syytä peniksen pienuuteen ja kysyjä epäilee aiheuttajaksi menneisyyden tapahtumaa:

Mietityttää onko nuorena tehty leikkaus voinut lopettaa peniksen kasvun vai onko jokin muu seikka kun penis ei ole kasvanut juuri ollenkaan.. En oikein uskalla enkä viitsi mennä lääkärille kun en ole varma miten tähän pitäisi suhtautua. (N731166)

Hieman nuorempana minulla oli muutamia kertoja penis turvoksissa ja silloin virtsaaminenkin ja peniksen koskettaminen sattui... voiko se olla merkki jostain tai haitata minua tulevaisuudessa? (ks. aiemmin N909660)

Muutoksen tilanne nähdään huolestuttavana, vaikka pojat tietävät, että puberteetissa nimenomaan kuuluu tapahtua muutoksia, että se on olennainen osa kasvua ja kehitystä. Käsitteellisesti muutoksen tilaan liittyy päämäärä. Pojat esittävätkin paljon kysymyksiä siitä, millaiseksi he tulevat kehittymään, milloin on saavutettu muutoksen tulos, milloin he ovat valmiita. Pojille ominainen toiminnallisuus ja kilpailullisuus ovat käyttäytymismalleina vastakohtaisia passiivisen seksuaalisen odotuksen tilalle, johon muuten niin kilpailuhenkisessä ja suorituksia mittaavassa koulussa kannustetaan. Koska pojille oma toiminta on toivottavaa, he kysyvät paljon siitä, mitä mahdollisuuksia heillä on vaikuttaa omaan muutoksen tilaansa, mitä he voivat *tehdä*, jotta muuttuvat oikein ja oikeanlaisiksi. Tyytymistä vain olemaan passiivisessa sukupuolisen muutoksen tilassa ei helpottane se, että murrosiästä ja murrosikäisistä puhutaan yksilötasolla lähes fataalina häiriötilana (esim. Aalberg 1991) ja yhteisöllisellä tasolla aikana ja ihmisryhmänä, jotka tuottavat paljon uhkaa, vaaroja sekä huumeisiin, alkoholiin ja prostituutioon verrattavaa vertaispainetta (WHO 2010). Edellä pohdin itsetyydytyksen kaltaista homoseksuaalisuuden arkipäiväistämistä ja siitä mahdollisesti seuraavaa käsitteellisen tason aggressionilmausten laimenemistä. Samoin nähtäväksi jää, voisiko murrosiästäkin tulevaisuudessa puhua aiempaa positiivisempaan sävyyn, hieman samaan tapaan kuin naisten vaihdevuosista nykyisin puhutaan, ja muovaisiko käsitteen- tai asenteenmuokkaus poikien olemista ja elämää helpompaan suuntaan.

Kuten edellä oli puhetta, peniksen koko liitetään sen toimintakykyyn. Kun pojat kysyvät tulevaisuuden mitoistaan, he samalla myös kysyvät tarkkaa mittaa sille, milloin penis on valmis toimintaan. Edellä mainittuun valmiiksi tulemiseen liittyy siis myös kysymys siitä, milloin voi olla *yhdynnässä*. Kysy *asiantuntijalta* -palstan vuosien 2010–2011 kysyjistä vain kolme kertoo jo olleensa yhdynnässä, ja heistä yksi poikaystävänsä kanssa. Yksi pilailukysyjä kertoo *nussineensa*. Suurimmassa osassa kysymyksistä, joissa mainitaan yhdyntä, poika kertoo, että hän ei ole ollut yhdynnässä. Sen sijaan viesteissä puhutaan paljon seksin harrastamisesta, eikä puhe siis välttämättä viittaa yhdyntään. Jos poika saa kuulla, että penis on jo saavuttanut aikuisen miehen mitat tai edes sen,

minkä kokoisena hänen peniksensä tulee olemaan miehen mitoissa, hän saa myös varmistuksen sille, että hän voi aloittaa seksin toisen ihmisen kanssa. Myös Rinkisen (2012) tutkimuksessa *luvananto seksiin* on keskeinen teema nuorten nettikysymyksissä.

Kohden parisuhdetta eli ”Mistä sitä pillua saa?”

Hanke sai alkunsa poikiin liittyvästä huolesta eli siitä, että heidän tietonsa seksuaaliterveyteen liittyvissä kysymyksissä olivat 2000-luvun alkuvuosikymmenellä huonommat kuin samanikäisillä tytöillä (Kontula & Meriläinen 2007). Huolta aiheutti erityisesti se, että niillä pojilla, joilla tiedot olivat heikoimmat, oli eniten seksikokemuksia, muun muassa jo yhdyntöjä tyttöjen kanssa. Tiedonpuute ei ehkä huolestuta näitä ”toiminnan miehiä” itseään, mutta voi aikuisnäkökulmasta johtaa pojat tilanteisiin, joita he myöhemmin katuvat. Aikuisia huolestuttavat mahdolliset sukupuolitaudit eivät aineistoissa nouse poikia itseään eniten huolestuttaviksi aihepiireiksi, kuten eivät myöskään kysymykset aihepiireistä, joissa 13–15-vuotiaat pojat saivat erityisen huonoja tietokilpailupisteitä (Kontula & Meriläinen 2007).

Vielä sukupuolitauteja vähemmän – eli tuskin lainkaan – poikia askarruttavat ei-toivotut raskaudet. Puhutaanko ehkäisystä siis kouluissa jo hyvin tyhjentävästi? Kondomi on aineistoissa usein esiintyvä, varmaankin kaikille pojille tuttu esine, vaikka sen käyttö ei vielä olisikaan. Toisaalta myöskään kondomin käyttö ei askarruta poikia. Niin ikään ainekirjoituksista ja kysymysten aihepiireistä puuttuvat kulttuurissamme laajemmin poikien seksuaalisuuteen liitetty ongelmakäyttäytyminen eli seksiin pakottaminen, seksuaalinen väkivalta ja raiskaukset. Vuosina 2010–2011 pojat eivät kertaakaan kysyneet asiantuntijapalstalta mitään väkivalta- tai kaltoinkohtelukokemuksiin viittaavaa, vaikka nettipalstan etusivun esittelytekstissä nuorille annetaan lupa kysyä muun muassa seksuaalisesta kaltoinkohtelusta (Väestöliitto 2012). Poikia ei myöskään kertaakaan askarruta se, että ei-toivotut henkilöt osoittavat heitä kohtaan liikaa kiinnostusta, mieluumminkin päinvastoin – he saattavat itse tuntea itsensä epämiellyttäväksi ihastuksensa silmissä ja kysyvät neuvoja tilanteen muuttamiseksi: ”Hei! Olen 12v poika ja olen ihastunut yhteen tyttöön...ja tämä kyseinen tyttö vihaa mua. Mikä olis paras tapa saada tuo tyttö tykkäämään musta?” (N27092010.)

Aineistoni mukaan lähentelyn kohteena oleminen ei siis ole poikien ongelma. Joko seksiobjektiksi joutuminen ei heitä lainkaan häiritse, tai se saattaisi olla poikien mielestä ennemminkin objektiksi *pääsemistä*, tai sitä ei pojille edes tapahdu. Saattaa myös olla, että toisin kuin samanikäisten tyttöjen, poikien ei kulttuurissamme anneta ilmaista vas-

tenmielisyyttä sitä kohtaan, että he ovat julkisen mielenkiinnon tai suoranaisten himon kohteina. Vain siinä tapauksessa, että heille huomiota osoittava henkilö on itsekin poika tai mies, pojat voivat ilmaista julkista vastenmielisyyttä. Kun eräs poika kirjoittaa: ”Miten pääsen ihastumisen tunteesta eroon? Mies, 13v.” (N653053), haluaako hän sittenkään päästä eroon omasta ihastumisen tunteestaan vai askarruttaako häntä kenties jonkun toisen ihastuminen itseensä?

Pakottamiseen ja mustasukkaisuuteen liittyy vain yksi viesti, joka on muutenkin hyvin erilainen kuin kysymysten valtaosa, esimerkiksi jo kuvailevan tyyliinsä ja pituutensa vuoksi. Myöskään romanttisiin suhteisiin liittyviä tunnepohdintoja ei muissa kuin tässä seuraavassa viestissä liiemmin esiinny. Viestissä myös käytetään käsitteitä ja ilmaisuja, jotka puuttuvat muiden poikien kirjeistä, kuten *parisuhde, ihana, ”rakkautta ensi halilla”, suudelma, ei ollut ikuista, itkeminen, huoraksi haukkuminen, (sokeri)humala...* Sen sijaan nimenomaan pilailuksi luokitelluissa kysymyksissä esiintyy usein vastaavan kaltaisia sanoja kuten ihastuminen, tykkääminen, rakastaminen...

Tämä julkaistu kirje ei siis välttämättä ole yhden 13-vuotiaan pojan omasta kestävästä tilanteestaan itseksensä ja tosissaan laatima viesti:

Moi. Oon 13 vuotias poika jolla ois yks kysymys parisuhteest... Olin 4 lk yhen ihanan tytön kaa noin 5kk jona aikana tehtiin kaikenlaista. Aluks mun kamu alko sen tytön parhaan kamun kaa ja sit ne mietti et mulleki pitäis saada tyttökamu. No, ne sano et se tyttö ois aika kiva ja sillee mut emmää siit aluks innostunu... Sitte siinä samana päivänä halasin sitä ja se tuntu nii hyvält, se oli kun rakkausta ensi halilla. No sitte alettii ole ja sitte yhdil joulumarkkinoil ku vähä sokerihumalas oltii ni saatiin siä kaikki 4 sitte ekat suudelmat kamujen innostamana. No siitä sitte alko semmone kausi et melki joka päivä kylille tai jos ei päästy ni ainaki koulus mettäs. Kerran yhdessä katoksessa ns ”muhinoitiin”(se kaato mut maaha ja tuli päälle) Userimmiten kaikki se olko usein pakotuksel mut ku päästii ni kumpikaa ei halunnu lopettaa. No se ei ollu ikuista... Yhtenä päivänä se vaa lempas tekstarilla mut iha ilma kertomat syytä, istuin sängyllä shokissa muutaman 10 min kunnes rojahdin sängylle itkee. (Seuraavana päivänä sain tietää et mun kamu oli lempattu kans mut jo noin 2vk sitte. Sitte nähtiin se yhden luokan alemmalla olevien poikien kaa. Sitte ku koulu loppu ni ne pyysi meitä kylille ja sano et siä ois just ne pojat. No se mun kamu oli tulos meil eikä me todellaka menty vaa alettiin sitte mustasukkaisuudesamme nimittelee niitä huoriks ja kaikkee. Nyt ollaan 7lk ja ollaan iha norm väleis mutta silti mä oon viäki rakastunu siihe tyttöö ja vaik oon ollu jo 3 kaa sen jälkee ja 4 menos ni silti en oo tuntenu samanlaista rakkautta muita kohtaan. Apua! Mä en kestä. Mite voin unohtaa sen tytön! Haluisin jatkaa mihi jäätii mut se ei tykkää must! (N796958.)

Olivatko pojat tutkimushetkellä rakastuneita tai ihastuneita? Nettikyselymme (ks. seuraava luku) mukaan lähes 90 prosenttia pojista oli vastaushetkellä ihastunut, ja ihastuksen kohde oli suunnilleen saman ikäinen tai nuorempi kuin vastaaja. Joka viides nettikyselyyn vastannut poika seurusteli kyselyhetkellä. Seksuaalikasvatuksessa seksi useimmiten liitetään vakituiseen romanttiseen suhteeseen eli seurusteluun, johon ilmeisesti kaikkien normaali-ihmisten tulisi pyrkiä. Oppikirjoissakin (ks. esim. Orkovaara et al. 2004) parisuhde esitetään normina, jota kohden kypsyminen on tärkeä osa nuorten kasvutavoitteita. Yläasteikäisistä pojista suurimmalle osalle ei seurustelu ole lainkaan ajankohtaista eikä se monia edes kiinnosta. Ehkä pojat edelleenkin kuvittelevat omaan tulevaisuuteensa mieluummin idoli- tai ammattiaseman kuin unelmiensa puolison ja perheen, toisin kuin tytöt (vrt. Anttila 1997). Jos seksistä puhuttaisiin muissakin kuin perheen perustamiseen tähtäävissä kehyksissä, kiinnostaisiko opetus poikia nykyistä enemmän? Jäin myös miettimään, onko peruskouluopetuksessa tarjolla lainkaan sitä vaihtoehtoa, että vailla vakituista parisuhdetta tai tilapäisissä seksisuhteissa elävä aikuinen ihminen voi myös olla tyytyväinen elämäänsä.

Temaattinen kirjoittaminen eli lukiolaispoikien muistoja peruskoulusta

Esittelen seuraavaksi lukiolaisten kirjoittamia muisteluaineita peruskoulun seksuaalikasvatuksesta.

Onko yllätys että tytöt ovat tietoisempia seksuaalisuudesta. Tunneilla piti kuunnella ja keskittyä, tytöt ovat tunnetusti parempia siinä. Tytöt puhuvat enemmän keskenään ja laajemmalta alueelta joista pojat eivät uskalla tai kehtaa puhua. Tytöt kypsyvät nopeammin, murrosikä tulee nopeammin ja ihan päällimmäisenä syynä on se, että, tytöt pääsevät tarkastelemaan tätä todella erikoista otusta lähempää. Kyllä tytöt on sen verran monimutkaisempia kaikkine juttuineen ja tunteineen, että ei ihme, että me miehet jotka saamme tämmöistä välitöntä tietoa vain meistä yksinkertaisista miehistä/pojista emme ymmärrä yhtä hyvin niin monimuotoista seksuaalisuutta. (K5LI15p.)

Koululuokka on julkinen ja jaettu tila, jossa on joukko toisilleen enemmän tai vähemmän tuttuja ihmisiä päivittäin koolla. Parhaimmillaan tai pahimmillaan ollaan yhdessä 12 vuotta eli kaksi kolmasosaa opintonsa päättävän nuoren koko elämästä. Nykyisessä pätkäsuhteisiin perustuvassa työkuulttuurissa, jossa työyhteisö muuttuu jopa kuukausittain, voi aikuisen olla vaikea muistaa sitä, kuinka tiiviisti ja pitkään oppilaat viettävät

aikaa yhdessä. Luokkakavereina ovat päivittäin ”samat naamat” jopa 12 vuotta – kysy siinä sitten jotain *tyhmää* niin kasvosi ovat iäksi menetetyt! Koululaisperinteen kerääjät ovat huomanneet, että samasta luokasta tunnilla kerätyt kirjalliset aineistot ovat yleensä hämmästyttävän samanlaisia. Luokassa kirjoitettuja tekstejä voikin tulkita paitsi poikien yksilö- myös ryhmävastauksina; ne ovat yksilön kuvauksia yhteisesti jaetusta seksuaaliperinteestä. Poikien esseet ovat ikään kuin yleisen ja yksityisen välimaastossa.

PoikaS-hankkeessa teetettiin kahdessa eri puolella Suomea sijaitsevassa lukiossa koulutuntien aikana ainekirjoitukset. Ensimmäisen aineiston sain opinnäytetekijä Mona Aallikon kautta ja toisen yhteistyöverkoston jäsenen Mira Poijärven avulla. Kirjoituksiin osallistui syksyllä 2011 lukion juuri aloittaneita, ensimmäisen vuosikurssin oppilaita. Koulutuntien organisoinnin takia sekä tytöt että pojat osallistuivat tehtävään, mutta tässä selvityksessä on käytetty aineistona vain poikien kirjoitukset. Aallikko on tekemässä opinnäytettä Itä-Suomen yliopistoon samasta ainekirjoitus-aineistosta, mutta hänen tutkimuksensa sisältää myös tyttöjen kirjoitelmat. Tämän niin sanotun temaattisen kirjoittamisen menetelmän avulla oppilaita kehoitettiin muistelemaan yläkouluaikoja ja sitä, mitkä tyttöihin/poikiin ja seksuaalisuuteen liittyvät asiat heitä silloin eniten askarruttivat. Lukiolaisia pyydettiin miettimään, miten peruskoulun seksuaalikasvatus vastasi näihin huolenaiheisiin ja kirjoittamaan aine seksuaaliopetuksen merkityksestä niissä todellisissa tilanteissa, joita he itse tai heidän kaverinsa ovat kohdanneet. Vastaajia kannustettiin kirjoittamaan vapaasti omista käsityksistään, kokemuksistaan ja tuntemuksistaan. (Yhdessä hankkeen vastuuhenkilön Osmo Kontulan kanssa muotoiltu kirjoitusohje, Liite 3.)

Teemakirjoituksia saimme yhteensä 53, jotka ulkopuolinen avustajamme Minna Seitala kirjoitti puhtaaksi (30 liuskaa 1,5-rivivälillä). Jokaisella kirjallista aineistoa tuottaneella vastaajalla on oma juokseva numeronsa, jonka edessä on aineistonkeruun ja koulukohtainen tunniste (ks. Liite 1). Näin vastaajille muodostuu tunnistekoodi, esimerkiksi K5LI10p, jonka perusteella Väestöliiton arkistosta voidaan etsiä ja lukea itäsuomalaisen lukion pojan numero 10 koko esseekirjoitelma.

Ensimmäiseksi luin koodatut, käsinkirjoitetut esseet läpi ja vertasin niitä puhtaaksi kirjoitettuun aineistokorpukseen. Avustaja Seitala oli pyytämättä korjannut oppilaiden pilkku- ja muut kirjoitusvirheet, joten palautin kirjoitukset takaisin ”poikamaiseen” kieliasuun, etnografisen tutkimusparadigman mukaisesti. Jo kirjoittaessani ja muokatessani aineistokorpusta tein sen sisällöstä havaintoja. Ensimmäinen näistä oli, että enimmäkseen pojat eivät muista minkään erityisemmin askarruttaneen heitä ja toinen havaintoni se, että he ovat pääosin olleet tyytyväisiä saamaansa koulun seksuaaliopetukseen:

Ihan hyvin kasvatus on mielestäni toiminut. Nykyään jos et jotakin tiedä, niin sen kuin googlaat. Elokuissa on aikuisviihdettä milloin missäkin. Muuta seksuaalisuuteen kuuluvaa, esim. halailua nyt näkee Pikku kakkosessakin. Eli sen pienet lapset oppivat jo varhain. Nuoret etsivät netistä itse hienosti sanottuna aikuisviihdemateriaalia. Niistä saa ainakin vinkkejä, ettei ole täysin tumpelo, mitä oikeaan tilanteeseen tulee. Sitäpä ei koulussa opetetakaan, vai pidetäänkö sitä jokaisen omana asiana vai jotenkin itsestäänselvyyttenä? Tärkeitä tietoja mitä koulussa opetetaan on kuinka suojautua raskaaksi tulemiselta ja sukupuolitaudeilta. Myös, se kaikista tärkein, ehkäpä, eli kuinka kondomi laitetaan. Jokaisen pojan/miehen tulee osata tämä ja miksei tytönkin. Tarkoitin siis kondomin laittamista peniksen päälle. (K5LI14p.)

Toisella lukukerralla esseissä näkyi selvä kahtiajako opetukseen suhtautumisessa: ne, joilla ei ole ollut mitään omia, koulun seksuaalikasvatuksen määrittelemiä ja opetuksessa käsiteltyjä seksisuhteita, ovat tyytyväisiä opetukseen: ”Minua ei moni asia hirveästi ole askarruttanut, kun on opetettu. Eikä hirveästi ole omia kokemuksiakaan, vaikka puoli luokkaa on luultavasti ollut jo sängyssä. Eikä se noloa ole, vaikka kaikki kaikkialla siitä vitsailevat.” (K5LI14p.)

Omien seksikokemusten myötä opetuksen sisältöjä aletaan kritisoida. Tarkemmassa aineiston käsittelyssä etsin kirjoituksissa toistuvia teemoja. Erityisesti hain kritiikkiä poikien saaman opetuksen näkökulmia ja metodeja kohtaan ja varsinkin arvostelua siitä, mitä opetuksesta oli puuttunut. Suurimmaksi kritiikin kohteeksi aineistossa nousi opettajan ammattitaito. Opettajat saavat aineistossa kritiikkiä osakseen myös pojilta, joilla ei ole kokemuksia seksistä toisen ihmisen kanssa ja jotka siis pääsääntöisesti ovat tyytyväisiä peruskoulun antiin. Hyvän opettajan ominaisuuksia kuvailevat myös internetkyselyn vastaukset (ks. seuraava luku).

En ole vielä tarvinnut tietoa, mitä opetettiin seksuaalisuudesta yläkoulussa, sillä en ole joutunut tilanteisiin, jossa sitä tarvittaisiin. Seksuaalisuus ei ainakaan vielä ole minulle tärkeä eikä ajankohtainen asia. Mielestäni asia on ajankohtainen vasta yli 18-vuotiaana, tai ehkä vähän ennenkin, jos on seurusteluhenkilö. Itselläni ei ole ollut tyttöystävää, eikä varmaan lähiaikoina tule olemaan. (K5LI10p)

Lukiolaisten ainekirjoituksissa pojat esittävät seksin pääsääntöisesti vain seurustelun kontekstissa. Seuraava lainaus on poikkeuksellinen, koska siinä seksi ja seurustelu on erotettu toisistaan: ”Kavereiden kokemukset seurustelusta vaikuttaa myös omiin mielikuviini siitä. Seksissä sama juttu.” (K5LI27p.) Seksi on siis olennainen osa seurustelua:

En itse kadu omasta ekastakerrastani muuta, kuin etten jälkikäteen olisi halunnut tehdä sitä juuri hänen kanssaan. Mutta se auttoi minua ymmärtämään suhteen seksiosuutta enemmän. Eihän sitä opi kuin tekemällä? Monille voi olla pettymys, kun eivät omat seksifantasiat toteudukaan, eikä kestä kuin 5–10 min. (K5LI11p.)

Ehkä seksi vailla vakituista seurustelua assosioituu koulussa liialliseen vapaamielisyyteen, jopa pornosta tuttuihin seksuaalisuuden ilmentämisen malleihin:

Yläkoulun terveystiedon opetus ei ole milloinkaan tarjonnut itselleni kovinkaan suuria oppeja tosi elämän tilanteita varten. Seksuaaliopetus tuntui perustuvan hyvinkin usein siihen ettei pornografia ole sama asia kuin oikea seksi. Tämän kuitenkin yllättävän moni nuori tiedostaa, mutta onhan se ihan hyvä mainita. (K6LI20p.)

Jos nyt ei aivan pornon paheksuntaan verrattavaa asennoitumista, mutta jotain epäilyttävää niin sanottuihin irtosuhteisiin näyttää lukiolaistenkin aineissa liittyvän: ”Minulla on jo useampia seksuaalisia kanssa käymisiä takana, niin tyttöystävien, kuten ’känniseikkailuidenkin’ kautta” (K6LI19p). Lukiolaispojista monilla ei kuitenkaan ole kokemuksia vielä kummastakaan:

Yläkoulussa ei juurikaan ajatellut tällaisia asioita, sillä en ole koskaan ollut kiinnostunut eikä se ole ollut minulle lainkaan ajankohtaista., mutta mikä on se paras ikä? Itse olen miettinyt sitä, että kuinka nuorena pojat keskimäärin kokevat ensiyhdyntänsä. Se voi luoda erilaisia paineita, esimerkiksi omatuntoon. Esim. ”olenko minä huonompi tai erilainen kuin mitä minun pitäisi olla?”. En ainakaan muista, että opetus olisi vastannut tähän kysymykseen. (K5LI10p)

Kouluopetusta annetaan seksuaalikasvatuksessa ylhäältä alaspäin, ja esseissä toistui usein se, ”mitä meille kerrottiin”. Tämä ei sinänsä aiheuttanut oppilaissa kritiikkiä. Opetuksen passiivinen kuunteleminen, ja varsinkin jos se sisältää jotain uutta tietoa, on monille pojille mielekkäämpää kuin esimerkiksi koko luokan edessä pidettävä esitelmä. Etukäteen kerättyihin nimettömiin kysymyksiin vastaamista pidettiin hyvänä opetusmenetelmänä. Mieluisaksi menetelmäksi lukiolaisten muistelukirjoituksissa nousivat videoelokuvat tai dvd:t, jotka olivat myös nettikyselyssä suosikkeja internetin ohella (ks. seuraava luku).

Perheen merkitys seksuaalikasvattajana ei esseekirjoituksissa noussut tärkeäksi,

mutta oman tyttöystävän lisäksi parhaimpina tiedonlähteinä, edellä mainitun internetin ohella, muistettiin hyvät ystävät ja kaveriporukat. Myös seuraavassa luvussa esiteltävässä nettikyselyssä hyvä ystävä ja internet olivat mieluisia tiedonlähteitä, perhe ei. Kouluterveydenhoitaja sai muistelukirjoituksissa myös kiitosta osakseen, nimenomaan yksilöllisestä ja henkilökohtaisesta palvelusta: ”Jos sattui olemaan tyttöystävä samassa koulussa ja terveyshoitaja sen huomioi, hän saattoi kutsua toisen tai molemmat samaan aikaan puhumaan hänen kanssaan erikseen varsinkin seksiin liittyivist asioista, lähinnä ehkäisystä.” (K6LI6p.) Nettikyselyn avovastauksissa eräs poika kertoi myös eräänlaisesta seurustelevien julkisesta puhuttelusta, mutta siinä koulun suhtautuminen seurustelemaan pariin oli lähes vihamielinen. Kaikille erikseen pyytämättä jaettavat kondomit, esimerkiksi nuorisotaloissa, mainittiin lukiolaisten esseekirjoituksissa myös usein. Kondomin ostaminen itse tai pyytäminen kouluhoitajalta vaatii varsinkin ensimmäisellä kerralla paljon rohkeutta.

Poikien arvostamat opetuksen sisällöt ja menetelmät

Koulun seksuaalikasvatuksessa korostuu ei-toivottujen ilmiöiden kitkeminen eli ei-toivotun lisääntymisen ja sukupuolitautilien ennaltaehkäisy. Kouluopetuksen tehoa mitataan nimenomaan näiden indikaattoreiden avulla: vähentyneet teiniraskaudet, vähentyneet tautitartunnat ja ylipäätään vähentyneet alaikäisten ensimmäiset yhdyn-täkokemukset ovat todisteita hyvän kouluopetuksen vaikuttavuudesta. Kaikenlainen ehkäisy on kouluopetuksen ydin. Sen sijaan poikien kirjoituksissa kiinnostuksen kohteina eivät komeile ykkösenä ehkäisyasiat. Koska ylipäätään aitous, samaistuminen ja omakohtaisuus ovat kaikessa opetuksessa poikien toiveena, muu kuin kondomiehkäisy ei heitä liiemmin kiinnosta:

Oikeastaan paras terveystiedon tunti ylä-asteella oli se kun Jani Toivola vieraili koulussamme. Hän on avoimesti oma itsensä ja näyttää oivaa esimerkkiä muille. (K6LI13p.)

Minusta opetuksen pitäisi sisältää ihmisten kokemuksia. Sama asia kuin huumeissa, tupakassa ja alkoholissa. Jonkun ihmisen oma kertomus uppoaa paremmin. Seksuaalisuudessa keskitytään paljon ehkäisyyn joka on minusta hieman suppeaa, toki hyvä, että siitä kerrotaan mutta voisi myös puhua yleisemmin seksuaalisuudesta. (K5LI28p)

Tytöt ovat rohkeampia kysymään ja puhumaan näistä keskenään. Esimerkiksi vahinkoraskaus monien mielestä koskettaa vain tyttöjä, jolloin he pitävät enemmän huolellisempia kyseisistä asioista. (K5LI27p)

Ehkäisyasiat eivät askarruta poikia, ja kondomi ehkäisyvälineenä onkin kaikille tuttu esine. Monet kertovat opettajien alistavista opetustekniikoista, kuten seuraava esimerkki eräänlaisesta nolaavasta kondominkäyttö-performanssista. Opettaja oli kehottanut kirjoittajaa asettamaan koko luokan edessä kondomin luokkakaverinsa käteen:

Miksi vitus ei voi käyttää vaa jotai saatanan banaania??!!!! Tai ees jotain puikkoo tai jotain.... Se ei oo mikään kiva juttu, kun koko luokka nauraa, ku yrität siin tunkee kortsuu toisen käteen.... Muutenkaa en pidä esiintymisestä ollenkaan.... (K6LI5p.)

Perinteiset kasvatusmenetelmät perustuivat aikoinaan lasten hyväuskoisuuden ja tietämättömyyden kitkemiseen muun muassa erilaisin härnäys- ja nolaustavoin. Lapsia esimerkiksi lähetettiin naapuriin lainaamaan joitain olemattomia esineitä. Lasten kustannuksella huviteltiin julkisesti, koska nokkeluus ja oveluus ovat olleet keskeisiä ja tavoiteltavia arvoja. (Ks. esim. Virtanen 1991.) Nöyryyttämisen kulttuurilla oli siis ilmeinen tarkoitus karaista lapsia, ja kulttuurissamme on edelleenkin ilmiöitä, joissa tuotetaan häpeän ja nöyryytyksen kokemuksia.

Ainekirjoituksissa, kuten nettikyselyssäkin, pojille kaikkein mieluisimpina opetusmenetelminä nousevat esiin visuaaliset opetusmateriaalit eli videot, dvd:t tai muut (elo) kuvat:

*Yläasteella meille näytettiin asiasta yksi video, jossa kerrottiin sukupuolitau-
deista ja kuinka laittaa kondomi banaanin päälle. Ei muuta videomateriaalia,
joka on mielestäni kaikkein tärkeintä. (K5LI14p)*

*Seksin harrastaminen on luettuna tekstinä antanut kuvan että kaikki asiat
siinä tapahtuvat helposti ja se antaa kuvan että minkäänlaisia ongelmia tus-
kin on. Ensimmäiset seksin harrastamiskerrat olivat kyllä todellisia säätöjä,
niistä kun terveystiedon tunneilla hypitään melko paljon yli. Mielestäni juuri
kyseiseen asiaan voitaisiin myös panostaa yläasteen terveystiedon opetusta
vaikka tekemällä aiheeseen liittyviä videoita tai muuta vastaavaa. (K6LI11p)*

Toisaalta opetusvideonkin voi poikien mielestä pilata:

Oman ystävän sanomat kuulostavat myös paremmilta kuin tylsällä opetusvideolla aneemisella äänellä jauhalta oppineelta tulleet tieteelliset termit (K6LI20p).

Katsoimme tunnilla kun Herra Ylppö laittoi kondomin paloletkulle, mutta kun ensimmäisen yhdyntäkertamme tuli niin ajattelimme jos molempien kouluissa asia olisi havainnollistettu oikein niin olisi ollut paljon helpompaa (K5LI30p).

Yhteenvetona poikien kirjoituksista voi siis sanoa, että he ovat saaneet tietoa siitä, mistä ovat halunneetkin – tosin usein muualla kuin koulussa. Haastatteluissakin pojat kertoivat, että opettaja voi kehottaa oppilaita lukemaan oppikirjan seksiä käsittelevät kappaleet itsekseen kotona, kuten lukiolaisetkin mainitsivat: ”Ensimmäiset seksin harrastamiskerrat olivat kyllä todellisia säätöjä, niistä kun terveystiedon tunneilla hypitään melko paljon yli” (K6LI11p). Myös opetuksen sisällöissä ja ajoituksessa on poikien mielestä toivomisen varaa: ”Seksuaalisuus muuten, ilman seksiä on melko turha käsite. Eiköhän kaikki osaa halailla, jutella ja seurustella. Tätä voisi opettaa enemmän alakoulussa ja seksistä kertoa yläasteella.” (K5LI14p.) Mielessä pyörineisiin kysymyksiin 2000-luvun nuoret ovat oppineet löytämään nopean ja helpon tien vastauksille: ”Nykyään jos et jotakin tiedä, niin sen kuin googlaat” (K5LI14p).

Tietoa haetaan netistä silloin, kun kysymykset ovat ajankohtaisia: ”Jo ala-aste iässä kavereiden kesken näihin asioihin tutustuttiin muun muassa internetin ihmeellisestä maailmasta käsin.” (K5LI23p.) Tai ”mitä esimerkiksi, jotkut sanat tarkoittavat. Olen selvittänyt ne itse internetin avulla.” (K5LI26p.) Nuorten netinkäyttö onkin kasvanut räjähdysmäisesti 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana (esim. Keskinen & Nyholm 2012; Miettinen & Rotkirch 2012). Wikipediasta tiedot löytyvät nopeasti, mutta sen yhteisöllisen luonteen sekä jatkuvien kaikille avoimien päivitysten vuoksi tietosisällöt ovat tasoltaan hyvinkin vaihtelevia. Poikien omaehtoisen tiedonhaun tuloksellisuuden kannalta olisikin erittäin tärkeää, että ammatti-ihmiset päivittäisivät nimenomaan Wikipedian sukupuolielimiin liittyviä artikkeleita säännöllisesti.

Kulttuuristen käsitysten ja sukupuoliasenteiden kyseenalaistamista kouluopetukseen?

Vaikka muistelukirjoituksissa voikin nähdä kollektiivisesti tuotettuja kulttuurisia käsityksiä esimerkiksi siitä, mikä poikien kulttuureissa on normatiivista maskuliinisuutta ja kuinka poikien ja miesten tulisi käyttäytyä, lienee ryhmähaastatteluissa vielä selvemmin mahdollista tarkastella sitä, mikä on yhteisesti hyväksytty ja vahvistettu ideologia miehisyydestä. On huomattu, että poikien ryhmäpuhe sisältää yksilöhaastatteluja enemmän julkilausuttuja normeja tai sääntöjä siitä, miten pojan ja miehen tulisi toteuttaa seksuaalisuuttaan: paljon seksiä useiden eri naisten kanssa, kielteisiä asenteita homo- ja bi-miehiä kohtaan sekä ehkäisyvastuun kasaamista tyttöjen harteille. (Bowleg & al. 2011, 545 / Pleck & al. 1993.)

Läsnäoloni pilottivaiheen ryhmähaastatteluissa saattoi vaikuttaa poikien kielenkäyttöön ja lieventää julkilausuttuja asenteita ikään kuin naisten korville sopivimmiksi, mutta juuri kaksinaismoralismi ja kielteiset asenteet homoseksuaalisuutta kohtaan hätkähdyttivät suorasukaisuudellaan. Myönteisempää – tai edes yhdenvertaisempää – homopuhetta olisi mahdollista kuulla silloin, kun poika ei ole itse hetero ja haastattelijana on nainen. Tällöin omista kokemuksistaan ja suuntautumisestaan voi olla helpompi kertoa nimenomaan nais- kuin miespuoliselle haastattelijalle⁷.

Väestöliiton internetpalstan kysymyksissä asiantuntijoille on muutama seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvä postaus, joissa halutaan lisätietoja esimerkiksi spermasta tai sukupuolitaudeista tai siitä, mistä alaikäinen ylipäätään voi löytää poikaystävän. Palstan vastaajille vakuutellaan, että asia on pojalle OK eikä hän halua taas kuulla olevansa ”nuoren seksuaalikehitykseen kuuluvassa, ohimenevässä vaiheessa”:

näihin haluaisin saada vastauksen ja olenko liian nuori olemaan homoseksuaalo kun olen ollu jo tämmönen varmaan koht 3-4 vuotta. ja olen asian kanssa sujut hyväksyn itteni ja toivon että minut hyväksyttäisiin vaikka sukuni on tävä ”vanhaa kansaa” ja ne tuskin tulevat hyväksymään minun seksuaalista suuntautumistani ja sekin häiritsee. Kiitos etukäteen ja pliiis auttakaa mua ja älkää vastatko vaan että ”tämä on ihan normaalia sinua iässäsi ruveta etsimään seksuaalista suuntautumista” kun olen jo sujut tämän kanssa ja luulen että tulen olemaan tällainen (N924392.)

⁷ Suullinen tiedonanto Väestöntutkimuslaitoksella vierailleelta professori Ronny Shtarkshalilta kesällä 2011.

Usein virallisessakin opetuksessa homoseksuaalisuuteen, toisin kuin heteroseksuaalisuuteen, liitetty ohimenevyys on toiveissa nimimerkillä Huolestunut: ”hei olen 13w poika ja mä tunnen vetoa poikiin. EN millään halua että musta tulee homo. Liittykö homous mun ikään” (N1047414). Lukiolaisten ainekirjoituksissa homoseksuaalisuus mainitaan vain kahdesti:

Yläkoulussani minua askarruttivat se, miten pitäisi käyttäytyä muiden seurassa. Välillä oli vaikeaa olla oma itsensä, ettei vaan joutunut ns. luokan pelleksi. Tämä oli kyllä mitätöntä minun kohdallani, mutta eräs kaverini sai joskus harvoin kokea sitä. Siihenhän koulu ei voi vaikuttaa, koska ei se kiusaamista ollut vaan leikittelyä.

Omasta mielestäni pidin lähipiiriäni tasa-arvoisena, eikä kukaan joutunut kiusaamisen kohteeksi, jos joku vähän ”homoili” leikillään. (K6LI15p.)

Mietin silloin [yläasteella] aika paljon juuri perusasioita kuten että; millaisista pojista tytöt pitävät ja miten voisi osoittaa oman kiinnostuksensa. Muuten seksuaaliset kysymykset eivät vaivanneet päätäni. Olin kohdannut jo ennen ylä-astetta kaikenlaisia tilanteita ja olen tottunut jo esimerkiksi homoseksuaalisuuteen. (K6LI13p.)

Homoseksuaalisuus, kuten seksuaalisuus yleensäkin, on paljon muutakin kuin pelkkä yhdyntä tai muu seksuaalinen toiminta. Seksuaalisuus on paitsi biologista myös yhteiskunnallista ja julkista. Vaikka itse seksin harrastaminen kuuluu intiimin alueelle, parinmuodostus ja perhe-elämä ovat äärimmäisen julkisia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä, ja on äärimmäisen säädeltyä se, ketkä voivat perustaa perheen. Niin ikään mahdollisia seksikumppaneita säädelään esimerkiksi sekä moraalisesti että lainsäädännöllisesti. Yhteisö myös arvioi jäsentensä seksuaalista mainetta, joka on hyvin julkinen ja ulkoapäin määritelty asia. Nettikyselyn vastaukset ilmentävät poikien käsityksiä eri tavoin karttuvasta seksuaalisesta maineesta sekä poikien asenteita homoseksuaalisuutta kohtaan (ks. seuraava luku).

Yhteisössä epävirallisesti välittyvä viestintä, esimerkiksi suullinen perinne eli folklore, on usein kaksijakoista eli ekspressiivistä ja instrumentaalista. Sanallisen perinteen kuten sananlaskujen funktio on sekä kuvastaa yhteisön asenteita että pyrkiä vaikuttamaan niihin. (Virtanen 1981, 176.) Sukupuoliseen kanssakäymiseen liittyvät vitsit ja sananparret eivät siis pelkästään ilmaise jotain yhteisön sukupuoliasenteista, vaan myös vaikuttavat kuulijoiden asenteisiin.

Koulussa tyttöjen maine on lähes käänteinen poikien maineelle (Tolonen 2001). Vaikka opettajat toteuttavat ja noudattavat tasa-arvosuunnitelmia, ja virallisessa

opetuksessa sukupuolieroja pyritään hälventämään esimerkiksi karsimalla perinteesiin sukupuolirooleihin liitetyjä oppiainevalintoja, elää koulun epävirallisessa piilopetuksessa kaksinaismoralismi edelleen. Terveystiedon oppiaine ei voi yksin ottaa vastuuta kaksinaismoralismin kitkemisestä, ei edes yhdessä biologian lisääntymiseen liittyvien opintokokonaisuuksien kanssa. Arvostava suhtautuminen toiseen sukupuoleen edellyttää laajempaa sivistystä kuin vain faktatietoja yksilöiden psykofyysisen terveyden edistämisestä. Se edellyttää kokonaisvaltaisempaa eettistä opetusta ja laajempia pohdintoja arvoista ja asenteista muita kohtaan. Myös lukiolaiset tiedostavat puutteen kokonaisvaltaisessa seksuaaliopetuksessa: ”Yläasteella olisi hyvä, jos vaikka yhdessä jaksossa olisi kurssi, jossa opetettaisiin vain ihmisen seksuaalisuuteen liittyviä asioita, sillä terveystiedon tunneilla opetus voi jäädä vähäiseksi” (K5LI20p). ”Eli olisi hyvä keskittyä vaikka tietyn määrääjän verran pelkkään seksivalistukseen ja oppilaiden kysymyksiin” (K6LI4p).

Seksuaalisuus on muutakin kuin lisääntymistä ja muuta yksityistä seksin harrastamista. Tunteet ja niiden osoittaminen muutenkin kuin seksillä, ihmisen muuttuvat identiteetit ja muiden suhtautuminen niihin, mahdolliset elämänkumppanit ja lapset eli perheenmuodostus sekä perheen ja yksilön yhteiskunnallinen asema – kaikki tämä julkinen kuuluu niin hetero- kuin ei-heteroseksuaalisuuteenkin. Aikuisnäkökulmasta eli ylhäältäpäin katsottuna koulussa olisi tarpeen pohtia ja kyseenalaistaakin seksuaalisuuden yhteiskunnallis-kulttuurisia ulottuvuuksia. Vaikka edellä eräät oppilaat tällaisia terveystiedon ja biologian oppiaineiden ja suppeiden kurssien täydennyksiä toivoivatkin, saattaisi keskusteleminen kulttuuris-yhteiskunnallisista asioista olla tarkkojen luonnon-tieteellisten faktojen opettelu sijaan ainakin nuoremmille oppilaille jopa rasittavaa:

Minua askarruttivat yläkouluaikana seksuaaliopetukseen liittyen niin biologiset kuin psyykkiset asiat. Vauva iästä saakka oleva seksuaalisuus on monimerkityksellinen asia johon kuuluvat niin biologiset, psyykkiset kuin myös kulttuurilliset asiat. Muun muassa näitä asioita opin. Mutta kuten muitakin minua yläkouluaikoihin kiinnosti enemmän biologiset ja psyykkiset jutut kuin kulttuurilliset. (K5LI21p.)

Johtopäätöksiä: Poikaerityiset huolen ja huumorin ristiriidat

Yläkoulun virallinen seksuaaliopetus annetaan terveystiedon ja biologian oppiaineissa eli seksi kytkeytyy koulussa hyvin vahvasti lisääntymisterveyteen. Poikia itseään askarruttavat ja kiinnostavat seksiasiat sekä aikuisnäkökulmasta huolestuttavat seksiasenteet

liittyvät kuitenkin mieluummin kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin kuin varsinaiseen lisääntymiseen tai sen ehkäisyyn. Esimerkiksi itsetyydytys ja homoseksuaalisuus eivät liity lisääntymiseen vaan nautintoon ja haluun. Suhtautuminen itsetyydytykseen ja ei-heteroseksuaalisuuteen on myös osa ajan ja paikan mukaan muuttuvaa kulttuuria: niihin ovat puuttuneet niin uskonnot kuin lainsäädännötkin. PoikaS-hankkeen kyselyyn (ks. seuraava luku) vastanneiden poikien mielestä uskonnon ja elämäkatsomustiedon aineet olisivatkin mieluisimpia seksuaalikasvatuksen oppiaineita heti biologian ja terveystiedon jälkeen.

Parinmuodostus ja seksuaalisuus ylipäättään eivät ole vain ihmisen intiimejä yksityisasiota, vaan niihin puututaan niin perinteisten tapojen kuin kansallisen lainsäädännön ja kansainvälisesti sitovien yleissopimustenkin tasolla. Yhteisö kontrolloi etenkin sen uusien tulokkaiden lisääntymistapoja, jotta yhteisön järjestys ja olemassaolo on varmasti turvattu tulevaisuudessakin. Vaikka kontrollin kohteena eivät ole ensisijaisesti vain pojat, nimenomaan nuorilta edellytetään ihanteellisen lisääntymisen noudattamista (ks. Kempainen & al. 2011) ja siksi poikienkin seksuaalisuus on yhteisön valvonnan alla.

Peruskouluikäisten poikien seksuaalinen halu liittyy kaikkea muuta kuin lisääntymiseen ja vain harvoin halu tyydytetään parisuhteessa. Jos yhteisön määrittelemä ihanteellinen seksi kuuluu perheenympäristöön tähtäävään vakituiseen parisuhteeseen, voiko seksuaaliopetus käsitelläkään lapsen ja nuoren tämän hetken seksuaalisuutta ja tässä päivässä painavia ongelmia – muuten kuin kannustamalla oppilaita odottamaan ja valmistautumaan tulevaan? Onko pojan oma seksuaalisuus koulussa ilon vai huolen lähde?

Pahimmillaan ikäaikaisiin yleisiin kansallisiin perinteisiin pohjaava ja ylhäältä alaspäin katsova kouluopetus keskittyy vain kaikkiin seksiin liittyvien asioiden ehkäisyyn. Nuoriin kohdistetun seksivalistuksen sekä seksiterveyteen ja seksuaaliseen hyvinvointiin liittyvien muiden toimenpiteiden tehokkuutta ja vaikuttavuutta mitataan sillä, miten hyvin epäkohdat on nuorten elämästä ehkäisty. Toteutuneen ennaltaehkäisyyn indikaattoreina ovat totaalista loppumistaan kohden vähenevät raskaudet, sukupuolitaudit ja yleensäkin liian varhaiset seksikontaktit. Kaikki tämä ehkäisy ja sopivan hetken odottelemisen ovat ristiriidassa poikakulttuurin ihanteiden kanssa. Pojat arvostavat hierarkkista toimintaa, tekemistä ja ennätyksiä. Mahdollisimman varhain ja ensimmäisenä lähes mistä tahansa, jopa seksitaudista, suoriutunut on sankari, eikä se, joka passiivisena odottelee ja *ehkäistyy*.

Koulussa myös suhde huumoriin on päinvastainen kuin poikakulttuurissa. Koulussa leikkimielisyys ja lapsellisuus uhrataan tehokkuuden ja vakavasti otettavuuden alttarille. Seksuaalivitsit ovat kuitenkin tärkeä keino virallisen seksuaaliopetuksen sulattelemiseksi

ja muokkaamiseksi lasten ja nuorten omaksi tiedoksi. Osamotiivina vitsien kerronnalle ja kuuntelemiselle toimii seksuaalisuuteen liittyvistä yksityiskohdista keskusteleminen ja kyseleminen. Vitsien selittäminen nuoremmille tai muille tietämättömämmille on olennainen osa vitsinkerrontatilanteita. Vitsejä kertova sankari voi kerskailla tiedoillaan ja uskalluksellaan. Seksuaalivitsien kertomisen motiivina on usein kielen ja käytöksen tabujen rikkominen ja yleisön kauhistuttaminen. (Kinnunen 1998, 244.) Vertaisryhmässä seksiin liittyviä asioita käsitellään myös vakavasti, vaikka seuraavan esimerkin kertoja on toki voinut käyttää hyvin rankkaakin huumoria: ”Minä en ole joutunut tilanteeseen, jossa saamistani opetuksista olisi ollut hyötyä. Lukuun ottamatta tilanteita, jossa kerron oppimaani eteenpäin.” (K5LI23p.)

Hauskanpito, *huulen-* eli *läpänheitto* tai *läppä*, pelleily ja lapsellisuus kuuluvat keskeisenä lasten ja nuorisokulttuureihin. Pojille on ikään kuin virallisestikin annettu lupa olla aina kaksi vuotta tyttöjen kehityksestä jäljessä, mikä tarjoaa heille mahdollisuuden pidempiaikaiseen pelleilyyn myös kouluympäristössä. Pojat tietävät sen hyvin itsekin ja pitävät sitä etuoikeutenaan (esim. esitutkimusvaiheen ryhmähaastattelu Tapiolassa). Luvallisesta lapsellisuudesta voi siis olla heille hyötyä. Seksuaalisessa kehityksessä tämä usein toistettu poikien kahden vuoden myöhempi kehitys ei kuitenkaan näytä pitävän paikkaansa: pojilla esimerkiksi itsetyydytys ja halu yhdyntöihin alkavat nuorempana kuin tytöillä (Kontula 2008).

Keskeisimmäksi teemaksi aineistoistani nousi *muutoksen teema*, jota sekä pojat itse että kouluopetuskin käsittelevät. Muutoksen teeman käsittelyssä näkyy kulttuurinen ja ristiriitainenkin vastinpari (ks. Ehn & Löfgren 2001). Koulu kannustaa passiiviseen odotukseen ja sen hyväksymiseen, että muutokset tapahtuvat väijäämättä ja pojan itsensä niihin vaikuttamatta, ja kun ne ovat ohi, poika on valmis seksiin. Yhteinen poikakulttuuri taas kannustaa aktiiviseen ja hierarkkiseen toimintaan. Poikajoukossa ensimmäinen on paras, onnistunut ennätystentekijä, mutta kouluopetuksessa seksuaalinen onnistuminen sen sijaan syntyy yhteisestä odottamisen ja valmistautumisen eetoksesta.

En alun perin pyrkinyt tarkastelemaan poikien seksikulttuureita aikuisen, ylhäältä alas katsovan huolen näkökulmasta. *Muutoksen tilan* ohella nimenomaan *huoli* kuitenkin nousi aineistoista tärkeänä yhteisenä teemana. Pojat olivat huolissaan omasta riittäväyydestään. Riittämättömyyden huolen tematiikka kiteytyi nuorten poikien pelkoon siitä, että heillä on ja ennen kaikkea tulee aina olemaankin liian pieni penis. Käsitteenä huoli sisältää vastuun elementin ja normatiivisen käsityksen siitä, miten asioiden kuuluu olla. Tekemällä vastuullisesti jotain huolen ilmaisemalle asialle päästään normatiiviseen, oikeaan tilaan. Vastuullinen ihminen tunnistaa huolitalanteen ja tietää, että sille pitää

voida tehdä jotain. Jos huoleessa ei olisi vastuun elementtiä, tuntisi ihminen epätoivoa ja kenties vain alistuisi kohtaloonsa. Jos ihmisellä ei ole käsitystä normatiivisesta oikeasta ja siitä, miten asian kuuluu olla, hän ei näe asiassa huolenaihetta eikä siksi pyri muuttamaan asian tilaa. Yhtäältä täysin vastuuton ja vapaa sekä toisaalta epätoivoisen alistunut eivät ilmeisesti ole *huolissaan*.

Koska pojat ovat huolissaan tulevasta peniksensä koosta, he haluavat tehdä asialle tässä ja nyt jotain tai vähintäänkin tietää, onko penis mahdollisesti jo nyt valmiiksi kehittynyt eli valmis toimintaan. Pojat elävät jo tässä ja nyt tulevaa, ja *Kysy asiantuntijalta* -palstalta kysytään ikään kuin ennustajan vastausta johonkin askarruttavaan asiaan ja vastaus halutaan tuoda näkyville jo nyt, kurkistaa tulevaan. Pikkupojaksi jääminen kauhistuttaa ja juuri se saattaa olla hyvin poikaerityinen pelko – tytöille vastaava pienuuden, heikkouden ja konkreettisesti esimerkiksi karvattomuuden uhka ei aiheuttane samanlaista kohtalonomaista riittämättömyyden pelkoa.

Pojat liittävät peniksen koon suoraan sen toimintakykyyn. Näin peniksen kokoon liittyy myös taitamattomuuden pelkoa. Molemmilla sukupuolilla ensimmäiseen penisvagina-yhdyntään saattaa liittyä paljon jännitystä ja suorituspelkoja, ja vaikka pojilla ensimmäiseen kertaan ei liity vastaavaa kivun ja verenvuodon pelkoa kuin tytöillä, pojilla riittämättömyyden ja taitamattomuuden pelko konkretisoituu näkyvämpään ruumiinosaan, jonka toiminnalliset ulottuvuudet ovat helpommin havaittavissa. Peniksen ulkonäön lisäksi myös oikeanlainen sperma ja sen oikeanlainen purkautuminen huolettaa poikia. Kun asiat tapahtuvat ensimmäistä kertaa, on niiden merkitys hyvin suuri jo senkin takia, ettei nuorilla ole mitään vertailukohtaa siitä, miten mahdollisesta epäonnistumisesta voi selvitä.

Rinkisen tutkimuksen aineiston tuottaneet ja ikänsä ilmoittaneet nuorimmat vastaajat ovat 11-vuotiaita, ja keskimäärin nuoret ovat 15,25-vuotiaita (Rinkinen 2012, 50). He ovat vain hieman vanhempia kuin sekä oman kysymys-vastaus-palsta-aineistoni keskimäärin 13,5-vuotiaat pojat että Väestöliiton seksuaaliterveys-tietokilpailuihin osallistuneet 13–15-vuotiaat kahdeksaluokkalaiset vastaajat⁸ (Kontula & Meriläinen 2007). Rinkisen mukaan tämänikäisiä nuoria askarruttaa ensinnäkin se, mitä kaikkea normaaliin seksuaaliseen toimintaan kuuluu ja toisekseen se, mitä kaikkea kuuluu normaaliin sukupuoliseen kehitykseen. Nämä aihepiirit, eli mitä ylipäätään seksissä ja kehittyvässä ihmisessä tapahtuu, lienevät kaikkien nuorten intresseissä hyvin korkealla

8 8. luokan puolivälissä eli joululomalla luokan joulukuussa syntyneet oppilaat täyttävät 14 vuotta ja tammi-kuussa syntyneet 15 vuotta.

– myös niiden nuorten, joille asiat eivät näyttäyty mitenkään ongelmallisina. Menestyvätkö juuri he hyvin tietokilpailuissakin?

Vaikka edellä mainitut ydinasiat – seksuaalinen toiminta ja sukupuolinen kehitys – ovat myös peruskoulujen opetussuunnitelmien keskiössä, ne herättävät paljon yksilöllisiä lisäkysymyksiä: ”Olen ylä-asteaikana oppinut aika paljon seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Muistaakseni silloin kun kävimme näitä kyseisiä asioita läpi, mielessäni heräsi monta kysymystä tuntien mittaan.” (K5LI12p.) Tämä näkyy poikien kysymyksissä Väestöliiton *Kysy asiantuntijalta* -nettipalstalla. Poikien toiveissa paistaa halu jokaiselle omasta henkilökohtaisesta ohjaajasta, joka kuuntelee, kertoo ja vakuuttaa, että poika on OK. Peruskoulun seksuaaliopetukselta – mahdotonta vaatia tällaista yksilöllistä palvelua eivätkä pojat sitä esimerkiksi opettajiltaan edes kaipaa. Insestitabun vuoksi tätä ei myöskään toivota omilta vanhemmilta tai sisaruksilta. Sen sijaan ammattilaisten, siis esimerkiksi sekä koulun oman terveydenhoitajan että kasvottoman nettineuvonnan, merkitys on pojille tärkeä. Samanlaista apua saa myös esimerkiksi Poikien Puhelimesta.

Vaikka lapset ja nuoret saivat pääosan seksuaalisuuteen liittyvästä tiedosta muualta kuin koulusta, on opettajilla kuitenkin merkittävät mahdollisuudet vaikuttaa poikien seksuaalikasvatukseen. Muutoksen avaimet ovat siis opettajien käsissä. Opetusmateriaalin valinta ja tunneilla käytetyt opetusmenetelmät ovat rehtorin ja opettajien vastuulla. Mutta kaikkia poikia eivät oppikirjat tai muu tekstimateriaali houkuttele – internetistä katsottu opetusvideo tai muu nettitieto on useimmille mieluisin kanava seksuaalisuuteen liittyviin asioihin. Opetuksen yksilöllisyys ja omakohtaisuus on toivottavaa, samoin opetusta antavan henkilön aitous ja uskottavuus.

Täysin teeskentelemätön nuori mies tai poika, joka kertoisi *aidosti, rehellisesti ja nuorille tutulla kielellä*, omin sanoin, niin ikään selvästi ja hyvin *informatiivisesti* kuvitetulla *videolla/dvd:llä*, olisi varmasti monia poikia kiinnostava opetusmenetelmä. Kiinnostava voisi myös olla jonkin verran *interaktiivisuutta sisältävä digitaalinen peli tai video*, jossa olisi erilaisia vaihtoehtoisia kohtauksia ja tapahtumia. Oppilaat voisivat vaikuttaa juonen kulkuun ja vaihtoehtoihin juonenkäänteisiin ja katsoa, miten vaikeista sosiaalisista tilanteista ja pettymyksistä – esimerkiksi eroista ja mustasukkaisuudesta – voi selvitä tai millaisiin erilaisiin, vaihtoehtoihin ratkaisuihin eri päätökset johtavat. *Omaan tahtiin älypuhelimella tai tietokoneen näyttöruudulta* katsottuna voisivat toistuvat, universaalit kysymykset, kuten toisen sukupuolen ja seksuaalisen moninaisuuden kohtaaminen, asettua uusiin, helpommin hallittaviin uomiin. Universaalien poikahuolien käsittelyssä tulisi huomioida myös positiivisen vertaiskulttuurin voima eli turvata poikamaisen huumorin säilyttäminen ja ilon kautta oppiminen.

Lähteet

- Aalberg, Veikko (1991). Nuoruus psykoanalyysissa. – Hoikkala, Tommi (toim.) *Törmäävät tulkinat. Kirja nuorista ja nuoruudesta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Anttila, Anna (1997). Tyttöjen unelmat tulevaisuudesta. – *Nuorisotutkimus* 1/1997, 3–11.
- Anttila, Anna (2009). *Leikin asia. Näkökulmia varhaisnuorten romanttiseen seurustelukulttuuriin*. Helsinki: Yliopistopaino. Helsingin yliopiston sähköinen väitöskirja <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-5696-3>
- Anttila, Anna & Karoliina Ojanen & Helena Saarikoski & Senni Timonen (2011). Tyttöjen juttuja. Tyttökulttuurin monimuotoiset tilat. – Karoliina Ojanen, Heta Mulari & Sanna Aaltonen (toim.) *Entäs tytöt. Johdatus tyttötutkimukseen*. Nuorisotutkimusverkoston & Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 113. Tampere: Vastapaino.
- Bowleg, Lisa & Michelle Teti & Jenné S. Massie & Aditi Patel & David J. Melabranche & Jeanne M. Tschann (2011). 'What does it take to be a man? What is a real man?' Ideologies of Masculinity and HIV Sexual Risk among Black Heterosexual Men – *Culture, Health & Sexuality. An International Journal for Research, Intervention and Care*. Vol 13, Issue 5, May 2011, 545–559.
- Chin, Elizabeth (2001). Feminist Theory and the Ethnography of Children's Worlds: Barbie in New Haven, Connecticut. – Helen B. Schwartzman (toim.) *Children and Anthropology*. Westport, Connecticut: Bergin & Garvey.
- Corsaro, William A. (2005). *The Sociology of Childhood*. 2. painos. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.
- Ehn, Billy & Orvar Löfgren (2001). *Kulturanalyser*. Malmö: Gleerups.
- Forrest, Simon (2000). 'Big and Tough'. Boys learning about sexuality and manhood. – *Sexual Relationships Therapy* 15(3), 247–261.
- Geertz, Clifford (1973). *The Interpretation of Cultures. Selected Essays*. New York: Basic Books.
- Geertz, Clifford (1983). *Local Knowledge. Further Essays in Interpretive Anthropology*. New York: Basic Books.
- Gergen, Mary M. & Kenneth J. Gergen (2003). Qualitative Inquiry. Tensions and Transformations. – Denzin, Norman K. & Yvonna S. Lincoln (eds.): *The Landscape of Qualitative Research. Theories and Issues*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Headland, Thomas N. & Kenneth L. Pike & Marvin Harris (toim.) (1990). *Emics and Etics: the Insider/Outsider Debate*. Frontiers of Anthropology vol. 7. Newbury Park, California: Sage.
- Herron, R. E. & Brian Sutton-Smith (1971). *Child's play*. New York: John Wiley & Sons.
- Hey, Valerie (1997). *The Company She Keeps. An Ethnography of Girls' Friendship*. Buckingham: Open University Press.
- Hilton, Gillian L. S. (2007). Listening to the boys again: an exploration of what boys want to learn in sex education classes and how they want to be taught. – *Sex Education: Sexuality, Society and Learning*. Vol 7, issue 2, 161–174.
- Isojärvi, Pia (1997). Seksuaalifantasioita 1800-luvun alun kalevalamittaisessa runoudessa. – *Elektroristi 1997:1*. Haettu 31.5.2012 osoitteesta http://www.elore.fi/arkisto/1_97/iso197.html
- Kemppainen, Ilona & Kirsti Salmi-Niklander & Saara Tuomaala (2011). Modernin nuoruuden kirjalliset maailmat. – Kirsti Salmi-Niklander & Saara Tuomaala & Ilona Kemppainen

- (toim.): *Kirjoitettu nuoruus. Aikalaistulkintoja 1900-luvun alkupuolen nuoruudesta*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 117. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto.
- Keskinen, Vesa & Anna Sofia Nyholm (2012). *Nuoret Helsingissä 2011*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 2012: 3. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. (Painossa).
- Kinnunen, Eeva-Liisa (1998). Pikku-Kalle ja kielletyt puheenaiheet. Rakkaus, sukupuoli ja perhe koululaisvitseissä. – Jyrki Pöysä & Anna-Leena Siikala (toim.) *Amor, genus & familia. Kirjoituksia kansanperinteestä*. Tietolipas 158. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kontula, Osmo (2008). *Halu & intohimo. Tietoa suomalaisesta seksistä*. Helsinki: Otava.
- Kontula, Osmo & Henna Meriläinen (2007). *Koulun seksuaalikasvatus 2000-luvun Suomessa*. Katsauksia E26/2007. Väestötutkimuslaitos. Helsinki: Väestöliitto.
- Kytömäki, Juha (1999). *Täytyy kattoo, jos saa kattoo Sosiaalipsykologisia näkökulmia varhaisnuorten televisiokokemuksiin*. Sosiaalipsykologisia tutkimuksia 1. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitos.
- Lähteenmaa, Jaana (2002). Tyttöjä pelastamassa. Mistä ja miksi? – Sanna Aaltonen & Päivi Honkatukia (toim.) *Tulkintoja tytöistä*. Tietolipas 187. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- McRobbie, Angela & Jenny Garber (1976). *Girls and Subcultures. An Exploration*. – Stuart Hall & Tony Jefferson (toim.) *Resistance Through Rituals. Youth Subcultures in Post-War Britain*. Essex: Hutchinson.
- McRobbie, Angela (1994). *Postmodernism and Popular Culture*. London: Routledge.
- Miettinen, Anneli & Anna Rotkirch (2012). Perhebarometri 2011: Yhteistä aikaa etsimässä. Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla. Väestötutkimuslaitos Katsauksia E42/2012. Helsinki: Väestöliitto.
- Orkovaara, Pirjo & Raisa Cacciatore & Ben Furman & Harri Hirvihuhta & Anu-Maaria Hämäläinen & Marjo Kekki & Erja Korteniemi-Poikela (2004). *Dynamo. Terveystietoa luokille 7–9*. Helsinki: Tammi.
- Piha, Juhana (2008). *Peniksen keskimääräinen pituus lepotilassa on 9.25 cm.* – Seksuaaliterveysklinikka. Haettu 13.3.2012 osoitteesta http://www.seksuaaliterveysklinikka.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=18&Itemid=26
- Pike, Kenneth (1954). *Language in Relation to a Unified Theory of the Structure of Human Behavior*. Glendale, CA: Summer Institute of Linguistics.
- Pleck, Joseph H. & Freya L. Sonenstein & Leighton C. Ku (1993). Masculinity ideology: Its impact on adolescent males' heterosexual relationships. *Journal of Social Issues* 49, no. 3: 11–29.
- Puuronen, Vesa (2006). *Nuorisotutkimus*. Tampere: Vastapaino.
- Rinkinen, Tuija (2012). *Nuorten kysymyksiä seksuaaliterveydestä Väestöliiton Internetpalvelussa. ”Toivon että vastaat koska en uskalla kysyä keneltäkään muulta aikuiselta!!!”* Väestötutkimuslaitos D54/2012. Helsinki: Väestöliitto.
- Saarikoski, Helena (2009). *Nuoren naisellisuuden koreografioita. Spice Girlsin fanit tyttöyden tekijöinä*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1230, Tiede. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tashakkori, Abbas & Charles Teddlie (eds.) (2003). *Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioural Research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

- Tolonen, Tarja (2001). *Nuorten kulttuurit koulussa. Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset*. Helsinki: Gaudeamus.
- Törrönen, Jukka (2005). Toisen ääni, näkökulma ja kohteena oleminen. – Hänninen, Sakari & Jouko Karjalainen & Tuukka Lahti (toim.): *Toinen tieto. Kirjoituksia huono-osaisuuden tunnistamisesta*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes.
- Virtanen, Leea (1970). *Antti pantti pakana. Kouluikäisten nykyperinne*. Helsinki: Wsoy.
- Virtanen, Leea (1980). Lapsitutkimus ja perinnetieteet. – Jarmo E. J. Laine (toim.) *Lapsi ja tutkimus, Helsinki 27.–28.9.1979. Seminaariraportti*. Suomen Akatemian julkaisuja 7/1980. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Virtanen, Leea (1981). Loppuvatko leikit? – Pekka Laaksonen (toim.): *Pelit ja leikit*. Kalevalaseuran vuosikirja 61. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Virtanen, Leea (1991). *Suomalainen kansanperinne*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 471. 2. painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Virtanen, Leea (1994). *Arjen uskomukset. Punatukkaiset ovat intohimoisia*. Porvoo: Wsoy.
- Väestöliitto (2011). Toimintasuunnitelma. PDF. Haettu 5.9.2011 osoitteesta <http://www.vaestoliitto.fi>
- Väestöliitto (2012). Nuoret. Haettu 28.3.2012 osoitteesta <http://www.vaestoliitto.fi/nuoret>
- WHO Maaailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetuimisto & BZgA (2010). *Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Suuntaviivat poliittisille päättäjille, opetus- ja terveydenhoitoalan viranomaisille ja asiantuntijoille*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Liite 1: Lähdeaineisto

Lähdeaineistojen koodauksessa **H** tarkoittaa haastattelua, **K** tarkoittaa kirjoitustehtävää, **W** www-kyselyä ja **N** kirjettä Väestöliiton *Kysy asiantuntijalta* -nettipalstalle.

W-aineiston vastaukset on annettu 10.11.2011–29.2.2012 välisenä aikana. Kyselyn avanneita oli yhteensä 708, joista 204 täytti ja lähetti lomakkeen. Heistä 195 kertoi olevansa poika.

N-aineistossa on noin 520 poikien lähettämää viestiä vuosilta 2010–2011, sekä julkaistuja eli vastattuja (N=324) ja julkaisemattomia eli hylättyjä viestejä. Vuonna 2010 nuorten *Kysy asiantuntijalta* -palstalle tuli 359 kysymystä, joista on vastattu 240 eli 67 %. Kysyjistä v. 2010 poikia oli 171 (48 %). Kysyjien keski-ikä oli 13,5 vuotta. Vuonna 2011 nuorten *Kysy asiantuntijalta* -palstalle lähetettiin 422 kysymystä, joista on vastattu 278 kysymykseen eli 66 %. Näistä 153 eli 33 % oli poikia. (Anne Pelanderin sähköposti kirjoittajalle 16.1.2012.)

Kirjoitustehtävän (**K**) eri keruukerrat eli **ajankohdat** on eroteltu arabialaisin numeroin **1, 2, 3** jne. seuraavasti:

K1 = 5.4.2011

K2 = 13.4.2011

K3 = 15.4.2011

K4 = 30.9.2011

K5, K6 & K7 = useita eri päiviä syyslukukaudella 2011

Kirjoitustehtävän (**K**) aineistonkeruiden **paikat** ja **vastaajamäärät** ovat:

K1 = Itä-Helsinki, yhteensä 7 kpl

K2 = Itä-Helsinki, yht. 4 kpl

K3 = Itä-Helsinki, yht. 5 kpl

K4 = Länsi-Helsinki, yht. 17 kpl

K5 = Itä-Suomi, yht. 31 kpl

K6 = Vantaa, yht. 22 kpl

K7 = Pääkaupunkiseutu, joustava perusopetus, yht. 7 kpl

K-vastaajat ovat eri peruskouluista ja lukioista. Heidän luokka-asteensa erotuksena on roomalainen nro **VIII, IX** jne. Lukion ensimmäisen vuosikurssin luokka-aste on **LI**.

Jokaisella vastaajalla on oma tunniste, jonka numero on arabialainen: peruskoululaisten ja lukiolaisten kirjoituksissa tytöt (**t**) ja pojat (**p**) saivat juoksevan numeron erikseen alkaen numerosta **1** (tässä käytetty vain poikien vastaukset).

W- ja **N-**aineistojen tunnisteessa on ohjelman automaattisesti luoma verkkotunnus (esim. N1030352). **W-**alkuisissa tunnuksissa osa aineistositaateista on vailla numeroa. Kesällä 2012 tehty ohjelmapäivitys poisti tunnisteet ennen kuin kaikki aineistositaatit oli koodattu. Päivityksen jälkeen ei ollut enää teknisesti mahdollista erotella vastaajien numerotunnisteilla.

H-aineistot: keväällä ja kesällä 2011 Timo Ahon kanssa parina yhteensä 11 ryhmä- ja yksilöhaastattelua, joihin osallistui 14–16-vuotiaita poikia (N=26). Tässä käytetty: Tapiola 24.5.2011 ryhmähaastatteluja; Kirkkonummi 30.5.2011 ryhmähaastatteluja; Vesala 30.5.2011, yksilöhaastattelu; Helsinki 9.6.2011 yksilöhaastattelu; Helsinki 29.8.2011.

Liite 2: Tutkimus Koulun Seksuaalikasvatuksesta

Hyvä huoltaja,

Väestöliitto kerää syksyllä 2011 nuorilta aineistoa tutkimukseen, joka koskee koulujen seksuaalikasvatusta. Tutkimusaineisto kerätään eri kouluista ja eri tavoin: osa oppilaista osallistuu haastatteluihin ja osa kirjoitustehtäviin. Tutkimus liittyy valtakunnalliseen *Tehoa poikien seksuaalikasvatukseen* -hankkeeseen, jossa selvitetään yläkouluikäisten poikien odotuksia, toiveita ja kokemuksia seksuaalikasvatuksesta.

Hankkeen tavoitteena on tehostaa ja kehittää pojille annettavan opetuksen vaikuttavuutta sekä tuottaa materiaaleja ja menetelmiä perusopetuksen käyttöön. Tutkimuksen haastatteluihin, kirjoitustehtäviin ja näiden erillisiin kysymyksiin vastaaminen on vapaaehtoista, vastaukset annetaan nimettöminä ja ne käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti. Vastaajilta ei tiedustella henkilö- tai osoitetietoja. Kenenkään yksittäiset vastaukset eivät tule opettajien, vanhempien tai viranomaisten tietoon. Myöskään koululuokkien tai koulujen vastauksia ei raportoida erikseen.

Jokainen vastaus antaa arvokasta tietoa, jota käytetään nuorten opetuksen ja hyvinvoinnin parantamiseen. Toivomme, ettei Teillä ole mitään tutkimusta vastaan. Mikäli kuitenkin olette sitä mieltä, että lapsenne ei saa osallistua kyselyyn, olkaa hyvä ja ilmoitakaa siitä palauttamalla tämä paperi opettajalle.

Lisätietoja tutkimuksesta antavat tarvittaessa seuraavat henkilöt Väestöliiton Västötutkimuslaitoksesta (s-posti etunimi.sukunimi@vaestoliitto.fi):

Tutkimusprofessori Osmo Kontula, puh. 09 2280 5123

Tutkija Timo Aho, puh. 09 2280 5119

Tutkija Anna Anttila, puh. 09 2280 5115

Tutkija Joonas Kekkonen, puh. 09 2280 5288

Lapseni _____ **ei saa**
osallistua koulun seksuaalikasvatuksen kehittämistä käsittelevään tutkimukseen.

Paikka, aika ja huoltajan allekirjoitus:

Liite 3: Ainekirjoitusohjeet lukiolaisille

Ainekirjoitusohjeet

Muistele yläkoulu-aikoja ja sitä, mitkä tyttöihin/poikiin ja seksuaalisuuteen liittyvät asiat sinua silloin eniten askarruttivat. Mieti, miten peruskoulun seksuaalikasvatus vastasi näihin huolenaiheisiin. **Kirjoita aine**, jossa pohdit seksuaaliopetuksen merkitystä niissä todellisissa tilanteissa, joita sinä tai kaverisi olette kohdanneet. Halutessasi voit keksiä aineelle otsikon, mutta älä kirjoita nimeäsi tai muita henkilötietoja. Kerro vain, oletko **itse tyttö** vai **poika**. Pääasia on, että kirjoitat vapaasti omista käsityksistäsi, kokemuksistasi ja tuntemuksistasi.

Tutkimusavustasi kiittäen Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen tutkijat Timo Aho ja Anna Anttila

3. SEKSIIN, SEURUSTELUUN SEKÄ KOULUN SEKSUAALIOPETUKSEEN LIITTYVIÄ POIKIEN KOKEMUKSIA JA TOIVEITA NETTIKYSELYSSÄ

Anna Anttila

PoikaS-hankkeen internetkyselyn tarkoituksena oli saada kuuluviin myös haastatteluiden ja kirjoitustehtävien ulkopuolelle jäävien oppilaiden ääntä. Kyselyssä pyrittiin selvittämään sekä poikien kokemuksia ja toiveita koulun seksuaaliopetuksesta että poikia seksissä askarruttavia asioita ja tiedontarpeita. Kyselyaineisto kerättiin täydentämään laadullisia aineistoja, ja sen tarkoituksena oli kartoittaa poikien seksuaalisuuteen liittyvää asenneilmapiiriä sekä koulun seksuaalikasvatukseen liittyviä käsityksiä yleisemmin.

Kyselyn sisältö eli yksittäiset kysymykset suunniteltiin yhteistyössä PoikaS-hankkeen vastuuhenkilön Osmo Kontulan ja hankkeen tutkijoiden kesken. Myös Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen muu henkilökunta ja hankkeen yhteistyöverkoston jäsenet antoivat arvokkaita kommentteja kyselyn suunnitteluun ja laatimiseen sen eri vaiheissa, samoin eräät muut yhteistyötahomme. Niin ikään esitutkimusvaiheen koulujen oppilaiden kommentit vaikuttivat ratkaisevasti kyselyn lopulliseen muotoon ja sisältöön.

Internet-lomakkeessa oli 53 kysymystä, joista osa vastausvaihtoehtoineen oli havaittu hyväksi jo esitutkimus- eli pilottivaiheessa. Ensimmäinen pilottiluokkamme Helsingissä vastasi tehtävään koulussa, jokainen kahdeksaluokkalainen vastaaja yhtä aikaa ja yksittäisen tietokoneen ääressä. Itse menetelmä oli pojille helppo, mutta pidempää kirjoittamista vaativat avokysymykset saivat paljon kritiikkiä osakseen – myös epäilemättä verbaalisesti lahjakkailta testajilta:

Teidän olisi tullut laittaa useampia ja laaja-alaisempia kysymyksiä, eikä kyselyn nykyinen versio oikein jaksa motivoida. Olettanen että teette kyselystänne relevantin ennen kuin se joutuu laajempaan levitykseen, näes muuten minulla ja myös muilla on vakavia syitä epäillä, että kalliista kyselystänne tulee hintava farssi, joka saa väestöliiton vain menettämään kasvonsa. (W37846848.)¹

¹ Vastaajien tunnistena oli alun perin ohjelman automaattisesti luoma juokseva verkkotunnus (esim. W1030352). Kesällä 2012 tehty ohjelmapäivitys poisti kaikki numerotunnisteet ennen kuin aineistositaatit oli lopullisesti koodattu. Päivityksen jälkeen ei ollut enää teknisesti mahdollista erotella vastaajia numerotunnisteilla, joten osa tämän luvun aineistositaateista on vailla omaa tunnistenumeroa.

Kyselyä testattiin Turussa ja Veikkolassa syyslukukaudella 2011 kysymys kysymykseltä niin, että lomaketta täyttävät pojat kommentoivat sitä samanaikaisesti suullisesti. Monivalintakysymykset osoittautuivat suosikeiksi muissakin esitutkimusvaiheen poikien palautteissa. Avokysymyksiä karsittiin, ja yksi moniportainen valintakysymyssarja poistettiin lopullisesta versiosta kokonaan. Kysely julkaistiin marraskuussa 2011, kun viimeisimmätkin testaajat olivat siihen tyytyväisiä.

Sähköisellä *Webropol*-ohjelmalla laadittu kysely oli internetissä avoinna reilut kolme kuukautta, 10.11.2011–29.2.2012. Linkki kyselyyn lähetettiin kaikille hankkeen yhteistyöverkoston kouluille ja muille hankkeen aikana syntyneille kontakteille. Lisäksi kyselyä markkinoitiin Väestöliiton nettisivuilla, joilta julkinen lomakelinkki levisi vuodenvaihteessa muillekin nuorten elämään liittyville sivuille, esimerkkeinä Allianssi ja Irc-gallerian netari. Kyselyn etusivulla oli Väestöliiton logo ja seuraava esittelyteksti:

Väestöliiton poikatutkimus

Tässä tutkimuksessa selvitetään poikien omia käsityksiä seksistä ja seurustelusta. Vastaa tähän nimettömästi ja yksin, älä parin kanssa tai ryhmässä.

Vastaukset tulevat vain tutkijoiden käyttöön, eivätkä he saa tietää, kuka olet, missä asut tai mitä koulua käyt. Tämä ei ole tietokilpailu eikä koe, joten mikään vastaus ei ole sen oikeampi kuin joku toinen. Osallistumisesi on vapaaehtoista, mutta juuri sinun vastauksesi on erittäin tärkeä.

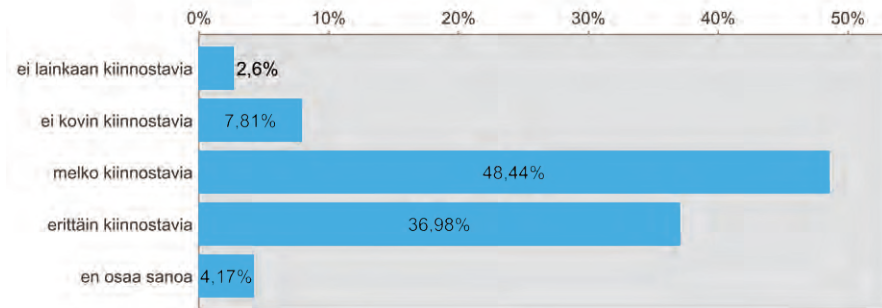
Pääset lomakkeessa eteenpäin ”Seuraava”-näppäimellä. Jos haluat palata takaisin, paina ”Edellinen”. Lopuksi painat ”Lähetä”.

Taustatietoa vastaajista

Vastaajat ovat oletettavasti löytäneet linkin kyselyyn joko koulussa seksuaalikasvatusta antavan opettajan tai terveydenhoitajan välityksellä tai esimerkiksi surffaillessaan nuoria kiinnostavilla sivustoilla, jotka liittyvät seksuaalisuuteen. Joka tapauksessa kyselyyn vastaaminen on ollut vapaaehtoista, ainakin koulutuntien ulkopuolella, ja siihen tuskin ovat vastanneet ne pojat, joita seksiasiat eivät (vielä) yhtään kiinnosta. Yhteensä 85 prosenttia kyselyyn vastanneista pojista olikin sitä mieltä, että seksiin liittyvät asiat ovat yleensä melko tai erittäin kiinnostavia.

Kuvio 1. Ovatko seksiin liittyvät asiat mielestäsi yleensä... (N=192)

Nettilomakkeen ensimmäinen kysymys koski sukupuolta, ja jos vastaaja ilmoitti olevansa tyttö, *Webropol*-ohjelman hyppy siirsi vastaajan suoraan lomakkeen loppuun. Kyselylomakkeen lopetussivun Lähetä-komentoon linkitettiin Väestöliiton *Nuorten netin* www-sivut, eli kun vastaajat olivat täyttäneet lomakkeen, he saattoivat etsiä mahdollisiin mieleensä nousseisiin kysymyksiin asiantuntijapalstalta vastauksia. Väestöliiton nuorten sivuilla oleva *Poikien Puhelimen* numero tuli lomakkeen täyttämisen jälkeen näin myös esille. Kyselyn avanneita oli 10.11.2011–29.2.2012 yhteensä 708, joista 204 täytti ja lähetti lomakkeen. Heistä 195 kertoi olevansa poika.

Vastaajista 92 prosenttia ilmoitti suomen tai ruotsin äidinkielekseen. Muut äidinkielet olivat suuruusjärjestyksessä: venäjä, albania, somali, viro, vietnam, bosnia ja englantia. Poikien asuinpaikkaa, kansalaisuutta tai vanhempien syntymämaata ei kysytty, mutta äidinkielen lisäksi kulttuuritaustoja kartoitettiin perheen uskonnollisuuden avulla.

Erittäin uskonnollisena perhettään piti vain alle 10 prosenttia vastaajista, eikä yli puolet vastaajista pitänyt perhe-elämäänsä lainkaan uskonnollisena. Loput kuvasivat perhettään osittain uskonnolliseksi. Osittain uskonnolliset perheet olivat 95-prosenttisesti kristittyjä, joko luterilaisia tai katolilaisia, ja loput viisi prosenttia osittain uskonnollisista perheistä oli islamilaisia. Erittäin uskonnollisista perheistä yli puolet oli kristittyjä ja reilu viidesosa islamilaisia, loput pari vastaajaa olivat buddhalaisesta tai hindu-perheestä.

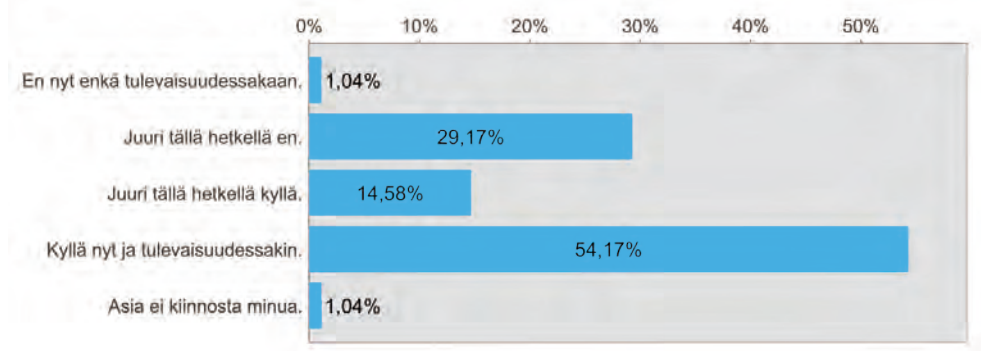
Suurin osa kyselyn vastaajista oli vähintäänkin yläkoulussa. Eniten vastaajia (38 %) opiskeli peruskoulun yhdeksännellä luokalla. Muilla yläkoulun luokilla eli seitsemännellä ja kahdeksännellä heistä opiskeli vajaa neljännes. Reilu kolmasosa vastaajista oli jo suorittanut peruskoulun. Neljä prosenttia pojista kertoi olevansa alakoululaisia eli luokilla 1.–6. peruskoulussa. Iältään enemmistö vastaajista oli siis noin 13–17-vuotiaita.

Poikien ihastukset ja seurusteleminen

Pojilta kysyttiin: ”Oletko tällä hetkellä ihastunut johonkin tiettyyn ihmiseen?” (N=193). Vain joka kymmenes poika ilmoitti varmasti, että ei ole tällä hetkellä ihastunut. Vastajaista suurin osa (n. 60 %) kertoi olevansa tällä hetkellä varmasti ihastunut, ja joka kolmannen pojan oli vaikea sanoa, onko hän tällä hetkellä ihastunut johonkin tiettyyn ihmiseen. Kaikilla ihastuneilla – myös vaikeasti määriteltävillä – kohde oli suunnilleen saman ikäinen tai nuorempi kuin vastaaja. Paljon vanhempaan henkilöön ei ollut vastausaikana ihastunut juuri kukaan (alle 1 % vastaajista) ja hieman itseään vanhempiin oli ihastunut reilu kymmenesosa pojista.

Lähes kaikki pojat olivat halukkaita seurustelemaan jossain vaiheessa elämäänsä. Pojista noin kolmasosa ei ollut kiinnostunut tai halukas seurustelemaan, mutta suurimmalla osalla heistä haluttomuus seurustelua kohtaan vallitsi juuri tällä hetkellä – heidän tulevaisuuden haluistaan ei vielä tiedetä. Vain noin prosentti parisuhteeseen haluttomista pojista vakuutti, ettei tahdo seurustella nyt eikä tulevaisuudessakaan, ja yhtä harvat (1 %) vastasivat, että tämä asia ei heitä kiinnosta.

Kuvio 2. Haluatko seurustella? (N=192)

Yhteensä neljä viidesosaa vastaajista ei kuitenkaan seurustele tällä hetkellä – joko ollenkaan (73 %) tai ei osaa yksiselitteisesti sanoa, seurusteleeko vai ei (8 %). Tällä hetkellä sinkkuina olevista pojista löytyivätkin ainoat vastaajat, joita kysymys seurustelusta ei joko ollenkaan kiinnostanut tai jotka eivät olleet halukkaita seurustelemaan ikinä. Toisaalta niistä pojista, jotka olivat joko *varmasti* tai *ehkä* varattuina, eivät kaikki olleet tilanteeseensa tyytyväisiä: heistä noin joka kymmenes ei haluaisi tällä hetkellä

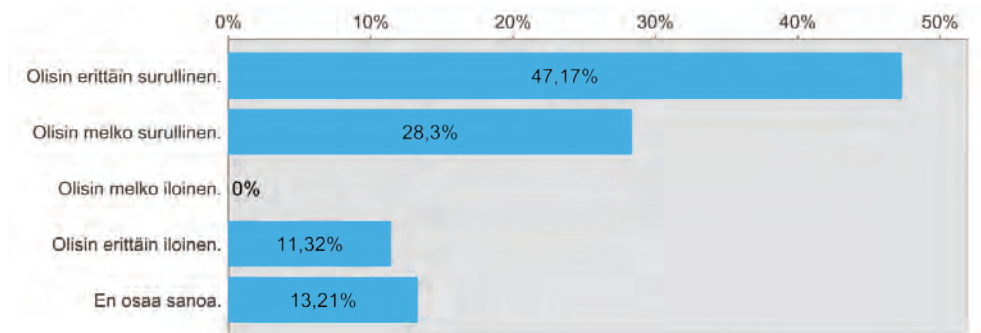

seurustella. Suunnilleen sama määrä joko varmasti tai tavallaan seurustelevista pojista vastasikin olevansa erittäin iloinen, jos seurustelusuhde nyt päättyisi.

Vaikka pojista lähes 90 prosenttia vastasi kysymykseen: ”Oletko tällä hetkellä ihastunut johonkin tiettyyn ihmiseen?” joko ”Kyllä” (58 %) tai ”Vaikea sanoa” (30 %), oli kaikista nettikyselyn vastaajista tällä hetkellä varmasti seurustelusuhteessa alle 20 prosenttia, ja alle kymmenesosa sanoi seurustelevansa ”ehkä”. Osa näistä ihastuneista pojista ei kenties toivonutkaan seurustelua ihastuksensa kohteen kanssa, mutta osa heistä saattoi sitä suunnitella tai vähintäänkin haaveilla lähemmästä kanssakäymisestä ihastuksensa kanssa. Jotkut pojista saattoivat olla edelleen ihastuneita entiseen seurustelukumppaniinsa. Omakohtaiset kokemukset seurustelusta todennäköisesti lisääntyvät iän myötä, ja kyselyyn vastanneista seurustelevista pojista 54 % oli peruskoulun yhdeksännellä, kymppiluokalla tai lukiossa, siis vähintään 14–15-vuotiaita. Heitä vanhemmat saattoivat jo asua samassa taloudessa kumppaninsa kanssa, jolloin parisuhdetta ei välttämättä enää kutsuta seurusteluksi. Mainittakoon vielä, että seurustelevista pojista muutama (8 %) vastasi, ettei tällä hetkellä ollut ihastunut keneenkään.

Seurustelevilta pojilta (N=53) kysyttiin, miltä suhteen päättyminen tuntuisi. Lähes puolet pojista olisi seurustelusuhteen päätymisen vuoksi erittäin surullinen ja melkein kolmasosa melko surullinen. Tämänhetkinen suhde ei ollut noin neljäsosalle seurustelevista pojista mitenkään yksiselitteisen mieluinen, koska he olisivat olleet erosta joko erittäin iloisia tai eivät osanneet sanoa, miltä seurustelusuhteen päättyminen tuntuisi.

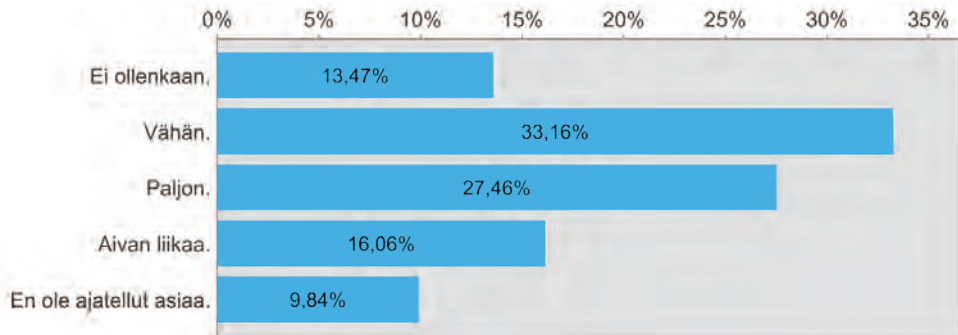
Kuvio 3. Miltä sinusta tuntuisi, jos seurustelusuhde nyt päättyisi? (N=53)

Kysyimme kaikilta, miten paljon uuden ihastuksenkohteen pyytäminen esimerkiksi treffeille jännittäisi. Suurinta osaa vastaajista ehdotuksen tekeminen jännittäisi vähän. Aivan liikaa uuden ihastuksensa treffeille pyytämistä jännittäviä poikia on suunnilleen yhtä iso joukko kuin niitä, joita tilanne ei jännittäisi ollenkaan. Joka kymmenes poika ei

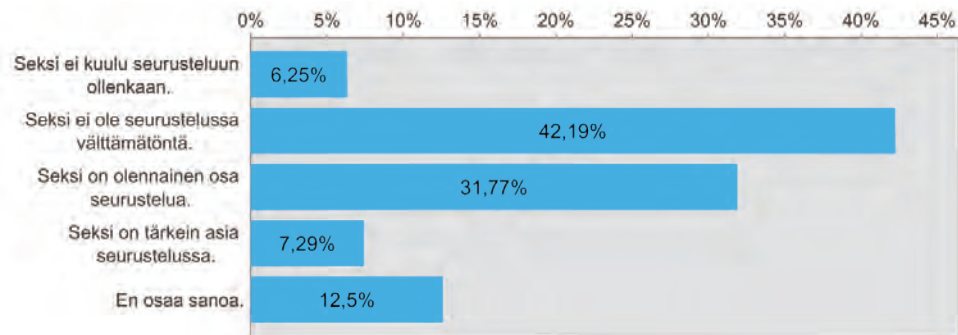
ole ajatellut asiaa. Ne pojat, jotka eivät tällä hetkellä seurustele, arvelivat jännittävänsä tilannetta enemmän kuin tällä hetkellä seurustelevat. Yhteensä puolet tällä hetkellä vapaista pojista, joita suurin osa vastaajistamme siis oli, jännittäisi aloitteen tekemistä joko paljon tai aivan liikaa.

Kuvio 4. Miten paljon sinua jännittäisi pyytää uutta ihastusta esim. treffeille? (N=193)

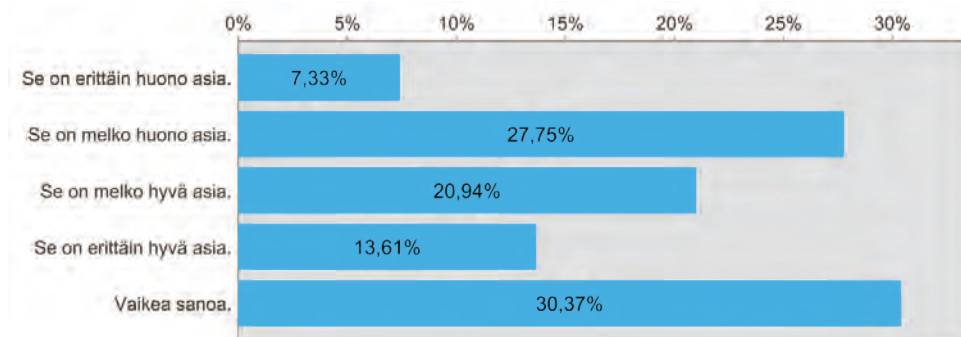
Vakituinen parisuhde on osa nuoren kasvutavoitteita ja koulussakin julkilausuttu ihanteellisen seksuaalisen kanssakäymisen paikka (ks. edellinen luku). Seksi ja seurustelu kuuluvat siis kouluopetuksessa yhteen, ja ilmeisesti myös poikakulttuurissa seksi määrittelee seurustelun rajoja: seksi on keskenään seurustelevien välistä toimintaa. Pojista 39 prosenttia oli sitä mieltä, että seksi on olennainen tai tärkein asia seurustelussa, ja lähes yhtä moni eli 35 prosenttia piti seksin harrastamista ilman vakituista seurustelua huonona asiana.

Kuvio 5. Kuinka tärkeää seksi on sinun ikäistesi seurustelussa yleensä? (N=192)

Usein väitetään, että pojat seurustelevat vain saadakseen seksiä. Poikien omasta mielestä seksi ei kuitenkaan ole aivan välttämätön osa seurustelua: Lähes puolet pojista oli sitä mieltä, ettei seksi heidän ikäistensä seurusteluun ehdottomasti aina kuulukaan. Vain vajaalle kymmenesosalle seksi on tärkein asia seurustelussa. Vastaajista noin neljäsosa oli alakoulussa tai peruskoulun 7.–8. luokilla, joten seksin puuttuminen heidän ikäistensä seurustelusta ei yllätä. Sen sijaan on huomattavaa, että yhdeksäsluokkalaisista ja sitä vanhemmista eli yli 15-vuotiaista pojista puolet (50 %) ei pitänyt seksiä seurustelun välttämättömänä tai olennaisena osana. Päinvastoin näyttääkin siltä, että mitä nuorempi poika, sitä olennaisempi seksi.

Kuvio 6. Mitä mieltä olet seksin harrastamisesta ilman vakituista seurustelua? (N=191)

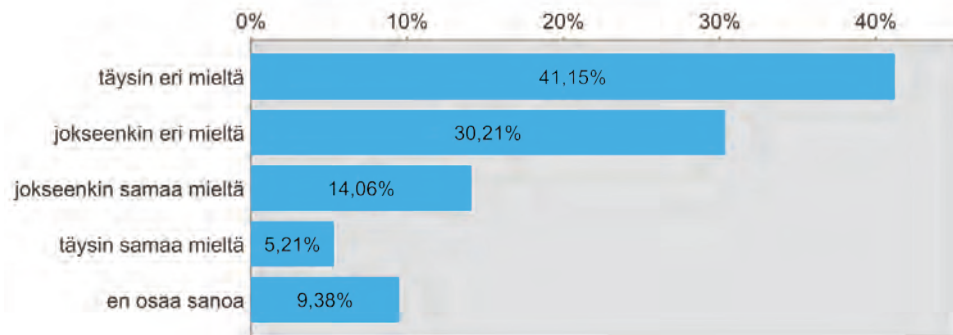
Seksin harrastaminen ilman vakituista seurustelua ei ollut poikien mielestä yksiselitteisesti hyvä tai huono asia: vastaajat jakautuivat melko tarkalleen kolmeen osaan. Suunnilleen kolmanneksen pojista oli vaikea sanoa mielipidettään seksin harrastamisesta ilman seurustelua. Niin ikään kolmannes pojista piti sitä hyvänä asiana, samoin kolmasosa piti seksin harrastamista ilman seurustelua huonona asiana. Testivaiheessa nimenomaan tätä kysymystä kommentoitiin paljon: ”se on jokaisen oma asia; ei sitä voi sanoa; se riippuu tilanteesta tai niistä tyypeistä...”

Kaksijakoisia sukupuoliasenteita

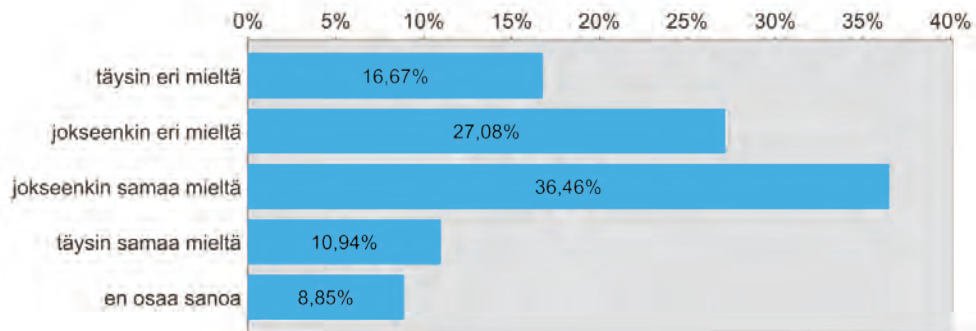
Seksin harrastamiseen ilman vakituista seurustelua voi liittyä ikäikäisestä kaksinaismoralismista ammentavia suhtautumistapoja. Kyselyssä oli neljä kysymystä, joissa tiedusteltiin poikien käsityksiä tyttöjen ja poikien heteroseksuaalisesta maineesta. Vastausten perusteella sukupuolinen maine karttuu niin tytöille kuin pojille mutta myös tyttöjen ja poikien keskuudessa hieman eri tavoin.

Pojista 71 prosenttia oli sitä mieltä, että tyttö saisi poikien keskuudessa huono maineen, jos hänellä olisi paljon kokemuksia eri poikien kanssa. Vastaava huono maine kokeneisuudesta syntyisi pojalle 44 prosentin mielestä. Lähes joka toinen poika oli samaa mieltä siitä, että: ”Poika, jolla on paljon kokemuksia eri tyttöjen kanssa, saa muiden poikien keskuudessa hyvän maineen.” Tytölle syntyisi useista kokemuksista poikien keskuudessa hyvä maine joka viidennen vastaajan mielestä.

Kuvio 7. Mitä mieltä olet seuraavasta väittämästä: ”Tyttö, jolla on paljon kokemuksia eri poikien kanssa, saa poikien keskuudessa hyvän maineen.” (N=192)

Kuvio 8. Mitä mieltä olet seuraavasta väittämästä: ”Poika, jolla on paljon kokemuksia eri tyttöjen kanssa, saa muiden poikien keskuudessa hyvän maineen.” (N=192)

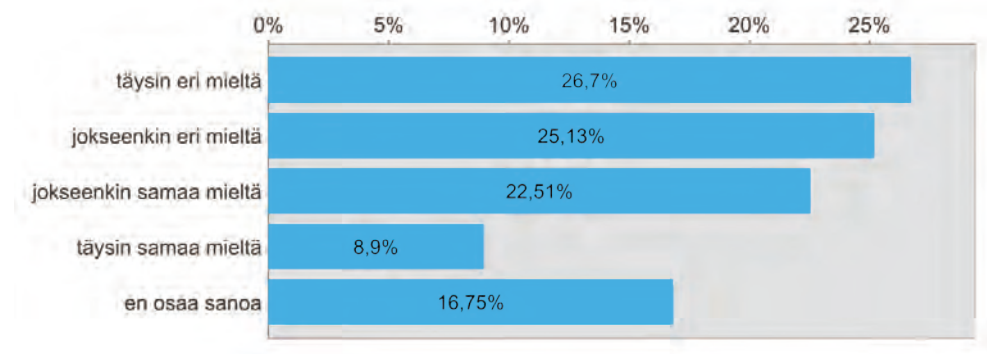

Poikien oli tietenkin vaikeampi ottaa kantaa siihen, mitä tytöt keskenään ajattelevat eri sukupuolten maineesta eikä viidesosa vastaajista osannutkaan sanoa, millaisen maineen tyttö toisten *tyttöjen keskuudessa* voi saada. Myöskään tyttöjen keskuudessa syntyvästä kokeneen pojan maineesta eivät kaikki osanneet sanoa mielipidettään. Pojat kuitenkin arvelivat, että tyttöjen keskuudessa ei ole suurta eroa pojan ja tytön

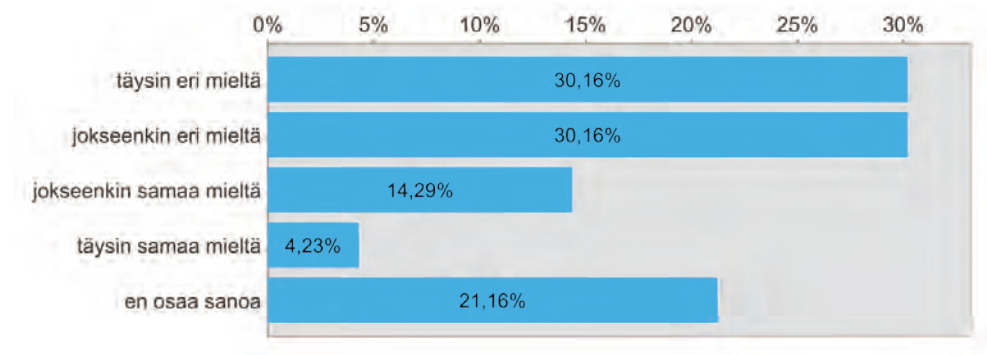

maineiden karttumisissa: Vastaajista 31 prosenttia katsoi, että poika saa kokeneisuudestaan hyvän maineen, ja 19 prosentin mielestä myös kokenut tyttö saa hyvän maineen tyttöjen keskuudessa.

Kuvio 9. Mitä mieltä olet seuraavasta väittämästä: "Poika, jolla on paljon kokemuksia eri tyttöjen kanssa, saa tyttöjen keskuudessa hyvän maineen." (N=191)

Kuvio 10. Mitä mieltä olet seuraavasta väittämästä: "Tyttö, jolla on paljon kokemuksia eri poikien kanssa, saa muiden tyttöjen keskuudessa hyvän maineen." (N=189)

Poika siis saisi useista seksikokemuksista myös tyttöjen keskuudessa hyvän tai ainakin paremman maineen kuin tyttö, mutta paras maine heteroseksuaalisesta kokeneisuudesta karttuisi vastaajien mielestä pojalle ja nimenomaan muiden poikien keskuudessa. Huonoin maine taas tulisi heteroseksuaalisesti kokeneelle tytölle ja myös nimenomaan poikien keskuudessa. Erot seksuaalisen maineen karttumisessa poikien hyväksi olivat johdonmukaisia ja selviä, mutta eivät valtavan suuria. Esimerkiksi tyttöjen keskuudessa oli pojan ja tytön välisessä hyvän maineen karttumisessa vain noin 10 prosenttiyksikön

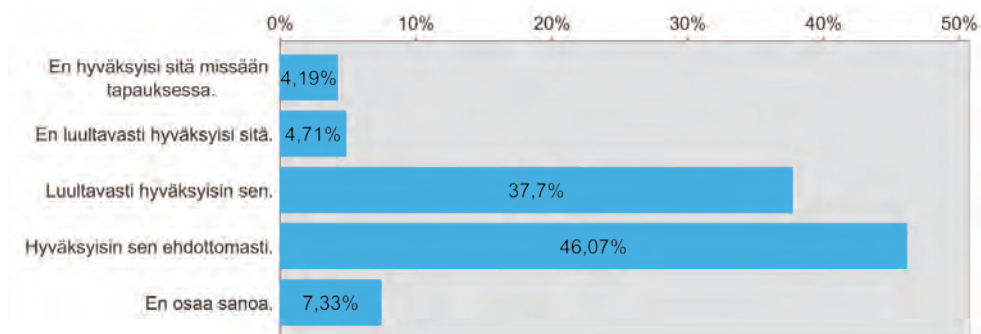
ero: Noin 30 prosentin mielestä pojalle tulee hyvä maine ja noin 20 prosentin mielestä tytölle tulee hyvä maine, jos heillä on paljon heteroseksuaalisia kokemuksia.

Vastaajilta ei kysytty, onko kaksinaismoralismi oikein tai väärin. Vastausten perusteella sukupuolen mukaan määrittyvät, erilaiset mainekäsitykset näyttävät kuitenkin edelleen elävän poikien keskuudessa. Sama trendi ilmeni myös PoikaS-hankkeessa tehdyissä esitutkimuksen haastatteluissa: niin sanotut *playerit* ovat poikia ja herättävät jopa kunnioitusta kun taas niin sanotut *huorat* ovat kunniantomia tyttöjä. Kaksinaismoralismia pidettiin toki vääränä asiana, mutta luonnollisena ja esimerkiksi evoluutiosta johtuvana järjestyksenä (esim. hankkeen pilottivaiheen yksilöhaastattelu kesällä 2011). Ryhmähaastattelussa pojat puolustivat näkemystään metaforalla: ”Voi olla yksi avain, joka menee moneen lukkoon. Se on ihmeavain. Yksi lukko, johon menee monta avainta, se on huono lukko” (ryhmähaastattelu keväällä 2011).

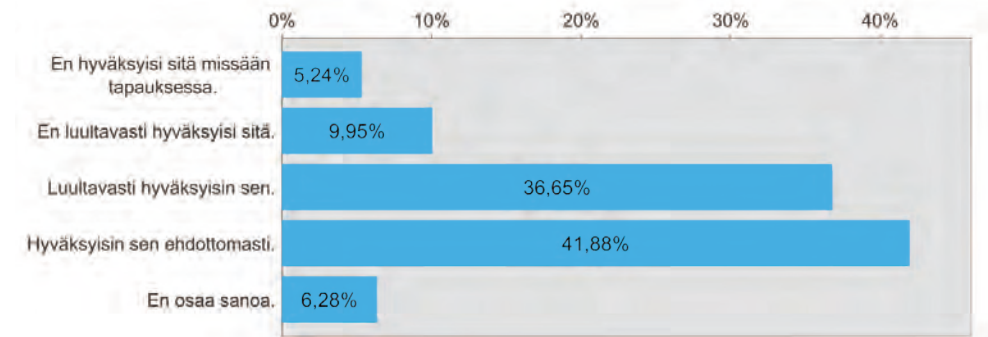
Kaksijakoiset sukupuoliasenteet kohdistuvat vastauksissa myös eri kulttuureista tulevien väliseen seurusteluun. Pojilta kysyttiin mielipidettä ajatukseen: ”Kuvitellaan, että joku sinulle tuttu poika seurustelee tytön kanssa, joka on kotoisin tai syntyisin eri maasta kuin sinä. Mitä ajattelisit asiasta?” Niin ikään kysyttiin, mitä vastaaja ajattelisi siitä, että tuttu tyttö seurustelee pojan kanssa, joka on kotoisin tai syntyisin eri maasta kuin vastaaja itse.

Vaikka pojat suhtautuivat monikulttuurisiin liittoihin suurimmaksi osaksi myönteisesti, heistä 15 prosenttia ei hyväksyisi tutulle tytölle erimaalaista poikaystävää kuin vastaaja itse on. Yhdeksän prosenttia ei hyväksyisi muunmaalaista tyttöystävää tutulle pojalle. Vaikka ero on pieni (6 %), vastaajat siis hyväksyivät hieman helpommin ajatuksen siitä, että heille tuttu poika seurustelisi erimaalainen tytön kanssa, kuin jos heille tuttu tyttö seurustelisi pojan kanssa, joka on kotoisin eri maasta kuin vastaaja itse.

Kuvio 11. Kuvitellaan, että joku sinulle tuttu poika seurustelee tytön kanssa, joka on kotoisin tai syntyisin eri maasta kuin sinä. Mitä ajattelisit asiasta? (N=191)

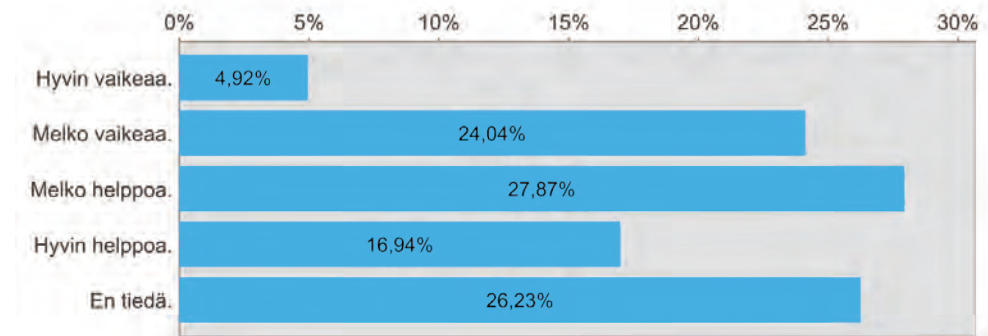
Kuvio 12. Kuvitellaan, että joku sinulle tuttu tyttö seurustelee pojan kanssa, joka on kotoisin tai syntynyt eri maasta kuin sinä. Mitä ajattelisit asiasta? (N=191)

Seksiin liittyvät suorituspelot

Erlaisia seksuaaliseen kanssakäymiseen liittyviä huolia ja pelkoja voi pojilla olla jo ennen omakohtaisia kokemuksia. Pojilta kysyttiin, kuinka helppo heidän olisi puhua uuden kumppanin kanssa siitä, minkälaista seksiä he haluavat. Noin joka neljäs poika ei tiedä, olisiko se helppoa vai vaikeaa. Niillekään pojille, jotka osaisivat sanoa, olisiko se helppoa vai vaikeaa, ei puheenaihe olisi aivan yksinkertainen: vajaa kolmasosa pojista pitäisi omista seksihaluistaan puhumista vaikeana.

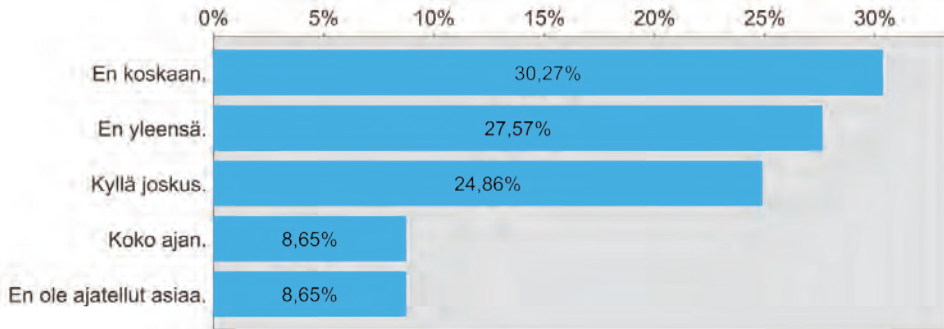
Kuvio 13. Kuinka helppo sinun olisi puhua uuden kumppanin kanssa siitä, minkälaista seksiä haluat? (N=183)

Poikia askarruttavat ja huolestuttavat seksiasiat kulmineoituvat Väestöliiton *Kysy asiantuntijalta* -palvelussa poikien kysymyksiin peniksestä ja erityisesti sen pituudesta (ks. edellinen luku). Nettikyselyyn vastanneista pojista joka kolmas kertoi olevansa

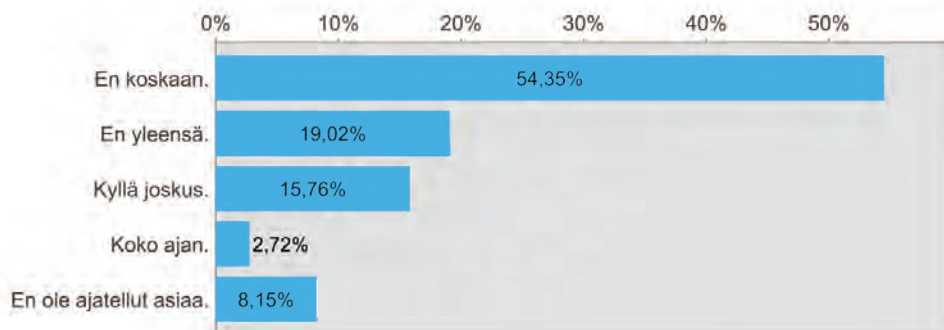
huolissaan siitä, onko hänen peniksensä riittävän iso. Lähes joka kymmenes (9 %) oli huolissaan peniksensä koosta koko ajan.

Kuvio 14. Jotkut pojat ovat huolestuneita siitä, että heillä ei olisi tarpeeksi iso penis. Oletko sinä huolissasi siitä, onko penikseksi riittävän iso? (N=185)

Kysy asiantuntijalta -palstan perusteella penikseen liittyvää huolta pojille aiheuttaa myös väärään aikaan, esimerkiksi oppitunneilla, tapahtuvien erektioiden julkinen paljastuminen. Nettikyselyssä ei kysytty näistä kiusallisista, tahattomista erektioista, mutta nuorelle miehelle niistä saattaa syntyä enemmän pelkoa kuin siitä, että erektiota ei tarpeen vaatiessa tulisikaan. Kyselyn mukaan joka viidettä vastaajaa kuitenkin huolestuttaa myös erektion puuttuminen tarvittaessa.

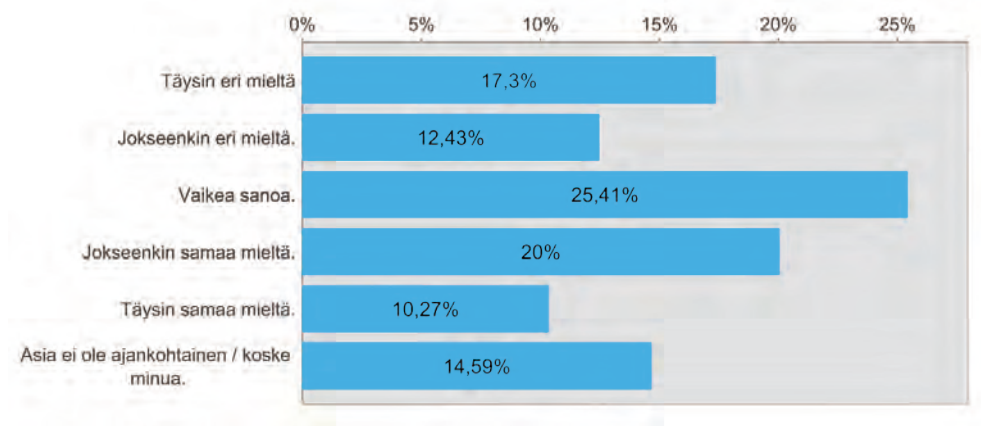
Kuvio 15. Oletko huolissasi siitä, että et saa erektiota (ei seiso) silloin kun sitä tarvittaisiin? (N=184)

Peniksen koon ja epävarman erektion lisäksi voi pelkoa synnyttää tunne siitä, että poika on yksin vastuussa yhdynnän onnistumisesta. Poikien suorituspainesta kertookin

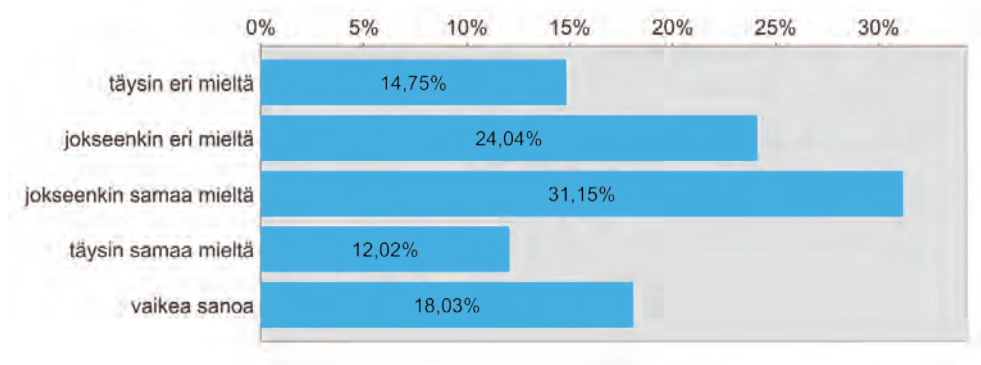
se, että heistä 30 prosenttia vastasi olevansa huolissaan yhdynnän epäonnistumisesta. Kyselyn vastaajat ovat tässä kohden toki voineet mielikuvissaan ajatella jotain muutakin epäonnistumista, esimerkiksi vanhempiansa yllättämäksi tulemista tai ehkäisyn pettämistä tai kumppanin kieltäytymistä kesken kaiken, mutta kysymyksen sijoittaminen nettilomakkeessa tähän väliin lienee assosioitunut poikien mielessä suorituspelkoihin.

Kuvio 16. Miten hyvin seuraava väittämä sopii sinuun? "Olen huolissani siitä, että yhdyntä epäonnistuu." (N=185)

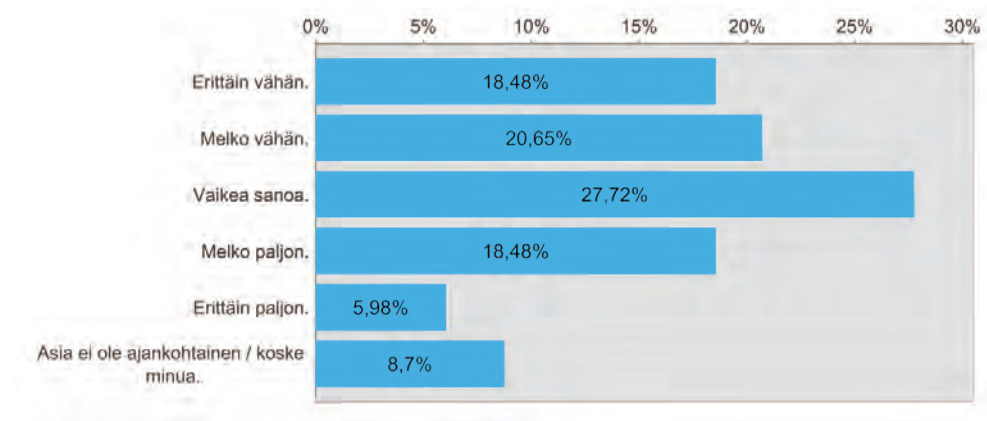
Paineita ja huolta seksin ja esimerkiksi yhdynnän onnistumisesta lisää varmasti se, että pojista jopa 43 prosenttia oli lomakkeessa olleen väittämän kanssa samaa mieltä siitä, että seksin onnistuminen on enemmän pojan kuin tytön vastuulla. Lähes yhtä moni (39 %) tosin oli asiasta eri mieltä, eli ei ilmeisesti suostu yksin kantamaan kaikkea vastuuta seksin molemminpuolisesta nautinnollisuudesta.

Kuvio 17. Mitä mieltä olet väittämästä: "Seksin onnistuminen on enemmän pojan kuin tytön vastuulla?" (N=183)

Lähes joka neljäs vastaaja oli kuitenkin paljon tai jopa erittäin paljon huolissaan siitä, ettei osaa antaa nimenomaan tytölle hyvää seksiä. Tämä huoli on varmaan voimakkaimmillaan silloin, kun haluja seksiin tytön kanssa on, mutta ei vielä mitään kokemuksia tai näkemyksiä siitä, miten se käytännössä tehdään.

Kuvio 18. Oletko huolissasi siitä, että et osaa antaa tytölle hyvää seksiä? (N=184)

Osittain samoja penikseen, seksin suorittamiseen ja omaan taitamattomuuteen liittyviä pelkoja ja ahdistavia asioita on käsitelty paljon nimenomaan Väestöliiton *Kysy asiantuntijalta* -palstan kysymyksissä (ks. edellinen luku). Pojilla pelot konkretisoituvat näkyvään ruumiinosaan, jonka toiminnalliset ulottuvuudet ovat helpommin havaittavissa. Tähänkään kyselyyn vastanneista pojista suurimmalla osalla ei liene paljon seksikokemuksia jonkun toisen ihmisen kanssa, ja useat vastasivatkin edellä oleviin kysymyksiimme ”Vaikea sanoa” tai ”Asia ei ole ajankohtainen / koske minua.”

Suorituspelot voivat kuitenkin olla voimakkaimmillaan nimenomaan ennen ensimmäistä suoritusta. Kun asiat eivät ole vielä tapahtuneet tai silloinkin, kun ne tapahtuvat ensimmäistä kertaa, on niiden merkitys hyvin suuri jo senkin takia, ettei nuorilla ole mitään vertailukohtaa siitä, miten mahdollisesta epäonnistumisesta voi selvitä. Tällöin seksiin liittyvä oppimishalukkuus on pojilla varmasti voimakkaimmillaan, ja havainnollista tietoa haetaan sieltä, mistä sitä helpoimmin saadaan – ei välttämättä oppikirjoista.

Porno ja itsetyydytys

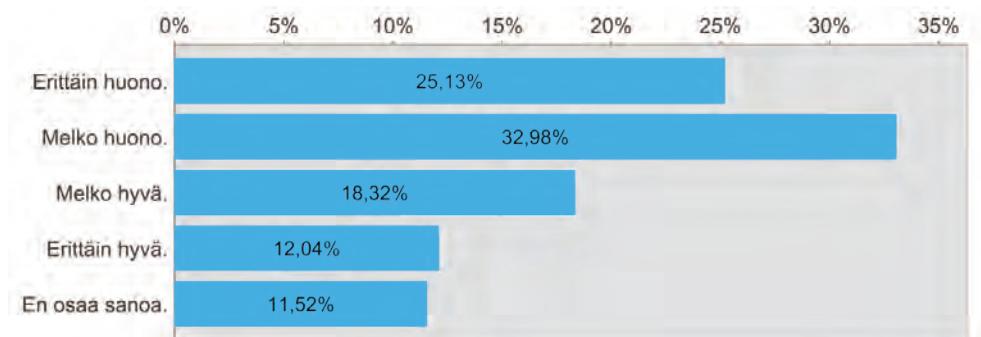
Peniksen kokoon ja toimintaan liittyvät epävarmuustekijät saattavat saada kaukupohjaa poikien näkemistä pornoelokuvista, joissa erilaisin kuvankäsittelyyn liittyvin keinoin hel-

posti lisätään miehistä kokoa ja kestävyyttä. Eräs avovastaus muistuttaakin, ettei pornon epäkohtien vastustaminen ole vain naisia: ”Ja toivoisin, että feministit lopettaisi sen ulinan siitä, että porno esineellistää vain naisia. Kyllä niissä elokuvissa miehet ovat niitä isopeniksisiä panokoneita, jotka tyydyttävät naisia, osaavat kaiken ja näyttävät hyvältä.”

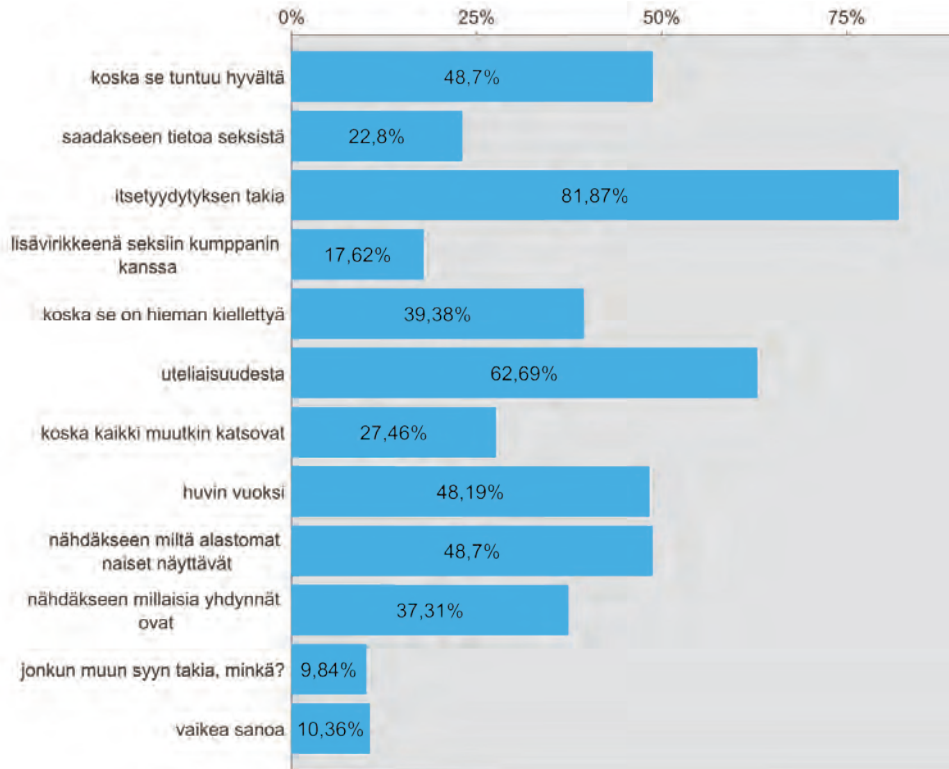
Kyselyssä oli kaksi suoraan pornoon liittyvää kysymystä. Ensimmäinen niistä koski pornoa seksitiedon lähteenä ja toinen syitä siihen, miksi pojat katsovat pornoa. Pornoa hyvänä seksiin liittyvän tiedon lähteenä piti 30 prosenttia pojista.

Kuvio 19. Millainen seksiin liittyvän tiedon lähde porno on? (N=191)

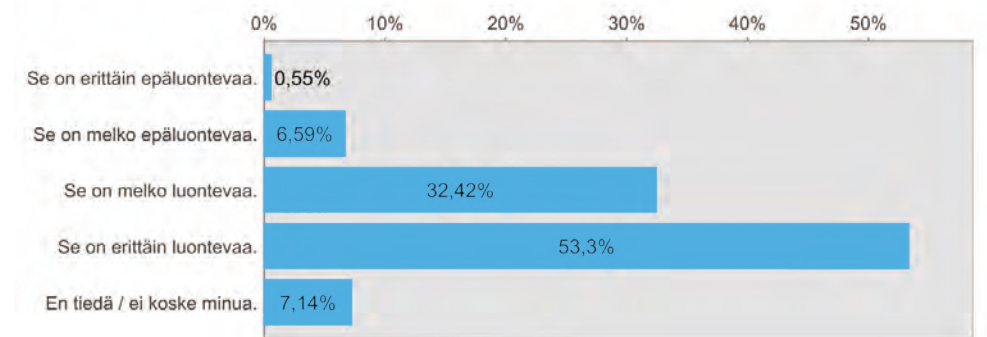
Itsetyydytyksen jälkeen tärkeimmät pornon katsomisen syyt olivat *uteliaisuus, huvin vuoksi ja koska se tuntuu hyvältä*. Valmiista vastausvaihtoehdoista puuttuvina muina syinä oli vielä mainittu esimerkiksi ”näide kaikkie takia”, ”Kiihoittuminen, uteliaisuus, halu oppia kuinka nainen tyydytetään” tai ”Riippuu pojasta”. Olisikin ollut mielenkiintoista tietää, kuinka moni olisi valinnut vastausvaihtoehdon ”oppia kuinka nainen tyydytetään”, jos se olisi ollut nettilomakkeessa jo valmiina vastausvaihtoehtona. Nythän lähes kolmasosa pojista piti pornoa hyvänä seksitiedon lähteenä. Ja kuten edellä ilmeni, poikia pelottaa se, etteivät he osaa antaa tytölle hyvää seksiä tai että yksin pojan vastuulla oleva yhdyntä epäonnistuu. Naisen tyydyttäminen on varmaankin yksi tärkeä aihealue, josta pojat haluaisivat seksissä lisäoppia.

Kuvio 20. Monet nuoret ovat nähneet pornoa. Valitse 1–5 yleisintä syytä, miksi pojat katsovat pornoa: (N=193)

Vastaajista 86 prosenttia piti pornon katselun tärkeintä motiivia eli itsetyydytystä luontevana asiana. Itsetyydytys on myös aihealue, josta pojat haluavat lisätietoja esimerkiksi Väestöliiton *Kysy asiantuntijalta* -nettipalstan kysymyksissä (ks. edellinen luku). Itsetyydytys ei ilmeisesti ole poikakulttuurin sisällä suurikaan tabu. Kuitenkin lomakkeen kysymykseen: ”Onko seksuaaliopetuksessa aiheita tai asioita, joita on parempi käsitellä vain poikien kesken, ilman tyttöjä? Jos on, niin mitä asioita?” jotain ehdotuksia antaneet pojat vastasivat nimenomaan itsetyydytyksen. Kysyimme myös suoraan, miten pojat suhtautuvat itsetyydytykseen. Suurimmalle osalle se on luontevaa, ja yli puolelle vastaajista erittäin luontevaa.

Kuvio 21. Miten suhtaudut itsetyydytykseen (runkkaamiseen)? (N=182)

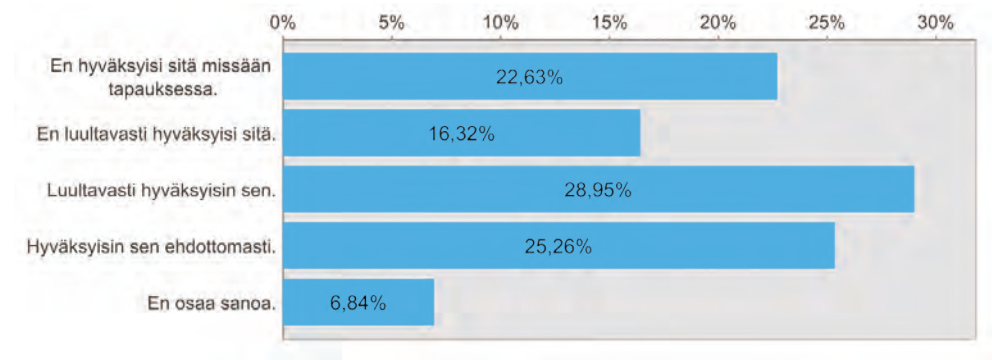

Seksuaalinen suuntautuminen

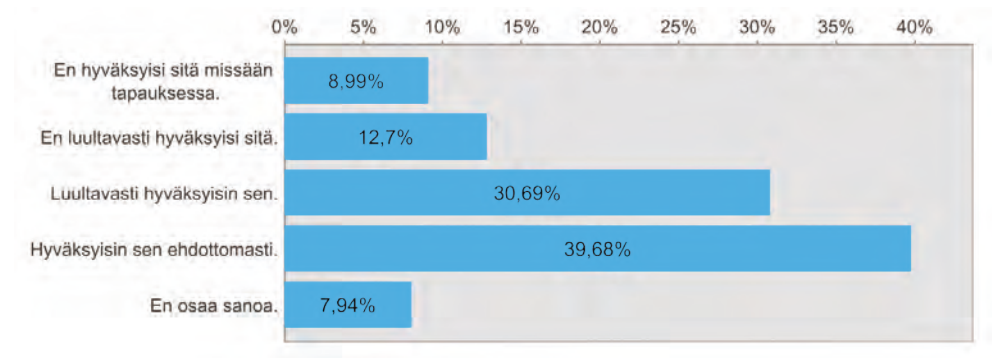
Osa kysymyksistä sisältää selvän hetero-olettaman. Pilottivaiheen ensimmäisissä testikyselyissä oli kaikissa seksuaaliseen kanssakäymiseen liittyvissä kysymyksissä alun perin neutraali *kumppani*-sana, mutta kommenttien jälkeen esimerkiksi kysymys 51 muutettiin muotoon: ”Oletko huolissasi siitä, että et osaa antaa tytölle hyvää seksiä?” Heteronormatiivisuuteen viittaa myös lomakkeen edellinen kysymys: ”Mitä mieltä olet väittämästä: ’Seksin onnistuminen on enemmän pojan kuin tytön vastuulla?’”, johon ei-heteroseksuaalisesti suuntautuneet ovat voineet vastata ”vaikea sanoa”. Kysymyksessä 51 heillä on ollut mahdollisuus valita vastausvaihtoehto, jossa sanotaan ”asia ei koske minua”. Yleisiä poikakulttuurin asenteita seksuaalista mainetta ja monikulttuurisia pareja kohtaan kartoitettavissa kysymyksissä käytettiin esimerkkeinä tyttö–poika-pareja. Muuten kyselyssä puhutaan esimerkiksi ihastumisen kohteesta ja seurustelusta yleensä. Vaikka varsinaisesti pojan omaa elämää sivuavia, heteronormatiivisia kysymyksiä oli kyselyssä vain nämä edellä mainitut kaksi 53:sta, lopullista versiota kritisoitiin: ”Kyselyä parantaessanne, pyytäisin, että [a]jattelisitte enemmän seksuaalivähemmistöjä. Kiitos.”

Asenteita homoseksuaalisuutta kohtaan kysyttiin kahdella kysymyksellä, joista ensimmäinen liittyi poikien ja toinen tyttöjen välisiin seurustelusuhteisiin. Yli puolet vastaajista hyväksyisi saman sukupuolen välisen seurustelun, ja tuttujen tyttöjen välinen seurustelu oli heistä hyväksytympää kuin tuttujen poikien keskinäinen seurustelusuhte. Huomattavaa on se, että vastaajista kaksi viidesosaa ei hyväksyisi tuntemiensa poikien seurustelua, ja enemmän kuin joka viides (23 %) poika ei hyväksyisi sitä missään tapauksessa. Poikien välistä seurustelua vastustettaisiin lähes kaksin verroin enemmän kuin tyttöjen keskinäistä yhdessäoloa. Tyttöjen välistä seurustelua vastustaisi reilu viidesosa ja kaikissa tapauksissa vajaa kymmenesosa pojista.

Kuvio 22. Kuvitellaan, että joku sinulle tuttu poika seurustelee pojan kanssa. Mitä ajattelisit asiasta? (N=190)

Kuvio 23. Kuvitellaan, että joku sinulle tuttu tyttö seurustelee tytön kanssa. Mitä ajattelisit asiasta? (N=189)

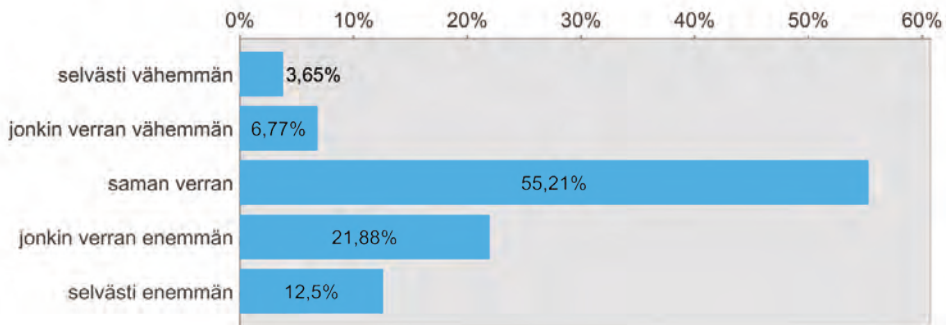

Poikien seksiin liittyvät tiedontarpeet ja kouluopetus

Suurimmalla osalla vastaajista oli mielestään saman verran tai enemmän seksiin liittyvää tietoa kuin muilla ikäisillään. Vain noin joka kymmenes arveli, että heillä on seksiin liittyvää tietoa ikäisiinsä verrattuna vähemmän.

Kuvio 24. Arveletko, että ikäisiisi verrattuna sinulla on seksiin liittyvää tietoa: (N=192)

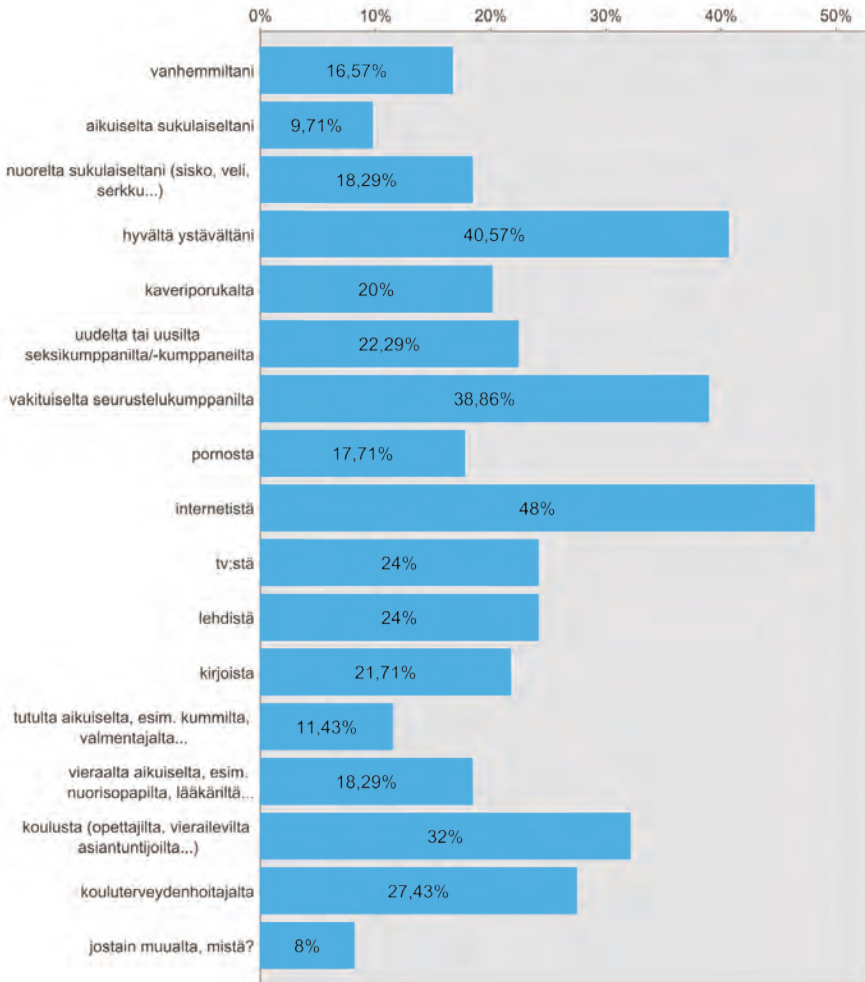
Kysyimme, mistä seksiin liittyvistä asioista pojat haluaisivat erityisesti tietää enemmän. Pojista 70 vastasi tähän kysymykseen, ja tietoa haluttaisiin vaihtelevasti alkaen ”kaikesta niinku oikeesti” kohden ”Enpä oikein mistään, seksi ei kiinnosta minua”-vastauksia. Kaikkein useimmin vastauksissa mainittiin ”itse seksi”. Joitakin käytännön neuvojakin pojat kaipasivat: ”Mistä sitä pillua saa?” tai ”Miten saa naisen ottamaan suihin?” Eräs vastaaja oli listannut paljon kysymyksiä:

Voiko naisen emätin löystyä pysyvästi jos hän harrastaa paljon seksiä? Palautuuko se normaaliksi synnytyksen jälkeen, vai jääkö löysäksi? Mistä johtuvat tyttöystäväni seksuaalisten halujen muuttuminen (joskus koko viikko on yhtä parittelua, sitten on useita päiviä vain halimista)? Miksi tyttöystäväni ei suostu ajelemaan alakarvojaan kokonaan pois kuten elokuvien naiset, vaan siistii itseään välillä? Miksi kuukautiset ovat tytöille niin kivuliaat? Millaista se kipu on? Miksi spermani on joskus tahmeaa ja joskus erittäin vetistä? Onko totta, että jos mies ei masturboi koskaan, hänen siittiönsä menevät pilalle? Miksi nännissä ei näy sitä reikää, josta maito tulee ja miksi rinnoissa tuntuu sellaisia pieniä palloja kun puristelee? Onko totta, että tyttö vuotaa verta kun menettää neitsyytensä? (Minun tyttöystäväni ei nimittäin vuotanut ja eräs maahanmuuttajapoika väittää, että tyttöystäväni on huijannut minua, että tyttö olisikin ollut ennen minua muiden kanssa. Joskus tämä huorittelee ja potkii/nipistelee tyttöystäväni. Rakastan ja kunnioitan tyttöäni, luotan häneen, joten pojan käytös on todella rasittavaa.) Monet väittävät, että seksi kondomin kanssa on kuin söisi karkin papereineen, onko olemassa kondomia, joka ei tuntuisi lainkaan? Estääkö abortti lastensaannin myöhemmällä iällä? Onko ihastuminen ja rakastuminen vanhemana samanlaista kuin näin nuorena? Ovatko sydänsurut aikuisiällä lievempiä?

Pojilta kysyttiin keneltä tai mistä he mieluiten haluaisivat oppia ja saada uutta tietoa seksiin ja seurusteluun liittyvistä asioista. Annetuista 17 vastausvaihtoehdosta suosikeiksi nousivat *internetin jälkeen hyvä ystävä* ja *vakituinen seurustelukumppani*. Usein väitetään,

että pojat viihtyvät parhaiten porukoissa eikä heille yksi hyvä ystävä tai paras kaveri ole yhtä tärkeä kuin tytöille. Ehkä yllättävää olikin siksi se, että pojille hyvä ystävä (41 %) olisi kaksin verroin mieluisampi tiedonlähde kuin kaveriporukka (20 %). Samoin lähes kaksi kertaa mieluummin uutta tietoa seksistä ja seurustelusta haluttaisiin vakituiselta seurustelukumppanilta (39 %) kuin uusilta seksikumppaneilta (22 %). *Jostain muualta* -vastauksissa oli samoja vaihtoehtoja kuin lomakkeessa oli jo valmiina, mutta hieman tarkennettuina, esimerkiksi: ”Tv:n oikeasti hyvät ohjelmat, kuten esimerkiksi joku dokumentti tai jossa haastatellaan ihmisiä. Niitä kouluihin!” Epämieleisinta tiedon saaminen olisi aikuiselta sukulaiselta tai muulta tutulta aikuiselta, esimerkiksi kummilta tai valmentajalta.

Kuvio 25. Mistä tai keneltä mieluiten haluaisit oppia ja saada uutta tietoa seksiin ja seurusteluun liittyvistä asioista? Voit valita yhden tai useita vaihtoehtoja: (N=175)

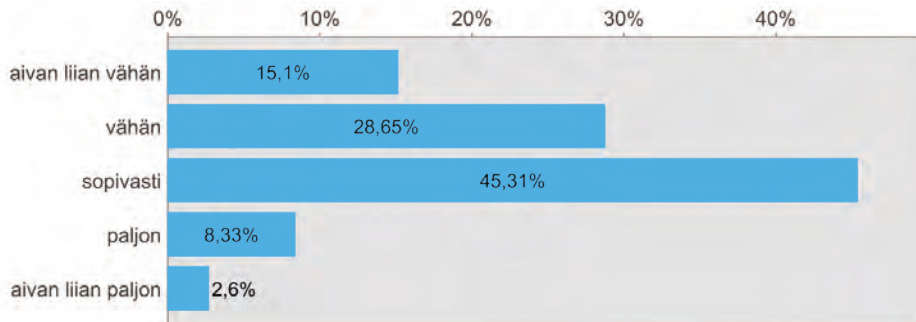
Hyvä ystävä on siis ainakin seksuaaliasioiden käsittelyssä ja omaksumisessa pojille tärkeä ihminen. Luottamus ja luotettavuus ovat muutenkin poikien mielestä ensisijaisia ominaisuuksia seksitiedon välityksessä. PoikaS-hankkeen tutkimusosiossa käsitellyissä Väestöliiton *Kysy asiantuntijalta* -palstan kysymyksissä esiinnoussutta poikien toivomaa yksilöllistä palvelua on mahdotonta vaatia peruskoulun seksuaaliopetukselta, eivätkä pojat sitä esimerkiksi opettajiltaan edes kaippaa. Sen sijaan esimerkiksi terveydenhoitajien merkitys korostui myös tutkimushankkeessa kerätyssä lukiolaisten ainekirjoitusaineistossa (ks. edellinen luku). Insestitabun vuoksi henkilökohtaista täsmätietoa tai konkreettista opetusta ei toivota omilta vanhemmilta tai muilta iäkkäämmiltä sukulaisilta, eikä juuri edes sisaruksilta.

Kyselyn mukaan koulun opetuksesta ei kotona edes keskustella tai kysellä: noin 90 prosenttia vastaajista vastasi kielteisesti kysymykseen siitä, onko kotona kommentoitu koulun seksuaalikasvatusta. Kotoa tulleet harvat kommentit koulun seksiovetuksesta vaihtelivat kyselyssä huomattavasti: joidenkin perheiden mielestä opetusta on liian vähän ja toisten mielestä liikaa; joidenkin mielestä se on hyvää, ja joidenkin toisten mielestä opetus sotii perheen arvomaailmaa vastaan. Peruskoulun seksuaaliopetus joutuu tasapainoilemaan näiden äärikäsitysten välillä, ja lienee perheiden näkökulmasta siinä onnistunutkin, koska valtaosa vanhemmista ei katso tarpeelliseksi puuttua lastensa saamaan seksuaaliopetukseen mitenkään.

Sopivasti koulun seksuaaliopetusta

Noin kolmasosa kyselyyn vastanneista pojista haluaisi siis mieluiten oppia ja saada uutta tietoa seksiin ja seurusteluun liittyvistä asioista koulussa. Opetusta ei koulussa ole poikien mielestä annettu ainakaan liikaa: noin 45 prosenttia vastaajista on saanut seksuaaliopetusta itselleen sopivasti, mutta vähän tai aivan liian vähän sitä oli saanut lähes yhtä moni eli 44 prosenttia:

Kuvio 26. Oletko saanut ihmisen seksuaalisuuteen liittyvää opetusta koulussa: (N=192)

Kun kysyimme, mistä seksiin liittyvästä asiasta tai aihepiiristä pojat haluavat saada tietoa koulun seksuaaliopetuksessa, huomattava osa kysymykseen jotain vastanneista pojista (N=78) sanoi, että *kaikesta*. Toisin kuin *Kysy asiantuntijalta* -aineistossa (ks. edellinen luku), tässä kysymyksessä mainitaan usein myös raskauteen ja ehkäisyyn liittyvät asiat. Tietoa halutaan siitä, ”miltä se oikeesti tuntuu” ja ”kaikesta yleisestä, ja et se olis vähä todemukasempaa eikä sellast ’normaali’ seksi elämää ku kirjois..” Todenmukaista opetusta toivotaan myös anatomiaan liittyvistä asioista:

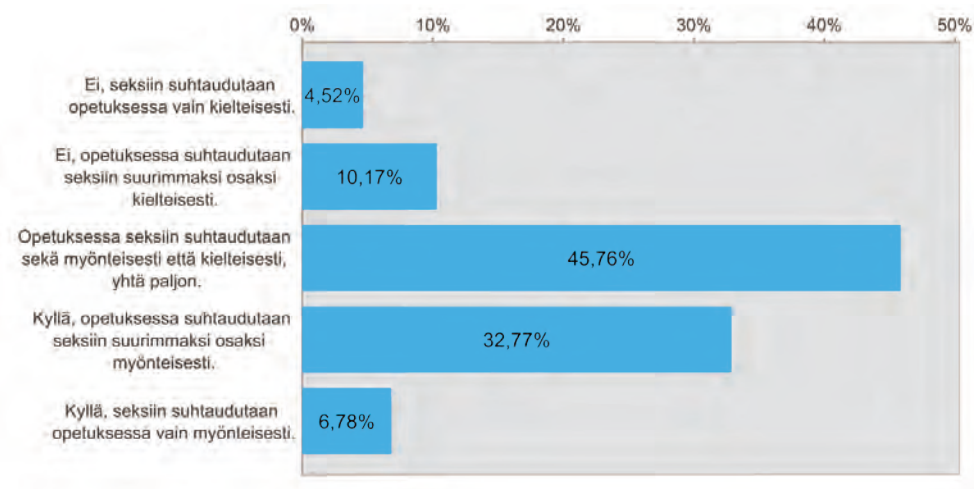
haluan, että koulussa katsottaisi pornoa/erotiikka videoita ja puhuttais enemmän orgasmista/ masturboimisesta. HUOM. opetus materiaaleina käytettäisi aitoja kuvia eikä piirrettyjä, koska niistä oppisi enemmän sekä saa tiedon siitä miltä vastakkainen sukupuoli oikeasti näyttää + jos oisi naku malleja jotka tuo sitä näköpiiriä ihmisten silmiin, jotta näkisi todellisuuden elämästä.

Kysymykseen siitä, ”Onko joku seksiin liittyvä asia tai aihepiiri, jota ET halua koulun seksuaaliopetukseen?” vastasi 61 poikaa. Suurin osa heistä oli sitä mieltä, että mitään tällaisia asioita ei ole. ”Päinvastoin, aihetta pitäisi käydä paljon kattavammin läpi”. Viisi vastaajaa ei haluaisi käsitellä koulussa pornoa eikä kolme poikaa halua homoseksuaalisuutta seksuaaliopetukseen. Moralisointi, pelottelu, synnytysvideot ja karvaiset pedofilit mainittiin muun muassa myös.

Noin 15 prosenttia pojista oli sitä mieltä, että seksiin suhtaudutaan koulun opetuksessa kielteisesti. Tätä suurempi osuus vastaajista (46 %) löysi opetuksessa kielteisten puolien lisäksi myös myönteisiä puolia ja piti siis opetuksen suhtautumista seksiin sekä myönteisenä että kielteisenä. Noin 40 prosenttia piti kouluopetuksen suhtautumista seksiin myönteisenä.

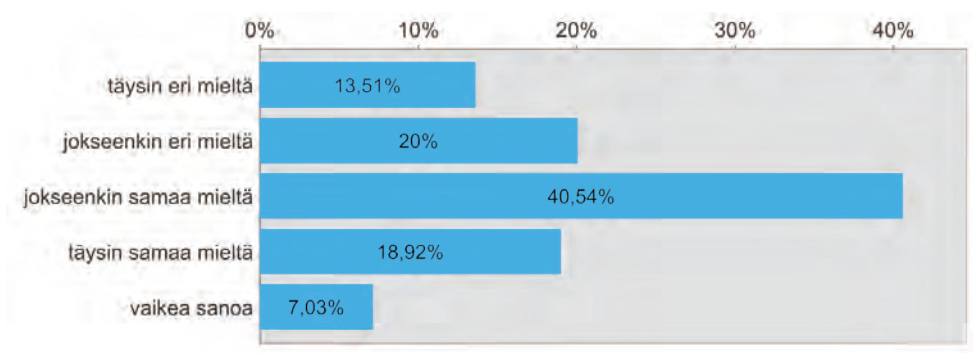

Kuvio 27. Tuntuuko sinusta siltä, että koulun seksuaaliopetus suhtautuu seksiin myönteisesti? (N=177)

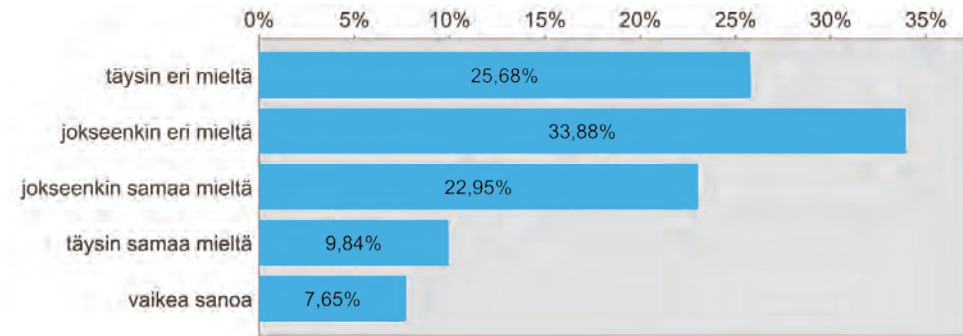

Suurin osa vastaajista (60 %) oli sitä mieltä, että koulun seksuaaliopetuksessa puhutaan asioista suoraan ja niiden oikeilla nimillä. Sen sijaan yhtä suuri osuus vastaajista (60 %) oli sitä mieltä, että koulussa ei kerrota tarpeeksi hyvin, mitä ensimmäisessä yhdynnässä todella tapahtuu. Tämä saattaa johtua siitä, että toisin kuin pojat toivovat (ks. myös teoksen muut luvut), Suomessa ei ole luovallista käyttää opetusmateriaalina esimerkiksi valokuvia saati elokuvaa yhdynnästä.

Kuvio 28. Mitä mieltä olet väittämästä: "Koulun seksuaaliopetuksessa puhutaan asioista suoraan ja niiden oikeilla nimillä"? (N=185)

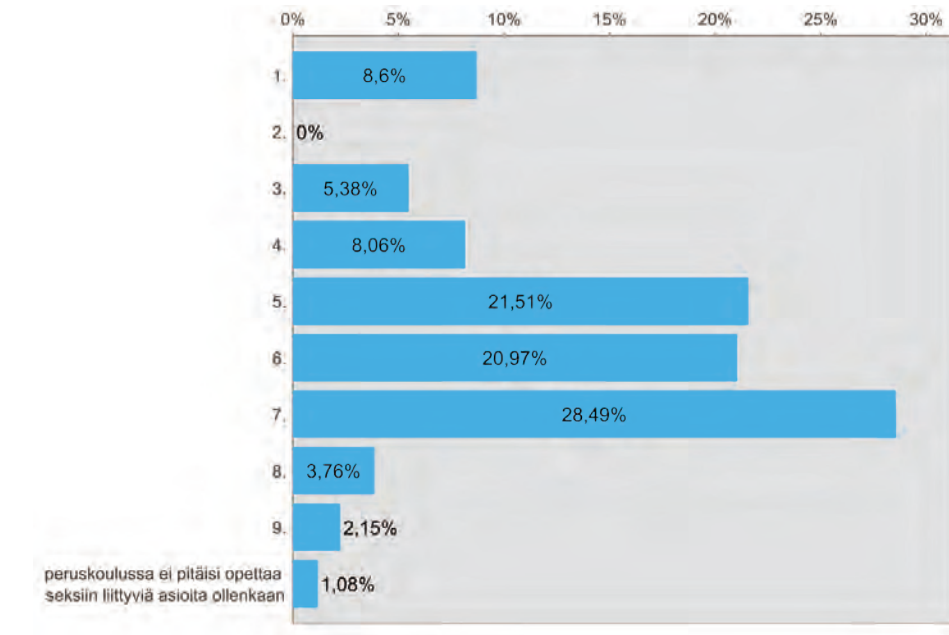

Kuvio 29. Mitä mieltä olet väittämästä: ”Koulussa kerrotaan tarpeeksi hyvin, mitä ensimmäisessä yhdynnässä todella tapahtuu”? (N=183)

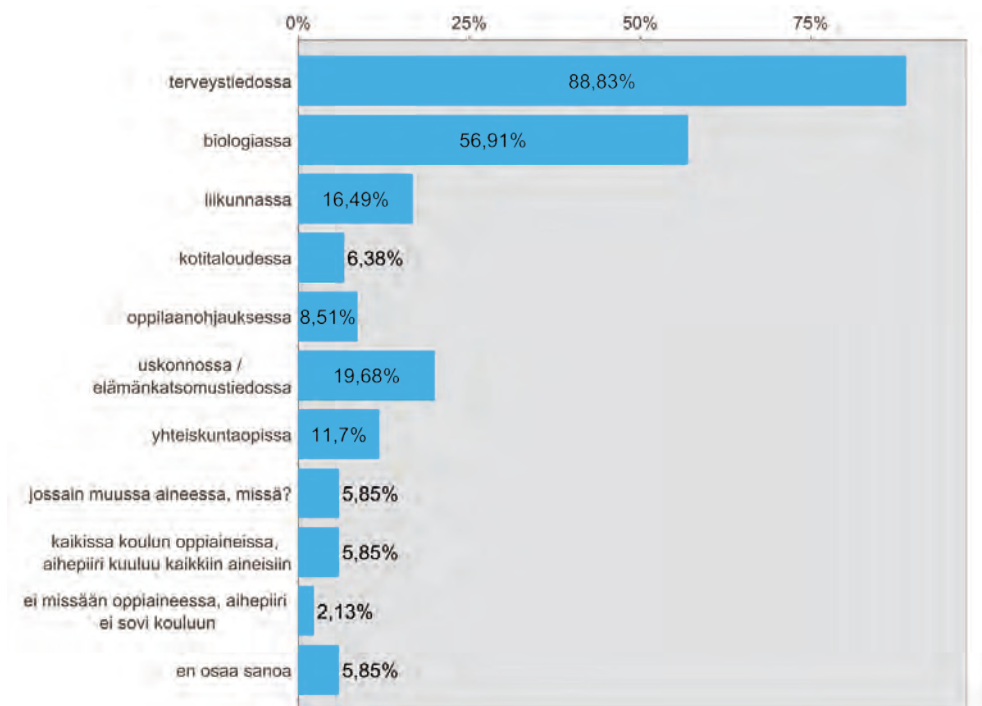
Kuvio 30 kertoo poikien mielipiteen siitä, millä luokalla koulussa pitäisi aloittaa seksuaalikasvatus. Esitutkimusvaiheessa tulokset olivat hyvin samansuuntaiset. Vaikka peruskoulun seitsemäs luokka eli yläkoulun ensimmäinen oli suosituin yksittäinen vastausvaihtoehto, suurin osa kaikista vastaajista haluaisi, että seksuaalikasvatus alkaisi jo alakoulun puolella (65 %). Alakoulun viides ja kuudes luokka saivatkin paljon ehdotuksia seksuaalikasvatuksen aloitusluokiksi. Viimeistään tässä vaiheessa lapset ovat yleensä jo *tykänneet* jostain toisesta lapsesta ja tuntevat omassa perinteessään elävän *kimpassa olemisen* instituution.

Kuvio 30. Millä luokalla koulussa pitäisi aloittaa seksuaalikasvatus? (N=186)

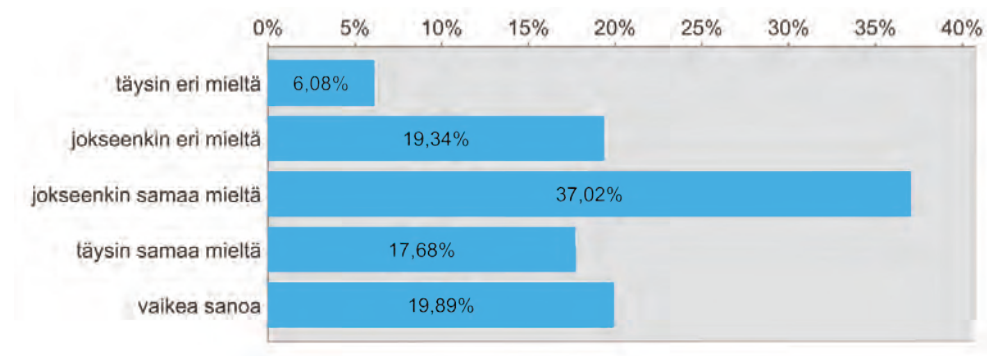
Pojat siis haluaisivat, että opetus alkaisi nykyistä aiemmin, mutta kuten tähänkin asti, koulussa seurusteluun ja seksiin liittyviä kysymyksiä pitäisi poikien mielestä edelleen käsitellä mieluiten terveystiedon ja biologian oppiaineissa. Kolmantena suosikkina ovat uskonnon/elämäkatsomustiedon oppiaineet. Myös liikunta on suosittu vaihtoehto, ehkä senkin takia, että tunneilla on vain poikia. Tässä listattujen oppiaineiden lisäksi kolmelle pojalle olisi mieluista opiskella seksuaalisuuteen liittyviä asioita matematiikan tunneilla ja eräs poika vastasi, että: ”Terveydenhoitajan oppitunnilla tai terkkarilla muuten”.

Kuvio 31. Missä oppiaineessa koulussa pitäisi käsitellä seurusteluun ja seksiin liittyviä kysymyksiä? Voit valita yhden tai useita vaihtoehtoja: (N=188)

Kuten PoikaS- eli poikien seksuaaliopetukseen keskittyvän hankkeen käynnistämisen perusteluissa ilmenee, voi yhtenä syynä poikien tyttöjä huonommalle osaamiselle seksuaalitiedoissa olla se, ettei koulussa puhuta poikien murrosikään liittyvistä asioista yhtä paljon kuin tyttöjen kehityksestä. Kyselymme osallistuneista pojista yli puolet olikin sitä mieltä, että koulun seksuaaliopetuksessa tyttöjen asioista puhutaan enemmän kuin poikien asioista.

Kuvio 32. Mitä mieltä olet väittämästä: ”Koulun seksuaaliopetuksessa puhutaan enemmän tyttöjen kuin poikien asioista” (N=181)

Joitakin poikien asioita olisi varmasti helpompi opiskella ilman tyttöjä. Pojille esitettiin kaksi kysymystä siitä, onko opetuksessa aihepiirejä, joita joko haluaa tai ei halua käsitellä tunneilla yhdessä tyttöjen kanssa. Kysymykset oli muotoiltu seuraavasti: ”Onko seksuaaliopetuksessa aiheita tai asioita, joita on parempi käsitellä vain poikien kesken, ilman tyttöjä? Jos on, niin mitä asioita?” sekä ”Onko seksuaaliopetuksessa aiheita tai asioita, joita nimenomaan pitää käsitellä yhdessä tyttöjen kanssa? Jos on, niin mitä asioita?” Edelliseen kysymykseen vastasi 68 poikaa ja jälkimmäiseen 64. Molempiin vastattiin vaihtelevasti väliltä: ”joo, kaikki” – ”ei ole”.

Kysymys siitä, mitä pojat haluaisivat käsitellä keskenään ilman tyttöjä, sai hieman enemmän vastauksia. ”Pojille arkoja asioita” mainittiin, samoin esimerkiksi: ”tunnejutut, poikien asiat, jotain naisistakin, että vois oikeesti kysyä ja puhua kun tytöt ei ois paikalla.” Suurin osa vastaajista mainitsi itsetyydytyksen asiana, jota olisi parempi käsitellä ilman tyttöjä:

no ainakin esim poikien itse tyydyttäminen ja jos kaks poikaa on yhdessä ja myös tytöistä puhe koska eihä kukaa kehtaa kysyä mitää tyhmää likoista jos ne on siin kuulemassa vieressä...

Ehkä myös poikien kysymykset vois esittää niin ettei oo tyttöjä kuulemassa koska eihän muuten kehtaa kysyä jotain tyhmää tytöistä tai esm vaikka peniksen seisomisesta tms tai runkkaamisesta ja sellasista mutta jätkien kesken voi kyllä jos joku ensin aloittaa et sit muutkin kehtaa :)

itsetyydytys varmaan, vähän väliä tapahtuvat stondukset, seksiunet & unessa laukeaminen... aika noloja poikienkin kesken, mut vielä nolompaa jos tytöt ois samassa huoneessa kuuntelemassa & nauramassa, ei varmasti tulis mieleenkään sanoa mitään mihinkään. ei sillä et muutenkaan, mut...

Seksuaaliopetuksessa on myös aiheita tai asioita, joita poikien mielestä nimenomaan pitää käsitellä yhdessä tyttöjen kanssa. Nämä ovat niitä asioita, joita kouluopetuksessa jo paljon käsitelläänkin eli: ”taudit, ehkäisy, lisääntyminen”, ”Ehkäisy, raskaus, luottamus, kunnollinen käytös, rakkaus, välittäminen, arvostaminen, sukupuolitaudit..”. Useimmat vastasivat yhdynnän aiheeksi, jota pitää käsitelläkin yhdessä tyttöjen kanssa. Kuukautiset ja tytön anatomia, kuten rinnat, mainittiin myös. Molempiin sukupuoliin kohdistuvia vartalo- tai suorituspaineita toivottiin myös käsiteltävän yhdessä:

varmaan se, että miehille/pojille laitetaan hirveät paineet tyydyttää tyttö seksuaalisesti, vaikka itekin on ihan hukassa. tuntuu siltä et pitäis olla joku ihmeellinen guru heti alusta alkaen. ja sit kokoasia tietysti, jokaisella pojalla pitäis olla kauhean iso... ainakin puheissa... onko sit ”tosi paikan tullen” miten iso asia... tytöillä myös liikaa paineita ulkonäöstä, pojille OIKEASTI riittää kunhan on tissit, ei niiden tarvii pakosti olla isot.

Opetusmenetelmät

Pojille mieluisimmiksi seksuaalikasvatuksen opetusmenetelmiksi nousivat kaikissa aineistoissa visuaaliset tiedonlähteet, ”mistä niiku oikeesti näkee mitä tapahtuu.” Lu-kiolaisten muistelukurjoituksissa mainittiin suosikkeina videolokuvat tai dvd:t, jotka olivat myös nettikyselyssä mieluisimpia opetuslähteitä internetin ohella. Kysyimme vielä tarkemmin, miten paljon ja millä eri menetelmillä pojat halusivat tietoa seksuaalisuudesta nimenomaan kouluopetuksessa.

Pojat olivat tyytyväisiä nykyisillä opetusmenetelmillä saamaansa seksuaalikasvatuksen määrään: ”Saman verran kuin nytkin” -vaihtoehto oli kaikissa kohdissa suosituin. Kaikkein mieluisammaksi tai nykyisin aivan liian vähän käytetyksi menetelmäksi nousi tässäkin kysymyksessä katsominen dvd:stä, tv:stä ja internetistä. Nykyiseen opetukseen verrattuna voisi näitä siis suurimman osan mielestä lisätä eniten, samoin voisi lisätä tutustumiskäyntejä ja keskusteluja vieraillevien asiantuntijoiden kanssa. Niin ikään hieman nykyistä enemmän pojat halusivat katsoa piirroksia ja sarjakuvia sekä kuunnella opetusta.

Myös pelaaminen, näyttelemine ja roolileikit olivat poikien mielestä nykyisissä opetusmenetelmissä keskimäärin sopivina annoksina, eli niiden osuutta ei pitäisi lisätä eikä vähentää nykyisestä. Sen sijaan hieman nykyistä vähemmän he halusivat tehdä ryhmätöitä ja omia esitelmiä. Vielä vähemmän he halusivat keskustella kahdestaan opettajan tai asiantuntijan kanssa, mutta epäsuosituin tai vähintäänkin tällä hetkellä jo aivan tarpeeksi käytetty opetuskeino koulussa on kirjan lukeminen.

Taulukko 1. Menetelmät, joilla tietoa seksuaalisuudesta haluttaisiin kouluopetuksessa nykyiseen verrattuna ...

Millä tavalla?	huomattavasti nykyistä vähemmän %	nykyistä vähemmän %	saman verran kuin nytkin %	nykyistä enemmän %	huomattavasti nykyistä enemmän %	Yhteensä %	N
kuuntelemalla opetusta	10	10	56	15	10	100	179
lukemalla kirjasta	14	17	47	16	6	100	174
katsomalla dvd:tä, tv:tä, internetistä...	6	6	36	27	26	100	181
katsomalla piirroksia tai sarjakuvia	11	13	49	12	15	100	177
ryhmätöinä tai omina esitelminä	14	16	42	16	11	100	177
pelaamalla, näyttelemällä, roolileikeillä	18	15	37	17	13	100	177
tutustumiskäynneillä (esim. klinikat, yhdistykset, synnytysosastot...)	13	9	38	27	13	100	179
keskustelemalla vieraillevien asiantuntijoiden kanssa	10	12	42	20	17	100	173
keskustelemalla kahdestaan opettajan tai asiantuntijan kanssa	16	19	45	6	15	100	176

Niin ikään kysyimme opetuksen antajaan liittyviä toiveita eli miten paljon pojat haluaisivat koulussa tietoa seksuaalisuudesta a) koulun opettajilta, b) ulkopuolisilta asiantuntijoilta c) koululääkäriltä tai terveydenhoitajalta ja d) muilta oppilailta. Keskimäärin näiden kaikkien antamaan nykyiseen opetuksen määrään oltiin tyytyväisiä. Kaikilta muilta edellä mainituilta haluttaisiin mieluummin nykyistä enemmän tietoa paitsi toisilta oppilailta, joiden nykyisin antamaa tiedonvälitystä haluttaisiin keskimäärin vähentää eniten. Sen sijaan ulkopuolisten asiantuntijoiden osuutta voisi kasvattaa näistä keskimäärin eniten.

Taulukko 2. Lähteet, joilta tietoa seksuaalisuudesta haluttaisiin koulussa nykyiseen verrattuna...

Keneltä?	huomattavasti nykyistä vähemmän %	jonkin verran vähemmän kuin nyt %	saman verran kuin nytkin %	jonkin verran enemmän kuin nyt %	huomattavasti nykyistä enemmän %	Yhteensä %	N
koulun opettajilta	11	8	55	15	12	100	179
ulkopuolisilta asiantuntijoilta	10	9	39	24	18	100	185
koululääkäriltä tai terveydenhoitajalta	11	8	49	16	16	100	177
muilta oppilailta	11	13	57	10	9	100	175

Pojat vastasivat vielä, mitä hyötyä heille on ollut koulun seksuaaliopetuksesta käytännössä. Pyysimme heitä kertomaan jonkun seksiin liittyvän konkreettisen tiedon tai taidon, jonka he ovat saaneet koulusta. Kysymykseen vastasi 71 poikaa, mutta suurin osa heistä kertoi, ettei mitään hyötyä ole ainakaan vielä ollut: ”Ei mitään, eipä ole ollut kokemuksia seksiin liittyen” tai ”En ole ikinä ollut käytännön opeissa.”

Ne, joille jotain käytännön hyötyä oli ollut, mainitsivat usein sukupuolitaudit ja ehkäisyn, varsinkin kondomin: ”No tieto esim kondomien käytöstä kun harrastaa seksiä ja sitten että voi tehdä itse tyydytystä eikä se haittaa.” ”Ehkäisy-, sukupuolitauti-, jne. asiat ovat aika hyvin hallussa.” Pojat antoivat tässä kohden myös kritiikkiä kouluopetusta kohtaan: ”Koulun seksuaaliopetus on ollut erittäin suppeaa, paitsi tyttöjen ja naisten kuukautiskiertoa taidettiin käydä monta tuntia läpi.” Opetukselta kaivattiin enemmän konkreettisia, esimerkiksi lisätietoja olisi kaivattu itsetyydytyksestä:

no tietoa siitä kun esim kikkeli kasvaa ja niin eespäin ja mikä on erektio ja myös kerrottiin märistä unista ha että esim voi tehdä itse tyydyttämistä mutta jäi hämäräksi mikä on oikee tai ei haitallinen tapa tai onko sil välii, ja sitten, en tunnilta suoraan mutta kysyin siitä lisää kahen kesken terkkarilta ja sit se selvisi eli joo.. no siit ei oo puhuttu että jos kaks poikaa on yhes.

??? no huh. varmaan jotai kuukautisiin liittyvää, ei siitä mitään hyötyä oo ollut mut jtn tietoa lisää... no se nyt ehkä, et vaikka tiesinkin asioista jotain, oli silti hyvä kuulla joskus seiskaluokalla et itsetyydytys on oikeesti ok.

Kysyimme pojilta myös, että: ”Onko sinulle tullut vastaan seksiin liittyviä tilanteita, joihin olisi pitänyt saada koulussa neuvoja, mutta et ole saanut? Jos on, niin minkälaisia tilanteita?” Kyselyyn vastanneista 195 pojasta 56 vastasi tähän, ja suurimmalle osalle heistä ei ollut tullut tilanteita eteen: ”ei omakohtaista kokemusta”. Joissakin tapauksissa koulun terveydenhoitaja on ratkaissut ongelman:

no aluks joo ku kävi sillee et heräsin yöllä siihen että tapahtu se laukeeminen mitä en sillo tienny että mikä se on. ku siis se ei ollu mitenkään märkä el ei tullu mitään nestettä. Mutta kun puhuin siit terkkarille nii sit se selkis. sit siitä ei ollu ollu mitää et jos on kaksi poikaa yhes ja ne tykkää toisistaan et mitä saa tehdä

Jotkut asiat myös ovat sellaisia, ettei niistä vastaajan mielestä ehkä voikaan saada neuvoja koulussa:

en tiää oisko koulussa pitänyt saada tietoa, mut ekalla kerralla ei ollut oikein käsitystä et miten edetään... vaikka siis tiesinkin et mitä lopulta kuuluu tehdä, niin silti se tilanne oli semmoinen, et tajusin et nyt muuten lähti asiat rullaamaan siihen suuntaan mut en kai minä heti kisko molemmilta vaatteita pois jne. mut miten tuota koulussa opetat, jotain esileikkiä.

Vaikka terveydenhoitajaan suhtaudutaan muissakin tämän tutkimushankkeen aineistoissa erittäin lämpimästi ja hän on koulussa se, jolta lisätietoja ja poikien kaipaamaa yksilöllistä neuvontaa helpoiten yleensä saa, on jossain tapauksissa koulussa neuvoja pyytävä poika jopa nolattu julmasti ja julkisesti:

Kyllä. Menin kysymään hormonaalisesta ehkäisystä terv.tied. opettajaltani. Hän hälytti paikalle terkkarin, ja yhdessä he ilmoittivat minulle ja tytylle, että olemme liian nuoria harrastamaan seksiä ja he soittivat vanhemmilleni, jotka onneksi olivat tietoisia tästä. Terkkari vihjasi tyttöystävälleni, että hän ”on liian helppo”! Myöhemmin luokanvalvojani tuli kiittailemaan asiasta minulle ja tyttöystävä sai luokassaan kuulla joltain muulta opettajalta. Tuli oikein hieno fiilis kun tajusimme, että opettajat puhuivat keskenään ja suhtautuivat niin kielteisesti. Olemme olleet yhdessä noin vuoden, siitä yli puoli vuotta ilman seksiä.

Opettajalla suuri merkitys seksuaalikasvatuksessa

Aina tarvittaessa tavoitettava oma, luotettava kouluterveydenhoitaja on poikien arvostuksessa korkealla, mutta tämän ohella opettajilla on tietenkin suuri vaikutus koulun viralliseen seksuaalitiedon laatuun ja määrään. Pojista 88 antoi kysymykseen: ”Minkälainen on hyvä seksuaalikasvatuksen opettaja?” vastauksia, jotka tukevat ainekirjoitusaineiston näkemyksiä. Opettajan ammattitaito ja pätevyys ovat itsestään selviä, tärkeitä ominaisuuksia, jotka jotkut pojat muistivat mainita: ”hyvä asiantuntemus ja kokemus, avoimuus, selkeys ja jämäkkyys, puhuu asioista niiden oikeilla nimillä, laaja-alaisuus” (W42451442) sekä: ”Osaa ottaa kontaktin oppilaisiin. On intohimoinen opettamaan asiaa. Pystyy vakuuttamaan oppilaat. Perehtynyt asioihin erittäin huolellisesti.” (W42336881.)

Tämän lisäksi monet toivoivat, että opettaja ei ole liian tiukkapipoinen, vaan: ”Tietää asiasta eikä tuomitse” (W42409996) ja on: ”Oppilaiden hyväksymä, joku keneen oppilaat samaistuvat helposti. Nuorekas, subjektiivinen lähestymistapa” (W41929586). Liian tiukkapipoinen opettaja voi tukahduttaa keskustelevan ilmapiirin, mutta hyvänä opettajana: ”Hän osaa ’laskeutua’ nuorten tasolle. Eläväsillä jutuilla saa paljon aikaan. Nuorekas, rempseä, rohkea”. (W42894906.) ”Nuorekas tyyli, eli ei sellaista ’niuhottamista’. Tällöin koulussa pienempi kynnyksellä oppilaille keskustella asioista opettajan kanssa.” (W43367570.)

”Nuorekas” opettaja on siis sellainen, että: ”se osaa selittää asioita lapsen näkökulmasta ja olla perjaatteessa niinkö lapsi/lapsellinen” (W43069826). Aikuisuus ja opettajan auktoriteetti on nuorekkuudessakin kuitenkin hyvä säilyttää eikä nuorekkuus saa olla teennäistä, päälle liimattua tai aiheuttaa oppilaisissa suoranaisia myötähäpeän tunteita: ”pitäisi osata puhua nolostumatta. olla ’samalla viivalla’ oppilaiden kanssa yrittämättä kuitenkaan olla liian nuorekas. ei suutu/nolostu jos oppilaat heittävät asiatonta kommenttia. vaikea sanoa... ehkä itsensä likoon laittaminen olisi hyvä asia, ehkä liian noloa oppilaille...” (W42829212.)

Luonnollisuus, aitous ja avoimuus mainitaan usein, ja avoimuus on jopa niin haluttu opettajan ominaisuus, että hänen toivotaan paljastavan jotain yksityisyydestäänkin: ”joka ei pelkää siitä asiasta puhumisesta, ja erotiikan näyttämisestä tai sen häpeämisestä. ja omien kokemusten kertominen” (W42476498). Koulussa opettajat ja muu oppilashuoltoryhmä tuntee oppilaiden sosiaalis-terveydelliset ja muut yksityiselämään kuuluvat, hyvinkin henkilökohtaiset asiat, ja tätä samaa rehellisyyttä ja avoimielisyyttä odotetaan juuri seksuaalikasvatuksen opettajalta. Monet siis toivovat, että opettaja: ”osaa puhua omista kokemuksistaan oppilaille.” (W42292047; myös esim. W42408403; W42330005).

Asioista toivotaan kerrottavan suoraan, esimerkiksi hyvä opettaja: ”osaa kuvain-

nollistaa yhdyntään” (W42725849) ja hänellä on: ”Paljon tietoa ja erityisesti seksistä ei seksuaalisuudesta” (W42403773). Toisaalta liian avoin ei pidä olla:

-Havainnollistava. -Rohkea (ei eroottisesti) -Sanoo asian niinkuin se on -Uskaltaa puhua ja opastaa -Ei koe sexiä ja seksuaalisuutta hävettävänä asiassa. Seksuaalivalistus tunnilla puhutaan sinänsä aroista asioista joihin reagoidaan eri tavoin. Ryhmästä riippuen tunnelma ja aiheet voivat olla suorastaan todella pornahtavia ja oppilaat loistaa pulpeteissaan kuin jouluvalot. (W42828574.)

Hyvä opettaja siis: ”Ei liioittele asioita, mutta ei tee niistä lassytystä kukista ja mehiläisistä.” (W42489284). Myös erilaiset oppijat tai kenties erilaiset uskonnot ja kulttuurit tai seksuaaliset suuntautumisot on poikien mielestä otettava tasapuolisesti huomioon, kun opettajalta toivotaan, että hän: ”Osaa selittää asiat hyvin ketään syrjimättä” (W42489176). Syrjintää seksuaalisuuden tai sukupuolisuuden moninaisuuden käsittelyssä voi poikien mielestä esiintyä myös opettajan liiallisessa sallivuudessa: ”ymmärtää niitä joita asioiden käsittely hävettää ja ujostuttaa, ja niitä jotka eivät pidä homo tai trans seksuaalisuutta terveenä seksuaalisuuden muotona. ei se ole rasismia jos on asioista eri mieltä.” (W42829547) ”no voi puhua suoraan sen kanssa ja tietää jos on joku esim uskonto että mitä se meinaa sit näitten kannalta” (W42725738). Opettajan sukupuolella ei ole poikien mielestä opetuksessa merkitystä: ”ei tarvii olla mies tai nainen ei ainakaan mulle ole väliä” (W42725738). Opettajan fyysiset ominaisuudet eli lähinnä se, ettei niillä ole väliä, korostuvat tämänkin kysymyksen vastauksissa arkitodellisuutta karnevalisoivalla huumoriasenteella (ks. aiemmin poikien pelleilystä) – naisellinen ulkonäkö on hyvän opettajan ainoa ja tärkein ominaisuus:

- isot rinnat ja hyvä perse ja hyvän näköinen blondi mitä kaikki sais jyyystä (W42540929)
- Isot tissit :D Läppä vaan. (W42367278)
- isot tissit (W42489441)
- big tits (W42489460)
- tissit (W42474649)
- hyvät tissit ja helvetin hyvä kroppanen ;) :p (W42631870)
- huora (W42430260)
- se on seksikäs (W42489493)
- ulkonäkö kiva osaa puhua kunnioittavasti (W42975949)

Johtopäätöksiä, eli miten poikien olisi helpompi saada tietoa ”kaikesta niiku oikeesti”

Nettikyselyn vastaukset tukevat PoikaS-hankkeen muiden tutkimusaineistojen näkökulmia ja tuloksia. Kyselyn vastauksissa on myös paljon yhtymäkohtia aiempaan kansainväliseen tutkimukseen ja sen tuloksiin poikien seksuaalikasvatuksesta, ja poikien avovastauksissa on lähes sanatarkkoja toisintoja kansainvälisten artikkeleiden aineistotsitaateista (ks. Johdanto-luku). Pojat näyttävät universaalisti esimerkiksi kaipaavan opetusta myös ilman tyttöjen läsnäoloa. He haluavat huomattavasti nykyistä enemmän tietoa peniksestä ja itsetyydytyksestä; heidän mielestään koulun opetuksesta puuttuvat käytännön seksitaidot kuten suuteleminen, eri asennot, suuseksi, anaaliseksi, homoseksiksi. Heidän mielestään koulussa ei kerrota tarpeeksi selvästi, mitä seksissä ja ensimmäisessä yhdynnässä todella tapahtuu, mutta pornosta sen voi nähdä. He pelkäävät maineensa menetystä, jos eivät tiedä kuinka tytön kanssa ollaan, ja niin edelleen.

Suuri osa peruskoulun seksuaaliopetuksessa käsiteltävistä aihepiireistä on sellaisia, joita pojat pitivät vain tyttöjen asioina, ja yli puolet nettikyselyyn vastanneista pojista oli sitä mieltä, että tyttöjen asioista puhutaan koulussa enemmän kuin poikien asioista. Vaikka koulussa poikien mielestä siis opiskellaan enemmän tyttöjen murrosikään, kuukautisiin ja raskauden ehkäisyyn liittyviä asioita, siellä opiskellaan jo nyt myös asioita, joita pojat haluaisivat käsitellä vain keskenään. Tällaisia olivat *pojille arat asiat*, samoin esimerkiksi *tunnejutut* ja: ”jotain naisistakin, että vois oikeesti kysyä ja puhua kun tytöt ei ois paikalla.”

Joitakin poikiin ja tyttöihin liittyviä asioita, esimerkiksi yhdyntää ja ehkäisyä, haluttiin myös käsitellä yhdessä. Aikuisen näkökulmasta olisi seksuaalisuuteen ja sukupuoli-rooleihin liittyviä asenteita hyvä käsitellä entistä enemmän, mutta nykyiset terveystiedon tai biologian tunnit eivät liene riittäviä areenoita monien ikäsuosongelmien kyseenalaistamiseen. Kriittinen sukupuolikeskustelu koulussa ei ehkä poikien omasta näkökulmasta kaikkia kiinnostaisi, ja mieluisimmat seksuaalikasvatuksen oppiaineet olivatkin vastaajien mielestä edelleen terveystieto ja biologia – elämäntietä ja uskonto tulivat kuitenkin hyvänä kolmosena.

Noin 65 prosenttia pojista oli sitä mieltä, että seksuaalikasvatuksen tulisi alkaa jo alakoulun puolella eli peruskoulun 1.–6. luokalla. Yksittäisistä luokka-asteista suosituin oli yläkoulun ensimmäinen luokka eli peruskoulun 7. vuosi, joka aloitetaan sen vuoden syksyllä kun oppilaat täyttävät 13 vuotta.

Vaikka seksuaaliopetus alkaisikin poikien mielestä liian myöhään, eikä siinä kerrottaisi tarpeeksi heitä kiinnostavista asioista, olivat kyselyyn vastanneet pojat enimmäkseen kuitenkin tyytyväisiä nykyisen kouluopetuksen laatuun, määrään ja menetelmiin. Koulu ei nettikyselyssä kuitenkaan ollut poikien suosikki seksuaalisuuteen liittyvän tiedon lähteenä. Oman kumppanin lisäksi mieluisimpina tiedonlähteinä pidettiin internetiä ja hyvää ystävää. Internetin merkitys mieluisana tiedonvälityskanavana korostui myös lukiolaisten esseissä ja *Kysy asiantuntijalta* -palstan intiimeissä ja omakohtaisissa kysymyksissä (ks. edellinen luku).

Kouluopetuksessa voisi juuri dvd-elokuvien ja internetin kaltaista visuaalista opetusmateriaalia poikien mielestä entisestään lisätä ja kirjojen lukemista vähentää. Luotettavuus ja seikkaperäisyys sekä havainnollisuus olivat pojille tärkeitä hyvän opetuksen kriteereitä ja opettajan ammattitaidolla on poikien mielestä suuri merkitys. Vaikka koululuokka usein muodostuukin opettajan lisäksi tutuista kavereista ja samaistuminen oli pojille hyvin tärkeä opetuksen kriteeri, ei isompi kaveriporukka kuitenkaan ollut hyvän ystävän veroinen tiedonvälittäjä. Koska kaikki pojat ovat erilaisia ja he haluavat myös yksilöllistä ja juuri heitä itseään koskevaa tietoa, luotettavan ja helposti lähestyttävän terveydenhoitajan merkitys on koulussa aivan korvaamaton.

4. YLÄKOULULAISPOIKIEN SEKSUAALISET ROOLINOTOT

Timo Aho

Suomessa ei ole juuri aikaisemmin tehty laadullista tutkimusta siitä, miten yläkouluikäiset pojat kokevat koulun seksuaaliopetuksen, mitkä tekijät tähän kokemukseen vaikuttavat, tai miten he käsittävät seksuaalisuuden omasta kokemusmaailmastaan. Muutamissa poikia ja tyttöjä yhteisesti käsittelevissä tutkimuksissa koulun seksuaaliopetuksen on todettu olevan varsin sattumanvaraista ja pinnallista (Kontula 1997; Trippe 1994) sekä keskittyvän pääosin ehkäisyyn ja tauteihin (Kontula 1991; Pötsönen & Välimaa 1995). Myös joitakin opinnäytteitä yläkoulu- ja lukioikäisten tyttöjen ja poikien kokemuksista koulun seksuaalikasvatukseen liittyen on tehty (Piironen 2006; Järvinen 2007; Laakso 2008; Kangas 2009). Niissä on lähinnä tyydytty esittelemään oppilaiden mielipiteitä seksuaaliopetuksen tärkeydestä, mutta laajempi ymmärrys poikien seksuaalisten ympäristöjen ja koulun seksuaaliopetuksen toisiinsa kietoutumisen mekanismeista on jäänyt tutkimuksissa ohuehkoksi.

Laadullista kansainvälistä tutkimusta poikien tavoista suhtautua koulun seksuaaliopetukseen on varsin kiitettävästi, joskin tarkastelu on painottunut Australiaan, Isoon-Britanniaan ja Uuteen-Seelantiin (ks. esim. Allen 2005; 2006; 2008; Biddulph 2007; Buston & Weight 2006; Forrest 2001; Hilton 2001; 2007; Measor 2004; Hyde et al. 2005; Strange ym. 2003). Tutkimusten keskeisin havainto on ollut, ettei koulun seksuaaliopetus puhuttele poikia riittävällä tavalla. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa ainoastaan 31 prosenttia pojista koki, että koulun seksuaalikasvatus vastasi heidän tarpeitaan (Biddulph 2007). Uusiseelantilaisen seksuaalitutkijan Louisa Allen mukaan yksi keskeinen syy opetuksen puhuttelemattomuuteen on se, että koulun seksuaaliopetus keskittyy liiaksi seksuaalisuuden negatiivisiin puoliin, kuten riskeihin ja sukupuolitauteihin. Seksuaaliopetus ei kykene tai edes halua tunnustaa nuoria oman seksuaalisuutensa positiivisina toimijoina. Allenin tutkimusten perusteella nuoret eivät koe mielekkääksi myöskään sitä, että seksuaaliopetuksen tehokkuuden mittarina käytetään lähes pelkästään seksitautien määrän ja teiniraskauksien vähenemistä. Näin ollen nuorten seksistä ja seksuaalisuudesta saama mielikuva näyttäytyy vääjäämättä ei-nautinnollisena. (ks. Allen 2005; 2007; 2008.)

Ulkomaisissa tutkimuksissa esitetyt väitteet seksuaalikasvatuksen kohtaamattomuudesta kuulostavat nykyajan seksuaalikasvatusta määrittävään eettis-poliittiseen

perustaan nähden jokseenkin oudoilta. Katja Yesilova (2001, 199–200) kutsuu tätä seksuaalikasvatuksen eettis-poliittista perustaa liberaaliksi seksuaalietiikaksi, jossa seksi halutaan nähdä elämää rikastuttavana, ei moralisoinnin kohteena olevana asiana. Tällöin seksuaalikasvatuksen pyrkimyksenä on tarjota nuorelle hänen ruumistaan ja sukupuolisuuttaan koskevaa tietoa, jonka avulla nuoren tulisi oppia hallitsemaan omaa seksuaalisuuttaan positiivisella ja vastuullisella tavalla (Yesilova 2001, 192).

Millaiselta koulun seksuaaliopetus näyttäytyy Suomessa? Kokevatko suomalaispojat koulun seksuaalikasvatuksen puhuttelevana? Onko poikien mahdollista kokea seksuaalisuus positiivisena ja elämää rikastuttavana asiana juuri tässä ja nyt? (ks. Anttilan artikkeli tässä raportissa) Vai patistaako koulun seksuaaliopetus suojautumaan seksiltä ja siirtämään sitä pikemminkin tulevaisuuteen?

Tämä tutkimusartikkeli ottaa lähtökohdakseen Sue Lees'n (1994) ajatuksen, jonka mukaan seksuaaliopetuksen perustaa tulisi lähteä suunnittelemaan poikien ja tyttöjen alati muuttuvien ja erilaisten sosiaalisten maailmojen ymmärryksen pohjalta. Poikien käsityksiä ja perimmäisiä ajatuksia seksuaalisuudesta tai seksuaaliopetuksesta on mahdotonta ymmärtää, jos ei hahmota niitä ympäristöjä, joissa tämä seksuaalisuus virittyy ja saa muotonsa. Tämän vuoksi pojille esittämäni kysymykset eivät kosketa vain koulun seksuaaliopetusta vaan laajemmin heidän ajatuksiaan seksuaalisuudesta. Tieto poikien seksuaalisesti virittyneiden ympäristöjen luonteesta auttaa esimerkiksi opettajia ja vanhempia ymmärtämään niitä tapoja, joilla pojat suhtautuvat koulun seksuaaliopetukseen.

Artikkelin aluksi käsittelen aineistonkeruuseen ja tutkimuksen metodologisiin haasteisiin liittyviä pulmia. Sen jälkeen käyn lyhyesti läpi analyysiprosessin vaiheita. Luvussa ”Seksuaalisuus arjen näyttämöillä” hahmottelen tutkimukseni teoreettisia yhteyksiä. Luvusta ”Seksuaalisen roolinoton dynamiikka” aloitan empiiriseen aineistoon perustuvien tulosten esittelyn. Ensiksi kuvaan poikien seksuaalista käyttäytymistä erilaisissa tilanteissa, jonka jälkeen luvussa ”Otteita näyttämön käsikirjoituksesta” siirryn käsittelemään tarkemmin koulun seksuaaliopetusta. Lopuksi esitän johtopäätökseni seksuaaliopetuksen kehittämiseksi.

Aineistonkeruuprosessi ja metodologiset haasteet

Monialaisen tutkijatiimin mahdollisuudet

Vuoden 2011 maaliskuussa, välittömästi projektiin rekrytoimisemme jälkeen ryhdyimme kollegani Anna Anttilan kanssa suunnittelemaan tutkimuksen käytännön toteuttamista. Tähän niin sanottuun esitutkimusvaiheeseen meille oli varattu aikaa vuoden 2011 kevät ja kesä. Tutkimus- ja kehittämishankkeemme keskeisimpänä tavoitteena oli saada selville mitkä seksuaalisuuteen liittyvät asiat poikia mahdollisesti askarruttavat, ja miten nämä teemat on otettu koulun seksuaaliopetuksessa huomioon sekä antaa suosituksia siitä, miten seksuaalisuuden käsittelyä voisi koulussa kehittää. Päämäärä kuulosti aluksi hyvin haastavalta, mutta selkeältä: olihan tutkimustehtävä meille valmiiksi annettu.

Hankkeemme vastuuhenkilön, Osmo Kontulan tutkimushankkeeseen liittyvistä ansiokkaista esivalmisteluista huolimatta prosessi osoittautui varsin ongelmalliseksi. Haasteet liittyivät ensinnäkin hankkeessa mukana olevien tutkijoiden erilaisiin tutkimusorientaatioihin ja aikaisempaan tutkimuskokemukseen sekä näiden monitieteellisten voimavarojen mahdollisimman tarkoituksenmukaiseen yhteensovittamiseen tutkimustehtävän kannalta. Historiaa opiskelleella ja Väestöliiton Poikien puhelimesta jo vuosia työskenneellä Joonas Kekkosella tuntui olevan varsin hyvä käsitys poikien huolista ja murheista. Tyttö- ja kulttuurien tutkimuksesta ammentavalla tutkijakollegallani Anna Anttilalla oli ymmärrettävästi hieman erilainen tulokulma aihepiiriin kuin minulla. Tutkimusprofessori Osmo Kontulan vuosikymmenten aikainen kokemus väestötason seksuaalisuutta koskevista kvantitatiivisista tutkimuksista ei voinut myöskään olla heijastumatta tutkimuksemme lähtökohtiin.

Oma tutkimuskokemukseni paikantuu lähinnä laadullisen terveyden- ja ruumiillisuuden sosiologian kentälle, jonka paradigmat eroavat varsin paljon perinteisemmästä terveystieteellisestä virittyneestä seksuaalitutkimuksesta. Minulla ei ollut myöskään aikaisempaa tutkimuskokemusta nuorista tai poikien seksuaalisuustematiikasta. Edukseni saattoi lukea kuitenkin sen, että olin jossain määrin samanlaisia seksuaalisia kehityskulkuja läpikäynyt nuorehko mies. Nuoruusmuistoni 1990-luvun loppupuolelle sijoittuvista teinivuosista pienessä maalaiskylässä saattoivat toki poiketa jonkin verran 2010-luvulla nuoruuttaan elävien 15-vuotiaiden kaupunkilaispoikien kokemuksista. Joka tapauksessa olin varsin luottavainen, että kykenisin samaistumaan 15-vuotiaiden poikien ajatuksiin seksuaalisuudesta. Toisaalta oli myös mahdollista, että sukupuoleni esti minua kyseenalaistamasta joitakin itsestänselvyyksinä pitämiäni asioita, jotka olivat naissukupuolta edustavan Anna Anttilan kritiikin kohteena. Yhteisestä tutkimus-

tehtävästämme huolimatta nämä tutkimuksen taustalla heijastelevat subjektiiviset ja kulttuuriset ehdot vaikuttivat luonnollisesti koko tutkimusprosessiin, aina spesifimpien haastattelukysymysten asetteluista tulosten tulkintaan saakka. Erilaiset taustamme olivat kuitenkin ehdoton tutkimuksellinen etu, koska ne mahdollistivat tulkintojemme koettelon eri näkökulmista.

Miten lähestyä ”ongelmia”?

Ongelmalähtöisen näkökulmamme suurimmat haasteet liittyivät itse *ongelman* tai askarruttavan seksuaalisen asian määrittelyyn ja havaitsemiseen eli siihen, kenen näkökulmasta (seksuaalinen) asia ylipäättään näyttäytyy ongelmana. Poikien itsensä, tutkijan, opettajien vai koko kasvatusinstituution? Onko tarkastelun kohteena jokin pojan henkilökohtaisesti kokema seksuaalinen tilanne vai muiden ihmisten toimintaa seuraamalla syntynyt käsitys asiasta? Voimmeko informantin kielenkäyttöön perustuen tietää, ovatko poikien kuvaamat tilanteet aitoja ongelmia? Pitäisikö meillä olla myös ilmiöön liittyvää havainnointimateriaalia? Onko pojan kuvaus vaikkapa peniksen kokoon liittyvästä ongelmasta pikemminkin jonkinlaiseen kulttuurisesti hyväksyttävään malliin perustuva tapa vastata kysymykseen vai ”aito”, kokemukseen perustuva selitys omasta peniksestä? Onko ihmisen seksuaalisuus ja sitä koskeva tietous paikannettavissa johonkin piilossa olevaan ytimeen, joka avautuu kerros kerrokselta kuin sipuli, kun sitä tarpeeksi kuorii? Tuotammeko ongelmia sinne, missä niitä ei välttämättä edes ole?

Näitä tietoteoreettisia kysymyksiä tulimme pohtineeksi kollegani Anna Anttilan kanssa pitkin kevään 2011 esitutkimusvaihetta. Vaati oman aikansa ymmärtää, mitä oikeastaan olemme tutkimassa ja miten pääsisimme parhaiten käsiksi siihen mitä haluamme tietää. Aiheeseen liittyvän kansainvälisen seksuaaliopetusta koskevan tutkimuksen läpikäynti tarjosi meille tutkimuksellisia virikkeitä ja inspiraation lähteitä, mutta erilaisten laadullisten tutkimusnäkökulmien metodologiset vajavaisuudet pakottivat pohtimaan tutkimustehtävämme lähtökohtiin liittyviä kysymyksiä varsin kriittisesti.

Teoreettisfilosofista lähtökohtaani tässä tutkimuksessa voisi luonnehtia jonkinlaiseksi kriittiseksi sovellutukseksi faktanäkökulmasta, jossa tehdään ero maailman ja siitä esitettyjen väitteiden välillä (ks. Alasuutari 2011). Faktanäkökulmassa kieli toimii todellisuutta koskevien väitteiden kuvaajana. Kieli välittää meille informaatiota maailmasta, joka on jossain määrin erillinen edellisestä. Kielelliset kuvaukset ovat kuitenkin aina kontekstista riippuvaisia sekä monin tavoin värittyneitä. Kielen ja tilanteen ominaisuudet otetaan huomioon mahdollisena hälynä kanavassa, jonka kautta maailmaa koskeva informaatio

kulkee, tai vääristymänä linssissä, jonka läpi todellisuutta tarkastellaan. Faktanäkökulman valinnut tutkija on siis kiinnostunut tutkittavien todellisesta käyttäytymisestä tai mielipiteistä tai siitä, mitä on tapahtunut. (Alasuutari 2011, 90.) Tiedonkeruumetodin luonteeseen ja siten tutkittavien vastauksiin vaikuttavien mahdollisten häiriötekijöiden osuus on pyrittävä minimoimaan, jotta tutkittavien todelliset kokemukset saataisiin esiin. Tässä kohden on tietenkin perusteltua kysyä, mitä ovat ne todellisuutta haittaavat ”häiriötekijät”, jotka eivät kuulu todellisuuteen ja millä perustein ne määrittyvät todellisuuden ulkopuolelle?¹

Tiedonkeruuta koskevien häiriötekijöiden määrittämiselle ei ole olemassa mitään kaikkia tutkimusperinteitä yhteisesti sitovaa absoluuttista sääntöä. Tutkimusta tehtäessä on luotettava tutkijan omaan ymmärrykseen valitun tutkimusperinteen normeista sekä sen asettamista ehdoista tutkimukselle. Esitutkimusvaiheessa teimme esimerkiksi useita eri ryhmä- ja yksilöhaastatteluita erilaisilla sukupuoli- ja ryhmäkombinaatioilla. Välillä päähaastattelijana toimi Anna Anttila, jolloin minä havainnoin haastatteluja sekä suoritin täydentäviä kysymyksiä. Toimimme myös toisinpäin. Tein joitakin pilottihaastatteluja myös yksin, ja teetimme pojilla anonyymejä kirjoitustehtäviä (ks. kirjoitustehtävistä Anttilan artikkeli). Tavoitteemme oli saada selville eri tiedonkeruumentelmiin liittyviä heikkouksia ja vahvuuksia. Oletimme, että ainakin haastattelijan sukupuoli, tutkijan ja tutkittavan henkilökemiat, haastatteluajankohta- ja ympäristö sekä itse tiedonkeruutavan anonyymisyys ovat niitä mahdollisia (häiriö)tekijöitä, jotka vaikuttavat irtisaamamme tiedon luonteeseen.

Haastattelut osana erilaisia tiedonkeruumenetelmiä

Esitutkimusvaihe vahvasti olettamuksiamme siitä, että seksuaalisuuden ja seksuaaliopeutuksen tarkastelua oli perusteltua lähestyä erilaisin tiedonkeruumenetelmin. Käytimme yhtenä aineistona Väestöliiton Kysy asiantuntijalta –palstaa, joka on hyvin eriluonteista tietoa sisältävä ja tutkijoista riippumattomasti syntynyt aineisto verrattuna tutkijoiden

1 Tiedostan faktanäkökulman todellisuuskäsitystä kohtaan esitetyn perustellun kritikin. En koe kuitenkaan relevantiksi uppoutua tässä raportissa keskusteluun tiedon tai todellisuuden olemuksesta. Tutkimusotteeni ei edusta puhdasta metodologista fundamentalismia, joka olettaa, ettei tutkimusmenetelmiä voida valita sen perusteella, mikä olisi tutkimusongelman käytännöllisen ratkaisemisen kannalta soveliainta. Kallistun tutkimuksessa metodologiseen eklektismiin ja triangulaatioon, jotka lähestyvät tutkimuskohdetta käytännöllisesti tutkimusongelman konkreettiseen ratkaisemiseen tarvittavan tiedon kannalta. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 60–64.) Ks. fakta- ja näytänäkökulman eroista esim. Alasuutari 2011

itse keräämään yksilö- ja ryhmähaastatteluaineistoon. Kysy asiantuntijalta –palsta on myös lähtökohdiltaan ongelmakeskittynyt, sinne kirjoitetaan yleensä silloin, kun jokin seksuaalisuuteen liittyvä asia painaa mieltä. Haastatteluissa syntynyt informaatio on puolestaan tutkijan ja tutkittavan kasvokkaisessa vuorovaikutustilanteessa konstruoimaa tietoa, jonka syntyprosessiin vaikuttaa paljolti se, miten haastateltava tutkimustilanteen ymmärtää ja millä tavoin hän on motivoitunut antamaan tietoa itsestään. Ilmiötä koskeva totuus olisi saattanut näyttää paljon häilyväisemmältä, mikäli olisimme lähestyneet sitä vain yhdestä näkökulmasta.

Kevään ja kesän 2011 aikana suoritettu esitutkimusvaihe osoittautuikin erittäin hyödylliseksi, sillä sen aikana meidän oli mahdollista kokeilla mitä erilaisimpia tiedonkeruutapoja, haastatteluvariaatioita ja kysymyksenasetteluja. Moni poika sanoi minulle yksilöhaastattelun jälkeen, ettei olisi rohjennut kertoa naishaastattelijalle kaikkein intiimimpiä asioita. Pojilta saadun palautteen, tekemiemme havaintojen sekä työnjakoon liittyvien henkilökohtaisten intressien vuoksi päätimme, että minä otan vastuulleni haastatteluiden tekemisen ja Anna keskittyy essee-kirjoitelmiin, Kysy asiantuntijalta –palstaan sekä Webpropol-kyselyyn. Poikien puhelin –aineisto oli Joonas Kekkoselle tuttu jo entuudestaan, joten oli järkevää, että hän ryhtyi käsittelemään sitä.

Käytin lopulta varsinaisena tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelua. Teemahaastattelu tuntui perustellulta tiedonkeruumenetelmältä, koska kasvokkaisella haastattelulla oli mahdollista kysyä, mitä pojat ajattelevat asioista, ja miksi he toimivat, kuten väittävät toimivansa. Haastattelun etu moniin muihin tiedonkeruumenetelmiin on sen joustavuus, sillä haastattelijalla on mahdollisuus toistaa ja esittää jatkokysymyksiä haastateltavalle. Joustavaa haastattelussa on myös se, että kysymykset voidaan esittää siinä järjestyksessä kuin tutkija katsoo aiheelliseksi. (Tuomi & Hirsjärvi 2009, 73.)

Teemahaastatteluissa käytettävä haastattelurunko ja -tekniikka poikkesivat hieman riippuen siitä oliko kyseessä yksilö- vai ryhmähaastattelu². Ryhmähaastatteluissa pyrin saamaan ryhmän jäsenet keskustelemaan annetusta temasta, kun taas yksilöhaastatteluiden tavoitteena oli saada pojat kertomaan omia kuvauksiaan koetuista seksuaalisista tilanteista. Haastattelun teemat muodostuivat aikaisemman seksuaaliopetusta ja seksuaalisuutta käsittelevän tutkimuksen, esitutkimusvaiheen havaintojen sekä tietenkin varsinaisen tutkimustehtävän ja omien seksuaalisuutta koskevien olettamusten pohjalta. Kehittelin etukäteen joitakin teemoja koskevia täsmäkysymyksiä, mutta pääasiassa haas-

2 ks. liite 1 yksilöhaastattelurunko ja liite 2 ryhmähaastattelurunko

tatteluissa keskusteltiin vapaamuotoisesti. Valmiin kysymyspatteriston järjestelmällinen esittäminen tai kovin strukturoidun kaavan mukaan eteneminen ei ollut tässä tutkimuksessa mielekästä, koska sellainen menettely supistaa liiaksi haastateltavien omien näkemysten skaalaa. Tiedonkeruun ja kysymysten esittämisen tarkoituksena ei ollut omien teoreettisten olettamuksien vahvistaminen tai testaaminen, vaan poikien omien käsitysten ja kokemusten esiin saaminen. Haastattelut olivatkin hyvin omanlaisiansa ja usein keskustelu rönsyili teemasta toiseen siten, että haastateltavan vastaus esittämäni kysymykseen määritti tekemäni jatkokysymyksen. Haastatteluvaihetta voi sanoa jo eräänlaiseksi raaka-analyysiksi.

Haastatteluissa pyrin välttämään tilannetta, jossa haastatteliija näyttäytyy seksuaalisuutta koskevan tiedon asiantuntijana ja haastateltava maallikkona. Yritin päinvastoin kääntää asetelman toisinpäin; haastateltava sai olla seksuaalisuutensa paras asiantuntija ja minä tyydyin pikemminkin oppimaan ja kuuntelemaan häntä. Pyrin tekemään haastateltaville selväksi, ettei minua tarvinnut myöskään miellyttää. Tarkoitukseni oli virittää haastateltavien aistit mahdollisimman avoimeen olotilaan, jolloin pojille ei automaattisesti tulisi mieleen puhua seksuaalisuudesta seksuaaliopettajan ”suulla”. Joistakin haastatteluista minulle jäi kuitenkin tuntuma, etteivät pojat saaneet sanotuksi sitä, mitä ehkä ajattelivat tai mitä olisivat saattaneet muussa ympäristössä sanoa.

Tutkimusprosessin kuluessa kävi selväksi, että kasvokkainen teemahaastattelu on varsin haastava tapa kerätä tietoa seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Vaikeus liittyi aihepiirin intiimiin ulottuvuuteen erityisesti niiltä osin, kun tavoitteena oli saada haastateltava puhumaan itseään koskevista, seksuaalisuuden alueelle paikantuvista ongelmista ja huolista. Haastatteluihin sisältyi usein poikien jonkinasteinen halukkuus suojella itseään tilanteen aiheuttamalta häpeältä ja pysytellä itse määrittämällään mukavuusalueella, ennemmin yleisissä käsityksissä kuin yksityisissä kokemuksissa. Osalla jännittäminen ja hermostuneisuus näkyivät puheen niukkuutena tai suoranaisena haluttomuutena vastata kysymyksiin. Lukko-tilanteissa yritin virittää haastateltavaa puhumaan erilaisten väittämien avulla. Saatoin esimerkiksi väittää, kuinka ” tyttöjen sanotaan kehittyvän poikia nopeammin murrosiässä, oletko itse havainnut tällaista?” Välillä mikään ei kuitenkaan laukaissut jännitystä, jolloin haastattelu muistutti enemmänkin vastentahtoista kuulustelua kuin avointa haastattelua.

Esitutkimusvaihe paljasti jotain myös ryhmähaastatteluiden ja yksilöhaastatteluiden soveltuvuuseroista. Muutamien tekemiemme ryhmähaastatteluiden jälkeen huomasimme, kuinka askarruttavia asioita pohdittiin ryhmähaastatteluissa itsestä etäännyttävällä tavalla, ikään kuin kolmannessa persoonassa. Tällöin poikaryhmä puhui seksuaalisuu-

teen liittyvistä asioista yleisellä, uskomuksiin perustuvalla tavalla; ikään kuin siitä näkökulmasta, mitä he poikakulttuurisina asiantuntijoina olettavat poikien seksuaalisuudesta tietävän. Ryhmähaastatteluun osallistuvat sovelsivat tilanteeseen arkielämästään tuttua, ryhmän vuorovaikutustilanteen kehystä. Tällöin keskustelu kohdentui käsittelemään sitä, mikä on yksilöille yhteistä ryhmän jäsenenä, kun taas yksilölliset eroavaisuudet ja henkilökohtaiset tuntemukset saattoivat suodattaa pois (Alasuutari 2011).

Havaintomme ja aiemman tutkimuksen (esim. Pötsönen 1998) perusteella päätimme, että käytämme ryhmähaastatteluja pääasiassa koulun seksuaaliopetusta koskevan tiedon keräämiseen kun taas yksilöhaastatteluilla pyrimme valottamaan poikien henkilökohtaisempia kokemuksia seksuaalisuudesta. Päätelimme, että ilman ryhmän aiheuttamaa painetta pojat saattaisivat puhua seksuaalisuudestaan avoimemmin. Sen sijaan ryhmätilanteessa pojat pyrkivät säilyttämään kasvonsa suhteessa tutkijaan ja muihin ryhmän jäseniin. Ryhmätilanteen etu suhteessa yksilöhaastatteluun liittyi sen stimuloivaan ja dialogiseen luonteeseen: argumentit ruokkivat argumentteja.

Haastateltavien rekrytointi

Haastatteluihin tavoiteltiin poikia, jotka olivat iältään n. 14–16 vuotiaita (tosin aineistossa on kolme 18-vuotiaasta poikaa). Hankesuunnitelmassa olimme sitoutuneet keräämään seksuaaliopetusta koskevaa tietoa niin valtaväestön³ kuin maahanmuuttotaustaisilta pojilta. Poikia rekrytoidessani en aluksi kiinnittänyt juurikaan huomiota poikien etniseen taustaan. Aineiston karttuessa alkoi kuitenkin näyttää siltä, että haastateltaviksi valikoituu lähes yksinomaan valtaväestön poikia. En vielä tässä vaiheessa osannut huolestua asiasta, koska oli helpotus ylittää tavoittaa haastateltavia. Huomattuani myöhemmin aineiston etnisen painottumisen valtaväestön poikiin, ryhdyin etsimään keskitetymin maahanmuuttotaustaisia poikia.

Suurin osa maahanmuuttajiksi määritellyistä haastateltavista (n=18) oli Suomessa syntyneitä toisen sukupolven maahanmuuttajia⁴ tai vähintäänkin Suomessa peruskoulun aloittaneita nuoria. Suomessa syntyneiden poikien kohdalla on kuitenkin uskaliaasta puhua *maahanmuuttajanuorista*. Mihin sukupolven maahanmuuttajuuden raja tulisi vetää? Maahanmuuttajuuden käsitteellistämiseen liittyvän vaikeuden vuoksi en käytä

3 ”Valtaväestön pojat” kuvastaa mielestäni parhaiten tietyn väestönosan valta-asemaa suhteessa ”toisiin” ryhmittyisiin.

4 Eli Suomeen muuttaneiden perheiden poikia.

tutkimuksessa käsitettä ”maahanmuuttaja” vaan pelaan varmemman päälle, puhuen laajemmin ”maahanmuuttotautaisista pojista”. *Maahanmuuttotautaisuus* saattaa kuulostaa löyhältä määrittelyltä, mutta tiukemmillä kriteereillä haastateltavien löytäminen osoittautui todella vaikeaksi.

Yksi haastattelua koskeva vaatimuksemme oli, että kaikkien haastateltavien tuli suostua haastatteluihin vapaaehtoisesti. Vapaaehtoisuusperiaatteessa oli kuitenkin se ongelma, että haastateltaviksi saattoivat valikoitua juuri sellaiset pojat, jotka ovat ehkä rohkeampia tai halukkaampia ilmaisemaan itseään verbaalisesti. Toisaalta hankkeessa käytettiin myös toisentyypisiä aineistoja, jotka korjasivat tätä vinoumaa. Poikien motivaatiossa tulla haastatteluihin ilmeni myös jonkin verran vaihtelua. Osa halusi pelkästään pois tunnilta, kun taas joillakin pojilla oli voimakas halu vaikuttaa tai jopa muuttaa maailmaa. Muutamat tulivat haastatteluihin nähdäkseni sen vuoksi, että kysymys oli kuitenkin seksistä ja osallistumalla ”seksikyselyyn” voitiin osoittaa, että asiasta tiedettiin jotain. Luultavasti haastattelumotivaatioon vaikutti myös päätöksemme tarjota kaikille haastatteluihin osallistuville elokuvalippu. Tiedonkeruun alkuvaiheessa emme elokuvalippuja tarjonneet, koska kuvittelimme haalivamme haastateltavia ilman erillisiä porkkanoita.

Haastateltavien rekrytointi osoittautui varsin vaikeaksi, lukuun ottamatta hankkeemme yhteistyökoulujen (Salo, Turku, Kirkkonummi) kautta tavoittamiani haastateltavia. Lähetin satoja sähköposteja ja tein kymmeniä puhelinsoittoja koulujen rehtoreille sekä seksuaaliopetuksesta vastaaville opettajille. Rehtoreiden suhtautuminen oli yleensä myönteinen, mutta liian usein minusta tuntui, että tieto tutkimuksestamme jäi johonkin matkan varrelle. Minun ja halukkaiden haastateltavien välillä näytti olevan liian paljon ”koulubyrokratiaa”. Lisäksi koin, että olin liiaksi riippuvainen seksuaaliopetusta antavien opettajien henkilökohtaisesta innostuksesta aihetta kohtaan. Mikäli koulussa sattui olemaan henkilö, jolle seksuaaliopetus oli jollain tavalla erityisen merkityksellistä ja tärkeää, sain yleensä haastateltavia. Luulen, että asiasta innostumattomien tai äärimmäisen kiireisten opettajien vuoksi tutkimustamme ei osattu markkinoida kouluissa kiinnostavalla tavalla. Luultavasti sen vuoksi myös moni halukas oppilas jäi haastatteluiden ulkopuolella.

Omat henkilökohtaiset verkostot osoittautuivat rekrytoinnissa lopulta parhaiksi. Otin suoraan yhteyttä muutamiin tuntemiini yläkoulussa työskenteleviin opettajiin, joiden avustuksella sain haalituksi kymmeniä haastateltavia. Pojat olivat myös itse yhteydessä minuun, joskin se oli hyvin satunnaista.

Yksilöhaastatteluja kertyi lopulta 60 ja ryhmähaastatteluja 10 kappaletta ja kaikkiaan 92 eri poikaa kävi haastatteluissa. Tähän on laskettu myös seitsemän esitutkimus-

vaiheessa tehtyä haastattelua, jotka rikkaan informaatioarvon vuoksi päätettiin ottaa mukaan varsinaiseen analyysiin. Maahanmuuttotaustaisia poikia kävi haastatteluissa 18. Haastattelut kestivät 20 minuutista kahteen ja puoleen tuntiin, ja keskimääräinen haastattelun kesto oli noin 40 minuuttia. Haastatteluja tehtiin Helsingissä, Turussa, Salossa, Alavieskassa, Kuopiossa, Veikkolassa, Espoossa ja Kirkkonummella.

Analyysin kulku

Laadulliselle analyysille on tyypillistä, että sen eri tutkimusvaiheet kietoutuvat toisiinsa. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkimuskysymykset, teoria, aineiston hankinta, analyysimenetelmien valinta sekä varsinainen analyysi, tulkinta ja kirjoittaminen kulkevat tutkimusprosessissa jossain määrin rinnan. (esim. Alasuutari 2011; Eskola & Suoranta 2001.) Näin voidaan sanoa käyneen myös tässä tutkimuksessa, jonka teoreettiset näkökulmat, tarkemmat tutkimuskysymykset, aineistonkeruu sekä aineistoa koskeva lukutapa rakentuivat vuoropuhelussa toisiinsa nähden, saaden lopullisen muotonsa vasta tutkimusprosessin edetessä.

Vaikka laadullisen tutkimuksen monipolvista analyysivaihetta on vaikeaa täsmällisesti erottaa muista tutkimusprosessin vaiheista, voidaan se käsitteellisellä tasolla tehdä. Kaikki yksilö- ja ryhmähaastattelut (myös esitutkimusvaiheen haastattelut) nauhoitettiin ja haastattelunauhut kirjoitettiin puhtaaksi, eli litteroitiin tekstimateriaaliksi. Haastatteluaineiston puhtaaksikirjoittamiseen palkattiin kaksi ulkopuolista työntekijää Minna Seitala ja Aarni Ervamaa, jotka myös ohjeistettiin tehtävään. Haastatteluiden purkuun käytettävän litterointitarkkuuden määräsi tutkimustehtävä sekä analyysitavan luonne. Koska ajatuksena ei ollut tehdä pikkutarkkaa tekstianalyysia ja huomiomme kiinnittyi enemmänkin tekstin sisältöön kuin tekstin retoriseen muotoon päätin, ettei esimerkiksi haastateltavien taukoja tai muita huokailuja tai ähkimisiä merkitä tekstiin. Puhtaaksi kirjoitettua haastattelumateriaalia kertyi kaikkiaan noin 1 100 liuskaa ja viimeinen puhtaaksi kirjoitettu haastattelu toimitettiin minulle helmikuun 2012 loppupuolella. Aineiston lopullinen määrä suhteessa analyysin tekemiseen varattuun aikaan ei ollut kaikkein optimaalisin. Oli silti parempi, että aineistoa oli riittävästi kuin liian vähän.

En tarkistanut jokaista haastattelua sanasta sanaan, koska olin haastatteluissa kuitenkin itse paikalla. Kävin läpi puheen ja litteroidun teksin välistä suhdetta pistokoe-menetelmällä, eli otin sieltä täältä tarkasteluun puhtaaksi kirjoitetun haastattelun ja sitä vastaavan alkuperäisen nauhan. Näin toimin myös silloin kun en ollut saada kirjoitetusta tekstistä selvää, tai jos kyseessä oli erityisen mielenkiintoinen haastattelukohta.

Analyysini käynnistyi oikeastaan jo esitutkimusvaiheessa, kun muokkasin haastattelurunkoa koehaastatteluissa tekemieni tulkintojen pohjalta. Raaka-analyysi jatkui varsinaisissa haastatteluissa siten, että tekemäni edelliset haastattelut virittivät ja jäsensivät ajatteluani aina seuraavaan haastatteluun valmistauduttaessa. Luin valmiiksi litteroitua tekstiä useampaan kertaan saadakseni aineiston luonteesta jonkinlaisen kokonaiskäsityksen. Tässä vaiheessa minut valtasi lievätkö pettymys, koska aineistossa oli hyvin niukalti kuvauksia henkilökohtaisesti koetuista seksuaalisista tapahtumista. Osasyynä henkilökohtaisen kokemus- ja ongelmapuheen niukkuuteen oli varmasti se, ettei useimmilla pojilla yksinkertaisesti ollut kokemusta vaikkapa seurustelusta tai yhdynnästä. On myös hyvin ymmärrettävää, ettei näitä intiimimpiä asioita – etenkin jos niissä kokee jotain pettymyksiä – haluta tutkijalle kasvokkaisessa tilanteessa paljastaa.

Tunnistin kuitenkin varsin nopeasti aineiston rikkauden ja sen moninaiset analyysimahdollisuudet. Aineisto sisälsi puhetta niin yleisistä seksuaalisuuteen liittyvistä käsityksistä ja asenteista, kuin myös joitakin varsin henkilökohtaisia kuvauksia itselle tapahtuneista seksuaalisista tilanteista sekä poikien ryhmäpuhetta seksuaaliopetuksesta. Tässä vaiheessa jouduin jälleen pohtimaan mikä aineistossa on kaikkien keskeisintä ja millä perusteilla kiinnitän huomioni eri lausumiin.

Ensimmäiseksi ryhdyin Word-tekstinkäsittelyohjelmaa mekaanisesti hyödyntäen ryhmittelemään haastatteluissa esiintyviä lausumia haastattelurungon mukaisiin kategorioihin. Karkean luokittelun jälkeen pelkistin havaintoja, eli rakensin lausumia yhdistäviä teemoja. Esimerkiksi selvitetessä poikien suhtautumista koulun seksuaaliopetukseen oli analysoitavana yksikkönä tutkittavan informantin esittämä ajatuskokonaisuus seksuaaliopetuksen positiivisesti määrittävistä elementeistä. Tällöin kiinnitin huomion haastateltavan seksuaaliopetusta (esim. opettajan merkitys, opetusmenetelmät) kuvaileviin positiivisiin seikkoihin ja tulkitsin niitä suhteessa informanttien seksuaaliopetusta negatiivisesti kuvaileviin ulottuvuuksiin. Samasta asiasta puhuttaessa yksi haastateltavista saattoi esimerkiksi korostaa opettajansa loistavaa huumorintajua, kun taas toinen haastateltavista valitti, ettei heidän tunneillaan saa ”heittää vitsiä” lainkaan. En päätenyt esittämään hätiköityä tulkintaa siitä, että joidenkin poikien mielestä heidän koulussaan on huumorintajuinen opettaja kun taas toisten mielestä ei. Sitä vastoin yritin löytää lausumia yhdistävän punaisen langan. Lausumat olivat minulle eräänlaisia johtolankoja niiden taakse kätkeytyneisiin merkityksiin. Niiden perusteella muodostin muutamia aineistolähtöisiä esihypoteeseja koulun seksuaaliopetusta koskevista teemoista. Hypoteesit toimivat analyysin jäsenystä ohjailevina kokeiluina, joissa testailin löytyisikö muista haastatteluista vastaavanlaisia elementtejä.

Lausumia ensi kertaa karkeasti luokitelllessani tulin siis hyödyntäneeksi haastattelurungon mukaista jäsenystä sekä rungon sisällä aineistolähtöiseen päättelyyn perustuvaa sisällönanalyysia (ks. Tuomi & Sarajärvi 2009). Tämänäyttöinen jäsenyys ei tuntunut kuitenkaan toimivan aineistoon kokonaisuutena. Aineiston kokonaisvaltaisen haltuunottamisen vaikeus liittyi sen moninaisuuteen ja koko aineistoa – niin seksuaaliopetusta koskevien kuvausten kuin yleisempien seksuaalikäsitelysten – yhteen punovan näkökulman löytämiseen. Poikien seksuaaliopetusta koskevat lausumat käsittivät kuitenkin vain murto-osan haastatteluissa esiintyvistä informaatiosta.

Perehdyttyäni tarkemmin pelkistämieni lausumien merkityksiin huomasin, että poikien seksuaalisuuspuhe saa hyvin erilaisia merkityksiä tilanteesta riippuen. Tämä oli jo sinällään merkittävä analyysia ohjaava tulos. Pojilla ei ollut yhtä ”oikeaa” tai universaalia, tilanteesta riippumatonta käsitystä seksuaalisuudesta, saati tapaa ilmaista näitä käsityksiä. Pojat kertoivat puhuvansa seksuaalisuudesta hyvin eri tavoin riippuen siitä, oltiin koululuokassa, koulun käytävillä, kotona kumppanin kanssa tai parhaan kaverin luona yökylässä. Poikien puhetapoja ilmensi kiinnostava jännite, jossa tasapainoiltiin itsenä olemisen ja muille annettavien vaikutelmien välillä.

- K: Joo.. Puhuitte tossa tosta poikien esittämisestä ja muusta niin tota, mitä te luulette sit et minkälaisist sit pojista tytöt pitää et minkälainen niinkun minkälainen hyvän pojan tulee olla*
- P4: Kyl mä luulen, että sen pitää olla se ihan oma ittensä ettei se saa niinkun esittää sen seurassa yhtään mitään*
- P2: Ja rehellinen*
- ...
- P5: Ei mun mielestä, kyl kaikki on niinkun erilaisii kunhan vaan on oma ittensä niin se on mun mielestä tärkeintä*
- P1: Niin just se ettei esitä mitään et se varmaan antaa aika huono kuvan jos aina rehentelee just jollain omilla vaik mitä mopo tai mopoautoo tai tämmösii kaikil. Ei siit mitään hyvää kuvaa mun mielestä tuu*
- ...
- P5: Yrittää niinkun yrittää niinkun mieltii ettei rupee mitään esittää mut et yrittää kuitenkin jotenkin saada itteään vähän esille ja sit se menee yleensä niinkun taas semmoseen et tulee niinkun ettei keksi mittään sanottavaa tai ei saa mitenkään itteään järkevästi esiin, et sit se on niinkun semmosta et jos niinkun rupee mieltii et se tyttö kattookin jotain toista poikaa tai jotain vastaavaa nii sit se voi mennä vähän semmoseks
(poikaryhmä, 5 poikaa)*

Aloin pohtia mitä tämä samanaikainen itsenä olemisen välttämättömyys ja muiden silmissä hyvältä näyttäminen voisi tarkoittaa seksuaaliopetuksen näkökulmasta? Miten seksuaalisuus ja minuus kietoutuvat toisiinsa erilaisilla areenoilla? Onko jopa niin, että poikien konventionaaliset rooliodotukset estävät heitä kysymästä seksuaaliopetustunneilla yhtikäs mitään? Tämä ns. aineistolähtöinen havainto sai minut pohtimaan seksuaalisuuden ja identiteetin yhteen kietoutumista eri ympäristöissä näyteltyjen roolien avulla.

Teoreettinen lähestymistapa: seksuaalisuus arjen näyttämöillä

Aineistosta vahvasti nousevan rooli- ja minuustematiikan johdattelemana tutustuin Erving Goffmanin ajatuksiin arkielämän näyttämöillä tapahtuvista minuuden esittämisistä. Tästä seurasi, että Goffmaniin tutustumisen ja siitä tekemiäni tulkintojen myötä aloin hahmottaa aineiston goffmanilaisessa viitekehyksessä. Goffman vaikutti lukutapani suuntaan, muttei kuitenkaan määrännyt havainnoista tekemiäni tulkintoja, joihin olen tutkijana päätenyt.

Goffman esitteli dramaturgista näyttämöteoriaansa teoksessa *The Presentation of self in Everyday Life* (1959; suom. *Arkielämän roolit* 1971). Goffmanin arkielämän vuorovaikutusjärjestystä käsittelevän teorian ydinajatus on, että jokapäiväisessä kanssakäymisessä ihmiset esittävät erilaisia rooleja muille vuorovaikutukseen osallistuville ihmisille. Goffmanin tarkastelu keskittyi niihin keinoihin, joilla yksilö arkielämän käytännöissä, eli näyttämöillä, esittäytyy muille ja tekee pyrkimyksensä tietäväksi, sekä menetelmiin, joilla hän ohjaa ja säätelee muiden hänestä saamia vaikutelmia. Aika ajoin näyttämöltä vetäydytään rentoutumaan näyttämön *takahuoneeseen*, kuten esimerkiksi kotiin. Takahuoneessakin ihmisellä voi olla jokin rooli, mutta sen luonne ei ole samalla tavalla julkinen kuin muilla näyttämöillä.

Yksi Goffmanin keskeisimmistä rooliteoriaan liittyvistä käsitteistä on kasvat (faces) ja siihen läheisesti liittyvä käsite kasvatyö (facework). Kasvat on se kuva, jonka haluamme muille yhteisön jäsenille itsestämme antaa. Onnistunut ”kasvojen” esittäminen tuo sosiaalista varmuutta ja ylpeyttä, se on pyhä asia. Kasvojen kyseenalaistuminen sen sijaan aiheuttaa häpeää, koska emme onnistu toimimaan antamamme kuvan mukaisesti. Kasvatyössä ihmiset liittävät tunteita vuorovaikutuskumppaneidensa kasvoihin. Saatamme esimerkiksi nolostua toisen henkilön puolesta, kun tämä toimii jossakin tilanteessa sen luonteeseen sopimattomalla tavalla. Ihmiset pyrkivätkin välttämään tilanteita, joissa joku osapuoli voisi joutua kiusalliseen tai noloon tilanteeseen. Näin ihmiset suojelevat sekä omia että muiden kasvoja. (Peräkylä 2005, 353–356.)

Goffman ei varsinaisesti tutkinut seksuaalisuutta. Kuitenkin hänen ajatuksensa minuuden määrittymisestä arkielämän sosiaalisilla näyttämöillä ovat varsin käyttökelpoisia, kun pohditaan poikien seksuaali-identiteetin rakentumista. Psykologisissa teorioissa identiteetti nähdään suhteellisen pysyvänä ja ihmisen sisäisenä ominaisuutena, joka voidaan saavuttaa onnistuneesti läpikäytyjen kehitysvaiheiden kautta (esim. Erikson 1983). Psykologisten teorioiden ongelmana on niiden universalistisuus ja historiattomuus; identiteetti tai minuus muodostuu yleismaailmallisesti ja lähes aina samanlaisena (Fornäs 1998, 266). Sosiologisemmassa lähestymistavassa identiteetin ajatellaan muodostuvan suhteessa ”merkityksellisiin toisiin”, jotka välittävät subjektille tämän asuttaman maailman arvot, merkitykset ja symbolit – eli koko kulttuurin. Subjektilla on sisäinen olemus, mutta se muotoutuu ja muokkautuu jatkuvassa dialogissa ”ulko-puolella” olevien kulttuuristen maailmojen ja niiden tarjoaminen identiteettien kanssa. (Hall 2002, 21–22.) Minä tai minuus syntyy sosiaalisten järjestelyiden yhteistuloksena ja on kauttaaltaan syntyvaiheidensa leimaama (Goffman 1971).

Goffmanilaista ajattelutapaa on kritisoitu mm. biologisten lainalaisuuksien huomiotta jättämisestä, ikään kuin ihmisen seksuaalisuus olisi vain pelkkää performanssia⁵ ja erilaisten roolien ottamista. Goffman toteaa, että yksilölle esittäjänä ominaiset piirteet eivät ole pelkästään esitysten tulosta vaan ne ovat psykobiologisesti luontaisia, silti niiden synty pohjana toimii näyttämöllepano ja läheinen vuorovaikutus sen eri vaiheissa ilmeneviin tapahtumiin. (Goffman 1971, 272.) Psykobiologisten syntyehtojen vaikutus identiteettiin on ilmeinen, vaikka tässä tutkimuksessa keskitynkään tarkastelemaan identiteetin sosiaalisia ulottuvuuksia. Rooli(t) tarkoittaa tässä katsannossa yhtä identiteetin sosiaalisesti määrittynyttä osa-aluetta. Roolit ovat osa ihmisen persoonallisuutta, mutta toisaalta ne myös luovat yksilön persoonallisuutta ja käsitystä itsestä. Rooleja määrittelevät ympäristön odotukset ja niihin sopeutuminen (Sulkunen 1987, 84–85.)

En siis lähtökohtaisesti pyrkinyt tarkastelemaan poikien seksuaalisuutta rooliteorian kautta, mutta aineistoon tutustumisen jälkeen goffmanilaisen lähestymistavan hyödyntäminen alkoi tuntua varsin käyttökelpoiselta analyysin jäsentämistä helpottavalta lähestymistavalta. Analyysitapaani voidaan kutsua siten *teoriaohjaavaaksi laadulliseksi analyysiksi* (Tuomi & Sarajarvi 2009, 96–97), koska siinä on sekä Goffmanin teorioihin, että aikaisempiin tutkimuksiin liittyviä taustakäytäntöjä, mutta aikaisemman tiedon merkitys ei ole teoriaa testaavaa, vaan pikemminkin uusia ajatusuria aukovaa. Käytän Goffmania

⁵ Sukupuolisista performansseista, ks. lisää esim. Butler 2006

eräänlaisena kompassina aineistoon. Se auttaa suunnistamaan valtavassa rämeikössä mutta se ei määrää sitä, mitä edestäni löydän. Analyysissa apuna käytettävän teorian tehtävänä on virittää tutkijan empiirisistä havainnoista tekemiä tulkintoja ilman, että se pakottaa jälkimmäisiä taipumaan edelliseen. Varsin runsaasti käyttämäni sitaattien tarkoitus on rikastuttaa tekstiä, tuoda esiin poikien autenttista ääntä sekä helpottaa lukijaa seuraamaan päättelyni johdonmukaisuutta tai jopa haastamaan tulkintani.⁶

Analyysini tarkoitus on pyrkiä kuvaamaan poikien seksuaalisiin tilanteisiin liittyvää dynamiikkaa sekä tehdä näihin tilanteisiin kytkeytyvää problematiikkaa ymmärrettävämmäksi siten, että muun muassa opettajat pystyisivät ottamaan poikien seksuaalielämän taustalla heijastelevat asiat paremmin huomioon koulun seksuaaliopetuksessa.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisena seksuaalikasvatuksen ympäristönä koulu näyttäytyy pojille? - Mitkä tekijät vaikuttavat opetukseen?
2. Millaisia problematisointeja pojat omaan seksuaalielämäänsä liittävät? – Mistä nämä problematisoinnit mahdollisesti kertovat?

Seksuaalisen roolinoton dynamiikka

Läsnäolon seksuaalinen merkitys

”Uuden henkilön ilmestyessä joukkoon muut tavallisesti ryhtyvät hankkimaan hänestä tietoa tai soveltamaan tietämystä, jota hänestä ehkä ennalta on kertynyt (...) tulokasta koskeva tietous auttaa muita arvioimaan tilannetta ja samalla sitä, mitä tulokas heiltä odottaa ja mitä hänestä on odotettavissa.”
(Goffman 1971, 11)

Goffmanin mukaan ihmiset viettävät suurimman osan valveaikaajastaan fyysisen läsnäolon leimaamissa sosiaalisissa vuorovaikutustilanteissa (Peräkylä 2005, 349). Ihmisten väliselle vuorovaikutusprosessille on ominaista, että ne tapahtuvat eriluonteisilla näyttämöillä, joissa on kysymys *sosiaalisesta tilanteesta*. Goffman tarkoittaa sosiaalisella tilanteella ympäristöä, jossa toisten ihmisten tarkkaileminen on mahdollista. Ympäristöissä olemisen ja toimimisen ydin on siinä, että ympäristössä yksilö on muiden läsnä olevien yksilöiden aistihavaintojen kohteena ja samalla kykenevä arvioimaan muiden

⁶ Sitäteissa ”K” tarkoittaa tutkijan kysymystä ja ”T” tutkijaa. Katkoviiva (-) tai ”P” tarkoittaa haastateltavaa, eli poikaa.

toimintaa. Sosiaalinen tilanne syntyy siitä, kun kollektiivisesti merkityksellistettyyn ympäristöön saapuu yksi tai useampia henkilöitä ja päättyy, kun toiseksi viimeinen henkilö poistuu paikalta. (Goffman 1959; 1964; 1983.)

Haastatteleman pojat suorittavat päivittäin useita ”goffmanilaisia” roolinottoja siirtyen rooliasemista toisiin erilaisten sosiaalisten näyttämöiden välillä. Koulun luokkahuone ei ole sosiaalisen vuorovaikutuksen, saati seksuaalisen läsnäolon ainut näyttämö. Seksuaalisuus niveltyy erottamattomaksi osaksi poikien sosiaalista elämää: koulun käytävät, liikunta- ja välitunnit, discot, kotibileet, kaupungilla hengailu ja erilaiset harrastukset voivat kaikki toimia eräänlaisina seksuaalisina näyttämöinä, joissa seksuaalisuutta tehdään näkyväksi tai näkymättömäksi. Näiden seksuaalisten tilanteiden ymmärtäminen ja niistä tehdyt tulkinnat vaikuttavat merkittäväällä tavalla niin koulussa esiintyviin sosiaalisiin suhteisiin (ks. myös Mac an Ghail 1994) kuin sosiaalisten suhteiden dynamiikkaan ylipäänsä.

Näyttämöillä olemisen luonteeseen kuuluu, että niiden rajat piirtyvät epämääräisesti. Näyttämöllä olevilla ihmisillä ei ole välttämättä varmuutta siitä, ketkä kaikki ovat *sosiaalisessa tilanteessa* läsnä. Näissä niin kutsutuissa näennäisen kaltaisissa läsnäolotilanteissa on kysymys *kokoontumisista* (Goffman 1964, 135).

Koulukontekstissa kokoontumisia voi tapahtua missä tahansa, kuten vaikkapa kouluruokalan jonossa. Kouluruokalaan jonottavat oppilaat ovat oppineet normin jonottamisen tarkoituksesta sekä siitä, miten jonossa käyttäydytään. Ruokajonossa ollaan fyysisesti läsnä toisille, puhutaan ehkä kaverin kanssa, mutta läsnäolo ei edellytä tietoista kanssakäymistä kaikkien jonottavien ihmisten kanssa.

Toisaalta jonottaminen voi olla joillekin oppilaille ruokailun odottamista monimerkityksellisempi tilanne: kaverillisen jutustelun lomassa on mahdollista harrastaa myös non-verbaalista flirttailua ja viestintää kaverikeskustelukeyhksen ulkopuolella olevien ihmisten kanssa. Tällöin rutiininomaisen vuorovaikutustilanteen rinnalle syntyy (seksuaalinen) *kohtaamistilanne* (emt.). Kohtaaminen on kokoontumista intiimimpi ja reflektioivampi vuorovaikutustilanne, jonka osallistujat rakentavat, tulkitsevat ja torjuvat kohtaamiseen liittyviä merkityksiä yksin ja yhdessä. Mistä esimerkiksi voi tietää, että flirttailussa on kysymys juuri flirttailusta? Kohtaaminen vaatii pojilta seksuaalisten tilanteiden hienovaraista ymmärrystä sekä muuntautumiskykyä roolista toiseen: viestintäprosessiin pitäisi kyetä vastaamaan siten, että säilyttää kasvonsa sekä kavereille, että ”flirttailijalle”.

- *Tai siis jätkien kans voit olla enemmän oma ittes, koska joskus muijien kans sä joudut sillai esittään tällai, ett sä et voi olla tiiätsä pelle, tai tällai niin kun.*

- *Mä oon ihan pelle, ei mua kiinnosta.*
 K: *Miksi muijan kans ei voi olla pelle?*
 - *Tai siis niin kun kyllä sä sillai voit olla, mut siis...*
 K: *Millä tavalla se on sit erilaista jätkäporukassa?*
 - *Koska siis jätkäporukassa voi tehdä kaikkee tyhmää.*
 K: *Mitä tyhmää?*
 - *Voi.*
 - *En mä mitään porukas tee mitään tyhmää, en mä oo sun kans. Se on sillee tsillii, tiiätsä ei oo mitään muijii. Voi olla oma ittensä tiätsä niin kun, mut en mä ala mitään pelleillä.*
 - *Voi olla tällee, että joku kattoo sua kokoajan tollee, tiiätsä sillee.*
 K: *Ai miten sillee, siis niin kun?*
 - *Siis sillee, että siinä on aina se katse niin kun, että kohta se tulee pyytään jotain tai tommosta tiiätsä, vie mut jonnekin tai tollai.*
 K: *Niin, että pitää olla tavallaan vähän...?*
 - *Tavallaan feikki, mut niin kun tavallaan prr, prr.*
 (ryhmähaastattelu, 3 poikaa)

Näyttämöillä tapahtuvissa esiintymisissä on kysymys minuuden vuorovaikutteisesta rakentumisesta muilta saadun ja muille annetun palautteen perusteella. Yksilön käyttäytyminen perustuu aikasemmissä sosiaalisissa tilanteissa saatuun palautteeseen sekä tämän kerrostoitumaan pyrkivän palautteen mukauttamisesta uuteen palautteeseen. Mikäli uusi palaute myötäilee aikaisemmissä tilanteissa koodautunutta tietämystä itselle myönteisellä tavalla, ei oma käyttäytyminen tai ajattelutapa luultavasti muutu. Sitävastoin uuden palautteen ristiritaisuus suhteessa opittuun käyttäytymis- ja esiintymismalliin synnyttää oman käyttäytymishistorian reflektointia ja johtaa usein käyttäytymisen tai ajattelutavan muutokseen.

Aineistossa esiintyy lukuisia tilanteita, joissa näyttämöiden rooliasemiin kohdistuvat odotukset asettuvat kompleksisella tavalla toisiinsa nähden. Seuraavassa aineistoesimerkki siitä, kuinka ihastuksen kohteesta voi saada eri näyttämöillä lähes päinvastaisia vaikutelmia.

- K: *Muistatko silloin kun sä olit ihastunut, niin teitkö sä silloin sen asian eteen jotain, vai miten sä toimit silloin?*
 V: *Joo, kyl mä sit tota, kysyin ulos ja sit me käytiin ulkona. Mut sit se osottautu vähän toiseks, mitä kuvitteli sen olevan, niin ei siitä sitten oikein tullu mitään.*
 K: *Okei, millaseksi sä kuvittelit sitten?*
 V: *No, se oli, niin kun persoona oli erilainen koulussa, kun se oli sit vapaa-ajalla.*

- K: Mikä siinä oli suurin sit se ero?*
- V: No, en mä tiedä. Koulussa se oli enemmän sellanen vähän niin kun rauhallinen, mut sit vapaa-ajalla se oli aika semmonen tota, ulospäin suuntautuva ja ehkä sellanen päälleikäyvä niin kun, että.*
- K: Okei, oletko sä nyt oppinut tosta suhteesta jotain, jos sä nyt rupeisit jotain uutta juttua värkkäämään?*
- V: Ehkä se, että ei kaikki, että kaikil voi olla niin kun kaks puolta sillee. Että koulus voi olla ihan erilainen, isos porukas voi olla ihan erilainen, kun sit kahen kesken on ja näin.*
- (yksilöhaastattelu)*

Edellisessä kuvauksessa tytön rauhallisuutta henkivä koulupersoonana on tehnyt poikaan syvän vaikutuksen, mutta tytön vapaa-ajalla korostuva aggressiivinen käyttäytyminen on muuttanut pojan käsitystä työstä. Tyttö on luultavimmin pyrkinyt viestimään pojalle oman ymmärryksensä mukaisia positiivisia vaikutelmia siinä kuitenkaan onnistumatta. Tytön kouluroolin perusteella poika konstruoi mielessään laajemman, tytön kokonaispersoonaa koskevan kulttuurisen mielikuvan. Pojan positiivisesti arvottunut mielikuva tytön persoonasta kuitenkin murtuu, kun tyttö rikkoo pojan työstä oletettaman kulttuurisen säännönmukaisuuden.

Molemmat pojan työstä tekemät kulttuurisiin odotuksiin perustuvat roolitulkinnat, 'rauhallinen koulupersoonana' ja 'riehakas vapaa-ajanviettäjä' voivat yhtä lailla sisältyä tytön identiteettikalustoon. Poika tulkitsee tytön rooliristiriitaisuutta kuitenkin siten, että kokee mahdottomuutena jatkaa suhdetta. Jälkiviisaana ja yhtä kokemusta rikkaampana poika pohtii kumppanin valinnan tärkeyttä: seuraavaa suhdetta mietittäessä on tunnettava tyttö paremmin. Kuvatunkaltainen näyttämöllä oleminen on seksuaalisen merkityksenannon perustilanne, jossa kulttuurisesti jaettuihin odotuksiin peilaten tehdään lukuisia tulkintoja itsestä ja muista.

Näyttämöillä olemisessa ei aina ole kysymys yksilön tiedostetusta pyrkimyksestä esittää itseään seksuaalisessa merkityksessä, eikä yhteisö automaattisesti tulkitse jokaista yksilön antamaa symbolista ärsykettä seksuaalisessa mielessä. Katseen kohteena oleva ihminen ei usein edes tiedosta seksuaalistettua asemaansa, puhumattakaan siitä, että kokisi aktiivisesti lähettävänsä jonkinlaisia seksuaalisia merkkejä. Merkityksen antajan henkilökohtaisesta kokemuksesta ja toivomuksista riippumatta muut merkityksen vastaanottajat voivat kuitenkin tehdä mistä tilanteesta tahansa seksuaalisen tulkinnan. Seksuaalisesti virittyneisiin tilanteisiin liittyvät merkitykset ja niistä tehdyt tulkinnat voivat määrittää poikien sosiaalisia suhteita jopa enemmän kuin tosiasiallinen seurustelu (ks. esim. Tolonen 2001, 213–214). Seuraavassa aineis-

toesimerkki siitä, kuinka voimakkaasti pojat ovat orientoituneet tulkitsemaan muita seksuaalisoituneilla silmälaseilla.

*”Että jos vaikka näkee koulussa jonkun uuden oppilaan ja se on tosi hyvän näkönen, niin kyl sit ehkä sillon tulee mieleen (itsetyydytys). Jos kattoo vaikka vähä perään, tai jotain tällaista. Mut siis se on sillai, kyl jos sulla on hyvä vastustuskyky, niin sit sä pystyt pidätteleen. Mut jos sä et, niin ei voi mitään.”
(yksilöhaastattelu)*

Tyypillistä seksuaalisille esitystavoille on siis se, että ne ovat luoneeltaan hyvin viisuaalissävytteisiä ja julkisia. Seksuaalisen kehyyksen ulkopuolelle on lähes mahdotonta jättäytyä. Kaikki mitä sanot, jätät sanomatta, teet tai jätät tekemättä, voidaan tulkita seksuaalisina tekoina. Pelkästään toteamus, jonka mukaan seksuaalisuus ei ole tärkeää minulle, on osallistumista seksuaalisuuteen (Lehtonen 2003, 25). Tietyin varauksin voidaan väittää, että jokaisella 15-vuotiaalla nuorella on jonkinlainen seksuaalinen rooli tai maine. Vaikka et olisi tehnyt sitä itse, niin muut ovat tehneet sen puolestasi.

Yläkoulu seksuaalisten järjestysten paikantajana

Koululla instituutiona ja koulussa tapahtuvalla kanssakäymisellä on myös itsessään merkittävä yksilöpsykologinen ja sosiaalinen vaikutus poikien seksuaalisen elämän jäsenyykseen. Koulun institutionaalisilla ajan- ja tilankäyttöä koskevilla suunnitelmilla järjestellään oppilaiden ruumiillista ja sosiaalista liikkumatilaa koulussa. Osa tästä rakenteellisesta säätelystä koskee suoraan koulun virallisia käytäntöjä ja toimintatapoja, kuten opetussuunnitelmia, koulun järjestyssääntöjä ja lukujärjestystä. (esim. Gordon ym. 1995; Tolonen 2001.) Oppilaille on esimerkiksi päivänselvää, että koulussa annettava seksuaaliopetus – kuten lähes kaikki muukin opetus – tapahtuu luokkahuoneessa. Jokin poikkeama rutinoituneesta järjestyksestä asettaisi oppilaat reflektoimaan opetustilannetta uudesta näkökulmasta.

Koulun virallisten rakenteiden lomaan rakentuu oppilaiden neuvottelema epävirallisempi, *informaali* järjestys, jolla tarkoitetaan koulumaailmassa esiintyviä oppilaskulttuureita ja oppilaiden välisiä sosiaalisia suhteita ja hierarkioita (Tolonen 2001). Koulun formaalien- ja informaalin kulttuurien välillä tapahtuu kuitenkin jatkuvaa rajankäyntiä ja rajojen koettelua. Opettajan auktoriteettiasemasta huolimatta tiettyjen oppiaineiden, luokkatilojen ja luokkayhteisöjen välille pyritään muodostamaan oppilaslähtöisiä käytäntöjä. Esimerkiksi opettajan määräämää istumajärjestystä tai opettajan käyttämiä

opetusmenetelmiä ei useinkaan purnaamatta hyväksytä vaan niistä halutaan ”neuvotella”. Koulun opetussuunnitelmien mukaisessa opetuksessa ja oppimisessa seksuaalisuus on vähemmän eksplisiittistä kuin oppi- ja välituntien informaalissa vuorovaikutuksessa. Oppilaskulttuureissa seksuaalisuus näyttäytyy muun muassa seksuaalissävyytteisinä huuteluin, kiusaamisina, ihastumisina sekä erilaisina piirroksina tai kirjoituksina. (Gordon & Lahelma 2002, 50.)

K: Haluutko sä kertoa vähän, että miten te tapasitte?

V: Se tuli kyl viime vuonna meiän kouluun. Mä en kyl tuntenut sitä, sit me tutustuttiin äidinkielen tunnilla. Se oli samas ryhmässä, kun me. Sit me tutustuttiin siellä.

K: Siellä tunnilla?

V: Joo. Ei sillee varsinaisesti tunnilla, mut se istu mun vieres. Me puhuttiin, kun me tehtiin ryhmätöitä ja näitä.

(yksilöhaastattelu)

K: Miten koulussa on seksiä?

- Koulus siis muijat pukeutuu tiiätsä sillee.

- Just sillee seksuaalisesti, sillee vaatteet.

- Tiukat vaatteet, perse näkyy.

- Tiiätsä iho näkyy ja kaikkee tällasta.

- Sit niin kun mä en tajuu joitain lissuja, kun ne vetää sillee, että näkyy sillai rinnat tyliin ja sit kun niitä kattoo, niin ne suuttuu siitä. Se on jotenkin ihan pimeetä, tiiätsä.

...

- Vuosi sitten, seiskan alus tai niin kun kutosella mä en ees aatellu mitään muijan persettä tai rintoja tai tällee. Sit, kun seiska loppu tai sillee keskivaiheilla, niin se alko tottuu tai tällee siellä koulus. Se alko kaikki koulus.

- Siihen on jo niin tottunu. Tai sillee niin kun, että se vaan tulee luonostaan.

(ryhmähaastattelu, 3 poikaa)

Haastattelemani yhdeksäsluokkalaiset pojat ovat jo varsin tottuneita koulunkävijöitä, joiden voidaan olettaa sisäistäneen koululle fyysisenä ja sosiaalisena tilana asetetut institutionaaliset järjestykset. Kaveriporukat ovat muodostuneet ja oppilaiden toisiinsa kohdistetut rooliodotukset ovat jokseenkin vakiintuneita, mutta eivät silti staattisia tai murtumattomia. Rooliasemat eivät ole myöskään kaikkien oppilaiden kannalta toivotuja. Entä millaiselta tilanne saattaa näyttää yläkoulun aloittavan pojan näkökulmasta? Miten seksuaalisuus liittyy tähän elämänvaiheeseen?

Seitsemännelle luokalle tullessa kohdataan alakoulusta yläkouluun siirtymisen moninaiset sosiaaliset paineet. Yläkouluyhteisön hyväksyntää ei saavuteta automaattisesti vaan uusien luokkakavereiden myötä alakouluaikeiset normi- ja rooliodotukset asettuvat uudelleen arvioitaviksi. Siirtymä alakoulun vanhimpien oppilaiden joukosta yläkoulun nuorimpien oppilaiden joukkoon tarkoittaa, ettei olla enää koulun ”kingejä” vaan vanhempien oppilaiden tuijottelun ja arvostelun kohteina olevia ”märkäkorvia”. Yläkoulun aloittaneita poikia uusien ja erilaisten ihmisten ja tapojen kirjo saattaa hämmentää, eikä samaistumiskohteita löydy välttämättä kovinkaan helposti. Kestääkin aikansa ennen kuin yläkouluyhteisön uudet status- ja hierarkiaroolit saavat tunnustettavat muotonsa (ks. esim. Huuki 2010; Manninen 2010).

Yksi ylä- ja alakoulun taitteen sosiaalista dynamiikkaa horjuttava tekijä näyttää liittyvän kaveriporukoiden muuttuneeseen sukupuolirakenteeseen. Esimerkiksi vielä alakoulussa poikien käyttäytymistä ohjaavana normina saattoi olla, ettei tyttöjen kanssa leikitä. Sen sijaan yläkouluikäisille nuorille jäykkä sukupuolisensitiivinen rajanveto tyttö- ja poikaporukoihin on ainakin jossain määrin historiaa. Sukupuoliperustainen oppilaiden järjestäytyminen ja järjestyksiin laittaminen on toki yläkoulussakin tavanomaista (ks. esim. Lehtonen 2003; Tolonen 2001), mutta sitä koskeva normatiivisuus muuttanee yläkoulussa hieman muotoaan. Kun vielä alakoulussa tapahtuvan kanssakäymisen normina oli pysytellä tiivisti omissa tyttö- ja poikaryhmissä, niin yläkoulussa tyttöjen ja poikien sekaryhmiin hakeutumisesta tulee tavoiteltavampaa toimintaa.

K: Miettii tyttöjä verrattuna mihin aikaan?

V: No, siihen mitä sä joskus ala-asteella vaikka oot miettinyt sillee. Ett sillonhan oli vähän semmosta meininkiä, ett hyi tytöt. Sit sinne yläasteelle kun siirrytään, niin kyl se on vähän erilaista sit.

K: Mistähän se johtuu, mikä siinä on se?

V: No, siinä on se... Se on varmaan, että kaikki kaverit on sitä mieltä, ett sit yks on yleensä, jos kaikki kaverit on samaa mieltä, niin kyl se ykskin tulee siihen mielipiteeseen mukaan. Ett se on vähän se joukko.

(yksilöhaastattelu)

Käy siis kuten olettaa saattaa, että osana sosiaalista järjestäytymisprosessia pojat alkavat tulkita toisiaan myös uudenlaisten seksuaalisten odotusten valossa. Se merkitsee pojille sosiokulttuurista erontekoa alakoulun pikkupoikamaisuuden ja yläkoulun jatkämäisyyden välillä. Rosvo-poliisi –leikit korvautuvat naisista ja ”kännäilystä” puhumisella. Virallisen seksuaaliopetuksen rinnalla opitaan ”hiljaista seksuaalitetoutta”, joka siirtyy perimätietona vanhemmilta ikäpolvilta nuoremmille. Seksuaalisesti

virittynyt kielenkäyttö arkipäiväistyy. Näillä seksuaalisesti orientoituneilla puhetaivoilla ja ruumiinkielellä osoitetaan muille kavereille seksuaalisuuteen liittyvää tietämystä ja kokemuksia. Seksuaalisten kokemusten ei tarvitse olla edes todellisia, riittää että ne kuulostavat todellisilta. Seksuaalisen diskurssin oikeaoppisesta haltuun ottamisesta saattaa tulla jopa kaveriporukkaan pääsyn edellytys.

- K: Onko se kova jätkä, kellä on paljon naisia?*
- *Joo.*
 - *Ei se oo semmottii kova jätkä, mut kaikki kutsuu sitä naistenmieheks.*
 - *Elikkä se saa.*
 - *Siis kaikki pojat alkaa yleensä liikkuu semmosten kans, jotka saa.*
- K: Ahaa, minkähän takia?*
- *Kun esimerkiksi jos sä et saa naisia ja me saadaan, niin sun on pakko liittyä meidän jengiin, että sä saisit.*
- (ryhmähaastattelu, 5 poikaa)*

Yläkouluun siirtyminen ja yläkoulun alkuvaihe merkitsee monille pojille vaihetta, johon heidän ”seksuaalinen herääminenensä” eli itsen ja ympäristön seksuaalinen tiedostaminen näyttää vahvasti paikantuvan. Kokemus seksuaalisuuden voimakkaasta esiintulosta juuri tässä ikävaiheessa selittyy osin murrosikään liittyvillä biologilla syillä. Hormonituotanto kiihtyy, keho muuttuu ja kasvaa, ajatukset harhailevat, eivätkä mieli ja ruumis näytä löytävän yhteistä säveltä. Ristiriitaista tässä kaikessa on se, että samalla kun poikien psykobiologiset kehityserot voivat olla suuriakin (Aalberg & Siimes 2007), on heidän sosiaalinen yhdenmukaisuuden paineensa kova. Perustaltaan varsin biologinen prosessi saa siis merkityksensä suhteessa muihin ihmisiin, kuten samanikäisiin poikiin ja tyttöihin, sisaruksiin sekä usein omaan isään. Kuten jo todettiin, tulee biologisten erojen sosiaalinen ja suhteellinen luonne parhaimmin esille juuri koulussa, jossa vertailuilta ja eronteoilta on mahdotonta välttyä.

- V: Siis kun tulee ulos ala-asteelta, niin se on semmosta, että silloin on semmosia pikku suhteita. Että kysyy yhtä ja ehkä menee päiväksi sille puhumaan. Ja korkeintaan niin kun pussaa kerran ja pitää toisiaan kädestä. Sit, kun tulee seiskalle, niin se on täysin toinen maailma. Että jotkut ei edes laske suhteeksi, jos te ette oo nuollu. Se on hyvin iso muutos.*
- K: Justiin seiskalla?*
- V: Siis seiskalla se alkaa. Seiskan alussa ei ehkä, mut sit alkaa tajuta näitä ehkä vanhempia kavereita. Ja nyt kasilla, niin kaikki ei edes mieti, että siis kaikki ei edes muista, että mitä se oli silloin.*
- (yksilöhaastattelu)*

Roolinottoon liittyviä vaikeuksia

Kaveruus ja ihastuminen

Poikien ensimmäiset muistikuvat jonkinlaisesta ihastumisesta aitoon ihmishahmoon sijoittuivat myöhäiseen alakouluikään. Alakouluikäisiä ihastumisia ei noteerattu kuitenkaan kovin vakaviksi tai ”oikeiksi”. Erotuksena oikeina pidetyistä, kypsistä ja vastuuntuntoisista seurustelusuhteista alakouluikäisiä suhteita näytti kehystävän tietynlainen epärationaalisuus ja spontaanisuus: suhteet alkoivat ja päättyivät nopeasti ja usein hetken mielijohteesta. Haastatteluhetkellä alakouluikäisiä seurustelusuhteita pidettiin ”vain” leikkinä. On kuitenkin syytä olettaa, että alakouluikäisinä suhteet saatettiin kokea hyvinkin aitoina ja todellisina, osana omaa oikeaa elämää (Anttila 2009).

Yläkoulussa tapahtuva kaveripiirien sukupuolinen sekoittuminen johti usein ihastumisiin. Pojille ihastuminen tarkoitti useimmiten romanttista, heteroseksuaalisen (ks. myöh. heteronormatiivisuudesta) ihastumisentunteen kohdistumista johonkin tiettyyn lähi- tai kaveripiirissä olevaan tyttöön. Sellaisiin tyttökavereihin, jotka olivat olleet kavereina jo vuosikausia, haluttiin pitää tietoisempaa seksuaalis-romanttista etäisyyttä. Toisin kuin uusien naispuolisten kaverituttavuuksien kanssa, näissä vanhemmissa selväpiirteisemmissä ”me ollaan vain kavereita” -tyyppisissä tyttökaverisuhteissa rooliasemat pystyttiin pitämään suhteellisen tarkkarajaisina.

*”jos sä oot tuntenu jonkun muijan tosi kauan niinku 9–10 vuotta, ei kannata pilata sitä parisuhteella...frendihauskuus katoaa....siit tulee liian vakavaa”
(ryhmähaastattelu, 3 poikaa)*

Tuoreempien naispuoleisten ”tuttavuuksien” kanssa solmittuihin ihmissuhteisiin liittyi hyvin jännitteistä rooliproblematiikkaa. Jännitteisyys oli nähdäkseen seurausta eri tilanteissa ihmisten toisilleen antamista monitulkintaisista signaaleista. Joissakin kohtaamisissa signaalit tulkittiin kaverillisemmiksi, mutta usein kahden ihmisen väliseen kanssakäymiseen sisältyy myös jonkinlainen olettamus romanttisen suhteen mahdollisuudesta. Ennen varsinaisen ihastumisen ”tajuamista” tai realisoitumista poikien suhteet olivat yleensä perustuneet jonkinlaiselle ”erityislaatuiselle” kaveruudelle: molemmilla osapuolilla oli samoja kiinnostuksen kohteita, ja asioiden yhdessä tekemisestä pidettiin.

Ongelmia kahdenvälisessä kanssakäymisessä alkoi ilmetä siinä vaiheessa, kun pojat rupesivat kuvittelemaan suhteelta muutakin kuin vain syvää ystävyttä. Tilanteessa pojat joutuivat puntaroimaan yhteisön sosiaalista rakennetta horjuttavien asioiden

sekä kaverisuhdetta koskevan rooliasetelman välillä. Ovatko roolimme muuttuneet kaveruudesta joksikin muuksi ja onko tunne molemminpuolinen? Miten ihastumisen jälkeen käy kaveruudelle ja onko kaveruus ylipäätään liian arvokas asia riskeerattavaksi? Millaisia rooleja voimme näytellä julkisesti? Miten mahdollinen rooliasemien muutos tulee muuttamaan omaa asemaa sosiaalisessa yhteisössä? Näytänkö hölmöltä muiden silmissä? Henkilökohtainen pettymys tunteiden vastaamattomuudesta saattoi olla joissakin tapauksissa jopa pienempi murhe kuin sosiaalisen leimautumisen pelko ja yhteisön ryhmäkoheesioin murtuminen.

K: Ootko sä muuten joskus tosi pahasti ihastunut johonkin?

V: No siis, en mä nyt oo missään tällaisissa bileissä tai missään, mut ehkä koulus just tää yläaste, lukio. Nää on kaikki vaikeita aikoja, että ehkä ala-asteen jälkeen on sit tullu koulus luokkatovereita ja sillee ihastuksii, mut se on vähä vaikee sit ilmasta niitä tunteita. Koska ei haluu, että jos tulee hylätyksi, tai tuntee ittensä hylätyksi ja tulee vaikka torjunta, niin sit se on tosi vaikee. Esimerkiksi seiskaluokalla tulee torjunta, niin sit se on tosi vaikeeta elää, jatkaa tavallaan elämää, koska sit sä tiedät, että sä oot muutenkin sen henkilön kaa vielä koko yläasteen samalla luokalla. Niin sitten kannattaa vaan olla kiinnostumatta kehenkään yläasteella, ainakaan koululaiseen.

(yksilöhaastattelu)

K: Ootko sä sille ihastuksen kohteelle puhunut, ett sä oot ihastunut siihen?

V: Miten sen sanois... En.

K: Osaatko sanoa, että miksi et, tai olisitko halunnut?

V: Kyl mä haluisin, mut se on vähän sillä tavalla, ett ei oo varma. Se on sinänsä myös uskallus, enkä mä sinänsä haluais alottaa mitään tässä iässä.

K: Sanoit, että sä et oo varma, mistä sä et oo varma?

V: Että miten se suhtautuu se toinen henkilö, positiivisesti tai negatiivisesti. Siis en mä tarkota sillee negatiivisesti, että se ei hyväksyis sitä asiaa, vaan sillä tavalla, että alkaisko se suuttuun siitä tai paheksuisko se sitä asiaa, koska me ei oltais enää kavereita.

K: Niin, että se vähän arveluttaa sua?

V: Niin, että mielummin pysyttäisi kavereina. Ettei tuhoo sitä.

(yksilöhaastattelu)

Tyttöjen kanssa hengailulla oli monille pojille itsetuntoa kohottava merkitys: tyttöjen poikiin kohdistuva kaverillinen tai romanttismielinen huomio tuotti heille tyydytystä. Liiallinen huomiohakuisuus aiheutti kuitenkin säröjä sosiaalisille suhteille. Sen seu-

rauksena pojat ajautuivat usein erimielisyyksiin mm. siitä, miten seurustelevan pojan roolissa tulisi käyttäytyä suhteessa muihin tyttöihin. Poikia näytti ärsyttävän seurustelusuhteessa muun muassa se, että pelkästään jutustelu tuntemattoman tytön kanssa saatettiin ymmärtää jonkinasteiseksi tyttöystävän pettämiseksi. Tämä johti tietenkin vakaviin keskusteluihin siitä miten parisuhteessa tulisi toimia. Toisaalta myös seurustelevien tyttöjen flirttaileva käytös aiheutti pojissa hämmennystä. Mustasukkaisuusreaktioissa oli kysymys seksuaalisen olemisen ja tekemisen normatiivisista tulkinnoista: seurusteleviin ihmisiin sekä seurusteluun itsessään kohdistuu erilaisia odotuksia kuin seurustelemattomiin ihmisiin ja ”sinkkuuteen”. Ne ovat kulttuurisia sopimuksia, joiden perusteella ihmisten toimintaa tarkastellaan.

- K: Okei, osaatko perustella (miksi sinkkuus on kivempaa)?*
V: Se on vaan kivempaa. Jos sä näet jonkun kivan tai tavannu jonkun kivan tytön, niin sä voit jutella sen kans. Ja sit, jos sulla on joku tyttöystävä siinä vieressä niin kun hikoossa, että miten sä nyt tollee. Sit, kun joku kertoo sille, että se jutteli vaik joku kakskyt minuuttia ja sit on jossain joku mustasukkanen, niin sit se on siinä. Että sillee hirveetä, ett kuka se oli ja miksi ja miksi ja miksi. Nyt on vapaampaa vähän.
(yksilöhaastattelu)

Tunteista kertomisen sietämättömyys

Syvällisten tunteiden ilmaiseminen merkitykselliselle henkilölle oli pojille usein vaikeaa, jonka vuoksi ihastumisen tunteita osoitettiin pikemminkin tekemällä kuin puhumalla. Kiinnostusta osoittavia signaaleja pyrittiin viestimään aina sopiviksi katsotuissa tilanteissa; pojat kertoivat hakeutuvansa ikään kuin vahingossa ihastuksen läheisyyteen tai valitsemaan esimerkiksi liikuntatunneilla tanssipariksi. Pitkällisen pohjustamis- ja tarkkailuvaiheen tarkoituksena oli saada selville, josko ihastuksen kohteella olisi vastaavanlaisia tunteita. Pienetkin, omaa ennakkokäsitystä myötäilevät signaalit olivat merkittäviä ja epätietoisuutta helpottavia. Epäsuora tunteiden ilmaisutapa jätti myös mahdollisuuden tyylikkääle perääntymiselle ja kasvojen ylläpidolle: kaverillisen kanssakäymisen ja romanttismielisen ihastumisen välisen rajapinnan ylittämisiä pystyttiin selittämään kaveruudella. Epäsuorien signaalien lähettämisellä aloitteen tekemisen vastuu, eli varsinaisen ”tunnustajan” ja mahdollisen ”mokaajan” rooli siirrettiin ikään kuin toiselle osapuolelle. Pragmaattiset rituaalit olivat poikien keinoja välttää kasvokkaiseen tunnustautumiseen liittyvää julkista häpeää. Pojilla näytti olevan tarve tietää tyttöjen ajatuksista paljastamatta itsestään juuri mitään.

”No, kyl mä nää, että jos vaikka haluais lähestyy sillai, että joo, haluutko sä tulla mun bileisiin tai jotain tällasta, niin ehkä just tällaset mä tiesin. ja jotain kukkii tai suklaata tai jotain tällaista. Mutta siit ehkä tuli myös sellaset, vaikka jos istuu jonkun muun vieres, niin sekin voi osottautua, että joo, että se tykkää susta ja jotain muuta tällasta.

Vaikka sä tuut jonkun viereen istumaan, sä tarjoot sille juoman, niin jos se ei halua sitä, niin sit se on tosi noloo sen mielestä, että sä tuut, että jos sä oot vaikka joku suosittu henkilö vaikka koulusta, tai tällasta. Tai sitte se on vaan noloo, että se hylkää sut ja siinä on muita henkilöitä ja sit siitä tulee hirvee haloo koulussa vaikka, että joo, toi hylkäs nyt ja tälle.”

(yksilöhaastattelu)

K: Pyydätkö sä heti niin kun ekalla kerralla treffeille sillai, kun sä näet jonkun tyyppin, vai?

V: Mä en ikinä kutsu niitä treffeiks, mä en oo ikinä pyytännyt ketään treffeille. Mut mä pyydän niitä sillai ystävähengaileen. Ystävä, no niin, kaverit hengaillemassa jossain, niin. Sit siitä saa nähä, että onko tarkoitus olla vain kavereita, vai.

(yksilöhaastattelu)

Kasvokkaista ja muiden katseiden alla koettua häpeää torjuttiin myös sosiaalisen median eli facebookin ja messengerin välityksellä. Vuoropuhelu koettiin sosiaalisessa mediassa helpommaksi, koska siellä poikien pelkäämän ”totaalisen jäätyminen” eli vuorovaikutustilanteessa täysin sanattomaksi menemisen pystyi välttämään paremmin. Sosiaalisessa mediassa kommunikointi tapahtui pienellä viipeellä, joka merkitsi, että nokkelien kysymys- ja vastausrepliikkien keksimiseen jäi enemmän aikaa. Kasvojen ylläpito käy myös helpommaksi, kun muut ihmiset on suljettu vuorovaikutustilanteesta ulos, eikä keskustelukumppani voi tietää oman pulsin hakkaamisesta tai kasvoilta näkyvästä punoituksesta mitään. Goffmanilaisessa mielessä sosiaalinen media oli pojille eräänlainen näyttämön takahuone. Sosaalisen median mahdollistama kasvoton ja ei-fyysinen läsnäolo tarjosi pojille tilaisuuden vetäytyä miettimään parempia itsensä esityksiä ja vaikutelmien tekemisen strategioita.

”netis pystyy puhuu aika helposti, esim. facebookis. välil on paineita kuinka puhua face-to-face sulavasti ja näin. tunnen jotain paineita siit, mut netishän se on ihan helppoo, voi mieltii, mitä sanoo tai sit kännykän välitykselhän sää voit olla minkälainen tahans, mut minkälainen sä sit ootniinku luonnossa... netissä ei haittaa pieni hiljaisuus jos kumpikaa ei keksi mitä sanoo. livenä se on vähä vaivaannuttavaa.”

(poikaryhmä, 4 poikaa)

Maskuliinisen ulkokuoren värähtelyt

Romanttismielisten lähestymisten tekeminen koettiin korostetun subjektiivisena asiana, eikä sen oikeanlaiseen suorittamiseen ollut olemassa mitään universaalia tapaa, jota voisi soveltaa kaikkiin tilanteisiin. Lähestymisvinkkien ”opettaminen” esimerkiksi koulun seksuaaliopetuksessa tuntui pojista hyvin naiivilta ajatukselta ja lähestymistä koskevien neuvojen julkinen pyytäminen tai tietämättömyyden osoittaminen olisi merkinnyt koettelemusta miehille itsetunnolle (ks. myös Measor 2004). Oma neuvottomuus lähestymisasiossa oli korjattava muiden toimintaa etäämmältä seuraamalla ja toisella korvalla kuuntelemalla. Kiinnostumista tyttöihin ei kannattanut osoittaa kuitenkaan liian innokkaasti tai julkisesti. Tällöin oli vaarana, että liiallisten suorituspainneiden myötä epäonnistuu ja leimautuu ikuisiksi ”luuseriksi” muiden silmissä. Tässä mielessä tietämättömyys seksuaaliasiosta ei näyttänyt sopivan poikien julkisiin imagoihin.

K: onks siihen tutustumiseen saanu mitään vinkkejä?

- enemmän kokemus vaan..mun mielestä, parhaiten sitä silleen voi oppia..ku ei voi oppii kirjoista vaan kokemuksen kautta...ja oppii siitä

K: miten tyttöä voi lähestyä, mitä ajattelette siitä?

- jos toisella pojalla on ollu joku kokemus, miten on se mennä, ja miten se ylipäättään lähti käymään ja pienii vinkkejä tullu omalla kohdalla, poimii joitain juttuja omaan tekemiseen. käyttää kokemuksia apuna (poikaryhmä, 3 poikaa)

K: Mitäs jos sitä (lähestymistä) harjoiteltais?

- harjottelu seurustelun aloittamisesta menis varmaa tunneilla leikiksi. ei oppis sille mitää. iha hyvä idea
- mut totetuisko.. jos se onnistuis, ni silloin se varmaa olis hyvä. ei se varmaa onnistuis.

K: Oisko joku muu parempi paikka?

- ripariporukka, jota ei oo tuntenu, olis parempi paikka harjoituksille.
- se voi olla jolleki pojalle arvokysymys, haluuk se mennä jollekki lähestymiskurssille. olis noloo, kaikki jotka menee sellaselle, leimataan. tyttöki ajattelee, ett se poika ei vaa osaa.

(poikaryhmä, 4 poikaa)

Osa pojista kertoi pitävänsä sisällään hyvin herkkiäkin tunteita. Monilla pojilla oli tarvetta puhua tunteistaan, mutta tunteiden esiin tuomiselle ei löytynyt välttämättä sopivanlaista kanavaa. Pojat halusivat puhua syvimmistä tunteistaan ei-tuomitsevassa ja luottamuksellisessa ympäristössä, lähellä omaa ikää olevan ihmisen kanssa (ks. myös

Fromme & Emihovich 1998, 183–184). Koululuokka näytti olevan tähän tarkoitukseen liian julkinen foorumi ja altis vääränlaisille tulkinnoille.

- K: Aivan. Onko vielä jotain muuta siihen seksiin liittyen?*
V: Ei mulla nyt tässä tuu mieleen.
K: Oletteko te sitä ekaa kertaa nimenomaan miettinyt joltakin kannalta?
V: Kyllähän me puhutaan siitä, että mimmosta se olis. Että ei me sitä oo ajatellu niin paljoa. Ei me sinänsä seksistä puhuta niin paljoa, vaan parisuhteesta ja tunteista. Kun tässä iässä aika monet pojat on, niin kun ajattelee sillai, että en mä voi puhuu tunteista, en mä voi näyttää tunteita, mun pitää olla kova henkilö ja tällasta. Aika monet ajattelee tällä tavalla, mutta sit kun me ollaan yhdessä yksin, niin sitten kyl me voidaan alkaa vapaasti puhumaan näistä asioista. Päästää tunteet ulos.
- ...
- K: Ootko sä eri ihminen siinä porukassa, kun täällä?*
V: En eri ihminen, mut mä vaan en näytä mun tunteita täällä. Kun sit täällä heti aletaan sit sen perusteella arvioimaan ihmisiä eri tavalla.
(yksilöhaastattelu)

Yksi syy herkkien tunteiden tai ”hempeilyjen” julkituomisen vaikeuteen voi olla sukupuolittunut tapa liittää herkkyys ensisijaisesti naisia luonnehtivaksi tai naisille ominaiseksi luonteenpiirteeksi. Herkkyyden tunteiden ajatellaan saavan ”naistapaisia” ilmenemismuotoja tai ilmenevän ”naismaisella” tavalla, jolloin naismainen herkkyys ilmaisu asettuu myös poikien herkkyydestä lähtökohdaksi. Mikäli pojat eivät ilmennä herkkyyttään naissukupuoleen liitetyllä – ja naisille ”ominaisella” tavalla, niin tällöin poikien tulkitaan olevan helposti vähemmän herkkiä kuin tyttöjen. Herkkyyden siis uskotaan ”kuuluvan” jotenkin luontaisemmin naisille ja vieläpä kaikille naisille. Ristiriitaisesti saatetaan jopa ajatella, että miesten ja poikien tulisi jotenkin julkisesti torjua miehille sopimattomiksi katsottavien herkkyyden ilmausten esiintuloa. Herkkyyden torjunta on osa poikien itsensä rakentamaa sekä pojille rakennettua, varsinkin joustamatonta maskuliinisuuskuvaa, joka voi estää tai ”harhauttaa” näkemästä joidenkin poikien sisäistä herkkyyttä.

- T: Tai mitä te luulette että teidän ikäiset pojat ylipäätään mieltii?*
P5: Aika paljon on pojat semmosia et on niinkun ihastumisia sun muita mut sit puhutaan tai niistä ei puhuta tai ollaan vähän niinkun itteeseen ja esitetään semmost kovaa ei niinku olis mitään mut silti voi oikeesti olla niinku monellakin pojalla sellasii tavallaan herkkiinkin tunteita. Vaikkei niistä puhuta

- P1: *Et just varmaan kaikki seksi et mitä tytöt semmosest aattelee. En usko et kovin moni poika semmost pystyy tietää et mitä tytöt semmosest aattelee*
- P5: *Nii ja varmaan aika paljon just poikien porukassa on sitä vaan et puhutaan seksistä ja sit niinkun et ei millään muulla oo välii kun et sais mut oikeesti varmaan pojilla on monillakin niinkun ihan paljon muutakin mielessä kun pelkästään se seksi et mää usko vaikka se onkin vaan sellasta jutteluun paljo ja niinku kovii juttui niin en mä usko et se kaikil pojil on läheskään oikeesti semmottii kun ne sanoo*
- T: *Mistä te luulette et se niinkun tulee se et niinkun pojat ei sit puhu oikeesti siitä mistä tuntuu?*
- P4: *Kyl sit niist oikeesti vähän puhutaan mut mut*
- P5: *Se tietysti riippuu kaveripiiristä ja porukasta vähän*
- P4: *Jos on oikeesti hyvä kaveri niin sit*
- ...
- P1: *Ja sit jos on tehnyt itelleen sellasen maineen et on kova jätkä ja niinkun just semmottii ettei mitään tommosii hempeilyi nii sit sä et varmaan ees pysty itekään puhumaan et sit ne luulot muuttuu susta ja*
(ryhmähaastattely, 5 poikaa)

Aineistoon perustuen voidaan todeta, että pojissa on enemmän herkkyyttä kuin mitä heidän tavoistaan toimia ja ajatella yleensä pystytään päättämään. Tapa nähdä tytöt ja pojat toisiaan vasten vertautuvina homogeenisina ryhminä ei tee oikeutta sukupuolten sisällä esiintyvien yksilöllisten erovaisuuksien huomioimiselle ja asettaa ”tilastollisesti keskimääräiset” tytöt herkkyyden määrittelyn perustaksi (ks. myös Anttila tässä julkaisussa).

Humalainen esiintyminen

Alkoholilla näyttää olevan merkittävä vaikutus poikien roolisuorituksiin. Oman kontrollintunteen ja itsehallinnan löystymisen vuoksi osa pojista kertoi vierastavansa alkoholin käyttöä. Sama käyttäytymistä koskeva paheksunta liittyy usein myös muihin humalaisiin ihmisiin. Osa pojista kertoi jopa välttelevänsä sellaisia tilaisuuksia, joissa he tiesivät alkoholin olevan merkittävästi läsnä.

Humalahakuiseen juomiseen liittyvällä estottomuuden tunteella oli kuitenkin monelle pojalle varsin ”myönteinen” merkitys. Tällöin ilman alkoholia yleensä pidättyväisesti käyttäytyvät, seurustelevat pojat saattoivat ajautua pussailemaan vieraita tyttöä ja ”sinkkumiehet” päätyivät kiihkoissaan harrastamaan suojaamatonta seksiä. Tosin harvemmin pojat kertoivat heille itselleen käyvän näin. Humalassa tapahtuvalla ylliriettaalla

käyttäytymisellä oli myös taipumus muuttaa ihmisestä selvin päin tehtyjä tulkintoja tai asettaa aikaisempien näyttämösuoritusten merkitykset vähintäänkin uudenlaisen tarkastelun alle. Palautetta käyttäytymisestä antoivat joko kaverit, mikäli siis olivat riittävän selväpäisiä tai muut näyttämön liepeillä olevat.

V: Se riippuu täysin. Jos sä et seurustele, niin kun sä oot kännissä, niin sä oot itsevarmempi, helpompi jutella. Mut kännissä, jos se tyttö on kännissä, niin tuskin tulee suhdetta. Koska se on niin kun enemmän semmonen yhen yön mielen pää. Mut jos sä oot, seurustelet ja sit sä oot hyvin kännissä, täynnä hyvin kännisiä tyttöjä, jotka haluaisi niin kun olla sun kans sillä tavalla, niin sit oikeestaan persoonallisia kokemuksia, siitä voi tulla aika vaikeeta vastustaa. Kun alkaa vähän unohtaa sitä tyttöystävää kännin kautta ja sitte kaikki nää hyvän näköset tytöt tulee ottaan.

- T: *Miten sen tilanteen hoitaa yleensä sitten, jos tulee tommosia tilanteita?*
V: *Sen hoitaa siis, niin tilanteet on hyvin eriä, mut riippuu ihan ihmisestä ja miten kännissä se on. Jotkut ei välitä yhtään niin kun tytöstä, vaan alkaa vaan ihan hengailta, jotkut yrittää pitää itsensä takana ja sit kaverit tulee auttamaan, että hei, sulla on tyttöystävä, painu perseeseen.*
(yksilöhaastattelu)

Joskus kännäämisen seurauksena tehtyjä asioita paheksuttiin, mutta usein ”kännit” ja niistä syntyneet tarinat toimivat poikaryhmän yhteisöllisyyttä vahvistavana kittinä. Tarinoissa humala näyttäytyy sen seurauksena syntyneiden sähläyksien puolustuskeinona ja huumorin syyttävänä kipinä. Viinanhuuruissa tehtyjen lähestymisyritysten ja muiden seksuaalisten kokeilujen epäonnistumisella voitiin laskea jopa julkisesti leikkiä, toisin kuin selvinpäin koetuissa pettymyksissä.

- K: *Mitäs siitä (alkoholista koulussa) puhutaan?*
- *Et se ei oo kauheen hyvä.*
- *No ainakin meillä oli silleen, et jos sä oot jurrissa ja sit sä tapaat jonkun muijan, niin sul ei pakosti jöpötä. Ei meil muuta oikeen puhuttu siitä.*
K: *Huolestuttaako se?*
- *No ei sitä tajuu siin vaihees, jos ei onnistu, niin ei sitä ite siin vaihees enää tajuu kun on jo niin sekasin. Voi vaan nauraa.*
K: *Kerrotteko te siitä esim kavereille?*
- *Joo.*
- *No jotkut tommoset hauskat jutut voi ehkä kertoa.*
(poikaryhmä, 4 poikaa)

Känni on siis pojille osittainen suojamuuri ja selitys, sillä kannissa asioita ajateltiin saavan helpommin anteeksi. Humala näyttää liittyvän poikien kertomuksissa varsin usein uskaliaimpiin seksuaalisiin kokeiluihin, kuten yhdyntään. Tällaisilla hetkillä askarruttavimmaksi asiaksi saattaa nousta se, miten ylipäätään suoriudun yhdynnästä kunnialla. Kondomin käyttö voi tällöin unohtua, koska sen laittaminen tuntuu parin työnnön päässä siintävään nautintoon nähden toissijaiselta. Kondomin ”räpeltäminen” pimeässä huoneessa lievästi humaltuneena voi lamauttaa koko tilanteen, jolloin seksuaalinen nautinto jää kokematta.

Tulkintani mukaan alkoholitematiikka heijastuu poikien sosiaalisiin tilanteisiin ja arjen jäsentymiseen riippumatta siitä, käyttävätkö he itse alkoholia vai eivät. Alkoholi kehystää usein poikien seksuaalisesti virittyneitä tarinoita, joilla vahvistetaan alkoholiin suopeasti suhtautuvien ryhmäläisten yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tarinoilla erottaudutaan myös niistä pojista, joilla ei ole tapana käydä bileissä tai discoissa niiden ”kostean” maineen vuoksi. Aivan samalla tavalla alkoholia käyttämättömät tai siihen paheksuvammin suhtautuvat pojat muodostavat omia kaveriporukoita ja sen sisäistä yhteyttä ylläpitäviä merkitysmallmoja. Käytännössä alkoholi ei kuitenkaan muodosta jyrkän staattista rajaa alkoholia käyttävien ja alkoholia käyttämättömien poikien välille. Alkoholin käyttö voi näyttäytyä siihen tutustumattomien poikien mielestä kuitenkin houkuttelevalta ja jännittävältä reitiltä seksuaaliseen maailmaan.

Seurustelun ja seksin merkityksestä

Romanttisten ja rationaalisten ajatusten vuoropuhelu

Smilarin (2008,18) mukaan poikien seurustelumotivaatiosta on usein ajateltu, että pojat havittelisivat seurustelusuhteista pelkästään seksiä. Oletamus on stereotyyppinen, sillä poikien motiiveina seurusteluun toimii usein myös puhdas uteliaisuus, kumppanuus, viehäytys ja tosinaan myös rakkaus. Myös henkilökohtainen kasvu, kokemukset sekä ajan viettäminen yhdessä ovat merkittäviä syitä seurustella (ks. myös. Royer ym. 2009). Tekemissäni haastatteluissa seksin (yhdyntän) tavoittelua ei juurikaan mainittu ensisijaiseksi syyksi seurustella. Osa tämän tutkimuksen pojista jopa varoi käyttäytymästä seurustelusuhteen alkuvaiheessa tavalla, joka olisi voinut millään tavalla viitata heidän halukkuuteensa harrastaa seksiä. He pelkäsivät ”mokaavan” seurustelujutun, jos alkaisivat ehdotella seksiä liian aikaisessa vaiheessa.

K: Mistä sen sit tavallaan tietää, että missä vaiheessa mä meen täs tän (seksin) asian kans?

V: *Se tulee vähän sillee, riippuu ihan. Tekee alotteen ehkä joskus, että on seurustellu sen pienen hetken, ettei ihan niin kun saman tien ekana iltana oo sillee, että hei, nyt alotetaan. Antaa asian mennä rauhassa sillee vähän eteenpäin. Ettei sille työllekään tuu semmosta fiilistä, ett se otti mut vaan sen takia, että me päästäis tiätsä paneen, tai jotain tämmöstä.*

(yksilöhaastattelu)

Lukuisista ihastumisista – ja lähinnä tyttöjä kohtaan osoitetusta kiinnostuksesta huolimatta on perusteetonta väittää, että seurustelusuhde olisi 15-vuotiaille pojille senhetkisen elämän merkittävin asia tai jonkinlainen aktiivinen pyrintö. Pojat korostavat seurusteluasioista päättämisen subjektiivisuutta, mutta ovat silti hyvin herkkiä erilaisille vaikutteille, jotka ohjaavat henkilökohtaiseksi koettuja päätöksiä. Haastatteluvastauksissa seurustelun tai seurustelemattomuuden merkitys pojille määrittyi pitkälti suhteessa kavereiden kokemuksiin tai kaveripiirissä vallitseviin seurustelunormeihin sekä kulloiseenkin elämäntilanteeseen nähden. Seurustelukokemuksia omaamattomat kokivat seurusteluasiat ymmärrettävästi hiukan eri tavalla kuin parhaillaan seurustelevat tai eronneet pojat. Vertaisryhmäpaine ei näyttänyt olevan varsinainen syy seurustella tai harrastaa seksiä, mutta se kylläkin myötävaikutti välittävällä tavalla poikien käyttäytymiseen (ks. myös. Ali & Dwyer 2011; Hyde ym. 2008), koska pojilla oli tarve kuulua johonkin ryhmään.

K: *Okei, onko sulla mitään paineita siitä, että munkin pitäisi nyt seurustella?*

V: *Ei, ei, että ihan ei mun poikakaveripiiristä ei oo paljo ketään, joka seurustelee. Niin tietysti, jos kaikki seurustelis, niin varmaan lois paineita. Mutta mulla on kaikki nyt ihan fine, vaikka sinkkuna on ihan mukava olla vielä. Ja mulla on paljon tyttökavereita ja ihan fine.*

(yksilöhaastattelu)

Haastatteluhetkellä seurustelleet pojat olivat pääsääntöisesti iloisia siitä, että olivat löytäneet ihmisen jonka kanssa jakaa intiimimpiäkin asioita. Poikien kertomusten mukaan seurustelukumppanin kanssa oli mahdollista tuntea senkaltaista läheisyyttä, jota missään muissa ihmissuhteissa ei ollut mahdollista kokea. Ennen kokematon henkisyysistä ulottuvuutta ei voinut hyvienkään kavereiden⁷ kanssa tavoittaa, koska suhde

⁷ Poikien kielenkäytössä sana ”ystävä” on nähdäkseni harvinaisempi kuin sana ”kaveri”. Termiä ”hyvä kaveri” käytettiin usein samassa merkityksessä kuin termiä ”hyvä ystävä” tai ”ystävä”.

kavereihin oli itsestään selvä. Hyvä kaveri pysyi rinnalla, tapahtui mitä tapahtui eikä hänen olemassaoloon välttämättä koko ajan tiedostanut tai edes tarvinnut tiedostaa. Sen sijaan kumppanin ajateltiin olevan ikään kuin itseä varten olemassa ja riippuvainen itsestä. Kumppanin vierellä pysyminen ei ollut kuitenkaan automaatio vaan siihen liittyi menetteämisen pelko. Toisaalta joillekin pojille seurustelukumppani saattoi olla hyvän ystävän korvike.

K: Onko sulla ollut mitään kriteereitä sille seurustelulle tai että miksi sä rupeaisit seurustelemaan, jos rupeaisit?

V: No, en mä tiää. Ehkä se läheisyys, että vois olla toisen kans ihan sillee, kun eihän kenenkään kaverin kaa. Ei kenenkään muun ihmisen kans voi olla sillai lähekkään kuin just sen seurustelukumppanin samalla lailla. Se on erilaista ja sitä ajattelee aina, että se on tosi mukavaa ja varmaan oliskin sillee.

K: Millä tavalla se on erilaista sen parhaan kaverin kans ja sitten...?

V: Just sillee ainakin fyysisen kontaktin suhteen, että en mä, ne on mun parhaita kavereita, niin en mäkään niitä niin kauheen usein ees halaa. Että se on vähän erilaista sit se tytön ja poikien kesken. Että sillee ja tietysti se, ett miten kertoo tunteistaan jollekin toiselle, niin sehän eroaa hirveesti. Ei kavereille sillee tai ystävillekään välttämättä kerrota niin paljoa, että oi, mitä tunnen sinua kohtaan, vaan ehkä ennemmin niille... Ja sit just jos olis joku seurustelukumppani, niin sitte tietysti sille saattaisi kertoa niistä asioista enemmän

(yksilöhaastattelu)

Poikien kertomuksissa tytöt näyttäytyivät useimmiten turvallisuushakuisina ja seurustelusuhdetta kaipaavina, kun taas poikien seksuaalisen halun ajateltiin olevan jo lähtökohtaisesti kahlitsevamampaa. Osa pojista kertoikin hakevansa seurustelusta tilaa ”rauhottumiselle”. Seurustelusuhde rauhoittumisen muotona merkitsi erontekoa vapaaseen ja pidäkkeettömään sinkkuelämään, joka joillekin pojille näytti tarkoittavan (poika)kaveriporukan omilla säännöillä tapahtuvaa, ”pojat on poikia” sanonnan mukaista sekoilua. Seurustelusuhde siis ikään kuin salli poikien ”seksuaalisen rauhoittumisen”, koska seurusteltaessa ei ollut – toisin kuin ehkä ”sinkkuna” – samanlaista tarvetta ylläpitää perinteisen maskuliinisen odotuksen mukaista ”mies on aina valmiina” -roolia. Tätä ajatusmallia kehystävät lähtökohdiltaan varsin essentialistiset oletukset niin nais- ja mies sukupuolikategorioiden sisäisestä homogeenisyydestä kuin sukupuolten välillä vallitsevista erilaisista tavoista suhtautua seksuaalisuuteen.

- T: *No, haaveilletteko te, haaveilletteko te rakkaudesta nyt, tai haaveileeko pojat siitä*
- P2: *Tottakai*
- P5: *Kyl mä ainakin haluun sellasta läheisyyttä, ei se oo mikään pelkkä semmonen tyttöjen juttu. Just niinkun aikasemminkin sanottiin et just vaikka pojat vähän esittää semmosta kovaa jätkää ja semmosta vaan niin kyl pojatkin haluaa kuitenkin läheisyyttä varmaan aika suurin osa ja semmosta just niinkun et saa olla toisen kanssa kahestaan ja olla niinkun rauhassa tavallaan ettei aina tarvi olla kauheet menoo päällä*
- P2: *Tai et ihan vaan saa viettää aikaa sen tytön kans ja tutustuu siihen ja oppii se tuntemaan ja*
- P5: *Ja jutella vaan ja rauhottuu ja olla (ryhmähaastattely, 5 poikaa)*

Useimpien – ei–koskaan-seurustelleiden sekä eronneiden – sinkkupoikien parissa seurustelusuhteesta tai kumppanin löytämisestä toki haaveiltiin, mutta haaveet suuntautuvat enemmänkin tulevaisuuteen kuin nykyhetkeen. Merkityksellisyyttä elämään haettiin ensisijaisesti kavereista ja harrasteista, ei niinkään aktiivisesta kumppanin etsinnästä. Eronneet pojat olivat jopa hiukan kyynistyneitä näkemään, että seurustelusuhteet tulisivat 15-vuotiailla nuorilla kestäväksi. Oman seurustelusuhteen kariuduttua he olivat olleet ymmärrettävästi pettyneitä, mutta eron jälkeisen aktiivisen puuhastelukauden johdosta he palasivat nopeasti ”normaaliin päiväjärjestykseen”. Lopulta he osasivat järkeillä asian itselleen parhain päin. Seurustelusuhteen päätyminen koettiin jopa helpotuksena, kun ei koko ajan tarvinnut olla huomioimassa jotakuta. Erinäisiä ”säättöjä” tai ”virityksiä” toki syntyi kun liikuttiin paljon samoissa tyttö-poika –porukoissa, mutta poikien kuvauksissa nämä lähentymiset tapahtuivat ikään kuin ”siinä sivussa”, pikemminkin samojen kiinnostusten kohteiden tai harrastusten siivittäminä, kuin aktiivisen seuranhakuprosessin tuloksena.

- K: *No, onko sit, miten sä sit ajattelet, että mimmosen suhteen sä sit haluaisit?*
- V: *Hyvän kestävän suhteen.*
- K: *Että sä haluaisit pitkän suhteen?*
- V: *Niin. Mut en mä tiiä, haluaisko sitä vielä ihan tän ikäsenä. Jos tosi mukava ja semmonen löytyy, niin ei sitä koskaan halua luovuttaakaan. Kyl sen sit haluis vähän pitkäks. Täs kun mieltii ja ei oo sellasta, niin pystyy sanomaan ihan tällai, että ei halua mitään pidempää suhdetta.*
- K: *No, etitkö sä tällä hetkellä mitään suhteita, tai onko sulla semmonen kiinnostus, että?*

V: *No, ohan se aika sillee, että jos sitä joku tyttö löytyy, niin voihan sen kans jutella ja tekstaila ja jotain, mut en mä varsinaisesti eti. Jos löytyy, tulee vastaan, niin kyl mä otan.*
(yksilöhaastattelu)

Poikien ajatukset seurustelusuhteesta jonkinlaisena ajautumisen tai päätyminen prosessina korostivat järkipärisen ajattelun ulottumattomissa olevan tunteen ja koh-talon ylivaltaa seurustelutilanteissa. Kahden ihmisen yhteenliittyminen näyttäytyi tarkoitettuna ja jonkin suuremman voiman aikaansaannoksena. Toisaalta pojilla oli vahvan rationalisoitunut käsitys hyvästä seurustelusta ja sen asettumisesta oman elä-män viitekehukseen. Varsinkin ne pojat, jotka eivät haastatteluhetkellä seurustelleet, perustelivat seurustelemattomuutta sillä, että yläkouluiässä oli tärkeämpää rakentaa pohjaa tulevaisuudelle kuin käyttää aikaa kumppanin metsästykseseen. He laskelmoivat, että hyvä seurustelusuhde tulisi vaatimaan runsaasti aikaa ja erilaisia kompromisseja, joihin heillä ei sen hetkessä elämäntilanteessa välttämättä ollut suurta innostusta. Toisaalta he halusivat pitää aistit herkkinä sukupuolielämän tuomille mahdollisuuksille.

- K: *Miten sulla nyt, onko sulla tällä hetkellä semmonen tarve löytää vaikka joku kumppani, tai jotain?*
- V: *Siis olisihan se mukava löytää kumppani. Saada parisuhde, mutta mä oon ajatelluki, että tässä iässä se on turhaa sinänsä, että opiskeluhan se on tässä vaihees tärkeempi. Että saa sitte vakaamman tulevaisuuden, niin silloin vasta voi alkaa ajatella tällasia asioita enemmän.*
- K: *Ai seurusteluu, vai?*
- V: *Niin. Että kyllä mä haluaisin seurustella nyt, mutta mä voisin nyt, ei se oo ihan välttämätöntä tässä iässä. Onhan se kokemuksen nähden niin kun hyvä, mutta ei se pitäis olla se pääasia sitten.*

Kaiken kaikkiaan poikien ajatuksia lähestymisestä, ihastumisesta ja seurustelusta voisi luonnehtia varsin romanttismielisiksi. Tälle romanttismielisyydelle on tyypillistä, että ihastuksen kohteena olevan ihmisen ajatellaan olevan jotenkin ainutlaatuinen, juuri minulle eikä kenellekään muulle sopiva ihminen. Kahden ihmisen välillä ajatel-laan olevan jotain selittämätöntä, ikään kuin tarkoitettua kemiaa, joka johtuu ihmisten välisten kemioiden toisiaan täydentävistä ominaisuuksista. Monistettuja ja kaikkien käyttämiä kuluneita iskurepliikkejä ei edes haluta nähdä toimivina, koska tällöinhän oma ihastus alkaisi näyttäytyä tavallisena, kenen tahansa mahdollisuutena. Poikien korostus omaehtoisen oppimisen tärkeydestä lähestymisen suhteen mahdollistaa ajatuksen, että ihastukseni tai seurustelukumppanini on lumoutunut juuri minusta ja minun persoo-

nallisen lähestymistyylini ansiosta. Näissä ”aidoissa ihastumisissa” oli jotain sangen merkityksellistä, niissä oli jotain hävittävää.

”Kattelu”, ”hauskanpitoa” ja ”pukille” pääsyä

Tämän aineiston perusteella maahanmuuttotaustaisten poikien ja valtaväestön poikien väliset käsitykset seksuaalisuudesta poikkesivat jonkin verran, mutteivät mitenkään merkittävällä tavalla. Toisaalta seksuaalista merkitystodellisuutta koskevien taustamuuttujien rakentaminen, määrittely ja vertailu on tutkimuksessa äärimmäisen vaikeaa, mikä vaikuttaa aina myös saatuihin tutkimustuloksiin. Jo pelkästään käsitteen ”maahanmuuttaja” sisään lukeutuu niin monia erilaisia etnisiä ryhmiä ja näille ryhmille tyypillisiä normeja, että olisi vääriin niputtaa niitä yhdeksi yhtenäiseksi maahanmuuttajakategoriaksi ja väittää tämän ryhmän toimivan jollain tietyllä tavalla⁸. Tutkimuksessa tehdyt luokitte- lut ovat aina ongelmallisia, niiden perusteella saatetaan tehdä liian suoria yleistyksiä. Pahimmassa tapauksessa tullaan leimanneeksi jotain ihmisryhmää. Toisaalta liiallinen varovaisuuskaan ei ole aina hyvä ratkaisu. Joka tapauksessa joitakin kulttuuriseen ilmai- sutapaan liittyviä eroavaisuuksia valtaväestön ja joidenkin maahanmuuttotaustaisten poikien väliltä oli kuitenkin löydettävissä.

Oli kiinnostavaa huomata millaisella vaatimattomuuden eetoksella monet haastatte- lemani valtaväestön pojat kuvasivat suhtautumistaan kumppanin etsintäaktiivisuuteen. Näiden poikien innokkuus sukupuoliseen kanssakäymiseen näyttäytyi varsin nöyriste- levänä kun vertasin sitä Suomessa jo pitkään asuneiden, Lähi-itä –taustaisten poikien ajatuksiin. Useimmat aineistoon valikoituneista valtaväestön pojista mainitsivat hyvin harvoin suoraan, että heidän tavoitteenaan olisi hankkia discosta tai bileistä seuraa. He kertoivat menevänsä bileisiin usein pelkästään ”kattelemaan” tai tapaamaan kavereitaan. Pojat korostivat kiinnostustaan tyttöihin, mutta tyttöjen etsintään liittyvää aktiivista toimintaa haluttiin pikemminkin piilotella ja silotella kuin julkisesti mainostaa.

Lähi-itä –taustaiset pojat sen sijaan ilmaisivat seksuaalisia mielihalujaan usein pal- jon suorasukaisemmin ja päättäväisemmin. He eivät juurikaan häpeilleet puhua siitä, kuinka havittelevat kotibileistä seuraa tai jopa seksiä. Joidenkin Lähi-itä –taustaisten poikien valtaväestön poikia rohkeampi tapa puhua seksi- ja seurusteluasioista saattaa olla kuitenkin vain ilmaisutapaan liittyvä kulttuurinen piirre, jonka perusteella ei tiedetä

⁸ Eihän valtaväestökään ole mikään yhtenäinen ryhmittymä, vaan poikien seksuaalikäsitelyissä esiintyy esimerkiksi myös alueellisia eroja.

poikien todellisesta käyttäytymisestä mitään. Valtaväestöä edustavat pojat saattoivat toimia aivan samalla tavalla, mutta jostain syystä useimmat heistä olivat asian suhteen kovin vaitonaisia.

- K: *Sillon, kun sä olit sinkkuna, niin mitä sä niistä bileistä niin kun hait sit?*
- V: *Kyl mä menin pitämään hauskaa ja sillee. Välil menin tyttöihin, naisiin.*
- K: *Oliko ne naiset niin kun pääpointti siellä tai niin kun?*
- V: *Ei, kun se hauskanpito.*
- K: *Mitä siihen hauskanpitoon kuulu sitten?*
- V: *Että ollaan kavereitten kans ja sillee. Kyl ne naisetki kuulu siihen.*
- K: *Okei, yrititkö sä iskeä niitä naisia siellä bileissä, vai? Jollakin tavalla, vai?*
- V: *Tavallaan joo.*
- K: *Oliko se helppoa?*
- V: *Kyl se on helppoa, kun kaikki on sillee kännis sillon, niin pääsee helpommin. Helpommin niin kun pukille.*
- K: *Okei, onko se pukille pääseminen niin kun se juttu siinä?*
- V: *Ei se periaattees oo, mut pääsis tutustumaan ihmisiin siellä, se on periaate kai. Kyl se pukille pääseminenkin on ihan parempi.*
- K: *Onko se niin kun parempi, kun se tutustuminen, vai?*
- V: *Kyl se on parempi.*
- K: *Miten niin kun pukille pääsee sit siellä bileissä?*
- V: *Mennään puhuun sit, katotaan, että ketä on sinkkuna siellä ja ketkä on varattu. Sit mennään puhuun sille, jotka on sinkkuja ja kysytään, ett haluatko sä mennä puhuun kahestaan tai jotain. Ja sit mennään pukille. Kysytään ensin ja jos sanoo ei, sit ei mennä.*
- (yksilöhaastattelu, Lähi-itätaustainen poika)*

Joidenkin maahanmuuttotaustaisten poikien seksiä ja seurustelua koskevissa kuvauksissa heijastui vanhempien lapsiinsa kohdistamien normatiivisten odotusten ja poikien omien mieltymysten välinen jännitteisyys. Ehkä jännite oli seurausta jonkinlaisesta kahden kulttuurin välisestä taiteilusta: toisaalta pojilla oli tarve kiinnittyä osaksi ”suomalaista nuorisokulttuuria”, mutta samalla haluttiin kunnioittaa vanhempien ja perheen kulttuurista perinnettä sekä säilyttää suvun maine. Usein kunnioitus perhettä kohtaan säilytettiin omista seksuaalisista asioista vaikenemalla.

- K: *Onko se aika se suurin syy, miksi sä et halua seurustella, vai?*
- V: *Ei. Tai ekaks sillee, mä en ite haluu, sit, kun vanhemmat on vielä esteenä.*

- K: *Minkä takia vanhemmat on esteenä?*
V: *Mä en tiää, ne ei halua. Ne luulee, että mä tekisin jotakin tyhmää.*
K: *Okei, oletteko te puhunut tästä?*
V: *Joo. Et sais olla, sit mä sanoin itekin, että ei mua sillee kiinnosta.*
K: *Onko ne huolissaan susta, että sä...?*
V: *Niin kun pitää, esim. 18-vuotiaat poikiinsa niin kun lapsena.*
K: *Okei, onko ne ihan sanonut, että sä et saa seurustella?*
V: *Joo. Sillee ihan suoraan sanonu.*
(*maahanmuuttotaustainen poika*)
- K: *Tuleeko siitä (seksin harrastamisesta) sanomista ikinä keltään?*
V: *Ei tuu, ei ne kyl välitä paljon.*
K: *Ei vanhemmat, eikä...?*
V: *Ei ne mun vanhemmat tiedä. Mä sanoin kaverille ja sit me mennään siellä.*
- ...
- V: *Ei, kun kyl ne (muutkin pojat) välil tekee (seksiä). Jotkut tekee, en mä tiää. Mut ei me mennä sanomaan kaikille, että joo, me oltiin sillee ja sillee. Kaikki yrittää salata sitä, ettei tiiätkö sä, maine mene.*
K: *Kelle siinä sit voi menettää sen maineen?*
V: *Vanhemmil ja näin.*
(*maahanmuuttotaustainen poika*)

Havainto ei tietenkään tarkoita, etteivätkö myös valtaväestön pojat jättäisi kertomatta seksuaalisuuteen liittyviä asioita vanhemmilleen. Ehkäpä valtaväestön pojat eivät maininneet haastatteluissa seksuaaliasioiden salailusta, koska usein valtaväestön kodeissa seksuaaliasioista kertomatta jättäminen voi olla nuorille itsestäänselvä kulttuurinen käytäntö. Monissa, esimerkiksi eteläaasialaisissa kulttuureissa yhteisöllisyys ja asioiden jakaminen perheyhteisön kesken on tavanomaisempaa (esim. Ballard 2008), ja ehkä siksi osa maahanmuuttotaustaisista pojista koki asiakseen mainita, että oma seksuaalikäyttäytyminen on niin poikkeuksellinen asia, ettei siitä perhepiirissä haluta puhua. Valtaväestön pojille seksuaaliasioiden salaileminen vanhemmilta ei ole välttämättä edes maininnan arvoista, varsinkaan, jos muistakaan henkilökohtaisista asioista ei ole tapana kertoa vanhemmilleen. Liekö tämä osa jonkinlaista ”puhumattomuuden kulttuuria”.

Muutama maahanmuuttotaustainen poika manitsi ”ulkomaalaisten” (nimitys, jota käyttivät maahanmuuttotaustaisista nuorista) havittelevan nimenomaan ”suomalaisia” tyttöjä, koska heidän kanssaan oli ainakin potentiaalinen mahdollisuus kokeilla seksuaalisia asioita. ”Ulkomaalaisten” tyttöjen seurassa se ei ollut mahdollista, koska vanhemmat ja joskus myös uskonto asettivat tiukat rajat tyttöjen seksuaaliselle käyttäytymiselle.

Poikien kertomusten mukaan ”ulkomaalaisten” tyttöjen piti olla omien kulttuuriensa mukaisesti äärimmäisen pidättyväisiä seksuaalisuuden suhteen, kun taas ”ulkomaalaiset” pojat saivat toimia hiukan vapaammin. Valtaväestön tytöille seurustelu ei välttämättä tarkoittanut elinikäistä kahliutumista, toisin kuin ehkä monille ”ulkomaalaisille” tytöille, joille seurustelu saattoi olla hyvin vakavasti otettava lupaus yhteisestä tulevaisuudesta ja avioliitosta. Onko siis niin, että teini-ikäisillä ”ulkomaalaispojilla” on mahdollisuus ikään kuin pelata aikaa valtaväestöön kuuluvien tyttöjen kanssa ja kokeilla asioita vailla suuria paineita avioliitosta ja hyvästä aviomiehen roolista? Onko kysymys jonkinlaisesta pitkitetystä nuoruudesta ennen kuin ryhdytään seurustelemaan sen ”oikean”, omasta kulttuurista peräisin olevan tytön kanssa?

V: *Ulkomaalaisil on yleensä suomalaisii tähtäimes sitten.*

K: *Onko?*

- *Joo.*

K: *Minkä takia?*

- *Kun ne miettii ulkomaalaisten kohdalla, että tällasta voi tapahtuu, jos jättää... Kun ulkomaalaiset ja suomalaiset erottuu tosi hyvin toisistaan, että nää suomalaiset sopeutuu toisiin, niin kun tiedäksä, tosi hyvin. Mut ulkomaalaiset jotenkin ottaa tosi vakavasti, jos sä oot esim. jonkun ulkomaalaisen tytön kans yhdessä. Niin ei varmaan tuu tapahtuun mitään semmosta, että parittelua.*

K: *Ai seksijuttua?*

- *Niin ja tällasta.*

K: *Okei, mut suomalaisenko kans se onnistuu sitten?*

- *Siis suomalainen ei välitä mitenkään semmosta tai ei ainakaan kyseenalaista tällasta juttua, että.*

(kaksi ”ulkomaalaista” poikaa)

Subteiden ”aitous” ja huoli eka kerrasta

Poikien ajatukset seurustelusuhteessa tapahtuvasta seksistä ja ns. yhden illan jutuista olivat jokseenkin kaksijakoisia. Ylipäätään koko kysymys seksin merkityksestä poikien elämässä tuntui joistakin haastateltavista triviaalilta. Moni poika ei ymmärtänyt kysymystä siitä, miten seksi voisi kuulua heidän elämäänsä tilanteessa, jossa he eivät edes seurustelleet.

K: *Okei, miten sit jos ajattelee ihan seksiä, niin koetko sä, että seksi kuuluu sun elämään jotenkin tällä hetkellä?*

- V: *En koe, että kuuluis, koska ei mulla oo nyt mitään jotain seurusteluun liittyväkään tällä hetkellä mun elämässä ja mä vaan oon keskittymässä musiikkiin ja kavereihin.*
- K: *Jos vertaat niitä sun kavereita, niin jos vertaat itseäsi, niin onko niillä jotenkin enemmän seksiä niitten elämässä läsnä, tai?*
- V: *Kyl joillakin, ainakin semmosilla puol kavereilla, joilla on tyttöystävä jo ollu pitkään, niin ehkä niitten elämään sitten kuuluu enemmän se. (yksilöhaastattelu)*

Näiden poikien reagointi kertoi nähdäkseni siitä kuinka automaattisesti pojat liitivät seksin nimenomaan seurustelusuhteeseen. Nämä seksuaaliasioissa useimmiten kokemattomimmat pojat kertoivat oppikirjamaiseen tapaan, että seurustelu, suojaus, kumppanin tunteminen ja yhteinen päätös valmiudesta harrastaa seksiä oli ideaalin, eli tavoiteltavan yhdyntävalmiuden edellytys. Luottamus kumppaniin tarkoitti, ettei tunteita tarvinnut piilotella eikä olemistaan teeskennellä. Seurustelusuhteessa harrastettu seksi tuntui pojista aidommalta kuin satunnaisten seksikumppaneiden kanssa sählääminen, koska jälkimmäisissä oltiin riippuvaisia vain fyysisestä suorittamisesta. Edellisessä oli sen sijaan kyse pitkällisen kiintymyssuhteen synnyttämästä tunnesiteestä, joka pysyi yllä fyysisen aktin onnistumisesta tai epäonnistumisesta huolimatta. Aitous ikään kuin antoi enemmän anteeksi: suhde ei välttämättä kaatunut, vaikkei seksissä olisikaan onnistuttu.

Vaikka satunnaisia seksisuhteita ei pidetty tavoiteltavina, ideaaleina tai yhtä ”aitoina” kuin seurustelusuhteessa tapahtuvaa seksiä, nähtiin nk. yhden illan jutut elämäntilanteesta riippuen kuitenkin mahdollisina. Pojat eivät juuri kokeneet asiakseen lähteä tuomitsemaan niitä, jotka harrastivat satunnaisempia suhteita. Tärkeintä satunnaisissa seksisuhteissa oli poikien mielestä se, että molemmilla suhteen osapuolilla oli samanlainen käsitys suhteen tarkoituksesta sekä tietenkin se, että suojaus oli varmistettu. Toisaalta he myönsivät, että alkuperäinen käsitys ”pelkkänä seksisuhteena” aloitetun suhteen merkityksestä saattoi muuttua seksin harrastamisen jälkeen.

- K: *Mitä sä tuumaat tällasista yhen illan jutuista tai tällasista suhteista?*
- V: *No, ei ne oo sillee niin kun... Ei siis mulla mitään niitä vastaan oo, mut sitten niissä on kans se huono puoli, että jos toinen osapuoli odottaakin jotain tai haluais jotain enemmän, niin sit joutuu pettymään aika pahasti. Että sen ensimmäisen osapuolen pitäis ajatella myös sen toisen parasta.*
- K: *Okei, mitä sä määrittelet, että siinä seksissä pitäisi olla, tai että se voisi tapahtua se seksi?*

V: *Pitäis olla oikeesti toisistaan välittävät osapuolet, mut niin ei ehkä välttämättä käy aina. Ja tota, sitoutumisen halu pitäis olla molemmilla puolilla*
(yksilöhaastattelu)

Kuten jo aikaisemmin seurustelusta puhuttaessa, myös seksinharrastamishalukkuutta ilmaisevissa kuvauksissa havaittiin jonkinverran kulttuurien välistä variaatiota. Muutamissa valtaväestöön kuuluvien poikien kanssa tekemissäni ryhmähaastatteluissa seksistä puhuttiin hyvin ”härskisti” ja yliampuvin sanankääntein. Huumorin avulla pyrittiin välttämään ”vakavaa” keskustelua ja henkilökohtaisten mielipiteiden esittämistä. Usein maahanmuuttotaustaiset pojat puhuivat seksin harrastamishalukkuudestaan avoimemmin ja jotenkin vilpittömämmän oloisesti. Toki hekin laskivat leikkiä, mutta eivät useinkaan tehneet sitä vältelläkseen kiusallisia kysymyksiä. Eräskin poikaryhmä kertoi kuinka he jo ennen kotibileisiin menoa tekevät kollektiivisen sopimuksen siitä, että kaikkien on muistettava käyttää kondomia. Kondomin käyttöä koskevan vertaismuistuttamisen taustalla oli poikien huoli sukupuolitautien ja isäksi tulemisen pelosta. Lisäksi kommentti kertoo poikien vahvasta intentiosta seksuaaliseen kanssakäymiseen.

K: *Mitä ne rajat on?*
- *Kuka halua tulla isäks tai äidiks näin.*
- *Näin nuorena.*
K: *Mikä siinä olisi?*
- *No, yleensä on semmonen, että kun kaikki menee kotibileisiin, pyydetään kaverei. Sit kun mennään ovesta sisään, jokainen lupaa, että ei tuu tän illan jälkeen isäks.*
K: *Ahaa?*
- *Ettei harrasta seksii ilman kondomia.*
K: *Ai kotibileissä on semmonen käytäntö?*
- *Siis kaikil kavereil, jotka menee yhdessä sinne.*
- *Ne tietää jo.*
- *Niin, sanoo kaikki yhdessä ennenkuin ne menee ovesta sisään, muistakaa ehkäisy kaikilla.*
K: *Ai jaa, okei. Onko teillä tommonen tapa?*
- *Joo.*
- *Joo.*
(ryhmähaastattelu, 4 poikaa)

Haastateltavien kertomus sai minut pohtimaan yleisemminkin poikien omaehtoisen valistamisen ja aikuisten heihin kohdistaman valistuksen välistä merkityseroa. Poikien toisiinsa kohdistuvan omaehtoisen valistamisen taustalla näyttää olevan ajatus seksin

harrastamiseen liittyvästä positiivisesta mahdollisuudesta. Kondomin ojentaminen kaverille merkitsee hyväksyvää ja jopa rohkaisevaa asennetta seksin harrastamiseen.. Sitä vastoin aikuislähtöiseen seksivalistukseen sisältyy usein huoliajattelu tai joskus jopa toivomus seksistä pidättäytymisestä. Onko siis niin, että aikuiset jakavat kondomeita nuorille toivoen salaa, ettei niille tulisi käyttöä? Kondomien jakaminen toimii ikään kuin symbolisena muistutuksena seksin riskeistä ja vaaroista, jotta sitä ei harrastettaisi. Pojat puolestaan jakavat kondomeita toisilleen tai muistuttavat sen käytöstä korostaakseen seksuaalisesta kanssakäymisestä koituvaa nautintoa.

Poikien seksikäsityksistä on vaikea saada kovin hienojakoisesti eriteltyä kuvaa, koska monia poikia haastattelut jännittivät. Nähdäkseni he eivät läheskään aina saaneet sanotuksi sitä, mitä ehkä ajattelivat. Oli myös poikia, joita kiinnosti lähes kaikki seksiin liittyvä, osa taas piti seksiä hyvin kaukaisena ja epäajankohtaisena asiana itselleen. Usein poikien seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset ja pohdinnat palautuivat ensimmäiseen yhdyntään. Pojat kertoivat pohtineensa lähinnä kumppanin miellyttämiseen liittyviä asioita, kuten millainen seksiasento tuottaa itselle ja kumppanille tyydytystä, mistä tytöt kiihottuvat ja missä vaiheessa ja miten seksin harrastaminen pitäisi ottaa puheeksi. Eniten pojat näyttivät pelkäävän sitä, että he tekisivät seksissä jotain väärin. Väärin tekemistä koskettava huoli liittyi yksinkertaisesti seksuaalisten kokemusten puutteeseen. Koska poikien seksuaaliset kokemukset (erityisesti yhdyntä) olivat suhteellisen vähäisiä tai lähes olemattomia, ei heillä voinut myöskään olla omasta seksuaalikäyttämisestä saatua palautetta. Seksuaalisten kokemusten mukanaan tuoma positiivinen palaute on poikien itsetuntoon merkittävällä tavalla vaikuttava tekijä, joka jopa saa oman peniksen näyttämään suuremmalta.

K: Sulla on ehkä erilainen toi seksielämä kuin niillä, niin mitä sä ite siitä ekasta kerrasta muistat, että mimmonen tunnelma siinä oli?

V: Jaa. Olihan se vähä semmosta, mitenkähän sen nyt sanois, sanotaan nyt vaikka, että vaikiata.

K: Mikä siinä oli vaikeata?

V: Kyllä se, ku ei oo ennen harrastanu, niin. Se on vähä semmosta alottelemista.

K: Mikä sun mielestä oli kaikkein vaikeinta siinä?

V: Jaa. Mieluisan asennon löytäminen tiettenki.

(yksilöhaastattelu)

Pojille oli siis kaiken kaikkiaan tärkeää tuntee luottamusta siitä, että he suoriutuisivat ensimmäisestä seksikokemuksestaan kunnialla. Pojat korostivat jälleen kuinka toimiminen yhdynnässä on jokaisen (parin) yksityinen ja ”oma” asia, mutta olivat kuitenkin

hyvin normatiivisia esimerkiksi kondomin käytön suhteen. Pornon kerrottiin lähes ykskantaan ”vääristävän todellisuutta”, mutta siitä huolimatta osa pojista turvautui pornon katseluun, koska sieltä saattoi saada virikkeitä erilaisista seksiasennoista sekä siitä miten varsinainen seksi tapahtuu (ks. myös Hilton 2007; Measor 2004). Seksiin kerrottiin harjaantuvan parhaiten itse kokeilemalla sekä erityisesti puhumalla kumppanin kanssa seksiin liittyvistä omista mieltymyksistään. Toisaalta ensimmäinen seksikokemus ei näyttänyt olevan kokemattomillekaan pojille elämää suurempi kysymys. He ottivat sen pikemminkin väistämättömänä, jossain vaiheessa eteen tulevana asiana, jonka merkitys avautuu paremmin vasta kun se tulee aidosti ajankohtaiseksi.

Aineisto antaa vahvoja viitteitä poikien turvallisuus- ja luottamushakuisuudesta mitä tulee seksi- ja seurustelusuhteisiin. Ei voida kuitenkaan varauksettomasti tietää, missä määrin poikien käsitykset seksistä ja seurustelusta ovat oppineisuuden osoittamista haastattelijalle, eli korrekten vastausten koulumaista esittämistä vai pikemminkin sisäsyn-tyisiä ajatuksia. Joka tapauksessa poikien voidaan sanoa sisäistäneen seurustelusuhdetta koskevan kulttuurisen idean, jonka etikettiin kuuluu olla – tai kyynisemmin sanottuna *esittää* huomaavaista. Joidenkin poikien käyttäytymisestä löytyy eriasteisia ”pelimiehen” variaatioita, joilla oletetaan tehtävän toivottu – mikä se sitten onkaan – vaikutus toiseen ihmiseen. Kulttuurisen seurusteluopin kautta pojat ovat esimerkiksi havainneet, että alkuvaiheen suhteessa ja ensi tapaamisella on ”oman edun” mukaista osoittaa herrasmiesmäistä pidättyväisyyttä: on varottava paljastamasta, että kumppanilta halutaan seksiä.

Sosiaalisten tilanteiden heteromaskuliininen luonne ja ”huoran maine”

Seksuaalisesta moninaisuudesta kiinnostunut lukija on saattanut huomata poikien seksuaalikäsitysten heteronormatiivisen luonteen. Jukka Lehtosta (2003, 13) mukailten heteronormatiivisessa ajattelussa heteroseksuaalinen maskuliinisuus ja heteroseksuaalinen feminiinisyys ymmärretään lähes ainoana, itsestään selvinä tai luonnollisina lähtökohtina seksuaalisuudelle ja sukupuolelle tai ne esitetään vähintäänkin parempina ja ensisijaisina vaihtoehtoina muiden mahdollisuuksien rinnalla. Poikien kertomuksissa nimenomaan juuri tytöt nähdään ”luonnollisten” tai itsestään selvän seksuaalisen halun kohteina tai vähintään potentiaalisina seurustelukumppaneina.

K: Okei, näkyykö se näissä seurustelu- tai tämmösissä ihmissuhdeasioissa?

V: Varmaan tytöt ruppee kiinnostamaan paljon enemmän ja näin.

- K: *Onko sulla ruvennut kiinnostamaan sitten?*
V: *No joo.*
K: *Onko se sitten ennen ollut, että ei oo kiinnostanut tytöt niinkään, vai?*
V: *No joo, ett keskittyy muihin asioihin. Nyt on enemmän ruvennu ja tälle.*
K: *No, vaikuttaako se sun elämään jollakin tavalla se, että tytöt kiinnostaa nyt?*
V: *Kyllä se tietyllä tavalla sillee.*
K: *Osaatko vähän tarkemmin kertoa, että miten se?*
V: *Nykyään ottaa paljon enemmän huomioon niitä ja tälle.*
K: *Tyttöjä?*
V: *Joo ja sitten kahtelee niitä ja sillee.*
(yksilöhaastattelu)

Poikien puheessa kaikki tytöt eivät näyttäytyneet samanarvoisina, vaan tyttöjä oli ikään kuin ”eri tarkoituksiin”. Yläkoulussa tytöistä alettiinkin muodostaa eräänlaisia seksuaalisia ”paremmuusrankingeja”. Esimerkiksi pitkään kavereina olleiden tyttöjen kanssa olemista määritti keskimääräistä enemmän kavereus kuin sukupuoli tai seksuaalinen vetovoima, he olivat ”vain” kavereita. Epäluonnollisen runsaalla tavalla itseään ehostavia ja meikkaavia tyttöjä, rumaksi määrittyviä tyttöjä sekä lukuisia oletettuja sukupuolisuhteita harrastaneita tyttöjä ei juuri potentiaalisina ihastumisen kohteina mainittu. Tosin osa pojista arveli, että viimeksi mainittujen, ns. ”huoran maineessa” olevien kanssa voisi harrastaa seksiä.

- K: *Voisitteko te olla semmosen tytön kanssa, kuka on hirveesti ollu eri poikien kans?*
- *En.*
- *Ei.*
K: *Ette voi olla seksiä?*
- *Tai kyl sen kans voi olla, mut...*
- *Yhen yön juttu, mutta ei sillai.*
- *Seurustella.*
- *Voi seurustella vähäsen, mutta ei tehä mitään.*
K: *Miten voi seurustella, mutta ei tehdä mitään?*
- *Ei sellasta pitkäaikasta seurusteluu.*
- *Jos joku tyttö on ollu monen jätkän kans, niin porukka ajattelee, että se on sillee huora ja sillee likanen, että sillä on...*
- *Tauteja.*
- *Sillä on tauteja ja sillee. Sen takii.*
(ryhmähaastattelu, 4 poikaa)

Useimmiten epäilyttävä seksuaalinen maine lankesi lähes yksinomaan tyttöjen taakaksi. Tytöille huoran maine saattoi syntyä pienimmistäkin ”rikkeistä”, kuten myötämielisyyden osoittamisesta seksiä tai yhden illan juttuja kohtaan. Pojilla seksikokeilut saattoivat päinvastoin nostaa arvostusta. He pitivät itsestään selvempänä sitä, että pojilla on enemmän kumppaneita. Toisaalta pojat kertoivat, etteivät tyttöihin ja poikiin kohdistetut erilaiset seksuaaliodotukset kuulostaneet reiluilta, mutta eivät osanneet sanoa, mistä nämä oletukset johtuivat. Epäilen, että poikiin kohdistetut odotukset tyttöjä sallivammasta kumppaneiden määrästä on jossain määrin poikien toisiaan kohtaan ylläpitämän kulttuurisen joukkoharhan tulosta. Osa haastateltavista kertoi jopa halveksivansa poikia, jotka vaihtavat kumppania ”kuin sukkiä”.

Puolituttujen ja kiinnostavilta vaikuttavien tyttöjen astuessa näyttämölle tai sen välittömään läheisyyteen vaihdettiin roolivarustusta. Omana itsenä olemisen tärkeyttä painottavasta puhettavasta huolimatta tilanne sai poikien ruumiit ja puhettavan virittymään eri tavalla kuin ennen tyttöjen näyttämölle saapumista. Poikaporukan tyttöjä koskeva keskustelukehys vaihtui kulttuuriseen, usein hyvin sukupuolittuneeseen kehykseen. Siinä pojat kuvittelivat tyttöjen olevan tietynlaisia ja haluavan keskustella tietyistä asioista.

- P5: *Se sitä paitsi yleensä riippuu vähän tytöistä, jos siinä on jotain semmosii tyttöjä mitkä on tuntenut jo vaikka kuinka kauan ja on semmosii niinkun tietää et jos sitä jotain läppää heittää tai jotain et tietää se on vaan läppää. Jos on jotain ketä ei tunne kunnolla niin sit yrittää olla vaan sellanen normaalimpi vähän sillai*
- P4: *Ei se niinkun, jos on niinkun semmosii tyttöi ketkä tuntee hyvin ja semmosii niin ei se sit vaikuta mitenkään*
- P2: *Ei se yhtään vaikuta sit mut sit jos taas on sellasii puol tuttuja niin*
- P4: *Nii, kyl se sit vaikuttaa aika paljon*
- P2: *Kyl se sit siihen ilmapiiiriinkin vähän vaikuttaa*
- T: *Miten te käyttäydyste sit jos siinä on tota puol tuttuja*
- P5: *No vähän yrittää olla niinkun*
- P1: *Kuuntelee ja tarkkailee ehkä sellasta tilannetta, millasii tyyypei noi on ja tämmöstä*
- P5: *Ja ei oikein anna ittestään mittään kuvaa tai on aika hiljaa siin vaan yrittää niinku tavallaan no en mä tiiä, yrittää vaan olla siinä sillai niinku kattoo vähän just mimmosii noi yhet ja sit jos tutustuu niin sit se vähän tietenkä muuttuu aina*
- T: *Tuleeks niissä tilanteissa semmosta niinkun et yrittääks niissä tehdä vaikutuksen jotenkin tyttöön tai niinkun esittää itseään hyvässä valossa tai jotain*
- P4: *Kyl siinä aina jotenkin vähän semmosta niinkun et en mä nyt tiedä,*

vaikutusta tyttöön mut semmottii ettei toi nyt kattois saman tien et toi on tommonen kusipää ja tommonen

P1: Et yrittää antaa hyvän kuvan niinkun jos ettei tulis mittään vaikka kenelläkään mitään sellasta pahaa sanomista tai tämmöstä

(ryhmähaastattelu, 5 poikaa)

Tyttöjen läsnäolon vaikutuksesta rooliaiset hakeutuivat liikkeeseen useimmiten kahdella eri tavalla: joko pyrittiin näyttämään tytön oletetut toiveet huomioon ottavilta, ”kunnollisilta herrasmiehiltä” tai sitten alettiin esittää eläimellisten vaistojen varassa toimivia alfauroksia. Edellinen roolivariaatio oli hyvin laskelmoiva ja harkittu, kulttuuriseen tyttötietämykseen perustuva. Jälkimmäisessä erottautumiskamppailussa näytti olevan kysymys spontaaniluonteisemmista, fyysis-maskuliinisista voimainkoettelemuksista, joiden tarkoituksena oli kilvoitella jonkinasteisesta ryhmän johtajuudesta. Seuraavaassa esimerkki edellisten roolivariaatioiden sekoittumisesta.

K: Millä keinoilla te yrititte tehdä vaikutusta?

- Ryhti, ihan siitä lähtien.

- Just jotain tommosia pikku seikkoja vähintään.

- Niin aina, kun niin, jos oli just joku tämmönen, mihin niin kun oli kiinnostunu, niin sen välttämättä ei seurassa, vaan jo pelkästään samassa tilassa. Niin kun kaukaa kun näkee, niin sitten vähän ryhti nousee ja askel käy vähän vakavammaksi ja ei oo niin kun... Ehkä se pikkupoika yritetään savustaa ulos siinä kohtaa.

(ryhmähaastattelu, 3 poikaa)

Heteroseksuaalinen käyttäytyminen oli pojille varsin *luonnollistunut* normi, josta käsin sukupuolisia esityksiä eli *performansseja*⁹ arvioitiin. Sukupuoliset performanssit olivat hyvin binaarisia ja varsin joustamattomia, jaottelu nais- ja miestapaisen käyttäytymisen välillä tiedostettiin ja rajanylityksistä tuomittiin. Poikien käsitys maskuliinisuudesta perustui ajatukselle, että miesten tulee torjua lähes kaikki mikä on feminiiniä (vrt. Slesarensky-Poe & Garcia 2009, 205). Toisten poikien käytöksessä, puhetoissa tai pukeutumisessa havaittavat naistapaiset piirteet tulkittiin usein homoseksuaalisuudeksi.

K: Mut jos on oikeen tosi hyvä kaveri? Mitäs siinä sit sanotaan?

- Ei se mee silleen. Tytöt voi ehkä sanoa toiselle tytölle et sä oot tosi mukava.

⁹ ks. performansseista Butler 2006

- *Niin, heippa kulta, moikka rakas.*
 - *Niin.*
 - *Niin, vastaa puhelimeen.*
 - *Pus pus.*
 - *Niin.*
 - K: *Onko se kielletty pojilta jotenkin?*
 - *Joo.*
 - *On.*
 - *No ei, ei se oo kielletty, mut ei se niinku oo jätkämäistä.*
 - *Ei se oo kielletty, mut se on väärin.*
 - K: *Mikäs on semmonen oikee tapa tervehtiä?*
 - *Öö, moro.*
 - *Niin.*
 - *Ei ees koske toiseen.*
 - K: *Tai jos halua sanoa että sä oot tosi hyvä kaveri, tai hyvä jätkä, niin miten se tehdään?*
 - *No kännissä.*
 - *Hieno mies.*
 - *Hyvä jätkä.*
- (ryhmähaastattelu, 5 poikaa)*

Sukupuolella on suuri merkitys poikien identiteetille. Sukupuolinen tekeminen näyttää korostuvan erityisen voimallisesti kulttuurisissa itseilmaisutavoissa. Poikien ajattelussa seksuaalisuus ja sukupuoli näyttäytyivät ikään kuin samana; pelkästään ulkoisen habituksen perusteella pystyttiin päättelemään tuntemattoman ihmisen seksuaalinen suuntautuminen sekä sukupuoli. Jos esimerkiksi mieheksi tunnistettu ihminen esiintyy sukupuolelleen epäkonventionaalisella tavalla, on hän tavallaan tehnyt itsestään naisen tai vähintäänkin naismaisen, koska hän on rikkonut sukupuolen ja seksuaalisuuden heteronormatiivista järjestystä. Jäykkiin sukupuolirooleihin rajoittuvassa maailmassa, on naismaisesti käyttäytyvän miehen siten vaikea saavuttaa täysivaltaisen maskuliinisuuden legitimitettä. Seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta yhteisö leimaa hänet homoksi tai vähintäänkin homomaiseksi.

- V: *Siis mä tajuun tiiätsä semmosii homoja, jotka on tiiätsä niin podannu ittensä tiiätsä hyvin kuntoon, mut sit ne itkee liian helposti. Mä en vaan tajuu sitä sillee.*
- K: *Eikö lihakset ja itkeminen sovi yhteen?*
- *Siis kyl ne sopii, mut jos niin kun itkee...*
- *Homo käpertyy liian.*
- *Niin, jos tiiätksä... Okei, homoilla on hyvä muotimaku ja tollee tiiätsä,*

*mut siis kaikki homothan menee johonkin sisustusohjelmiin, muotiohjelmiin. Tommosiin siis, ne on vaan sillai different, tai sillai.
(ryhmähaastattelu, 3 poikaa)*

Homottelupuhetta käytettiin poikien keskuudessa yleisenä ”vittuilun” tai ”haukkumisen” ilmauksena (ks. myös Lehtonen 2003). Yleensä tällä ei haluttu tarkoittaa sitä, että homottelun kohteena oleva ihminen olisi oikeasti homo. Pilkan ei varsinaisesti ajateltu kohdistuvan henkilöön itseensä, vaan henkilön kantamaan homorooliin. Homous nähtiin ihmisen päälle puettuna viittana, eräänlaisen panssarina jota voitiin piikitellä, koska iskut eivät oikeasti osuneet tai sattuneet. Homovitsailu saattoi kuitenkin menettää teräänsä, jos ihminen paljastui oikeasti homoksi. Vitsailu toimi niin kauan kun kaikilla vitsailuun osallistuvilla oli samalla tavoin muodostettu käsitys rituaalin merkityksestä. Itseen kohdistuvan homopilkan kieltäminen vain vahvisti sääntöä heteroseksuaalisesta hegemoniasta. Homoroolia pilkatessa ei siis koettu tehtävän mitään väärää, koska sen ei ajateltu kohdistun tavallaan kehenkään.

*K: Vittuilisitteko te samalla lailla?
- Ai, jos olisi oikeesti homo?
K: Niin.
- Juu ei.
- No, sitte me sanottais vaikka, että vitun kusipää, eikä vitun homo.
- Ei tosiaan.
K: Miksi sit semmoselle ei vittuultaisi?
- Ei kehtaa.
K: Niin, käytättekö et ikinä, että vitun hetero?
- Ei.
- Koska jos mä sanosin jollekin, että vitun hetero, niin sitte ne sais semmosen käsityksen, että mä olisin vitun homo.
(ryhmähaastattelu, 5 poikaa)*

”Homomaisuudelle” irvailu ei tietenkään tarkoita, etteikö se voisi satuttaa jotakuta tai että se pitäisi hyväksyä. Jotta tällaiseen käytökseen voitaisiin syvemmin pureutua, on tärkeää ymmärtää ”homottelun” tilannekohtainen ja paikallinen merkitys eri poikaryhmille. Homottelupuhe on eritasoista ja eri tavalla suunnattua. Joskus se voi olla pelkästään tietyn kaveriporukan sisällä tapahtuvaa ja ryhmän itsensä ”hyväksymää”, mutta se voi myös suuntautua tiettyyn tai tiettyihin ihmisiin. Jälkimmäisellä käytännöllä on luultavimmin toiseuttavampi ja satuttavampi vaikutus ihmiseen. Molemmat homottelun muodot ovat julkisia eronteko- ja performointikeinoja, joilla tuotetaan normia

oikeanlaisesta miehisydestä, vastakohtanaan homo -ja naistapainen käyttäytyminen (ks. myös. Hyde ym. 2008).

Omakohtaisista homoseksuaalisista tunteista tai mieltymyksistä ei haastatteluissa juuri puhuttu. Toki pojilla saattoi olla esimerkiksi homoseksuaalisia ihastumisen tunteita, mutta ne eivät tulleet haastatteluissa ilmi. En myöskään kokenut korrektiksi tiedustella haastateltavilta seksuaalisesta suuntautumisesta suoraan. Tarjosin heille pikemminkin epäsuoria avautumisen mahdollisuuksia, joissa he saattoivat itse ratkaista mitä itsestään kertovat. Ainostaan yksi poika toi yksilöhaastattelun loppupuolella ilmi, että häntä kiinnostivat myös pojat.

Yleisesti ottaen lesbosuhteisiin suhtauduttiin paljon myönteisemmin kuin poikien välisiin romanttisiin suhteisiin, vaikkei edellisiäkään aina ymmärretty. Osa valtaväestön pojista sekä varsinkin monet maahanmuuttotoustaustaiset pojat suhtautuivat miestenväliseen homoseksuaalisuuteen hyvin kielteisesti. He eivät juuri halunneet edes ymmärtää tai käydä minkäänlaista keskustelua homoseksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Tulkitsin tätä asennepuhetta siten, että homoseksuaalisuuden esiin ottaminen kaveriporukassa millään muulla tavoin kuin pilkan kohteena, tai puhuminen homoseksuaalisuudesta jotenkin ymmärrystä osoittavalla tavalla, olisi saattanut olla merkki muille omista homoseksuaalisista taipumuksista. Homoseksuaalisuutta sivuavien puheenaiheiden aggressiivisella torjunnalla pyrittiin siis pönkittämään tarinaa omasta heteroseksuaalista suuntautumista.

K: Mitä, kun te kuulette puhuttavan homoista, niin miten te suhtaudutte siihen?

- Se on ällöttävää.

K: Onko se ällöttävää?

- Siis ällöttävää.

- Ei jaksaa kuunnella enää semmottii sit. Vaihdetaan puheenaihetta kokoajan nopeesti.

(parihaastattelu)

Siitä huolimatta, että omaa heteroseksuaalista identifioitumista korostettiin, tuntui osa pojista olevan varsin aidosti hämmentyneitä siitä, miten kaksi miestä voi olla yhdessä ja pitää toisistaan. He kertoivat kaipaavansa selityksiä hypoteettisessa tilanteessa, jossa kaveri mahdollisesti paljastuisi homoseksuaaliksi.

K: Mitä jos sun paras kaveri olisi vaikka homoseksuaali, tai se paljastuisi myöhemmin, ett se on homoseksuaali?

V: En mä tiää. En mä tiää, mitä sanois.

- K: *Voisitko sä olla sen kaveri vielä?*
V: *Kyl mä varmaan voisin, jos se selittäis.*
K: *Miten jos on lesboja, niin onko se eri asia vai sama asia?*
V: *Se on varmaan, en mä tiiä. Kyl se on varmaan sama asia.*
K: *Mut, ett homoja sä et oikein hyväksy?*
V: *En.*
K: *Kun teillä on puhuttu niistä homoista, niin miten sä oot suhtautunut niihin tunteihin?*
V: *Ihan normaalisti. Siis kyl mä haluun tietää, että millasta ne on. Sillee, että mitä ne tuntee toisia kohtaan ja sillee.*
k: *Ai ne homot?*
V: *Joo.*
K: *Miksi sä haluat tietää sellasta, jos sä niin kun et pidä niistä?*
V: *Siis mä haluun tietää, että mitä ne tekee sit yhes. Musta se on ihan turhaa kaks jätkää.*
(yksilöhaastattelu)

Suurimmalle osalle pojista suhde homoseksuaalisuuteen oli eräänlaista ”tapasuvaitsevaisuutta”. Poikien homoseksuaalisuusasenteissa tapasuvaitsevaisuus näyttäytyy passiivisena olemisena. Omat puhetavat myötäilevät koulussa opetettuja korrekkeja puhetapoja ihmisten samanarvoisuudesta, mutta näiden ihmisten aseman parantamisen puolesta ei aktiivisesti toimita eikä vallitsevia seksuaalijärjestyksiä oma-aloitteisesti kritisoida. Kaikilla on näennäinen vapaus olla seksuaaliselta suuntautumiseltaan mitä haluaa, kunhan ei tee siitä liian julkista eikä varsinkaan tule liian lähelle omaa reviiiriä.

- T: *Ja niinkun muutenkin kyl nekin ihan ihmisii normaaleja on, siinä ihan normaaleja muuten mut. Niinkun siis vaan, en mä tiiä, ei niistä niinkun sillein mitään pahaa, jokainen tykkää siit kenestä tykkää ja mist tykkää et ei se sitä ihmisenä mitenkään siihen asiaan vaikuta*
T: *Onks erityisesti joku niinkun paikka, missä.. niin sano vaan*
P3: *Nii et kyl mua ainakin vähän haittais jos oma isä olis niinkun tota niinkun sit jälkeenpäin suuntautunut homo*
P1: *Mut eiks se sit oo vähän eri juttu kuitenkin*
P5: *Niin. Mut jos nyt puhutaan et jos jossain kaveriporukassa tai jossain niinkun muuten tuntee ihmisen ketä on homo niin ei niissä oo mun mielestä niinkun sillain mitään eroo niinkun heteroihin tai mitenkään muutenkaan. Et ihan normaaleja ihmisiiä samalla tavalla niitten kanssa voi jutella ja olla kaveri. Tietenkin jos toinen kaveri alkaa vähän niinkun ahdistelemaan tai jotain muuta tommosta nii sit se ei oo okein jos tietää et toinen on hetero niin ei se oo sit oikein*
(ryhmähaastattelu, 5 poikaa)

Suurin piirtein noin viidesosa pojista suhtautui homoseksuaalisuuteen varsin myönteisesti. Nämä olivat yleensä poikia, jotka tunsivat jonkin homoseksuaalin ihmisen, tai olivat jollain tavalla tekemisissä homoseksuaalin ihmisen kanssa. Nämä pojat suhtautuivat homoseksuaaliin ihmisiin ensisijaisesti ihmisinä ja yksilöinä, ei seksuaalisen suuntautumisen kautta. Toki näidenkin poikien ajattelun lähtökohtia leimaa ihmisiä koskeva automaattinen hetero-olettamus: tuttavan ”paljastuminen” homoseksuaaliksi yllätti poikia, koska käyttäytymisessä mikään ei viitannut homoseksuaalisuuteen. Tuttavan käyttäytyminen oli siis ollut ”heteromaista”. Näillä homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautuvilla pojilla oli siis yleensä jokin positiivinen omakohtainen arkikokemus homoseksuaalin ihmisen kanssa toimimisesta, tai sitten heidän kaveripiirissään seksuaalisuuteen suhtauduttiin tavalla, jossa seksuaalinen suuntautuminen ei ole se merkittävä erontekijä.

K: Ajatteletko sä samalla tavalla, vai miten sä?

V: No, mun mielestä se on ihan normaalia, että tunnen itekin yhen homon. Niin se on siis ihan hauska tyyppi ja sillee, että en mä sitä oo sitä miettiny. En mä ees aluksi tajunnu, niin kun jos mä en olis tienny, että se on, niin en mä olis sitä sillee mitenkään. En mä oo leimannu ees sitä, että kun jotkut tahtoo leimaa niitä vähä, mut mun mielestä se on ihan hyvä tyyppi ja sillee. Että sen kans on ihan hauskaa olla, en mä sitä sillee erityisemmin pelkää, että se koettaa tehdä jotain. Vaan mä voin olla ihan rennosti senki seurassa.

(yksilöhaastattelu)

Yhteistä poikien homoseksuaalisuus-käsityksille näyttää kuitenkin olevan se, että homoseksuaalisuus nähdään jollakin tavalla ”toiseutena”. Toiseuttavan ajattelun ydin on, ettei se tunnista tai tunnusta yhteisiä piirteitä tai ominaisuuksia (Löytty 2005, 9). Seksuaalinen suuntautuminen on suurimmalle osalle pojista joko-tai -asia: joko pidetään tytöistä, jolloin ollaan heteroita tai sitten pidetään samasta sukupuolesta, jolloin ollaan homoseksuaaleja. Toki biseksuaalinen välimuoto tiedetään, mutta poikien on vaikea ajatella seksuaalista suuntautumista tai seksuaalisia mieltymyksiä tilanteisesti muuttuvina ja häilyvinä. Sukupuoli ja seksuaalisuus halutaan ymmärtää tarkkarajaisina ja selkeinä.

Otteita näyttämön käsikirjoituksesta

Edelliset luvut olivat suurimmaksi osaksi sellaista kuvausta, jossa pojat pohtivat seksuaalisuutta hyvin harvakseltaan suhteessa koulun seksuaaliopetukseen. Ne ovat poikien ajatuksia ja näkemyksiä seksuaalisuudesta ilman, että he ilmaisisivat voimakasta tarvetta

puhua niistä juuri koulun seksuaaliopetustunneilla. Seksuaalisen roolinoton kuvauksella olen pyrkinyt avaamaan koulun seksuaaliopetuksen taustalla vaikuttavien seksuaalisten ympäristöjen vaikutusta seksuaaliopetukseen. Seuraavaksi siirryn tutkimuksen varsinaiselle päänäyttämölle, eli koulun luokkahuoneeseen.

Luokassa esiintyviin erilaisiin rooliodotuksiin sisältyy oletus näyttämön tapahtumien juonta ohjaavasta käsikirjoituksesta. Käsikirjoitukseen ja siten oppilaiden toisiinsa kohdistamiin rooliodotuksiin vaikuttavat oppiaineen opetussuunnitelmaan kirjatut viralliset normit sekä itse oppiaineen luonne. Seksuaalisuudesta keskusteleminen on varsin eriluonteista kuin matematiikan kertotaulujen opetteleminen. Käsikirjoitukseen kuuluu myös sisäänrakennettuna ajatus opettajien ja oppilaiden erilaisista rooliasemista. Oppilailla ja opettajilla on varsin eriateinen mahdollisuus vaikuttaa käsikirjoituksen kulkuun. Rooliasemansa suoman legitimitetin nojalla opettaja voi vaikuttaa virallisen (opetussuunnitelmassa olevan) käsikirjoituksen soveltamistapaan, mutta oppilailla tätä mahdollisuutta ei automaattisesti ole. Oppilaiden näkökulmasta seksuaaliopetustunnin mielekkyys riippuu siitä, miten tunnilla käsikirjoitusta sovelletaan ja miten otetaan näyttämöllä toimivien oppilaiden ja opettajan väliset rooliodotukset huomioon.

Tässä luvussa keskityn kuvaamaan poikien eksplisiittisesti ilmaisemia kokemuksia seksuaaliopetuksesta. Tekstissä käyttämäni lainaukset edustavat (niitä) hegemonisimpia ilmaisutapoja, joita pojat ovat seksuaaliopetuksesta esittäneet. Pyrin myös peilaamaan poikien seksuaalista käsityspuhetta seksuaaliopetukseen eli esittämään näkemyksiäni siitä, miksi joistakin asioista ei koulussa mielellään puhuta, vaikka ne poikia askarruttaisivatkin.

Häpeä ja seksuaalisen maineen suojele

- K: *Niin, siitä kouluopetuksesta sitten enemmän, niin mitä sä oot mieltä ylipäätään teidän seksuaaliopetuksesta koulussa?*
- V: *Ehkä sitä on aika vähän. Se olis ehkä toimivampaa sillee, jos oppilaat pystyis keskustelemaan siitä sillai. Mut se on sillee, että eipähän siin meiän äänet terveystiedon ryhmäs toimi sillä tavalla, ei kukaan uskalla siellä liittyä siihen keskusteluun. Eli porukan edessä, että se menee lähinnä semmoseksi, että opettaja luennoi sieltä edestä.*
- K: *Joo, miksi luulet, että siellä ei sit uskalla keskustella?*
- V: *Ehkä se on vähän sillee, jos ei oo juteltu aikasemmin siitä kenenkään kans, niin se on vähän sillee tabu.*
- (yksilöhaastattelu)*

Seksuaalinen roolinotto sekä goffmanilainen ajatus kasvojen säilyttämisestä näyttäytyvät hyvin voimakkaina poikien seksuaaliopetusta koskevissa puheenvuoroissa. Muilla elämän näyttämöillä hankittuja ja annettuja rooliasemia kuljetetaan mukana, ne myötävaikuttavat siihen, miten ja mistä asioista seksuaaliopetustunneilla voi kysyä ja millä tavalla erilaisiin ärsykeisiin kannattaa reagoida. Juuri kykenemättömyys riisua tai horjuttaa muilla näyttämöillä muodostuneita rooliasemia voimistaa seksuaaliopetukseen liittyvää kiusaantuneisuuden ilmapiiriä. Voidaankin kysyä, miten luokkahuoneessa on mahdollista puhua seksuaalisuuden monista ulottuvuuksista kaikkia oppilaita sensitiivisellä tavalla huomioiden, kun yksi läsnäolijoista kantaa huoran mainetta, toisella on sukupuolitauti ja kolmatta haukutaan homoksi?

On selvää, että erilaisten rooli-odotusten yhteensopimattomuus aiheuttaa pojille paineita. Seksuaaliopetustunneilla pojat kohtaavat tilanteita, joissa pitää samanaikaisesti omaksua hyvän koululaisen rooli, tehdä kenties vaikutus luokassa istuvaan ihastukseen ja esittää uskottavaa kavereiden ja muiden luokkalaisten silmissä. Tällöin saattaa oman maineen suojelun kannalta olla parempi, että sulkee itseä henkilökohtaisesti askarruttavat asiat muilta, kuten seuraavassa:

- K: Mitkä on sun mielestä semmosia asioita, mitkä tunnin jälkeen paremmin kysyis?*
- V: Semmoset yksityiset asiat. Ne, mitä sä et haluu levittää koko luokalle esim., jos sä kysyt opettajalta jotain.*
- K: Pystytkö antamaan jotain esimerkkiä vaikka?*
- V: No, just vaikka siitä, että koska kannattais tehdä se ensimmäisen kerran esim., niin sitä ei ehkä kannata koko luokan kuullen kysyä. Että siinä saattaa tulla vähä sitä naljailuu siitä, että opettajalta mielummin tunnin jälkeen kysyy sen. Kun että kuuntelee sit sitä koko luokan vittuiluu loppu päivän ja loppuviikon vaik.
(yksilöhaastattelu)*

Toisaalta myös sosiaalisten roolien määrittämättömyys ja kaveriporukoiden muodostamisprosessiin liittyvät tunnustelut saattavat luoda erityistä lisäjännitettä seksuaaliopetukseen, mikäli se aloitetaan heti seitsemännen luokan alussa.

- V: Niin seiskalla, kun meilläkin oli seiskan alussa, kaikki tulee eri kouluista, kukkaa ei tunne toisiaan. Sillon se tuntuu ainakin nololta, että jos opettajat ruppee vielä kysymään siitä. Sillee tuntemattomii.*
- K: Pitäisikö jo seiskall keskustella, vai?*
- V: Ei, se vois vaihtaa sillai, että terveystieto alkais kasilla eikä seiskalla*

ja sit loppuis ysillä. Nyt se loppuu kasin alussa, niin se on heti seiskan alussa. Ja sillon ainakin se, kun moni luokka yhistyy, tulee erilaisia ihmisiä, niin se on sillee. Ei oikeestaan tunne kettää.

(yksilöhaastattelu)

Seksuaaliopetustunti ei tarkoita oppilaille pelkästään opetussuunnitelmassa määriteltävien seksuaalisuuteen liittyvien tietojen ja taitojen neutraalia oppimista ja omaksumista. Seksuaaliopetustunti on myös oppilaiden seksuaaliseen julkisuuskuvaan ja sitä kautta minäkuvaan vaikuttava sosiaalinen tilanne: seksuaaliopetuksen informaaliin luonteeseen kuuluu, että kanssaoppilaiden puheenvuoroja, ilmeitä, eleitä ja reagoitintapoja peilataan suhteessa opettajan esittämiin kysymyksiin sekä muiden oppilaiden vastauksiin, ja samalla tätä koko vuorovaikutusprosessia merkityksellistetään ja tulkitaan eri tavoin. Esimerkiksi tyttöjen tunneilla esittämiä reaktioita tulkitsemalla tapahtuva piilo-oppiminen näyttää olevan pojille hyvin merkittävä tiedonlähde, koska tavat reagoida asioihin voivat paljastaa sen mistä tytöt pitävät tai eivät pidä.

- K: *Että opetettaisi pelkästään pojille, tytöt olisi jossain muualla?*
- *Ei, mun mielestä se on hyvä juttu, että on tytöt ja pojat sekasin.*
- *Koska sit siinä voi niin kun nähä tyttöjen reaktiot ja kaikki.*
- *Niin, miten tytöt reagoi.*
K: *Okei, mikä siinä on siistiä?*
- *Ei siinä oo mikään siistiä, siinä vaan niin kun näkee, että on sillai.*
K: *Oppiiko siinä myös jotain tytöistä?*
- *Joo, tietää mistä ne tykkää ja mistä ei.*
K: *Niin, mistä sen voi muuten tietää, mistä tytöt tykkää?*
- *Jos tulee joku kohta, ne sanoo hyiii. Eikö se kerro aika paljon.*
- *Niin. Kaikki huutaa hyi ja sit jotkut huutaa, hihittävät sillee. Aha, tää tykkää tästä.*

(poikaryhmä, 3 poikaa)

Luokahuoneessa tapahtuvilla informaaleilla käytännöillä voi siis olla jopa merkittävämpi vaikutus poikien seksuaaliseen itsetuntoon kuin tunneilla käsiteltävillä varsinaisilla substanssiasioilla. Oppilaiden esittämien kysymysten ja vastausten perusteella tehdään pitkällekin meneviä päätelmiä oppilaan seksuaalisuudesta ja seksuaalisesta maineesta. Jatkuvan sosiaalisen tarkkailun vuoksi oppilaat pyrkivät antamaan itsestään aina tietynlaisia, joko harhaanjohtavia tai todentuntuksia, vaikutelmia toisten oppilaiden sekä opettajan silmissä. Symbolisen roolipelin hienouksia taitava oppilas voi tahtoessaan yrittää johdattaa muita oppilaita ja opettajaa jopa tietoisesti harhaan.

”Mut sit toisaalta se (kondomin käytön opettaminen) oli melkein kaikille noloo, koska siis en mä... Siis kaikki ajatteli kaikista, että kukaan ei oo tehny vielä tällai. Että miks mennä vielä tähän asiaan, jos kerran kukaan ei oo tehny tätä. Mut sit taas oli sellasiikin, ketkä erottu ihan selvästi joukosta, että ketkä meinas, ketkä oli viittaamas, mut ei viitannu. Että se näky heistä selvästi, koska kaikki katto kaikkia, että viittaako ne vai ei.”
(yksilöhaastattelu)

Muiden ”harhaanjohtaminen” oppitunneilla tuli esiin myös joidenkin poikien tytöistä tekemissä tulkinnoissa, vaikkakin tyttöjen reaktiot otettiin joskus ”totuutena” sellaiseenaan. Yksi poikaryhmä valitti, ettei opettaja voi ottaa heidän kysymyksiään tunneilla vakavasti, koska muut oppilaat – yleensä tytöt – alkavat nauraa heidän ajatuksilleen. Pojat haluaisivat tietää enemmän tyttöjen näkemyksistä ja suhtautumisesta seksiin, mutta tytöt torjuivat nämä yritykset nauramalla, kuittaamalla ne jotenkin lapsellisiksi tai ”tekeytymällä” ylikorrekteiksi. Pojat arvelivat tyttöjen vain esittävän, koska tunnin ulkopuolella tyttöjen kerrottiin puhuvan ihan eri tavalla. Keskustelukutsun väistely tulkittiin poikaporukassa tyttöjen keinoksi suojella omaa seksuaalista mainettaan muilta tytöiltä.

- Oletteko te voineet kysyä siellä tunneilla ihan mitä vaan?
- Ei.
- No ei, kun sit jos me kysytään, niin sit käy nauraan tai jotain. Ku luulee sen pervoks tai jotain. Jos me haluttais tietää enemmän, niin jos ne luulee jotain.
- K: Ketkä alkaa nauramaan?
- Tytöt.
- Tytöt tai... No niin, tytöt. Ei pojilla oo mitään välii.
- ...
- K: Onko tytöt ja pojat samoista asioista kiinnostunut siellä tunneilla?
- Ei tyttöi yleensä kauheesti kiinnostakaan mitään.
- Kyl niitä kiinnostaa, mut ei ne näytä sillee.
- Niin.
- Sisäisesti niitä kiinnostaa aika paljonkin.
- K: Mistä te tiedätte, että niitä kiinnostaa?
- No, kyl ainakin näyttää sitä, että kiinnostaa.
- On koettu sellasii juttui.
- K: Puhuuko ne semmosia juttuja, vai?
- No, ei ne ehkä puhu.
- Kyl ne ainakin puhuu vapaa-ajal.
- Joskus niin kun siel luokassa, niin ne näyttää ihan erilaisilta, kun vapaa-ajalla. Vapaa-ajalla ne on ihan erilaisii.
- Ne on ihan erilaisii vapaa-ajal.

- K: *Luokassa käyttäytyy eri tavoin?*
- *Joo.*
- *Joo.*
- *Luokas ne niin kun välttelee poikii, että ne ei halua mitään. Mut sit vapaa-ajalla ne on ihan erilaisii.*
- *Tai ne ei halua, että ainakaan toiset tytöt luulee, että ne on niin kun huorii.*
- *Niin.*
(*poikaryhmä, 5 poikaa*)

Jos oli seksuaalisen maineen vaaliminen tärkeää tytöille, tuntui se sitä olevan myös pojille – tosin usein käänteisesti. Poikien seksuaalinen tietämättömyys tai epätäydellisyys sai usein merkityksen suhteessa tyttöihin. Poikien esimerkiksi penistä koskevat pohdinnat eivät liittyneet suoranaisesti sen kokoon vaan peniksen toimivuuteen tositilanteissa ja varsinkin ”eka kerralla”. Omaan penikseen oltiin tyytyväisiä, jos se kelpasi tytöillekin. Peniksellä piti siis pystyä tuottamaan nautintoa niin itselle kuin kumppanillekin. Toisaalta varsinkin pojat, joilla ei ollut seksikokemuksia arvelivat, että juuri koko on ratkaisevan tärkeä tekijä nautinnon tuottamisessa. Seksikokemusten vähyyden vuoksi ei pojilla kuitenkaan ollut omasta seksuaalikäyttämisestään saatua palautetta. Seksuaalisten kokemusten mukanaan tuoma positiivinen palaute näytti olevan poikien itsetuntoon merkittävällä tavalla vaikuttava tekijä, koska se jopa sai oman peniksenkin näyttämään suuremmalta.

Poikien huoli seksuaalisesta maineestaan suhteessa tyttöihin näyttäytyi muissakin tilanteissa. Esimerkiksi kondomin asettaminen puupalikalle luokan edessä tyttöjen läsnä ollessa asemoi pojat hyvin kiusalliseen tilanteeseen, jonka johdosta muut oppilaat – varsinkin tytöt – saattoivat tehdä päätelmiä koekaniiniin seksuaalisesta kyvykkyydestä tai kyvyttömyydestä. Vaikka kondomin käytön harjoittelu ”käytännönläheisesti” koettiin tärkeäksi, tuntui samalla oppitunnilla toteutettu tehtävä varsin hämmentävältä ja joidenkin poikien mielestä jopa nöyryyttävältä.

- K: *Mikä siinä ei tuntunut (kondomin laitossa) mukavalta?*
V: *Ehkä se, että siellä oli myös tyttöjä, niin sit se ahdisti tosi paljon.*
K: *Ai jaa. Millä tavalla se?*
V: *No siis, ahdisti ehkä siinä mielessä, että jos vaikka osaa laittaa sen tosi hyvin, niin sit tulee se käsitys, että sä oot, siis tytöille tulee, ainakin meiän luokan tytöille tuli heti se käsitys, että sä oot ollu sängyssä jonkun kaa heti. Mut että jos ei osannu, jos ei tienny ees, mikä se on tai miten laitetaan se, niin sit tuli se käsitys, että ei toi ikinä pärjäis mun kaa sängyssä, tai jotain*
(*yksilöhaastattelu*)

Tyttöjen läsnäolo opetustunneilla, joilla käsiteltiin esimerkiksi kehon anatomiaa, tuntui joistakin pojista kiusalliselta ja omaa mainetta kurittavalta. Toisin kuin ehkä yleisemmällä tasolla liikkuvassa keho- ja kauneusideaali -opetuksessa, paikantuu kehon fyysisten osien ja toimintojen läpikäyminen opetuksessa erityisellä tavalla henkilökohtaisen kokemuksen ja oman lihallisen ruumiin alueelle. Edellisen tyypissä keskusteluissa haluttiin kuulla myös tyttöjen ajatuksia, mutta jälkimmäisessä tematiikassa moni pojista toivoi muutamia sellaisia oppitunteja, joissa poikien ja tyttöjen anatomiasta sekä kondomin käytöstä voisi puhua vain poikien kesken (ks. myös. Strange ym. 2003).

- V: *Kyllä. Tai voisihan siellä yheksi tai kaheksi tunniksi ottaa tytöt ja pojat erilleen.*
- K: *Minkä takii ne pitäisi ottaa erilleen?*
- V: *Pojat haluaisi ehkä vähän eri näkökulmasta kuulla siitä, kun tytöt. Mutta paha mennä sanomaan tyttöjen puolesta.*
- K: *Mistä asiasta sä sitten haluat kuulla?*
- V: *Nyt kun on kaikki ollu naisopettajia, niin vaikka jonkun miehen näkökulmasta, että miten se ite kokee sen asian.*
- K: *Niin kun seksi vai minkä?*
- V: *Vaikka siis seksiä, että minkä ikäsenä ja vastaavasti. Että suunnilleen minkä ikäsenä ite on ollu valmis, mutta ei sillee, että sen ikäsenä sun pittää olla valmis just siihen.*
- (yksilöhaastattelu)*

Kasvojen säilyttämisen pyhydestä johtuen oppitunneilla vastataan yleensä vain sen tyyliisiin kysymyksiin, joissa vaara itsensä paljastamisesta on mahdollisimman pieni. Hyvin henkilökohtaisia, kuten oman kehon normaaliutta koskevia, kysymyksiä ei juuri kehdata esittää, koska riski itsensä stigmatisoitumisesta olisi liian suuri. Seuraava sitaatti kuvastaa hyvin sitä, minkä vuoksi Väestöliiton Kysy asiantuntijalta -palstalla esitetyt kysymykset koskettavat lähes 90 prosenttisesti kehon henkilökohtaista anatomiaa.

- K: *Miten semmonen joku henkilökohtanen asia, mitä haluaisi tietää, niin voiko sitä kysyä?*
- V: *Ei ehkä tunnilla uskaltaisi kysyä jotain henkilökohtasta asiaa, mutta kyl mä ainakin viittisin mennä jonnekin terkalle kysymään, että jostain henkilökohtasesta asiasta. Tai sitten soittaa johonkin poikien puhelimeen, jos oikeesti pitäis tietää.*
- K: *Onko ne ne mieluisimmat välineet sulle?*
- V: *Joo, se on niin kun, toi poikien puhelin on just hyvä, koska sillee se on*

vaan ittellään se, että ei tarvi, jotenkin se on niin nimetöntä, että sun ei tarvi oikeesti tavata jotain ja jutella siitä ja kattoo sen ilmeitä.

K: Aivan, ootko sä ite soittanut joskus sinne poikien puhelimeen?

V: En, mutta mun mielestä se kuulostaa parhaalta vaihtoehdolta tollaseen henkilökohtaseen asiaan. Tai sit just jossain kyselypalstoilla netissä, sinne viittii kirjottaa jotain henkilökohtasempaa.

(yksilöhaastattelu)

Monet pojat suhtautuivat epäilevästi sellaisiin opetusmenetelmiin, joissa oma seksuaalinen tietämättömyys, ”epänormaalius” tai kokemattomuus voisi paljastua muille (ks. myös Measor 2004; Newby ym. 2012, 247). Asioita saatettiin hautoa omassa päässä pitkään samalla kuitenkin toivoen, että joku muu tunneilla olevista oppilaista miettisi samaa kysymystä kuin itse ja uskaltaisi myös esittää sen. Joskus pojille riitti pelkästään se, että luokassa oli pari tyyppiä, jotka tohtivat kysyä tai keskustella asioista. Opettajan ja muiden oppilaiden käymä keskustelu tunneilla toimi monille pojille oman seksuaalielämän peilauspintana, jonka virittämänä haetaan lisätietoa internetistä tai terveydenhoitajan vastaanotolta. Tunneilla välteltiin erityisesti sellaista asioiden esittämistä, joka voitaisiin muiden oppilaiden toimesta tulkita suoranaiseksi ”neuvon” kysymiseksi (ks. myös. Chambers ym. 2004).

Oppilaiden passiivisuutta oppitunneilla ei pidä automaattisesti tulkita siten, etteikö opetus tai käsiteltävä asia kiinnostaisi. Näyttämön tausta-alueelle vetäytymällä, muita seuraamalla ja kuuntelemalla voi myös oppia jotain omasta ja muiden seksuaalisuudesta. Passiivisuus oppitunneilla voi olla tietoinen roolinotto, eli keino välttää näyttämöllä koettua häpeää. Luulen kuitenkin, että moni poika haluaisi osallistua keskusteluun seksuaalisuudesta mainittua enemmän. He eivät ole kuitenkaan kyenneet voittamaan aihepiirin julkiseen käsittelyyn liittyvää kiusaantuneisuuden tunnetta.

K: Mitä mieltä oot noista opetusmenetelmistä, mitä teillä on käytetty? Onko teillä käytetty esimerkiksi videoita?

V: Ei meillä oo käytetty videoita vielä ainakaan, mutta sitten meillä on vaan ollu sillee, ett tunnilla on luettu kirjasta ja sitten opettaja on selittänyt niitä asioita ja pistänyt johonkin kalvolle. Ja sit näyttänyt ja on pitänyt siitä opetusta.

K: Okei, onko se hyvä tapa ollu opettaa, vai?

V: On, koska siinä voi vaan kuunnella ja sillee niin kun, jos kiinnostaa tai tarvii tietää jotain, niin sitte voi kuunnella tai lukee kirjasta sitten.

(yksilöhaastattelu)

Riskipainotteinen ja ”koulumainen” opetus mahdollistaa kasvojen säilyttämisen

Kansainvälisissä tutkimuksissa on koulun seksuaaliopetuksen todettu painottuvan seksuaalisuuden riskeistä ja negatiivisista seurauksista varoittamiseen (ks. esim. Allen 2005; 2006). Tämä tutkimus näyttää tukevan aiempien tutkimusten havaintoa opetuksen suojelevuudesta. Poikien kertoman perusteella koulun seksuaaliopetuksen sisältöjä määrittävä käsikirjoitus painottuu sukupuolitautilien ja toivottomien raskauksien ehkäisyn käsittelyyn sekä murrosiän biologisista muutoksista kertomiseen. Varsinkin erilaisia ehkäisymenetelmiä oli oppitunneilla käyty läpi varsin laaja kirjo, ja niiden runsaus oli tullut monelle pojalle jopa yllätyksenä. Yleisimmin oli tunneilla kuitenkin käsitelty kondomin käyttöä. Lähes kahdeksan kymmenestä haastateltavasta mainitsi, että kondomin käyttöä oli kuivaharjoiteltu jonkinlaisen kovan fallosesineen avulla, jonka päälle jokaisen oppilaan oli pitänyt asettaa kondomi.

K: Mistä sä saat sitä tietoa yleensä sitten siitä seksistä?

V: Koulussahan me ollaan aika paljon puhuttu siitä. Ei tietysti liikaa, että vois siitä olla enemmänkin siitä puhetta. Sitten kavereitten kautta on jotakin kuullu.

K: Mitä siellä koulussa sä oot oppinut siitä seksistä?

V: Just näistä taudeista on kerrottu ja näin. Sitten ehkäisystä. (yksilöhaastattelu)

Useimpien poikien mukaan ehkäisy- ja sukupuolitauteja koskevat asiat olivat olleet kuitenkin tiedossa jo paljon yläkoulun seksuaaliopetustunteja aikaisemmin. Tietoa kondomienkäisystä ja sukupuolitaudeista oli tarttunut matkaan ripotellen ja milloin mistäkin, koulusta, kavereilta ja internetistä sekä jonkin verran myös isoveljeltä, televisiosta, lehdistä ja joskus jopa omilta vanhemmilta. Mukana kulkeva tieto oli kuitenkin varsin sirpaleista ja kaveripiirin vaikutuksesta monin tavoin väritynyttä. Tiedon pirstaleisuuden vuoksi tiedonlähteiden tarkempi erittely oli pojille usein hankalaa: heidän oli vaikea muistaa, mikä osa kertyneestä tietomäärästä oli mistäkin peräisin. Erityisesti sukupuolitauteja ja raskaudenehkäisyä käsittelevää koulun seksuaaliopetuksen osaluuetta pidettiin asiantuntevana ja tuttavapiirissä syntyneitä väärinkäsityksiä oikaisevana.

K: Mikä olis semmonen tieto mikä on ollu uutta sulle? Mitä sä et oo tienny ennen?

- V: *No en mä tiiä. Kyllä nyt kaikista tienny oikeestaan aika paljon, mutta ei oo vaan saanu tarkempaa tietoa kaikista asioista.*
- K: *Asiat on vähän niinku tarkentunu?*
- V: *Niin.*
- K: *Mistäs sä oot sitten aikasemmin saanu sitä tietoa sitten?*
- V: *No kuullu vähän kavereilta ja kaikilta tuommosilta. Tai kuullu oikeestaan kaikkia. Sitten on tarkentunu tuolla yläasteella kun on puhuttu.*
- ...
- K: *No milläs tavalla sitten, kun sä kerroit että koulussa on tarkentunu sitten ne asiat?*
- V: *Tai ei oo ainakaan tarkentunu mutta varmistunu.*
- K: *Mitä sä tarkoitat sillä että varmistunu?*
- V: *Että on miettiny että onko se oikeesti noin, ja sitten kun koulussa on puhuttu niin se on ollu.*
(yksilöhaastattelu)

Seksuaalisesta kokeneisuustasosta riippumatta pitivät lähes kaikki pojat sukupuolitautilien ja ehkäisymenetelmien opetusta tärkeänä ja hyvänä juttuna. Kun asetin seksuaaliopetusta koskevan kysymyksen normatiivisemmin ja tiedustelin, mitä kaikkien samanikäisten poikien tulisi seksuaalisuudesta tietää, kuului vastaus varsin usein: ”ainakin kortsun käyttö” ja ”sit taudeist, et osaa varoo”. Sukupuolitauteja siis todellakin pelättiin ja nuorena isäksi tulemista jopa kammoksuttiin. Seksin (yhdyntäminen) harrastaminen näytti kuitenkin olevan useimmille pojille ”ihan ok”, kunhan suojaus oli kunnossa ja se tapahtui molempien osapuolten yhteisestä päätöksestä. Toisaalta taas ehkäisy- ja sukupuolitautilien kertautuvuuden vuoksi seksuaaliopetus saattoi tuntua välillä samojen asioiden ”paasaamiselta” ja ”jankkaukselta”.

Sukupuolitautilien, raskauden ja ehkäisyn opiskeleminen koulussa on analogisessa yhteydessä monien luonnontieteellisten oppiaineiden kuten biologian, fysiikan tai kemian kanssa. Näiden oppiaineiden omaksumisen logiikka perustuu ulkoa opeteltavissa olevien objektiivisten sääntöjen ja ehtojen hahmottamiseen, toisin kuin vaikkapa puhuttaessa seurustelusta. Edellisten oppiaineiden taustalla vaikuttavat suurimmaksi osaksi ihmisistä riippumattomat luonnonlait – ilmiöt ovat tosia tai epätosia. Sen sijaan käsitys seurustelusta on normatiivinen ja sopimuksenvarainen asia, jonka hyvänä pidetty toteuttaminen tiettyinä aikoina ja tietyssä yhteiskunnassa kaipaa moraalisten näkökulmien pohdintaa ja erilaisten argumenttien koettelua. Vaikeilta, mutta vakuuttavilta kuulostavien biolääketieteellisten käsitteiden käyttö seksuaaliopetuksessa tekee opettajasta myös entistä merkittävämmän asiantuntija-auktoriteetin, eli vallankäyttäjän: Opettaja on luokassa ainut, jonka kompetenssi riittää (tai pitäisi riittää) avaamaan tieteellisiltä kuulostavia termejä oppilaille.

- K: *Onko jotain muita asioita, joita olisi jäänyt mieleen sillai noilta tunneilta?*
- V: *Ei oikeastaan. Se on hyvä, ett terveystiedossakin. Kun biologiassakin alunperin joskus vitosella, kutosella opetetaan näitä asioita, niin se on hyvä, että terveystiedossakin siitä käsitellään hyvin sillai biologisesti. Se auttaa sen uskottavuuden pysymistä siinä vaiheessa.*
- K: *Mitä sä tarkoitat?*
- V: *Että jos sitä niin kun vaan puhuttaisi sillee jostain panemisesta, niin sit se ei olisi niin sillee opettavaa, kun joku semmonen, että puhutaan yhdynnästä. Ja sit miten toimii joku tämmönen kuukautiset, että mitä ne oikeesti on ja sillee. Että mitä joku ehkäisyväline tekee muuta, kun että ei tuu raskaaksi, että miksi ei tuu, se on hyvä.*
- (yksilöhaastattelu)*

Osalle pojista koulumaisen luennoiva ja teoreettispainotteinen käsikirjoitus sopii hyvin juuri siksi, koska se mahdollistaa passiivisen vetäytyjän roolin näyttämöllä. Kasvojen säilyttämisen näkökulmasta on abstrakteja ja (luonnon)tieteellisen kuuloisia asioita helpompi käsitellä koulussa, koska ne paikantuvat etäämmälle omasta elämästä ja henkilökohtaisista kokemuksista. Faktatiedot ovat itsestä etäällä leijuvia, objektiivisia ja kaikkien saatavilla olevia ja kaikille samoja. Raskauden, ehkäisyn ja sukupuolitautien opiskelu biologisella (solu)tasolla tapahtuvina prosesseina on luonteeltaan hyvin teknisuonteista knoppitietoa, joka ei tule oppilaiden henkilökohtaisuuden alueelle.

Tällaisessa opetus- ja oppimisprosessissa on kaikuja behavioristisesta oppimiskäsitteyksestä, jossa opetusta ja oppimista ajatellaan tiedon siirtämisenä. Seksuaalitieto on jotain valmista, jonka opettaja siirtää sellaisenaan opiskelijoiden päähän. Tiedonsiirto tapahtuu kopioimalla vihkoon opettajan taululle kirjoittamat abstraktit asiat. Lisäksi tietopohjaa voidaan täydentää oppikirjan avulla. Hyvään todistusnumeroon riittää, kun poimit oikean tiedon ja esität sen koepaperilla. Oppiminen näyttäytyy kliinis-teknisenä prosessina ja sen onnistumista arvioidaan faktatiedon omaksumista mittaavissa kokeissa.

Osa pojista näytti olevan koulussa vain koulua varten: he halusivat päästä koulussa mahdollisimman helpolla. Töitä tehtiin vain sen verran, mikä riitti opettajan määrittämään ja itseä tyydyttävään arvosanaan. Oppilaiden tietäessä tyydyttävän arvosanan saamiseen vaikuttavat ehdot, kuten kokeessa kysyttävät ”tärpit”, he muokkaavat käyttäytymistään sen mukaiseksi. Kaikki ylimääräinen ja itseä kuormittava asioiden problematisointi jätetään sivuun, koska se tuottaa vain lisätyötä eikä ”hyödytä” arvosanan näkökulmasta mitään. Mikäli hyvän tai itseä tyydyttävän arvosanan saamiseen riittää ulkoa opetellun faktatiedon ”oksentaminen” koepaperille, mikä tällöin voisi motivoida

oppilaita kritisoimaan opetusta? Varsinkin jos pelkona on, että ”vääränlainen kritiikki” johtaa arvosanan alenemiseen. Seuraavassa esimerkki siitä, kuinka seksuaalitietoa tankataan koetta varten, ei itseä tai omaa elämää silmällä pitäen.

- *Noi kirjatkin on nykyään, se on jotenkin, niissä on hirveesti vaan esimerkkiä, esimerkkiä ja esimerkkiä, ja sit niistä ei oo mitään hyötyä, sit ne on...*
 - *[epäselvää] blää blää blää.*
 - *Joku terveystiedon koealue, siinä 15 sivua kerrotaan jotain esimerkkejä.*
 - *Siellä on sitä tietoo loppujen lopuks niin vähän.*
 - *Tietoa on, siellä on semmosia mustia sanoja minkä perässä... kattoo sit lopusta, ja ne on ainoo mitä pitää osaa.*
- (ryhmähaastattelu, 4 poikaa)*

On kiinnostavaa, että pojista noin kolmasosa ei ilmoittanut haluavansa opetukseen juuri mitään lisää tai sieltä mitään pois - sukupuolitautien ja ehkäisyn opettamista pidettiin opetuksessa lähes riittävänä. Nämä pojat vaikuttivat olevan seksuaaliosioissa hieman kokeneempia, heistä useimmilla oli ollut seurustelusuhteita ja he olivat myös mahdollisesti olleet yhdynnässä. He toki näkivät opetuksessa epäkohtia, mutta eivät oikein uskoneet minkään parannuksen toimivan koulun näyttämöllä. Seurustelu- ja seksiasiat opittiin heidän mukaansa parhaiten käytännössä. Poikien puheenvuoroja yhdisti kyynistynyt asenne koulun seksuaaliopetusta kohtaan. Arkinäyttämöillä kohdattavien seksuaalisten tilanteiden – kuten ihastumisen ja seurustelun – olemuksellinen luonne tarkoitti pojille hyvin erilaista todellisuutta kuin luokkahuoneessa teoreettisesti harjoitetut tilanteet. He olivat pessimistisiä siinä, että koulun seksuaaliopetus kykenisi tarttumaan nuorten aitoihin seksuaalisiin elämismaailmoihin, koska ”aito” seksuaalisuuden kokemus tapahtui jossain muualla. Kouluopetuksessa seksistä saatettiin kyllä puhua, vaikkei se poikia juuri puhutellut.

- *Niin, sen huomaa sillee... Tai ei sitä ees ajattele, kun ei ne seksin tietoja ja ne tunteet ei ne sieltä koulusta tuu. Että se on se seksikin, se on semmosta tunnekuohua, että ei sitä ees ajattele ollenkaan, mitä koulussa on kerrottu. Että se menee vähän sillee, ett miten se menee, niin. Että koulussa sitä sit ajattelee, ett mitä on tehny ja kaikkee. Sit kun on hyvän tunteen vallassa, niin ei sitä oikein, mitä koulussa on tehty ja ajateltu ja puhuttu.*
- (yksilöhaastattelu)*

- V: *Kyl ne omakohtaset kokemukset on jotenkin niin opettavaisempii. Etteihän noista kirjoista voi lukee sitä.*
- K: *Niin, niin.*
- V: *Meillä oli jossain, terveystiedon kokeissa kysyttiin, että miten pitää jättää tyttöystävä, jos on semmonen tilanne, niin eihän siihen oo mitään oikeeta vastausta. Se on ihan tilannekohtanen.*
(yksilöhaastattelu)

Opettajaan samaistuminen, esimerkkien aitous ja oppilaiden valtaannuttaminen

Vaikka osa pojista suhtautui seksuaaliopetukselle asetettuun tehtävään hieman kynnisesti, tulisi monien mielestä opetuksen epäkohtiin myös pyrkiä vaikuttamaan. He halusivat olla voimakkaammin mukana vaikuttamassa niin itseään kuin tuleviakin oppilaita koskevassa käsikirjoitusprosessissa. Pojat valittivat usein, että annettavan seksuaaliopetuksen tuntimäärä ja asioiden käsittelyn laajuus tuntui monin paikoin varsin niukalta ja yksipuoliselta. Sen lisäksi, että opetus keskittyi sisällöiltään pääosin poikien mainitsemiin ehkäisy- ja tautiasioihin, joihin ollut riittävästi aikaa paneutua tai pysähtyä, koska oli pysyttävä opetussuunnitelmassa (ks. myös Walker 2001). Opetussuunnitelmassa pysyminen tarkoitti opetusmenetelmien ja aihepiirien osalta yleensä sitä, ettei niissä ollut juuri mahdollisuutta improvisoida tai poukkoilla oppilaiden toivomalla tavalla. Sukupuolitaudeista ja raskauden ehkäisystä puhuminen tuntui olevan opetuksessa ensisijaista ja kaikkein tärkeintä.

- K: *Jääkö silloin mietityttää joku, että olis pitäny ehdottaa että puhutaan tästä, mutta ei sit viittiny kuitenkaan ehdottaa tai jotain?*
- *No niitä tunteja oli sen verran vähän ettei olis varmaan kerenny, vaikka olis ehdottanukin, niin kattelee sit niitä.*
 - *Aika tiukka opetussuunnitelma.*
- (ryhmähaastattelu, 5 poikaa)

Opettajan rooliasemaan liittyvän valtaposition merkitys heijastui poikien puheenvuoroissa. Opetussuunnitelmaa ja oppikirjaa tulkittiin usein varsin opettajavaltaisesti, mikä tarkoitti sitä, että mikäli oppilas olisi halunnut syventyä jonkin aihepiirin tematiikkaan paremmin, oli se usein tehtävä yksin. Monesti pojille jäi oppitunneista vaikutelma, ettei opettaja ollut kovin halukas puhumaan nuorille seksuaalisuuden myönteisistä puolista. Pojat arvelivat, että monen opettajan mielestä nuoret eivät olleet vielä valmi-

ta omaksumaan tiettyjä seksuaaliseen kanssakäymiseen liittyviä asioita: ”aktiivinen seksuaalielämä” kuului lähinnä aikuisille (ks. myös Allen 2007). Pojat aistivat myös opettajan kiusaantuneisuuden puhua seksuaalisuudesta, mikä huononsi entisestäänkin vaivaantunutta ilmapiiriä.

- K: *Okei, mitä mieltä sä oot teidän opettajasta ollu, joka on pitänyt näitä tunteja?*
- V: *Minun mielestä se oli ihan hyvä ope, että vähän vaan, jätti lyhyesti asiat vaan kertomaan. Että olisi voinu syventyä joihinkin asioihin ja tällä lailla.*
- K: *Millä tavalla lyhyesti, onko sulla jotain esimerkkiä antaa?*
- V: *Se selitti asiasta niin kun nämä tärkeimmät asiat ja jätti ne pikku seikat ja nämä vähemmälle.*
- K: *Mitkä niitä tärkeimpiä sitten oli?*
- V: *Siis ne yleistiedot niistä asioista ja sillä lailla.*
- K: *Olisitko sä kaivannut sit jotain syvempää tietoa?*
- V: *Olishan se joistakin asioista, kun jotkut jäi vähän epäselviksi. Kun kirjakaa ei kertonu oikein juuta eikä jaata.*
- K: *Mikä olisi tämmönen juttu, joka sua olisi jäänyt sitten, mistä olisit halunnut syvempää tietoa?*
- V: *Just tuo vaikka seksi, eihän siitäkään ollu paljon ollenkaa siellä kirjassa. Ja ope ei selittänyt lähes ollenkaan sitä asiaa.*
(yksilöhaastattelu)

Samaistuminen opettajaan näytti olevan poikien tuntiviihtyvyyden ja oppimisen kannalta merkittävä tekijä. Ikä tai sukupuoli ei sinällään ollut opettajan uskottavuuteen tai poikien samaistumisen kokemukseen määrävällä tavalla vaikuttava kriteeri. Tosin opettajan nuori ikä liitettiin usein mielikuviin ihmisen aktiivisesta seksuaalisuudesta, joka kylläkin oli uskottavuutta lisäävä tekijä. Vaikka nuori ikä nähtiin yhdeksi hyvän opettajan ominaisuuksista, oli opettajan kokonaispersoonana ikääkin tärkeämpi vakuuttavuuden elementti. Opettajan tuli olla huumorintajuinen ja hänen oli kyettävä näkemään asiat nuorten kannalta. Asiantuntijuus oli ehdoton valtti, ja asioista täytyi puhua suoraan eikä saanut hämmäntä nuorten vitsailuista tai kysymyksistä. Poikien kommentteista jäi vaikutelma, että opettajat katsovat nuorten kohtaamia seksuaalisia tilanteita vain aikuisten tai jonkinlaisen suojelijan näkökulmasta. Samaistumattomuuden kokemus opetusta kohtaan kiteytyi sekä iältään, että ajatustavoiltaan vanhaan, konservatiivishenkiseen opettajaan.

- K: *Mitä sulle sieltä koulun seksuaaliopetuksesta on jäänyt päällimmäisenä mieleen?*

- V: *Ei oikeestaan mittää, kun se on sen verran vähäistä kumminkin.*
- K: *Okei.*
- V: *Tai nyt on opettajat aika vanhoja, semmosia viis- kuuskymppisiä, niin kumminkin meille, että ei jaksakaan oikeestaan kuunnella. Että se olis joku nuorempi ihminen, joka osais ehkä puhua sellasta, että ite jaksais kuunnella sitä kunnolla, niin se jäis ehkä paremmin mieleen.*
- K: *Miksi sä ajattelet, että nuorempaa jaksaisi paremmin kuunnella?*
- V: *Sillee sinänsä tuntuu, että semmonen tosi vanha ihminen tulee puhumaan siitä, niin tuntuu, että eihän tuo oikeestaan tiää tuosta mittää, se on sen verran vanha ja aika menny jo. Siis nyt joku parikymppinen, muutama vuosi vanhempi ja sillee, niin tuntuu, että sillä itellä on just sillon ns. päällä se kausi. Meni ajatukset taas ihan sekasin.*
(yksilöhaastattelu)

Pojat arvostivat sitä, että oppitunneilla oli kuri ja järjestys. Kuri syntyi opettajan uskottavuuden ja arvostuksen myötä, ja ne opettajan oli ansaittava. Turhan normatiivisella ja ylhäältä alaspäin katsovalla opettamistyyllillä ei kuitenkaan kunnioitusta herunut, vaan se johti oppilaiden samaistumattomuuden tunteeseen. Tällöin pojat kokivat, ettei heidän todellisia ja erilaisia arkisia seksuaalisia tilanteitaan kyetty tai edes yritetty tuoda luokkahuoneisiin tavalla, joka olisi tuntunut oppilaista uskottavalta ja näin ollen kiinnostavalta. Pahimmassa tapauksessa poikien autenttisia seksuaalisia tilanteita ei edes tunnistettu. Tai vaikka ne tunnistettiin, niitä ei tuotu avoimeen käsittelyyn sellaisenaan, aitous säilyttäen, vaan opettaja lähinnä saneli miten asiat ovat tai miten niiden pitäisi olla.

Seuraavassa sitaatissa esimerkki siitä, miten poikien itse kokema todellisuus ja hyvää tarkoittava opetus olivat joskus ristiriidassa. Opettajan väite ulkonäön merkityksettömyydestä on pojan nuorisokulttuurisen ymmärryksen valossa epäuskottava ja täysin väärä. Väitteellään opettaja paljastaa, ettei joko tunne nuorisokulttuuria tai ainakin lähestyy sitä tavalla, joka lopettaa tasavertaisen ja avoimen keskustelun nuorille merkityksellisestä asiasta.

- K: *Jos puhutaan tosta koulumaailmasta vähän enemmän, tosta kouluopetuksesta ja tosta seksuaaliopetuksesta. Te olette puhunut nyt paljon asioita, mitkä liittyy seksuaalisuuteen ja näin pois päin, niin puhutaanko koulussa näistä asioista?*
- ...
- *Kyl meille sanotaan, että ulkonäöllä ei oo välii.*
 - *Niin siis ja tälle, mut niin kun...*
 - *Perusjuttuja.*

- *Meille sanotaan tälleen, että ulkonäöllä ei oo väliä ja tollee. Mut ne tietää sen itekin tiiäksä sillee, että ne tyyliin kusettaa tai tollee. Että jotkut opettajatkin niin kun sillee ajattelee, että ne sanoo, ett ulkonäöllä ei oo väliä, mut ne ajattelee toisin.*

(ryhmähaastattelu, 3poikaa)

Seksuaaliopetuksen epäautenttisuus heijastui nuorten omaehtoisesti muodostamien seksuaalisviritteisten ala- ja oppilaskulttuurien sekä virallisen koulun käytäntöjen leikkauspisteissä. Näissä törmäystilanteissa on kysymys nuorten elämism maailman ja aikuislähtöisten kasvatusinstituutioiden välisestä normiristiriitaisuudesta, jossa on vaikeaa löytää yhteistä näkemystä siitä, kenen määrittämästä seksuaalisuudesta oikeastaan puhutaan, tai millä tavoin seksuaalisuudesta saisi tai olisi mahdollista puhua luokkatilanteessa. Verrattuna oppilaiden omaehtoisesti muodostamiin seksuaalisviritteisiin alakulttuureihin saattoi virallinen koulu opetusohjelmineen ja opettajainstituutioineen näyttäytyä pojille hyvin antiseksuaalisena instanssina.

K: Mitä mieltä sä oot niistä videoista?

V: Ne on vähän, vanhan ajatuksen mukaan menee. Tai sillee niin kun, että itse en ainakaan näe niitä asioita niin, kun ne tekee sen asian niin araksi ja sillee.

K: Millä tavalla araksi?

V: Sillee, ett sitä asiaa niin... Mitenkähän sen sanois, niin sanotusti piilotellaan ja tuodaan sillee niin kun ujosti esille tai sillee. Ja sit se, että tuntuu, että niitten mielestä nuorison kuva seksistä on paljon erilaisempi, kun se, mitä se on.

K: Okei, niin niitten, jotka siinä videolla on?

V: Niin ja miten se video on tehty, miten se kuvastaa sitä asiaa kokonaan.

K: Okei, mitä sä ajattelet, että onko aikuisilla ja opettajilla muutenkin niin kun erilainen kuva nuorten seksistä?

V: Mun mielestä suurimmalla osalla on vähän erilainen kuva, kun nuorilla itte.

K: Onko sulla kertoa joku konkreettinen esimerkki, mikä on suurin ristiriita, mitä näkisit?

V: Ehkä se, että aikuiset luulee, että nuoret ei juuri harrasta seksiä paljoa yhtään.

K: Onko se kuitenkin sit ihan toisinpäin?

V: Siis tietenkin riippuu, mutta kyl se menee aika toisella tavalla.

(yksilöhaastattelu)

Poikien kokemus opetuksen epäautenttisuudesta oli sidoksissa myös jonkinlaiseen sukupolvien väliseen *ohipuhumisen* tapaan (ks. Anttila 2010). Tahattomassa ohipuhumisessa oli kysymys vanhanaikaisissa käsityksissä kiinni olevien opettajien ja tässä ajassa elävien nuorten välisen kommunikoinnin kohtaamattomuudesta. Tällöin oli kyse osapuolten aidosta tietämättömyydestä ja ymmärtämättömyydestä niitä ympäristöjä kohtaan, joissa eri sukupolville merkitykselliset seksuaaliset kokemukset tapahtuivat. Toisaalta joidenkin poikien puheenvuoroissa oli elementtejä niin opettajien kuin poikien itsensä tahallisesta ohipuhumisesta. Tällöin osapuolet kyllä ymmärsivät toisiaan, mutta katsoivat, että ”vastapuolen” käsitykset ovat yksikertaisesti niin vääriä, että niitä pitää muuttaa.

Opetuksen uskottavuuden tai autenttisuuden lisääminen lähtee oppilaiden seksuaalisen toimijuuden hyväksymisestä. Ottamalla oppilaat mukaan opetusta koskevien sisältöjen määrittelyyn opettaja tunnustaa oppilaiden seksuaalisuuden ja oppilailla olevat seksuaaliset halut. Samalla opettaja viestittää oppilaille, etteivät he ole vain seksuaalisen varjeluksen kohteita, vaan myös aktiivisia seksuaalisia toimijoita, jotka kaikista aikuismaaisista varoitteluista huolimatta ”ajautuvat” tai hakeutuvat erilaisiin seksuaalisiin tilanteisiin. Mikäli poikien todella halutaan kiinnostuvan seksuaaliopetuksesta, täytyy opetuksessa kyetä luomaan pojille samaistumisen tunne siitä, että tuolla tavoin (seksuaalinen) asia voisi tapahtua minunkin elämässäni.

- *joku kertois kokemukseräsesti tietoo semmosesta. Vähä videoo näyttää, missä pojat ja tytöt puhuis, ett miltä se tuntuis se juttu. Ja mimmosta se oli ja mitä siin tehtiin.
No, se vois olla, kun se on semmonen realistinen ainaki enemmän, niin se vois olla periaattees musta ihan hyvä. Se olis semmonen aito ja semmonen aito oikee esimerkki.*

(yksilöhaastattelu)

On selvää, että koulun seksuaaliopetuksella on erityistä institutionaalista voimaa, jota kannattaisi hyödyntää paremmin. Opettajan kollektiivisesti jakama seksuaalitieto koulussa merkitsee oppilaille ”virallista” lupaa käsitellä seksuaalisuutta – myös sen positiivisia puolia. Seksuaalisuuden ei tarvitse olla asia, joka jää ainoastaan aikuisten makuukamareihin.

Kuinka puhua homoseksuaalisuudesta koulussa?

Poikien kertomusten mukaan seksuaalisesta moninaisuudesta oli koulussa jonkin verran puhuttu, mutta usein käsittely jäi pintapuolisen määrittelyn tasolle siitä mitä homo tai lesbo tarkoittaa. Usein opetuksessa saatettiin myös todeta, että homoseksuaaleja ihmisiä syrjitään yhteiskunnassa heidän seksuaalisen suuntautumisen perusteella, eikä näin saisi tehdä. Aiheen käsittelyn laajempi yhteiskunnallinen ulottuvuus, kuten esimerkiksi homoseksuaalisuutta stigmatisoivien arkisten käytäntöjen rakentuminen ja osoittaminen näytti olevan kovin vähäistä. Homoseksuaalisuutta käsiteltiin pikemminkin yksilön seksuaalisen suuntautumisen muotona kuin kulttuurisiin käytäntöihin kiinnittyvinä kollektiivisina olettamuksina, ajattelutapoina ja esittämisen muotoina. Muutama poika jopa mainitsi, ettei homoseksuaalisuudesta ole puhuttu koulussa mitään.

K: Okei, vielä siitä seksuaaliopetuksesta kysyisin, että oletteko te puhunut mitään esimerkiksi homoista tai homoseksuaalisuudesta?

V: Sillee ollaan puhuttu esim., missä sallitaan. Esim. homoavioliitto ei ja sit mitä meinaa sanat ho ja bi, homo, bi ja nää. Mut ei sillee, että mitä homot tekee ja miten ne eroo toisistaan. Ja miten ne eroo heteroista ja tällee.

K: Erooko ne sun mielestä jotenkin?

V: Siis hetero on niin kun sillee, että jätkä ja muija ja sit homo on jätkä ja jätkä, tai sit niin.

(yksilöhaastattelu)

Yleensä seksuaalisesta moninaisuudesta puhuminen ei herättänyt oppilaissa suurempaa keskustelua tai kiinnostusta. Pojat ajattelivat usein, että seksuaalisesta moninaisuudesta puhuminen koskettaa pääasiassa vain *niitä* homoseksuaalisia ihmisiä. Omasta heteropositioista katsoen homot näyttäytyivät jollakin tavalla aina *toisina* tai toissijaisina, erotuksena *meistä* ensisijaisista heteroseksuaaleista. Useimmat poikien tuntemat ihmiset kuuluivat kuitenkin *meihin* eli heteroseksuaaleihin, joten tematiikasta ei ollut tarvetta niin paljon puhua.

K: Onko teillä koulussa ollu puhetta mistään tämmösistä homoseksuaalisuudesta tai tämmösistä jutuista?

V: Eipä oikeastaan, että koulussa vaan niin kun sanottiin sit, että semmosiakin voi olla.

K: Tuliko sulle semmonen olo, että mä haluaisin kuulla vähän tästä lisää, tai?

- V: *Eipä oikeastaan, että mun mielestä eiköhän ne tiedosta itekin, että tietää, että mitä se on ja näin.*
- *En mä tiää, ei se välttämät ainakaan... kun homot on kuitenkin pieni vähemmistö, ja ei kauheen moni pysty sietää, tai silleen, eikä kiinnostu kuulla yhtään mitään siitä, niin se on sinänsä ihan sama kuka siitä kertoo kun suurin osa haluaa vaan nopeesti siitä keskustelusta eroon.*
- K: *Mut entäs jos siellä luokalla on semmosia jotka olis tosi kiinnostuneita?*
- *No sen takia sitä käydään, että jos jotkut on kiinnostuneita siitä. Mut ei sitäkään voi liikaa, koska se on kuitenkin pieni vähemmistö.*
- (ryhmähaastattelu, 5 poikaa)

Tapa, jolla seksuaalisuuden eri muodoista opetuksessa puhuttiin, oli näkemykseni mukaan hyvin heteronormatiivinen. Poikien kertomuksista tuli vaikutelma, että tunneilla ja oppikirjoissa käsitellään lähinnä heteroseksuaalisesti representoituvia seksuaalisuuden ilmaisumuotoja, kuten pojan ja tytön ihastumisia tai penis-vagina penetraatiota (ks. myös Heikkinen 1995). Heteroseksuaaliset opetusmerkit ovat oppitunneilla ensisijaisia ja oletettuja, ja muita seksuaalisuuden muotoja tarkastellaan niistä käsin toissijaisina ja erillisinä kokonaisuuksina.

- T: *Joo. Mites tota, mites koulussa tää keskustelu, niin tota, onks koulun seksuaaliopetuksessa, puhutaanks siellä niinkun näistä homoista tai homoseksuaalisuudesta*
- P2: *Ei kyl paljoo*
- P1: *Keskitytään mun mielestä ainoastaan just siihen et niinkun heteroiden välisiin niin et jos puhutaan yhdynnästä tai kaikest niinkun kondomin käytöstä*
- P5: *Käytännön asioista*
- P1: *Niin.*
- P5: *Mut sit taas terveystiedossa tai jossain muussa joskus jotain. Jossain niinkun nyt ysilläkin on ollut jotain ihastumisjuttuja tai tommosii niin siinä on ollut myös jotain homousjuttujkin. Ei mitenkään kyl kauheesti oo ollut koulussa sitä hommaa*
- P4: *Ei siel pahemmin kyl oo mittään ollut jotain prosenttilukuja et kuin paljon on homoja*
- (ryhmähaastattelu, 5 poikaa)

Homoseksuaalisuustematiikan lokeroimisessa itsenäisesti käsiteltäväksi aihepiiriksi ja erotukseksi heteroseksuaalisuudesta on omat vaaransa: se saattaa entisestääänkin edesauttaa homoseksuaalisuuden marginalisoitumista ja toiseutumista. Eräänkin haastateltavan mielestä oli jopa parempi, ettei homoseksuaalisuudesta puhuta koulussa, koska hän uskoi, ettei asiaa osattaisi käsitellä oikella tavalla.

- K: *Okei, ootko sä ite samaa mieltä vai mitä mieltä sä oot siitä?*
- V: *Kyl siihen vois jonkun tunnin siitä pitää, tai ainakin mainita sen asian sillee, että kyl sekin on ihan normaalia. Ei tarvi joittenkin pitää sitä sellasena friikkinä, jotenkin homofobiaa harjottaa koulussa.*
- K: *Tuntuuko susta siltä, että sitä harjotetaan koulussa semmosta homofobiaa?*
- V: *Ei ainakaan, koska se on nyt niin kun, siitä ei oo puhuttu paljon mitään, että se vaan on jätetty pois. Tai ei oo otettu ollenkaan missään vaiheessa mukaan. Jos siitä puhuttaisi enemmän sillee vierastavasti, että semmonenkin on muuten mahdollista, niin sitten ehkä se olis sitten enemmän homofobista.*
- (yksilöhaastattelu)*

Aineistossa oli myös pari poikaa, jotka asettivat homoseksuaalisuus-pohdinnan laajempaan yhteiskunnalliseen kehykseen. Heitä tuntui ärsyttävän ihmisten kammoksuva suhtautuminen kaikenlaiseen ”normaalista” poikkeavaan ja erilaisuuteen yleensäkin. Näillä pojilla näytti olevan varsin humanistis-yhteiskunnallinen tarkasteluote seksuaalisuuteen. Heille marginaaliin työnnetyt seksuaalisuuden muodot vertautuivat kysymyksiin ihmisiä monelta suunnalta luokittelevien kulttuuristen erojen (esimerkiksi sukupuoli, etninen ryhmä) ja erontekojen merkitysten hahmottamiseen.

Kuvatunkaltaista pohdintaa ei aineistossa kuitenkaan liiemmalli esiintynyt. Toisaalta vähäisetkin erilaisuutta käsittelevät kommentit laittoivat minut pohtimaan seksuaaliopetuksessa vallitsevien painotusten suhdetta. Puhutaanko koulun seksuaaliopetuksessa lähinnä vain terveydestä? Ja pitäisikö opetus ulottaa laajempiin, ihmisryhmiä läpileikkaavasti sitoviin yhteiskunnallisiin kokonaisuuksiin vai onko se edes koulun seksuaaliopetuksen tehtävä? Maahanmuuttajia ja homoseksuaaleja ihmisiä kun yhdistää usein samantyyppinen kokemus: he ovat *erilaisia* ja *erilaisiksi* määriteltyjä valtaväestöön ja sen asettamiin normeihin nähden.

Kaiken kaikkiaan on mahdotonta saada absoluuttista kuvaa siitä, minkä verran ja millä tavoin seksuaalisesta moninaisuudesta koulussa todellisuudessa puhutaan, koska joillekin pojille jo pelkästään termin ”homo” mainitseminen voi olla liikaa. Näyttää kuitenkin siltä, että homoseksuaalisuutta ja muita seksuaalisuuden muotoja käsitellään koulun seksuaaliopetuksessa omana pienenä saarekkeenaan erotuksena heteroseksuaalisista seksuaalisuuden muodoista.

Johtopäätökset

Suomalaispoikien seksuaalisuuteen liittyvät kiinnostuksen kohteet ja seksuaaliopetusta koskevat ajatukset näyttävät olevan pitkälti hyvin samankaltaisia kuin useimmissa kansainvälisissä tutkimuksissa. Poikien suhtautuminen koulun seksuaaliopetukseen kytkeytyy varsin voimakkaasti oppitunneilla vallitsevaan ilmapiiriin ja vasta siitä varsinaisiin opetuksen sisältöihin. Oppituntien ilmapiiri on vahvasti sidoksissa myös ryhmän rooli- ja sukupuolidynamiikkaan, joka määrittää sitä, miten tunneilla käyttäytyään ja mistä asioista uskalletaan puhua. Koulun seksuaaliopetuksen(kin) ansiosta on pojilla kuitenkin aika hyvä tuntuma seksuaalisuuteen liittyvistä faktuaalisesta tiedoista, mutta he kaipaavat näkemyksellistä ja kokemuksellista peilauspintaa ajatuksilleen. Tyttöjen ajatukset seksuaalisuudesta kiinnostavat erityisesti. Koulussa saatua seksuaalitietoa pidetään tärkeänä, mutta itselleen merkityksellisempänä pojat pitävät formaalin opetuksen ulkopuolelle jäävää, omiin kokemuksiin perustuvaa tietoa.

Tutkimuksen perusteella välittyvä kuva suomalaisesta seksuaaliopetuksesta on seksuaaliterveyteen ja seksuaalisuuden biologisiin ulottuvuuksiin orientoituva. Terveystietoppiaineen kehityksessä tapahtuvalla seksuaaliopetuksella nuoria ohjataan ajattelemaan seksuaalisuutta yksilön käyttäytymiseen ja henkilökohtaiseen kehitykseen liittyvänä terveyskysymyksenä. Seksuaalisuuden liittäminen terveyteen on tärkeää ja perusteltua, muttei lainkaan riittävää. Poikien tulkinnat seksuaalisuudesta liittyvät nimittäin perustavanlaatuisempiin normatiivisiin pohdintoihin ruumiin hyväksyttävyydestä, identiteeteistä, sukupuolesta, hyvästä elämästä sekä erityisesti vallasta määritellä edellisiä asioita.

Seksuaalikasvatuksessa¹⁰ usein korostetaan, että seksuaalisuus on jokaisen ihmisen ainutlaatuinen ja yksityinen asia. Tämä hyvää tarkoittava, mutta naiivi näkemys on asetettu artikkelissa kriittisen tarkastelun kohteeksi. Seksuaalikasvatushan nimenomaan tuottaa kollektiivisen normin siitä, mihin jokaisen nuoren tulisi seksuaalisuudessaan pyrkiä, ja millaisia tietoja ja taitoja kaikkien tulisi osata. Poikien ajatukset ja käsitykset seksuaalisuudesta vertautuvat seksuaalikasvatuksen asettaman normin ja heidän ja heidän kavereidensa väliseen suhteeseen. Pojat tietävät oppimansa myötä sen mikä on seksuaalisesti ”normaalista” kasvamista, olemista, tekemistä tai käyttäytymistä ja kaikki poikkeama tästä normaalista – eli yksilöllinen tai erilainen – aiheuttaa huolta. Mielestäni ei siis ole turhan banaalia muistuttaa, ettei poikien seksuaalinen minäkuva ole paikantunut pelkäs-

¹⁰ Tähän sisältyy niin koulun seksuaaliopetus kuin yleisempi seksuaalisuuteen liittyvä ”kasvatuspuhe”.

tään heistä itsestään lähtevään ja johonkin muuttumattomana pysyvään ominaisuuteen. Kokemus seksuaalisuudesta on pikemminkin biologis-psykologisten prosessien ja alati muuttuvien sosiaalisten ympäristöjen vuorovaikutteisuuden tulosta. Pojat etsivät näistä ympäristöistä merkkejä ja vihjeitä, joihin he voisivat tarttua sekä kohteita ja tapoja, joihin he pystyisivät samaistumaan. Koulun seksuaaliopetuksessa seksuaalisuuden sosiaalinen näkökulma jää kuitenkin helposti biologislähtöisen ihmiselämän käsittelyn varjoon.

Yksityisen ja julkisen sekä yksilöllisen ja kollektiivisen kytkös on seksuaalisuuteen kasvamisessa ja kasvattamisessa mitä vaikeimmin hallittavissa oleva seikka: samalla kun seksuaalisuuden pitäisi olla mitä intiimein yksilöllinen asia, on se silti jatkuvan julkisen arvioinnin ja arvottamisen kohteena. Merkityksellisten toisten, kuten kavereiden tai vaikkapa potentiaalisen ihastuksen, viestit itsestä tai seksuaalisuudesta ylipäänsä ovat pojille tärkeitä, mutta myös seksuaalista minäkuvaa koettelevia. Konkreettisemmin sanottuna tämä koko prosessi liittyy poikien kielenkäyttöön, liikkumiseen, elehtimiseen ja ylipäätään sukupuolittuneeseen tapaan tulkita itsen ja muiden ihmisten ruumiita ja tunnetiloja erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Seksuaalisuus on yläkouluikäisten poikien elämässä mitä julkisinta, eikä sen ulottumattomiin ole helppo paeta. Ei siis ihme, että pojat kehittävät itselleen erilaisia rooleja tai suojamuureja.

Tämän haastattelututkimuksen perusteella minulle syntyy vaikutelma, että koulun seksuaaliopetus, kuten koulu virallisena instituutiona ehkä laajemminkin, on monista hienosti julkikirjatuista tavoitteista huolimatta taipuvainen varjelemaan ja antiseksuaaliseen toimintatapaan. Kuten muissakin tutkimuksissa on todettu, on seksuaalisuuden käsittely virallisessa opetuksessa hivenen peiteltyä. Nk. varman päälle pelaaminen on sinällään ymmärrettävää, koska opettaja varoo järkyttämästä herkimmänsä oppilaan mieltä ”liian rajuilla jutuilla”. Moni poika onkin sisäistänyt opetuksen huolena piirtyvän käsikirjoituksen, eikä heille välttämättä edes synny ymmärrystä vaatia seksuaaliopetukselta muuta kuin puhetta seksiin liittyvistä riskeistä. Pojat tavallaan oppivat juuri sen, jonka heidän halutaankin oppivan.

Nykyisen opetussuunnitelman ja tuntijakokäytännön puitteissa on selvää, ettei terveystiedon seksuaaliopetusosiossa kyetä käsittelemään kaikkia niitä seksuaalisuuteen liittyviä ulottuvuuksia, joihin seksuaalisuus ihmisen elämässä kiinnittyy. Opettajat tietävät tehtävän mahdottomuuden ja pojat myös aistivat sen. Seksuaaliopetuksen hyvää tarkoittava viesti ei kuitenkaan puhuttele, ellei seksuaaliopetuksessa osata ottaa huomioon niitä konteksteja, joissa nuorten käsitykset ja asenteet seksuaalisuutta kohtaan muodostuvat. Olen Deborah Rogow'n ja Nicole Haberlandin (2005) kanssa samoilla linjoilla siitä, että koulun seksuaaliopetus pitäisi kytkeä voimakkaammin seksuaalisuuden kulttuuristen ja yhteiskunnallisten ulottuvuuksien tarkasteluihin. Tunneilla käsiteltävä

seksuaalitieto tulisi osata liittää niihin nuoria koskeviin paikkoihin ja elämäntilanteisiin, joissa seksuaalisuutta koskeva tiedonmuodostus tapahtuu.

Mikäli seksuaaliopetuksen päämääränä on auttaa nuoria vallitsevien arvojen ja asenteiden kriittiseen pohdiskeluun, tulee poikien tietoisuuteen tällöin uskaltaa synnyttää tarve kyseenalaistaa myös se, mitä he ovat juuri oppineet. ”Totuutta” sinällään ei tarvitse hylätä, mutta sen muodostumiseen liittyviä ehtoja tulee voida puntaroida eri näkökulmista. Esimerkiksi pelkkä biologinen tieto sukupuolia koskevista erilaisuuksista ei riitä vaan oppilaita tulisi virittää ajattelemaan kriittisesti sukupuoleen liittyviä kulttuurisia käsityksiä ja käytäntöjä, jotka vaikuttavat sukupuolen ja siten myös seksuaalisuuden rakentumiseen. Tämä voi auttaa nuorta tajuamaan, että hänen käsityksensä itsestään ei sinänsä ole itse luotu vaan laajemmin kulttuurissa ilmenevien asenteiden ja kyseenalaistamattomien käytäntöjen aiheuttama.

Seksuaaliopetuksesta

Yksi tärkeimmistä seksuaaliopetuksen kohtalonkysymyksistä liittyy siihen, kuinka me aikuiset ja kasvattajat ymmärrämme oman sekä erityisesti nuorten seksuaalisuuden. Tunnustammeko 15-vuotiaiden poikien seksuaaliset kokeilut osana nuorten seksuaalikulttuureihin kuuluvaa normaalia käyttäytymistä? Vai ajattelemmeko nuorten yhdyntöjen aloittamisiän lykkääntymistä pikemminkin onnistuneen ja tehokkaan seksuaaliopetuksen kriteerinä? Kätkeytyykö koulun seksuaaliopetukseen ja aikuisten ajatteluun implisiittinen huoli ja jopa toive siitä, etteivät nuoret esimerkiksi harrastaisi seksiä? Onko aikuisen kondomin ojennus nuorelle pikemminkin naamioitu kehotus olla harrastamatta seksiä, kuin luvananto vastuulliseen nautintoon?

Seksuaaliopetuksen viesti kaikuu tyhjille seinille, mikäli opetuksessa ei tunnisteta tai haluta tunnistaa poikien autenttisia seksuaalisia tilanteita. Seksuaaliopetuksen riskiorientoituneesta näkökulmasta katsoen ei suojaamaton seksi ole kovin terveystietoinen tai järkevä teko, mutta humalainen ”sähellys” voi olla joissakin poikakulttuureissa jopa kunnioitusta herättävää. Ainakin siitä riittää tarinoita kerrottavaksi. Humala ja seksuaaliset kokeilut saattavat kuulua useidenkin 15-vuotiaiden poikien viikonloppuelämään, mutta miten tosielämän rajujen tapausten julkituominen onnistuu koulun seksuaaliopetuksessa ilman, että oppilas lähtökohtaisesti leimataan vastuuttomaksi? Jos pojat pelkäävät joutuvansa opettajan silmätikuiksi riskikäyttäytymisensä vuoksi, eivätkä he näistä aioista puhu tai kysy. Miten pojille saisi tuotettua tunteen siitä, että joskus nojolajakin, mutta monille pojille varsin todellisia elämäntilanteita voisi tunneilla rohkeasti

esittää? Aidolta kuulostavien seksuaalisten tilanteiden näkyväksi tekeminen luokassa vaatii opettajalta äärimmäistä herkkyyttä ja kykyä tunnistaa oppilaiden välisiä suhteita sekä kykyä nähdä oppilaiden roolihahmojen lävitse. Rajulta kuulostava seksipuhe poikien omissa ryhmissä ei välttämättä tarkoita, että seksistä jotain tiedettäisiin, tai että seksuaalisuudesta pystyttäisiin luokassa vakavasti keskustelemaan.

Seksuaaliopetuksessa tulisi siis pystyä simuloimaan mahdollisimman todentuntuisia, poikien omasta elämästä lähtöisin olevia tilanteita. Tällöin todelliseksi haasteeksi nousee kuitenkin kysymys siitä, miten tuoda nämä todelliset ja erilaiset tilanteet luokkahuoneisiin tavalla, joka tuntuu oppilaista aidolta ja uskottavalta, mutta joka ei kuitenkaan stigmatisoi ketään. Opettaja ei esimerkiksi saisi asemoida oppilaita kysymyksillään tai tehtävillään sellaiseen tilanteeseen, jossa oppilas voi tulla naurunalaiseksi. Tilanteen vaikeus on siinä, että pojalle itselleen pitää tulla tunne käsiteltävän asian henkilökohtaisuudesta mutta samalla tunne siitä, ettei kukaan muu tiedä asian koskettavan häntä.

Henkilökohtaisuudesta etäännyttävien opetusmateriaalien, kuten anonyymien kysymysten esittämisen mahdollisuutta tulisi lisätä opetuksessa. Kysymyksiä ei tarvitsisi keksiä tunneilla, koska tällöin pojille voi tulla paine keksiä nopeasti jotain ”nokkelaa”. Kysymyksien ja vastausten käsittelyssä voitaisiin hyödyntää tietotekniikkaa ja perustaa jonkinlainen virtuaalinen tietopankki. Pojat voisivat keksiä kysymyksiä ja lukea vastauksia milloin ja missä tahansa. He voisivat liittää sivustolle tematiikkaan liittyviä linkkejä, keskusteluja tai videoklippejä. Näitä voitaisiin käyttää poikalähtöisinä virikemateriaaleina tunneilla. Mikäli tietopankkiin latautuva materiaali olisi pornoa tai vähäpukaisia ihmisiä, kertoisi se vain siitä, että asiaa pitää käsitellä. Pojat toimisivat pääosin itse sivuston moderaattoreina ja sopsivat säännöistä, joita sivustolla noudatetaan. Toki sivustoa tulisi myös jollain tavalla valvoa.

Useimmat pojat pitävät passiivisesta oppimisesta, eli he haluavat seurata ja kuunnella opetusta. Tätä tarkoitusta varten on nykyaikainen ja aitoja ihmisiä käsittelevä opetusmateriaali perusteltua. Seksuaaliopetusvideoita pitäisi nykyaikaistaa, koska poikien muistot videoista liittyvät lähinnä piirrettyihin tikku-ukkoihin. Videoilla voisi olla tositarinoita tai erilaisia ”keissejä” seksuaalisista tilanteista. Materiaalien suunnittelussa pitäisi näkyä nuorten oma kädenjälki, koska se mikä voi näyttää aikuisnäkökulmasta epätodelliselta voi tuntua nuoresta hyvin todelliselta. Videoiden katselun tarkoitus ei ole löytää oikeaa seksuaalista toimintatapaa vaan virittää oppilaita pohtimaan toimintatapojen perusteita. Oppimistulosta voi olla tällöin vaikea mitata kokeessa, mutta ehkä se näkyy pidemmällä aikavälillä nuoren myöhemmässä elämässä.

Internetin, tietokoneiden, erilaisten lautapelien ja sosiaalisen median tarjoamia mah-

dollisuuksia tulisi pystyä hyödyntämään opetuksessa paremmin. Lauta- ja roolipeleissä on se hyvä puoli, että niissä pojat voivat etäännyttää itsensä mutta oppia samalla. Pitäisi myös pohtia, voisiko jokin osa opetuksesta tapahtua kokonaan tietotekniikan välityksellä. Tietoteknisten välineiden käyttö opetuksessa ei korvaa aidon sosiaalisen kanssakäymisen muotoa, mutta se ehkä auttaa siihen, että pojat rohkenevat ottaa paremmin kantaa asioihin. Se on askel niihin maailmoihin, joissa pojat arkisin toimivat.

Seksuaalisuutta ja erityisesti seksuaalista moninaisuutta käsittelevien lisäoppituntien järjestäminen on toivottavaa, mutta parempi ratkaisu olisi miettiä uusiksi koulussa tapahtuvan seksuaalikasvatuksen kokonaisrakennetta. Seksuaalisuuden käsittelyn tulisi nivelyä eri oppiaineissa käsiteltävien asioiden ja ilmiöiden yhteyteen, jolloin seksuaalisuustematiikka muodostaisi oppiaineita läpileikkaavan sisäänrakennetun jatkumon. Esimerkiksi kotitalousopetuksen, liikunnan sekä puu- ja tekstiilityön ilmiselvät yhteydet sukupuolen ja perinteisten sukupuoliroolien tarkasteluihin pitäisi hyödyntää osana seksuaaliopetusta. Ne voisi liittää pohdintoihin vaikkapa siitä, miksi meidän yhteiskunnassa on ns. miesten ja naisten töitä.

Liikuntatunnit tarjoavat mahdollisuuden oman kehosuhteen tutkimiseen ja parantamiseen, vaikkakin oppilaiden arvostelujen ja liikuntasuoritusten mittaamisen ansiosta on lopputulos usein juuri päinvastainen. Liikuntatuntien yksilöllis-materialististen kehokokemusten ja oppilaiden paremmuuteen asettamisen välillä on selvä kytkös myös seksuaalisen minäkuvan rakentumiseen. Terveystiedossa voisi olla jakso, jossa liikuntatuntien kehokokemuksia ja näihin kokemuksiin läheisesti liittyviä erottelu- ja arvottomistapoja tuotaisiin yhteen kriittisesti pohtien. Opetuksella olisi tarkoitus avata oppilaiden ymmärrystä oman kehon mahdollisuuksista ja haastaa keskimääräisyyteen pyrkiviä ruumisnormeja.

Liikunnanopetuksessa käytettävää oppilaiden arviointia tulisi miettiä myös uudelleen, koska monelle pojalle numero liikunnasta voi merkitä samaa kuin numero omasta kehosta. Maantiedon, uskonnon ja historian opetuksessa voisi käsitellä eri kulttuureihin liittyviä seksuaalisia tapoja, tabuja ja normeja. Tämä parantaisi eri kulttuureista tulevien oppilaiden ymmärrystä seksuaalisuuden ilmenemisestä eri maissa ja kulttuureissa. Yhteiskuntaoppi tarjoaa mahdollisuuksia mm. seksuaalioikeuksien pohtimiseen sekä median ja seksuaalisuuden yhteenkytkeytymisen tarkasteluihin.

Seksuaalisuudesta voitaisiin puhua myös enemmän harrastusten tai urheilun yhteydessä. Onko urheilu vain urheilua vai liittyykö siihen seksi? Miksi naisille ja miehille on omia sääntöjä urheilussa? Pojat voisivat tuoda kouluun vaikkapa jonkin videon, elokuvan tai kirjan, joka liittyy jollakin tavalla seksuaalisuuteen. Näihin kulttuurituotteisiin voitai-

siin ottaa aina jokin seksuaalisuuteen liittyvä näkökulma. Tällöin pojille ei tulisi tunne, että he puhuvat juuri itsestään. Jonkinlaisen naamioidun draamakasvatuksen myötä pojat ehkä oppisivat purkamaan arkikäytäntöihin liittyviä sukupuolittuneita rooleja ja lukkoja. Heille muodostuisi laajempi käsitys siitä, mihin kaikkeen seksuaalisuus on kytköksissä ja miten nämä yhteiskunnalliset voimat vaikuttavat heidän ajattelunsa taustalla.

Opetuksen läpileikkaavuuden tarve korostuu erityisesti käsiteltäessä vaikkapa homoseksuaalisuutta. Mikäli suhtautumista homoseksuaalisuuteen todella haluttaisiin muuttaa, ei sitä pitäisi käsitellä jonkinlaisena omana seksuaaliopetuksen saarekkeenaan. Homoseksuaalisia ihmisiä pitäisi ripotella arkisiin kouluopetuksessa käytettäviin esimerkkeihin ja homoseksuaalisuus tulisi kytkeä tavanomaisiin elämäntilanteisiin. Homoseksuaalisia ihmisiä ei saisi käsitellä aina jotenkin poikkeuksina tai toissijaisina suhteessa heteroseksuaalisiin ihmisiin. Pojat tarvitsevat tavallisia kokemuksia homoseksuaalisista ihmisistä, jotta he ymmärtäisivät katsoa homoseksuaalisuutta pikemminkin samanlaisuuden kuin erilaisuuden näkökulmasta. Seksuaalisesta moninaisuudesta puhuttaessa on pojille opettajan persoonalla erittäin iso merkitys.

On selvää, että tämänkaltainen vaatimus sukupuoli- ja seksuaalitietoisesta opettamisesta asettaa opettajille aikamoisia ponnistuksia.. Sen vuoksi myös opettajien omaa ymmärrystä seksuaalisuudesta on ”ravisteltava”. Varsinaisena seksuaaliopettajana ei voi toimia kuka tahansa, joka uskaltaa pidellä kädessään kondomia. Mielestäni opettajakoulutukseen tulisi sisällyttää joitakin opintojaksoja sukupuolen- ja seksuaalisuuden tutkimuksesta (mikäli siellä ei jo ole).

Koulun rooli seksuaalisuuteen liittyvässä asenne- ja sukupuolikasvatuksessa on toki tärkeä, mutta koulu ei yksin kykene vaikuttamaan hitaasti eteneviin kulttuurisiin muutoksiin. Jos esimerkiksi miettii laajemmin suomalaisen yhteiskunnan instituutioita – arkisista käytännöistä puhumattakaan – tuntuu poikien sitkeässä istuva heteronormatiivisuus hyvin ymmärrettävältä. Kuinka pojat voisivatkaan olla kovin sukupuolitietoisia ja herkkiä ymmärtämään erilaisia seksuaalisuuden muotoja, jos useimmat yhteiskunnalliset instituutiot ovat rakentuneet hetero-olettamuksiin perustuen?

Tutkimus laittaa myös pohtimaan terveystiedon numeroarvioinnin mielekkyyttä sekä seksuaaliopetuksen arvioinnin kriteereitä yleisemminkin. Lähtökohtaisesti nuoret ovat tottuneet koulussa siihen, että opintojaksoissa tapahtuvaa oppimista testataan tietyn väliajoin järjestettävillä kokeilla ja että koko oppiaineen tematiikan sisäistämistä arvioidaan numeroin. On myös selvää, että oppilaat haluavat palautetta suorituksistaan ja numeroarvostelu saattaa jopa lisätä poikien opiskelumotivaatiota. Mielestäni numeroarviointi on seksuaaliopetuksessa (kuten monissa muissakin oppiaineissa) kuitenkin

ongelmallinen, koska se kannustaa poikia lähinnä kilpailemaan numeroista, muttei oppimaan tai ymmärtämään ilmiöitä syvällisemmin. Oppiaineesta saatavan numeron keskeisenä perustana järjestettävä ”perinteinen” koe on myös sikäli problemaattinen oppimisen testauksen muoto, ettei se ohjaa poikia poimimaan opetuksesta pelkästään opettajan nuorilta toivomia asioita.

Koetta oppilaiden testaustapana ei tarvitse välttämättä kokonaan unohtaa, mutta sen luonnetta sekä käsityksiämme oppimiseen olisi hyvä pohtia perusteellisemmin. Olemmeko tyytyväisiä siihen, että pojat osaavat luetella kokeissa tarvittavan määrän erilaisia sukupuolitauteja ja niiden oireita? Olemme sikäli, jos oppimista koskevat ehdot todellakin perustuvat fatkatiedon osaamiselle ja ulkoa oppimiselle. Seksuaaliopetuksen faktietoa koskevien osa-alueiden hallinta kertoo kyvystä omaksua (lue tässä: muistaa ulkoa) faktuaalista tietoa, mutta muusta osaamisesta tai ymmärryksestä se ei välttämättä kerrokaan. Poikien näkökulmasta ovat faktatietämystä mittaavat koekysymykset toki mielekkäitä, koska niissä on mahdollisuus päteä ja osoittaa ”tietävänsä”. Niiden suhde tietoon, tietämykseen ja totuuteen on yksinkertaisen kahtia jakava, jolloin nuoren ”osaamisen” tunnistaminen on helppoa sekä opettajalle että oppilaille itselleen. Ne ovat laiska, mutta tehokas keino asettaa nuorten ulkoa oppimisen kyky paremmuusjärjestykseen.

Mikäli oppiminen perustuu kykyyn pohtia, kyseenalaistaa ja esittää perusteltuja argumentteja – johon sen mielestäni pitäisi perustua – olisi opettajan sekä muiden oppilaiden suullis-kirjallinen palaute toistensa oppimissuorituksista kannatettavaa. Tällöin oppilaille on myös tehtävä hyvin selväksi mitä oppimisella tavoitellaan. Nämä ehdot voitaisiin myös suunnitella oppilaiden kanssa yhdessä. Oppilaat pitäisi muutenkin ottaa mukaan päättämään opetuksen sisällöistä ja sen muista toteuttamistavoista. He esimerkiksi voisivat vaikuttaa siihen, suorittavatko opintojakson toteuttamalla jonkin näytelmän, sketsin tai vaikkapa opetusmateriaalia jostakin seksuaalisuuteen liittyvästä teemasta. Uskon, että oppilaslähtöisemmällä seksuaaliopetuksen suunnittelu- ja toteuttamispolitiikalla pojat saadaan sitoutettua heitä itseään koskevaan oppimisprosessiin aikaisempaa paremmin.

Lähteet

- Aalberg, V. & Siimes, M. (2007). *Lapsesta aikuiseksi: nuoren kypsyminen naiseksi ja mieheksi*. Helsinki. Nemo.
- Alasuutari, Pertti (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*, Osuuskunta Vastapaino, 4. uudistettu painos, Tampere 2011.

- Ali M. Mir & Dwyer S. Debra (2011). Estimating peer effects in sexual behavior among adolescents. *Journal of Adolescence* 34/2011.
- Allen, Louisa (2004). Beyond the birds and the bees: constituting a discourse of erotics in sexuality education. *Gender & Education*, 16: (2).
- Allen, Louisa (2005/2007). Denying the sexual subject: schools' regulation of student sexuality. *British Educational Research Journal*. 33: (2). Routledge. Taylor & Francis.
- Allen, Louisa (2006). Looking at the real thing: Young men, pornography and sexuality education. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education* 27(1).
- Allen, Louisa (2008). They think you shouldn't be Having Sex Anyway: Young People's Suggestions for Improving Sexuality Education Content. *Sexualities* 11/5. Sage Publications. London.
- Anttila, Anna (2009). Leikin asia. Näkökulmia varhaisnuorten romanttiseen seurustelukulttuuriin. Yliopistopaino. Helsinki.
- Anttila, Anu-Hanna (2010). Ohipuhuminen sukupolvien välisenä kysymyksenä. Teoksessa Anttila, Anu-Hanna, Kuussaari, Kriitiina & Puhakka, Tiina (toim.) Ohipuhuttu nuoruus? Nuorten elinolot vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL. Valtion Nuorisoesian neuvottelukunta. Yliopistopaino. Helsinki. 2010.
- Ballard, Roger (2008). Inside and outside: Contrasting perspectives on the dynamics of kinship and marriage in contemporary South Asian transnational networks. Ralph Grillo (toim.), *The Family in Question. Immigrant and Ethnic Minorities in Multicultural Europe*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 37–70.
- Biddulph, Max (2007). Rules of Engagement: Boys, Young Men and the Challenge of Effective Sex and Relationships Education. Pastoral Care. Blackwell Publishing.
- Buston, Katie & Wight, Daniel (2006). The salience and utility of school sex education to young men. *Sex Education*, 6:(2). Routledge, Taylor & Francis.
- Butler, Judith (2006). Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous. Pulkkinen, Tuija & Rossi, Leena-Maija (suom.) Helsinki. Gaudeamus. 2006.
- Chambers, D; Tincknell, E. & Van Loon J. (2004). Peer regulation of teenage sexual identities. *Gender and Education*, 16:(3).
- Erikson, E.H. (1983). *Identity. Youth and Crisis*. London: Faber & Faber.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2001). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.
- Fornäs, Johan (1998). Kulttuuriteoria. Myöhäismodernin ulottuvuuksia. Vastapaino, 1998.
- Forrest, Simon (2000). "Big and Tough": boys learning about sexuality and manhood. *Sexual and Relationship Therapy*, 15:(3).
- Fromme, R., & Emihovich, C. (1998). Boys will be boys: Young males' perceptions of women, sexuality, and prevention. *Education and Urban Society*, 30(2), 172–188.
- Goffman E. (1983). The Interaction Order. *American Sociological Review* 48(1):1–17.
- Goffman, Erving (1971). *Arkielämän roolit – Oikeille jäljille rooliviidakossa*. Suomentanut Erkki Puranen, WSOY kirjapaino, Porvoo 1971.
- Goffman E. (1964). The Neglected Situation. *American Anthropologist* 66(6): 133–136.
- Goffman, Erving (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. Penguin Books, London.
- Gordon, Tuula, Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja (1995). "Koulu on kuin..." Metaforat fyysisen koulun analysoinnin välineinä. *Nuorisotutkimus* 13:3, 3–12.

- Gordon, Tuula & Lahelma, Elina (2002). Vuorovaikutus ja ihmissuhteet informaalisissa koulussa. Teoksessa Lahelma, Elina & Gordon, Tuula (toim.) Koulun arkea tutkimassa. Yläasteen erot ja erilaisuudet. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja. Helsingfors stads utbildningsverks publikationsserie. City of Helsinki, Publication Series A1:2002.
- Hall, Stuart (1999). Identiteetti. Suom. ja toim. Lehtonen, Mikko & Herkman, Juha. Tammer-Paino Oy. Tampere 2002. 4. painos.
- Halstead, M. J. & Waite, Susan (2001). "Living in different Worlds": gender differences in the developing sexual values and attitudes of primary school children. *Sex Education*, 1. Taylor & Francis.
- Heikkinen, Teppo (1991). Homoseksuaalisuus oppikirjoissa. *Nuorisotutkimus* 9 (2), 27–32.
- Hilton, Gillian (2001). *Sex Education – the issues when working with boys*. *Sex Education*, 1:(1).
- Hilton, Gillian (2007). Listening to the boys again: an exploration of what boys want to learn in sex education classes and how they want to be taught. *Sex Education*, 7:(2).
- Huuki, Tuija (2010). Koulupoikien statustyö väkivallan ja välittämisen valokiilassa. ACTA UNIVERSITATIS OULUENSIS Scientiae Rerum Socialium E/113. Oulun yliopisto. Juvenes Print. Tampere 2010.
- Hyde, A; Howwlett, E; Drennan, J & Brady, D (2005). Masculinities and young men's sex education needs in Ireland: problematizing client-centered health promotion approaches. *Health Promotion International*, 20: (4). Oxford University Press.
- Hyde, A; Drennan, J; Howwlett, E; & Brady, D (2008). Heterosexual experiences of secondary school pupils in Ireland: sexual coercion in context. *Culture, Health & Sexuality*, 10(5).
- Järvinen, S. (2007). Seksuaaliopetus yläkoulussa: Mitä, milloin ja miten – Lukion 2. ja 3. luokan oppilaiden ajatuksia seksuaalisuudesta ja sen opetuksesta yläkoulussa. Pro gradu –tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- Kangas, Hennariikka (2009). "Jokaisella nuorella täytyy olla oikeus ja mahdollisuus sitä saada niin paljon kuin tarvitsee" - SEKSUAALIKASVATUS NUORTEN KOKEMANA Pro gradu –tutkielma, Kasvatustiede, Kevät 2009, Lapin Yliopisto.
- Kontula, Osmo (1997). Yläasteiden sukupuolikasvatus lukuvuonna 1995–1996. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 1997: 3. Helsinki: Edita.
- Kontula, Osmo (1991). Nuorten tiedontarve. Teoksessa O. Kontula, U.-M. Aaltonen, T. Björklund & S. Lähdesmäki (toim.) *Seksistä – kuinka puhua nuorille ? Sexpo ry:n julkaisuja*. Helsinki: Otavan, 37–52.
- Laakso, Sari (2008). 9.-luokkalaisten nuorten toiveita ja ehdotuksia koulun seksuaaliopetuksesta. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteiden laitos.
- Lees, Sue (1994). Talking about sex in education. *Gender & Education*. 6:(3).
- Lehtonen, Jukka (2003). Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kertomukset. Helsinki: Yliopistopaino & Nuorisotutkimusverkosto.
- Löytty, Olli (toim.) (2005). Rajanylityksiä. Tutkimusreitit toiseuden tuolle puolen. Helsinki: Gaudeamus.
- Mac an Ghail, Mairtin (1994). The making of men. Masculinities, sexualities and schooling. Open University Press, Buckingham, Philadelphia.
- Manninen, Sari (2010). "ISO, VAHVA, ROHKEE – KAIKENLAISTA". Maskuliinisuudet, poikien

- valtahierarkiat ja väkivalta koulussa. ACTA UNIVERSITATIS OULUENSIS Scientiae Rerum Socialium E/112 Oulun yliopisto. Juvenes Print. Tampere 2010.
- Measor, Lynda (2004). Young people's views of sex education: gender, information and knowledge. *Sex Education*, 4: (2). Carfax Publishing.
- Newby, Katie; Wallace M. Louise; Dunn, Orla & Brown E. Katherine (2012). A Survey of English teenagers sexual experience and preferences for school-based sex education. *Sex Education* 12: (2). Routledge, Taylor & Francis Group.
- Peräkylä, Anssi (2005). Erving Goffman – Sosiaalisen vuorovaikutuksen rakenteet. Teoksessa Hänninen Vilma, Partanen Jukka & Ylijoki Oili-Helena toim. Sosiaalipsykologian suunnan- näyttäjiä. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 2005. 2. painos.
- Piironen M. (2006). Seksuaalisuus ja seksuaaliset riskitilanteet 7. ja 9. luokkalaisten kuvaamina ja suosituksia koulun seksuaalikasvatukseen. Terveyskasvatuksen pro gradu-työ. Jyväskylän yliopisto.
- Pötsönen, Riikka & Välimaa, Raili (1995). Seurustelu ja pelkkää asiaa. Terveystieteen laitoksen julkaisusarja 1/1995, Jyväskylän yliopisto.
- Pötsönen, R. (1998). Naiseksi, mieheksi, tietoiseksi: Koululaisten seksuaalinen kokeneisuus, HIV/AIDS-tiedot,-asenteet ja tiedonlähteet. *Studies in sport, physical education and health* 59. Jyväskylä, Jyväskylän yliopisto.
- Rogow, D. & Haberland, N. (2005). Sexuality and relationships education: toward a social studies approach. *Sex Education* 5: (4). Routledge.
- Royer R. Heather; Keller L. Mary & Heindrich M. Susan (2009). Young adolescents' perceptions of romantic relationships and sexual activity. *Sex Education*, 9: (4).
- Slesaransky-Poe, Graciela & Garcia, Ana Maria (2009). Boys with gender variant behaviors and interests: from theory to practice. *Sex Education* 9: (2).pp. 201–210(10).
- Smilar P. Andrew (2008). "I wanted to get to know her better": Adolescent boys' dating motives, masculinity ideology and sexual behavior. *Journal of Adolescence* 31.
- Strange, V; Oakley A. & Forrest S.(2003). Mixed-sex or Single-sex Sex Education: how would young people like their sex education and why? *Gender & Education*, 15: (2). Carfax Publishing.
- Sulkunen, Pekka (1987). Sosiologian avaimet. WSOY, Porvoo. 2. painos.
- Tolonen, Tarja (2001). Nuorten kulttuurit koulussa – Ääni, tila ja sukupuolten arkiset järjestykset. Gaudeamus, Tammer-Paino, Tampere 2001.
- Trippe, H. (1994). School Sex Education: Can DHA's help to bridge the divide between theory and practice. *Health Education Journal* 53. 140–146.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä. 2009.
- Välimaa, Raili (2004). Terveystieto ja seksuaaliopetus – haaste oppilaan ja opettajan oppimisille. Teoksessa Kosunen E. & Ritamo, M. (toim.): Näkökulmia nuorten seksuaaliterveyteen. Stakes. Raportteja 282. Helsinki.
- Walker, Barbara M. (2001). The Internal Triangle: Self, peers and society in boys' identity formation with implications for sexual health education. *Sex Education*, 1:(2) 123–136.
- Yesilova, Katja (2001). Sukupuolittunut seksuaalikasvatus. *Sosiologia* 3/2001. Sosiologia-lehti. Westermarck-seuran julkaisuja.

LIITE 1. Teemahaastattelurunko

1. osat seksuaalisuus nuoren elämässä

Teemat	Avauskysymys (vaihtoehtoisia kysymyksiä)	Jatkokysymyksiä	Selventävä/Syventävä kysymys
Vapaa-aika, harrasteet ja intressit (lämmittelyä)	Mitä mieluiten puuhaillet vapaa-ajallasi? Teetkö viikonloppuna samoja asioita kuin arkenakin? (bileet)	Kerrotko vähän lisää harrastuksestasi? Viekö harrastus kaiken ajan? Tuntuuko että jäisit joistakin asioista paitsi harrastukseksi takia? Liittyykö työt jotenkin tähän harrastukseen?	
Murrosikä	Mitä muistat murrosiästä?	Kerro vähän millaista aikaa se oli/on? Miten sun kaveriporukassa koetaan murrosikä? Vertailenko itseäsi toisiin poikiin, isään tai veljeen? Aiheuttiko murrosiässä jokin asia hämmennystä?	Tapahtuiko kehossasi jotain? Entä ajatuksissasi tai tunteissa? Olisitko halunnut parantaa vartalossasi jotain? (lihakset, penis)
	Jotkut väittää, että tytöt kehittyvät poikia aikaisemmin. Mitäs sä ajattelet tästä?	Oletko huomannut sun lähipiirissä olevissa tytöissä tällaisia asioita? Mitä ne juttelee niistä? Millaisia jutut on verrattuna poikiin?	
Kiinnostus seksuaalisuutta kohtaan	No mites sä murrosiässä suhtauduit näihin seksi- ja seurusteluasioihin? Kiinnostiko ne jotenkin? Ei. Jos vertaat murrosikää ja tätä aikaa niin kiinnostaako näe seksuaalisuus jutut tällä hetkellä enemmän kuin silloin? Millä tavalla se näkyy käytännössä?	KYLLÄ: miten se käytännössä näkyi? Alkoiko esim. tytöt kiinnostaa? Oliko tunnemyllerryistä? Rakastumisia? Ihastumisia? KOKEMUSTA SEURUSTELUSTA: Kerro vähän teidän seurustelusta, millaista se on ollut? miten tapasitte, kuka teki aloitteen tai lähestyi? Mistä tiesit mitä tehdä? Millaista se on ollut, verrattuna vaikka sun kavereiden seurusteluun? Miltä se tuntui? Mikä seurustelussa on ollut parasta? Liittyykö seurusteluun jotain huonoja puolia? Tai ootko itse miettinyt että "onpa tää seurustelu vaikeaa, olisimpa sinkku"?	Miten kaverisi reagoivat? Kannustivatko he tekemään jotain? -PETTÄMINEN -SYYT EROTA -SELVIÄMINEN EROSTA -AJANKÄYTTÖ
		IHASTUNUT: Teitkö asian eteen jotain? Lähestyitkö jotenkin ja mistä tiesit miten lähestyä? Osaatko kertoa miksi teit tai miksi et tehnyt mitään? Käskikö joku tekemään jotain? Muistatko vaikuttiko tää ihastuminen jotenkin sun arkeen? Olitko rakastunut?	

	<p>SUHTAUTUMINEN SEURUSTELUUN, JOS ITE EI SEURUSTELE: Mitä sä ajattelet siitä jos muut seurustelee tai "säättää" jotain?</p>	<p>Haluaisitko olla heidän asemassa tai oletko kateellinen? Muistakko, että olisit ajateltu haluavasi seurustella? (saada tyttöystävän?)</p>	<p>Oletko joutunut joskus tilanteeseen, jossa sulta on kysytty tätä tai yritetty "parittaa"? (painostettu tai etsitty kumppania)</p>
	<p>No osaatko kertoa syitä miksi ajattelit näin? (en halua/haluan)</p>	<p>Onko jotain mitä siihen kuuluu tai ei kuulu? Miten seurustelu alkaa? Oletko joskus ajatellut, että noiden ei pitäisi olla yhdessä? Mitä työt ajattelee seurusteluasioista? Ootko jutellu sun tyttökavereiden kans?</p>	
<p>Seksi (Mitä seksi on?)</p>	<p>No kuuluuko seksi sun elämään jotenkin? Haluatko, että kuuluis?</p>	<p>SEURUSTELUSSA Mitä se seksi tarkoittaa seurustelussa? Mistä sä tiedät ootko sä valmis? Miten se otetaan puheeksi? kuka ottaa? Jännittääkö seksissä jokin? Entä voiko seksiä olla seurustelun ulkopuolella?</p>	
	<p>Jos mietit sun sinkkukavereita ja seurustelevia kavereita, niin mitä he ajattelevat seksistä? Mitä luulet, millaisia seksikokemuksia heillä on?</p>	<p>SEKSIN HARRASTAMINEN ILMAN SEURUSTELUA Entäs jos ei seurustele? Kuuluuko seksi sellaisten tyyppien elämään jollain tavalla?</p>	
	<p>Mites itseyydytys, liittykö ne jotenkin tähän seksiin?</p>	<p>Mitäs sun tyttökaverit ajattelee seksistä? Mitä itse ajattelet verrattuna heihin? Mitäs sun tyttökaverit ajattelee seksistä?</p>	
	<p>Mikä seksissä on tärkeintä?</p>	<p>Väitettään että pojat runkkaa paljon, mitäs ajattelet siitä? Minkälainen olet suhteessa sun kavereihin?</p>	
	<p>Mistä tietää mitä pitää tehdä?</p>	<p>Mitäs ajattelet väitteestä, että seksin harrastaminen on enemmän pojan kuin tytön vastuulla?</p>	

2. osa / seksuaaliopetus

Seksuu- suuteen liittyvät asiat, joista on puhuttu koulussa	Mistä seksuaalisuuteen liittyvistä aihepiireistä (asioista) teillä on puhuttu koulussa? *ks. tukilista teemoista, joista voi kysyä suoraan	1. Mitä asiasta puhuttiin? Osallistuitko keskusteluun? 2. Miten tämä opetus vaikutti ajatuksiisi asiasta? Oliko tieto uutta? Oikaisiko se jonkun väärinkäsityksen? Kerro siitä. 3. Oliko mielessäsi ajatuksia joita olisit halunnut sanoa, mutta et sanonut? Miksi? 4. Onko sinulle ollut oppimastasi käytännön hyötyä? 5. Entä kaverillesi, ovatko he kertoneet jostain? 6. Opetuksen ajoitus	Oletettuja teemoja joita on käsitelty: Kondomi ja ehkäisy: Onko kortsuja helppo saada? Ootko kokeillut (käyttänyt, harjoitellut) kondomia? TAI: ootko avannut koskaan kondomipakettia Millaista sen käyttäminen sun mielestä on? Onko kaverit kertoneu mitään kokemuksia kortsun käytöstä?
Ilmapiiri tunneilla	Voiko tunneilla kysyä mistä asiasta vain?	Muistatko tilannetta, että joku olisi kysynyt jotain noloa? Miten reagoitit?	
Tärkein juttu	Mikä on tärkein juttu mitä oot koulussa oppinu?	Miks just se?	
Opetusme- todit	Mitä mieltä olet käytetyistä opetusmenetelmistä: a) ryhmäkeskusteluista b) opetusfilmeistä c) oppikirjoista d) luennoimisesta e) sekaryhmistä? f) vierailijat	Jos olisit opettaja, niin millaisilla opetusmenetelmillä opettaisit nuoria? Onko jotain opetusmenetelmiä joita haluaisit koululuun? Joita et haluaisi.	
Opettaja	Millainen on mielestäsi hyvä opettaja? Onko teillä hyvä opettaja?		
Erot poikien ja tyttöjen suhteen	Mitä luulet, mitä tytöt ajattelevat seksuaaliopetuksesta?	Kiinnostaako tyttöjä samat asiat kuin poikia?	
Eriytyisoi- veet, tiedon- puutteet ja kriittikki	Onko jotain seksuaalisuuteen liittyviä asioita joista haluaisit tietää lisää? Onko jotain asioita joista et haluaisi kuulla tai puhua koulussa? Jos sinä olisit opettaja niin mitä sun mielestä pojille tulisi opettaa seksuaalisuudesta?	Onko jotain asioita joita koulun seksiopetuksessa ei puhuta ja josta haluaisit kuulla enemmän? Jos et halua että näistä asioista puhutaan koulussa niin missä haluaisit näistä asioista kuulla? Koti, kaverit, internet, lehdet	

5. PELKO, RIEMU JA HIMO – POIKIEN Puhelimesta apua hakevien POIKIEN SEKSUAALISUUSPUHETTA

Joonas Kekkonen

Väestöliiton Poikien Puhelin on kerännyt poikien kertomuksia kaikilta elämäntasueilta vuodesta 2007. PoikaS-hankkeessa näistä apua tai neuvoa hakevien nuorten miesten puheluista on etsitty seksuaalisuutta ja seksuaalikasvatusta koskevia keskusteluja, joiden avulla voitaisiin arvioida, mistä asioista nuoret miehet tarvitsevat lisätietoa ja miten näistä asioista heidän ympäristössään tällä hetkellä puhutaan.

Keskustelut, joista Poikien Puhelimen aineisto on kerätty, on käyty anonymoimalla neuvontapuheluna, joiden aiheet nuoret vapaasti valitsevat. Aineiston vahvuutena on, että siinä esiin nousevat seikat ovat juuri nuorten itsensä esille ottamia ja heidän omasta näkökulmastaan käsiteltyjä. Palveluun soitetuista 85 000 kirjattusta puhelusta noin puolet koskee seksuaalisuutta. Tämän aineiston nuorille miehille seksuaalisuus ja seurustelu ovat elämän suurimpia pohdintoja. Osa puheluista on kriisipuheluita, osa silkkaa ilkamointia. Suurin osa niistä kuitenkin kuvaa valtavaa tiedon tarvetta ja aikuiselta haluttua varmistusta sille, mikä nuorten ympäriltään keräämissä seksuaalikäsitelyissä on totta ja mikä huhua.

PoikaS-hankkeessa tarkastelen kolmea Poikien Puhelimesta kerätyn aineiston osaa: nuorten miesten homoseksuaalisuuteen liittyviä käsityksiä, nuorten miesten seksuaalisuuteen liittyviä kriisejä ja maahanmuuttajanuorten seksuaalikeskusteluja. Nämä on nostettu esiin niin, että tiedon ryhmittelyt ja esiin nostettavat alateemat on muodostettu aineistosta esiin tulevien ja siellä toistuvien ilmiöiden perusteella.

Aineiston käyttö PoikaS-hankkeessa

Tietoa Poikien Puhelimen soittajista kerätään kirjaamalla puhelun aikana heidän antamansa tiedot ylös Excel-lomakkeelle. Merkinnöistä käyvät ilmi soittojen ajankohdat, vastaajan henkilöllisyys, soittajan sukupuoli, ikä (jota yleensä ei saada selville) sekä mahdollisesti soittajan itselleen antama lempinimi. Puhelu luokitellaan aiheidensa mukaan, ja puheluista kirjataan nuorten kertomukset mahdollisimman täydellisinä.

Poikien Puhelimen aineistosta kerättyjä kirjauksia kertyy noin 1500–2500 kuukaudessa

Puheluiden jaottelu tapahtuu niin, että puhelun sisällön perusteella puheluille määritellään kyllä/ei -ominaisuuksia. Tällä hetkellä tiedoille on 30 luokkaa. Puhelun tiedoissa voi olla merkintä useassa luokituksessa yhtä aikaa. Jos esimerkiksi puhelussa käsitellään siskon alkoholinkäyttöä, puhelu merkitään sekä luokitukseen Perhe että luokitukseen Päihteet ja addiktiot. Mikäli poika kyselee perustietoja seksistä, luokituksia voivat olla esimerkiksi Ehkäisy, Yleistä seksitietoa, Huumori ja Seksuaalinen suuntautuminen.

Puheluista kertyy kuukaudessa noin sata sivua luokiteltua tekstimassaa, jossa nuoret kertovat ja kyselevät mitä erilaisimmista aiheista.

Aineistosta on keskitytty tässä nostamaan esiin teemoja, jotka ovat ominaisia poikien puheille liittyen seksuaalisiin vähemmistöihin ja seksuaalisuuteen liittyviin elämänkriiseihin. Lisäksi on tarkasteltu, mitä erityistarpeita maahanmuuttajapojilla on verrattuna muihin soittajiin.

Miten tieto kerättiin aineistosta esiin?

Pyrin tässä tuottamaan aineistosta esiin keskustelut, jotka:

1. Olisivat kaikkein olennaisimpia liittyen seksuaalisuuden moninaisuuteen,
2. olisivat pojille hädän ja kriisien aiheita,
3. olisivat erityisesti maahanmuuttajapojille tärkeitä.

Nämä kolme aiheita ovat hyvin erilaisia, ja niitä etsittäessä jouduin käyttämään jokseenkin erilaisia tapoja. Aikarajoitusten, useiden tarkasteltavien aiheiden ja aineiston massiivisuuden vuoksi pyrin luomaan kuvan siitä, mitä toistuvia teemoja pojat nostavat esiin ja missä sävyssä. Tarkoitukseni on ollut tehdä kartoitus, jota voidaan hyödyntää PoikaS-hankkeen loppuvaiheessa poikien seksuaalikasvatuksen aukkokohtien ja painotusalueiden pohdinnassa.

Pyrin muuttamaan tiedonetsintäprosessin mahdollisimman yksinkertaiseksi, mutta en onnistunut tässä täysin. Olin kolmen eri aiheen jäljillä, joita oikeastaan yhdistivät vain ei-heteroseksuaalisuuden pohdinnat ja seurusteluteemat. Muiden teemojen esiin saaminen oli aikaaviepä projekti. Jouduin siinä kerran toisensa jälkeen tarkastelemaan tuloksiani ja pohtimaan niiden merkityksellisyyttä poikien seksuaalikasvatuksen näkökulmasta. Aineisto on todella suuri ja sisältää niin paljon sivupolkuja, että jouduin tekemään paljon ylimääräistä kartoitettavaa työtä sen vahvuuksien esille saamiseksi. Erityisesti kriisipuheluiden löytämisessä minua auttoi aineiston kanssa vietetty aika.

Sain sen avulla esille nuorille tärkeitä aiheita, jotka muuten varmaan olisivat jääneet huomaamatta.

Kolmivaiheista työprosessiani muokkasinkin kunkin kolmen tutkimusaiheen erityistarpeiden mukaan. Tiedon esiin nostamisessa käyttämäni vaiheet olivat aineiston rajaaminen, teemojen etsiminen ja teemojen edustavuuden tarkistaminen.

Aineiston rajaus: vastaajat ovat kirjanneet puheluiden sisällöt ja luokitelleet kaikki puhelut niiden tulohetkellä. Käytin näitä kirjauksia ja luokitteluja rajaamiseni pohjana.

Luokittelun perusteella pyrin ensimmäiseksi rajaamaan aineistosta pois kaiken tarkastelun kannalta epäolennaisen. Koska pohja-aineistona oli noin 80 000 puhelua, en katsonut tarpeelliseksi varmistaa joka ainoan pois rajatun puhelun tarkastelua vaan poistin osia aineistosta kehittämieni sääntöjen mukaan. Ajatuksenani oli, että mukaan jäisi varmasti tarpeeksi keskusteluja, jotta esiin nousisivat poikien suurimpia tarpeita parhaiten esiin tuovat teemat mutta aineistoa ei olisi liikaa.

Rajasin aineistoa seuraavilla tavoilla:

- Poistin aineistosta kaikki puhelut, jotka eivät koskeneet seksuaalisuutta tai seurustelua, näin pudotin aineiston koon jo liki puoleen.
- Jätin alle 100 merkin puhelut pois aineistosta. Tein tämän sillä perusteella, ettei tähän merkkimäärään mahdu tarpeeksi sisältöä, jotta puhelusta olisi hyötyä laadullisessa tarkastelussa. Aineiston määrällistä tarkastelua varten nämä puhelut jäivät tuotettuihin tilastoihin, joten tietoa ei menetetty.
- Kaikki alle 200 merkin huumoripuhelut, joita ei oltu merkitty tärkeiksi puheiluiksi, jätin pois. Tämä perustui puheluiden suureen määrään ja kirjauksen pituudesta johtuen rajalliseen sisältöön. Tärkeiksi merkityt puhelut rajasin mukaan aineistoon, jotta vastaajien näistä puheluista tärkeimmiksi katsomat puhelut eivät katoaisi aineistosta.
- Jatkotarkasteluja varten rajasin aineiston kahteen osioon: omiin kirjauksiini ja muiden kirjauksiin. Tein tämän kirjausten laadun vuoksi. Tarkastellessani vuoden 2011 keväällä kirjauksia huomasin, että omat kirjaukseni olivat tasalaatuisimpia ja kaikkein tarkimmin nuorten puheen sisältäviä. Otin siis omat kirjaukseni tarkastelun perusaineistoksi, josta etsisin teemoja. Myöhemmässä vaiheessa tarkastin näiden löytämieni teemojen toistuvuutta ja kuvaavuutta muidenkin vastaajien kirjausten avulla.

Toinen vaihe, **teemojen etsintä**, koostui aineiston lukemisesta, uudelleenjaottelusta ja asiayhteyksien luomisesta.

Maahanmuuttajapoikien puheen esiin saaminen oli aineiston käsittelyn haastavin osa. Maahanmuuttajuus ei ollut tärkeimpiä käsiteltäviä asioita nuorille itselleen, joten he eivät välttämättä tuo sitä mitenkään esiin. Tämän lisäksi syntyjään suomalaiset pojat esittävät maahanmuuttajia. Maahanmuuttajapuheluita jouduttiinkin etsimään useilla tavoilla, ja kaikkien löydettyjen keskustelujen sisällöistä piti päätellä, oliko soittajissa lainkaan ei-suomalaisperäisiä nuoria.

Pääosa käsitellyistä puheluista on sisältänyt kirjaajan tekemän merkinnän ”maahanmuuttaja”. Nämä merkinnät muodostavat pääosan niistä puheluista, joita käsittelen maahanmuuttajapoikien seksuaalisuutta koskevassa tekstin osiossa. Nämäkin jouduttiin käymään läpi, koska myös esimerkiksi puhelut, joissa luki ”Soittaja esitti maahanmuuttajaa” tulivat aineiston rajauksissa esiin. Kokeneet vastaajat ovat tunnistaneet maahanmuuttajina esiintyneet nuoret sängen tarkasti, ja epäselvissä tapauksissa olen jättänyt mahdolliset maahanmuuttajina esiintyjät aineiston ulkopuolelle

Suuri osa maahanmuuttajista ei mainitse olevansa kotoisin muualta. Se ei myöskään käy heidän puheestaan selville, eivätkä he täten ole päätyneet mukaan maahanmuuttajia koskevaan aineisto-osaan. Osa mainitsee maahanmuuttajuutensa vasta oltuaan palveluun yhteydessä jo useita kertoja. Näiden useammin soittaneiden nuorten puheluita voitiin heidän kertomustensa sisältöjen pohjalta yhdistää, jolloin kaikki kyseisen nuoren seksuaalisuutta koskevat puhelut saatiin maahanmuuttaja-aineistoon mukaan. Osa pojista löytyi käymällä aineistoa läpi hakusanafiltereillä. Hakusanoilla, kuten adoptio, muutto Suomeen, ulkomaalainen ja eri maan nimillä, sekä näiden kaikkien muunnelmilla aineistosta löytyi kymmeniä maahanmuuttajien keskusteluja seksuaalisuudesta.

Ei-heteroseksuaalien poikien keskustelujen löytäminen oli helppoa, mutta aikaa vievää. Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuutta käsitteleviä puheluita on Poikien Puhelimesta puhuttu noin 5 000. Näistä esiin nostettiin ne, jotka oli luokiteltu myös koskemaan ihmissuhteita, väkivaltaa tai elämänhallinnan pettämistä. Lisäksi otin tarkasteltavaksi otoksen heteropoikien kanssa kaverien ja perheenjäsenten ei-heteroseksuaalisuudesta käytyjä keskusteluja.

Seksuaalisuutensa tai seurustelunsa kanssa kriisissä olevia poikia löydettiin siten, että aineiston luokituksista haettiin kriisin merkkejä ja käytiin tätä rajattua aineiston osaa läpi. Ristiintaulukoinnilla etsittiin keskusteluja, joissa pojat ovat tuoneet ilmi, että he ovat vaaraksi itselleen tai muille, että heille on tapahtunut jotain traumatisoivaa, että heillä on seksuaalinen addiktio tai että heidän elämänhallintansa pettää seksuaalisuuteen liittyvistä syistä.

Näin rajatuista puhelukirjauksista osa karsiutui kriisin luonteen tai kirjauksen käyttökelvottomuuden vuoksi pois. Jäljelle jääneet puhelut menivät myös päällekkäin kahden muun aineiston kanssa – kriisipuheluissa nousivat esiin niin maahanmuuttajat kuin ei-heteroseksuaalitkin.

Aineistosta nostettua

Aineistosta nostetut sitaatit on kerätty sellaisista Poikien Puhelimen toistuvista kommentteista, joissa sisällöt ovat toistuneet vähintään viisi kertaa. Ne ovat keskustelun keskeltä nostettuja ja pyrkivät kuvaamaan käsiteltävänä olevaa ilmiötä mahdollisimman tarkasti. Jos nostojen sisällöt eivät ole toistuneet useiden eri nuorten tarinoissa, olen maininnut asiasta korostamalla tekstissä lainauksen poikkeuksellisuutta. Mikäli lainaukset taas ovat toistuneet kymmeniä tai satoja kertoja, olen maininnut yleisyydestä.

Kaikki aineistossa olevat keskustelut sisältävät kirjaajan tiedot, soittoajan sekä soiton koodinumeron, ja näiden tietojen avulla jokainen lainaus voidaan löytää aineistosta. Kaikki soittajien mainitsemat erisnimet on vaihdettu joksikin muuksi samaa sukupuolta olevaksi nimeksi.

Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus Poikien Puhelimessa

Poikien Puhelimessa kohdataan päivittäin lukuisia kertoja niin seksuaalisuuden kuin sukupuolenkin moninaisuus. Vuosina 2007–2011 palveluun on soitettu noin 5 000 erilaisiin ei-heteroseksuaalisiin seksuaalisuuden muotoihin tai sukupuolen moninaisuuteen liittyvää puhelua. Näiden joukosta voidaan muodostaa niin heteroseksuaalisten poikien käsityksiä kuin normista poikkeavienkin nuorten pohdintoja.

Aineistossa yleisimpänä vakavana keskusteluna ovat homoseksuaalisuuteen liittyvät puhelut. Nämä nousevat niin määrältään kuin tunnelataukseltaankin eri mittasuhteisiin kuin muita seksuaalisuuden muotoja koskevat puhelut.

Seksuaalisuuden ja sukupuolen monimuotoisuus on nuorille arka aihe. Siitä puhuminen ei ole luontevaa eikä nuorilla oikein ole sille sanoja. He eivät ole eritelleet tätä moninaisuutta ajatuksissaan erillisiksi kokonaisuuksiksi, joista puhua. Nuorten hajanaisten käsitysten vuoksi rehellisintä olisi puhua moninaisuudesta ei-heteroseksuaalisuutena, koska se kuvaa hyvin ajatustapaa, joka näihin asioihin liittyy. Termi sinällään ei ole kovin hyvä muuhun käyttöön, mutta nuorten sosiaalisessa todellisuudessa heterosek-

suaalisuuden turvallisen raja-aidan ulkopuolella olevilla on yhteinen leima jota termi ei-heteroseksuaalisuus kuvaa hyvin.

Tässä kuvaan nuorten miesten käsittelemät ei-heteroseksuaalisuuden muodot yhteenvetona. Sen jälkeen käyn läpi pääosin homoseksuaaleihin liittyviä käsityksiä, joihin sekä homo- että heteroseksuaalipojat viittaavat.

Homoseksuaalisuuteen ja transseksuaalisuuteen kohdistetaan muita seksuaalisuuden muotoja enemmän vihaa ja väkivaltaisia fantasioita. Nuorten puheessa tämä on pelottaviin tuntemattomiin kohdistettua puhetta, sitä ei siis välttämättä ajatella yksilöihin kohdistuvaksi. Vähemmistöihin kuuluvat pojat joutuvat kuitenkin kasvamaan tämän puheen keskellä. Niin hetero- kuin homopojatkin joutuvat vähemmistöjen edustajiin törmätessään peilaamaan reaktioissaan tuntemaansa oikeaa ihmistä ja sitä puheessa toisinnettua stereotypiaa, jota ovat itse olleet ylläpitämässä.

Aineistossa niin hetero- kuin ei-heteroseksuaalipojatkin käsittelevät puheessaan seksuaalisia identiteettejä koko ajan, ja se on Poikien Puhelimen teemoista yleisimmin toistuva. PoikaS-aineistoon vain homoseksuaalisuutta koskevia keskusteluja päätyi tuhansittain ja muita seksuaalisia identiteettejä koskevia keskusteluja sadoittain. Näistä poimin tarkasteltavaksi pisimmät, tärkeiksi tai kuvaaviksi vastaajan puolelta merkityt, pohdiskelevimmat puhelut tai pelkästään seksuaalisuuden moninaisuutta koskevat puhelut. Lisäksi otin tarkasteltavaksi mahdollisimman paljon puheluita, joiden soittajat kertoivat itse olevansa ei-heteroseksuaaleja, jotta heidän äänensä nousisi mahdollisimman tehokkaasti esiin.

Homoseksuaalisuus ja transseksuaalisuus poikien erityisen kiinnostuksen kohteena

Ehdottomasti yleisin seksuaalisuuden moninaisuuteen liittyvä keskustelunaihe – ja kaiken kaikkiaan yleisimpiä yksittäisiä keskustelunaiheita Poikien Puhelimesta – on miesten homoseksuaalisuus. Se on pojille näkymätöntä, pelottavaa, vaanivaa. Homous on hokema, se on huuto, se on loukkaus joka osuu aina. Pojille homoseksuaalisuus on lähimmäs osuva ei-heteroseksuaalisen seksuaalisuuden muoto. Yleistäen voisi sanoa, että keskusteluissa se on nuorille asia, josta on helppo huutaa mutta vaikea puhua. Eriyisesti poikaporukoille homoseksuaalisuudesta puhuminen on vaikeaa. Pojat ällöttyvät tai tuottuvat ja keskustelut ajautuvat umpikujaan.

Homoseksuaalisuuden ohella transsukupuolisuus nousi esiin teemana, jonka asemaa poikien asenne- ja keskustelukulttuurissa on syytä tarkastella tarkemmin. Homosek-

suaalisuus on selvästi useammin keskusteltu ryhmä, mutta poikien puheissa ”transut” toimivat kattoterminä kaikelle sukupuolta sekoittavalle toiminnalle, ja heihin kohdistetaan pitkälti samantyyppisiä asenteita kuin homoseksuaaleihin. Artikkelissani keskityn homoseksuaalisuuden tarkasteluun, mutta kuljetan transseksuaalisuutta mukana sivuteemana. Muut seksuaalisen moninaisuuden muodot, joista pojat säännöllisesti puhuvat, käsittelen näiden teemojen jälkeen.

Edellä mainitut kaksi ei-heteroseksuaalista ryhmää erottuvat aineistosta koska:

1. Ryhmät nousevat esiin säännöllisesti erillisinä keskusteluina, joihin muut keskustelut palaavat,
2. sekä homo- että transseksuaalisuus johtaa erilaisen väkivallan uhkiin,
3. molempiin ryhmiin liitetään keskusteluissa ulkopuolisuus ja ulos sulkeminen,
4. kumpaankin ryhmään kuuluminen pakottaa määrittämään suhteen läheisiin, kuten kavereihin, perheeseen ja koulutovereihin kokonaisvaltaisesti uudestaan,
5. pojilla on molemmista ryhmistä vahvoja stereotyyppioita, joita he keskenään pitävät yllä keskustelukulttuurillaan,
6. ihmisoikeusnäkökulmasta sekä homoseksuaalien että transsukupuolisten nuorten kohtelussa ja heitä koskevissa puhetavoissa on paljon yhtäläisyyksiä, jotka eivät kosketa samalla tavalla muita poikien esiin nostamia ei-seksuaalisuuden muotoja.

Muut keskusteluissa esiin nousseet seksuaalisuuden ja sukupuolen muodot eivät olleet yhtä yleisiä tai ne eivät määritä nuoren elämää yhtä vahvasti uudelleen. Poikien puhe ei-heteroseksuaalisuuden eri muodoista kääntyy useimmiten lopulta keskusteluiksi homoseksuaalisuudesta tai transsukupuolisuudesta.

Kuka on homo ja mistä sen tietää?

”Miten tietää että on homo? Miten siitä voisi parantua? Mitä sitten teen? Mitä sanon äitille ja isälle? Lapsia tulee vähänoloisesti näkymään. Tarviiko siitä kertoa ikinä? Miten sen tietää onko joku homo?” -Vastaaja K, 4845, 4/2008, nuori mies alkoi puhumaan useiden huumoripuheluiden jälkeen

Kärjistäen: Poikien Puhelimeen soittaville homoseksuaalisuus on epäselvä ja uhkaava asia. Homoseksuaalisuutta ei ole määritelty läheskään kaikille selvästi, pahimmillaan se on pojan muista eristävä ominaisuus, joka leimaa myös hänen kaiken muun tekemisensä.

Tästä syystä pojille on olennaista saada kysytyksi: kuka loppujen lopuksi on homoseksuaali, mitä homoseksuaalisuus on, mistä sen huomaa ja mitä sitten pitäisi tehdä.

Iltaa. No tota. Ois semmosta asiaa. Noi mun kaverit. (...) Kaikki toi pornolehden. Kaikilla muilla alko seisoon paitsi mulla. Pahastuin! Mulla ei alkanut. Mutta pornolehdissä oli miesten kuvia! Oli naisiakin, niitten kohdalla alko vähän sykyttää. Onkohan luokkakaverit homoja? Ollaan 10v. -Vastaaaja K, 54, 12/2010

Pojat miettivät homoseksuaalisuutta osittain muihin, osittain itseensä liittyvänä kysymyksenä. Nuoret soittajat eivät välttämättä koe vielä ketään seksuaalisesti erityisen jännittäväksi. Silti heidän täytyy muodostaa jonkinlainen suhde homoseksuaalisuuteen. He joutuvat pohtimaan, voivatko he itse tai heidän kaverinsa olla homoseksuaaleja.

Nämä pohdintansa pojat asettavat erittäin kielteiseen keskustelu ympäristöön, jossa homoseksuaalit koetaan lähinnä raa'an pilkan arvoisiksi. Homoseksuaalien epäinhimillistäminen tällä tavoin on nuorille soittajille turvallinen valinta. Jos nuori on puheissaan vihamielinen, hän ei ainakaan osoita sympatiaa, jonka osoittamista pidettäisiin mahdollisena homouden merkinä. Kaikille nuorille soittajille ei ole selvää, kuka on homoseksuaali ja kuka ei. Suurimpia pelkoja on se, että homoseksuaalisuus voi osua kohdalle yllättäen. Nuoret kysyvät, voiko joku olla homo tietämättään. He uskovat, että homoseksuaalisuus voi osua liki kenen tahansa kohdalle, jos huonosti käy. Tämä vaanivuus ja taudinomaisuus on pojille osa homoseksuaalisuutta. Se pilaa ihmisen ja tekee hänestä ulkopuolisen.

"Nii ni tota miten niiku tullaan homoksi. Ok no tota miten on ku kaverit haukku mua homoksi. Ku on pussanut toista poikaa. Ku mä tota pussasin poikaa ku sain rahaa siitä. Oonko homo?" -Vastaaaja L, 468, 4/2011

Käytännössä kukaan yläkoululaisista ei ole vielä varmasti "tullut kaapista" ja monet ovat epävarmoja seksuaalisen identiteettinsä kanssa. Kaikki, jotka tulevat homoseksuaaleiksi julistetuiksi, eivät suinkaan ole homoseksuaaleja. Juoruilu tai asialla kiusaaminen voi johtaa homon maineen saamiseen.

Kiusaamistilanteissa nuori joutuu teoillaan todistamaan heteroseksuaalisuutensa muille. Naisten kanssa seurusteleminen ja väkivalta ovat varmoiksi koettuja keinoja todistaa maskuliininen heteroseksuaalisuus. Myös tiukat kiellot, joihin sisältyy homoseksuaalien panettelua ja homoseksuaaliksi väittäneen uhkailua ovat yleisiä keinoja homoseksuaalisuuden kieltämiseen.

”Mun kaveri haukkuu. Mua. Homoksi. Koska mulla on pinkki paita. Niin. Joo. Olin just vetämässä turpiin.” -Vastaja L, 338, 9/2011

Väkivallan ja homoseksuaalisuuden suhde on kahtalainen: erityisesti nuoret homoseksuaalit koetaan poikien tarinoissa fyysiseen väkivaltaan kykenemättömiksi. Tämä väkivallattomuus tai ainakin vaarattomuus toimii heidän tunnusmerkkineen. Toisaalta taas heihin kohdistetaan fyysistä ja henkistä väkivaltaa. Homoseksuaalien ilmeisesti oletetaan olevan helppoja ja vaivattomia kiusattavia. Heistä ei ole vastusta, eivätkä heitä koske samat käytössäännöt kuin muita ihmisiä.

”...koska homot on homoja, totta kai saadaan kiusata, hakkasin ne...” -Vastaja R, 1008, 10/2008

Homoseksuaalisuus on kohtalo, jota nuoret miehet eivät soisi saavansa. Aineistossa nousee kerta toisensa jälkeen esiin nuorten halu korjata tilanne, jos joku olisikin ”aivan oikeasti” homo. He yrittävät löytää keinoja, joilla tästä epämiellyttävästä tilanteesta voitaisiin päästä eroon – jos homous voi olla liki kenen tahansa kohtalona, täytyy siitä olla parantumiskeinokin.

Uskonnolliset ”eheytyshoidot” ovat nuorten puheissa mukana silloin tällöin. Osa soittajista alkaa eheyttämispuheiden myötä pitää seksuaalisuutta muuteltavissa olevana ominaisuutena. Tällöin ihminen voi itse hallinnoida seksuaalista suuntautumistaan, josta hän itse on vastuussa, ja homoseksuaalisuus on homoseksuaalin oman heikkouden ja perversion syytä.

Erot homojen ja heteroiden välillä mietityttävät nuoria. Ongelmana on, ettei ulkoisia eroja arkikäytöksessä huomaa. Suurin osa nuorista ei kykene kertomaan, mitä muita eroja homoilla ja heteroilla seksuaalisuuden lisäksi on. Osa saattaa esittää naismaista puheääntä merkinä homoseksuaalisuudesta ja olettaa, että tämä riittää selitykseksi homoseksuaalien erosta heteroihin. Nuoret ilmeisesti kokevat, että eron pitäisi olla itsestään selvä. Koska näin ei ole, he korostavat eroja, jotka keskustelukumppanin pitäisi ymmärtää osana yleissivistystä. Keskustelijan myöntäessä ymmärtämättömyytensä ja pyytäessä selitystä hänen oletetaan olevan typerä tai homoseksuaali.

Homoseksuaalien harrastama seksi

Homoseksuaalien harrastamasta seksistä puhutaan Poikien Puhelimeen soittavien poikien kertomuksissa kahdesta näkökulmasta. Toisaalta mietitään millaisia tekoja se sisältää. Toi-

saalta pohditaan vakavissaan myös seksin seuraamuksia, erityisesti sen sisältämiä uhkia.

Aineiston soittajat olettavat yleensä homoseksuaalien harrastaman seksin olevan anaaliseksiä tai suuseksiä. Suuseksi miesten kesken kuvataan heteropoikien puolelta tabuksi, jonka rikkominen olisi erityisen selvä homoseksuaalisuuden merkki. Vain homoseksuaalipojat, joilla itsellään on seksikokemuksia, nostavat suuseksin homoseksuaalisen seksin normaalina toteuttamistapana esiin.

Joissain keskusteluissa miehen peniksen suuhun ottamisen katsotaan olevan merkki homoseksuaalisuudesta riippumatta siitä, miten näin on päässyt käymään. Pojat eivät erittele tunteitaan ja nautintoaan teosta, jonka ovat tehneet. Täten esimerkiksi rahasta seksiä tarjonneet pojat, hyväksikäytetyt pojat tai seksuaalisia kokeiluja tehneet pojat saattavat pohtia seksuaali-identiteettiään tapahtuneen johdosta.

”moi tääl on yks make, hävettä sanoa, mä oon ite bi ja olin yksis bileis, ja harrastin siellä seksiä yhen pojan kanssa ja sit sen jälkeen se oli ihan et ei kiinosta bitch, mul on aika hyväksikäytetty olo” -Vastaaja R, 639, 9/2008

Seksuaalisuuden toteuttaminen jonkun toisen homoseksuaalin kanssa näyttää olevan pojille selvä riski. Seksistä voidaan kertoa eteenpäin, siitä voi saada tauteja, se voi johtaa hyvinkin negatiivisiin seksikokemuksiin. Yleistykseenä voi todeta, että homoseksuaalisen seksin kuvaamisessa seksi on homopojille konkreettisesti sitä suurempi uhka, mitä nuorempia he ovat. Toisaalta myös heteropoikien puolelta suurimmat ennakkoluulot löytyvät 12–14-vuotiaiden, heteroiksi itsensä vannovien poikien puheista.

”Ööh moi, pitäs kysyä, oon homo. En saa miehen kanssa samanlaista nautintoa ku naisen kanssa. En mä tiä, en saa semmosta nautintoa siitä. Yhesti kiihotuin naisesta. Joo. No joo, on poikakaveri ja noh, harkitsen eroa ku tykkään toisesta pojasta. Ööh, oon. Kolome kuukautta jo. Nooh, tää on mun eka poikakaveri. Miten voisin kertoa sille että haluan poikki sen kanssa. Noh, enköhän. Painaa sekin että sillä mun kaverilla on adhd. Ettei se raivostu liikaa. No kyllä se joskus raivostuu, mutta ei se pahasti. Niin ku tykkään toisesta pojasta.” -Vastaaja K, 213, 10/2010

Homoseksuaalien lisääntyminen

Homoseksuaalien kyky hankkia jälkeläisiä mietityttää. Asiasta puhuvat pojat pitävät selviönä, ettei homomiehillä ole kykyä hankkia lapsia, mutta he tuntuvat toisaalta pitävän täysin mahdollisena, että homoseksuaalikin haluaisi toimia vanhempana.

”Mun kaveri sano mua homoksi. Voiko silloin tehdä lapsia?” -Vastaja R, 10, 3/2010

Lisääntymistä koskeissa keskusteluissa on tyypillisesti kevyt sävy, kun sitä käyvät pojat, joita asia ei henkilökohtaisesti kosketa. Lisääntymiskeskustelu on vain osa muita kysymyksiä, joita pojat kysyvät koska saavat mahdollisuuden siihen.

”Voiks kaksi naista hankkia lapsia? Entä miehet? Mikä on dildo? Mikä on Chewbacca?” -Vastaja K, 4666, 4/2008

Osa pitää myös lasten hankkimista naisten keskinäisissä suhteissa mahdottomuutena. Sateenkaariperheet ovat selvästikin kaukana soittajien arjesta, mutta he ovat kuitenkin saaneet jostain kimmokkeen pohtia asiaa. Sateenkaariperhe ei vielä ole terminä juurtunut soittajien sanavarastoon.

”moro, mitä kuuluu, en oikeen tiää, epäilen et oon homo, oon 10 vasta, joo okei, joo voiko se periytyä, isovelji on, onko seksi terveellistä, oon nähny et veli harrasta peepuseksiä, mikä se hiv ei, voiks homot saada lapsen, oon lukenu et jollain on lapsia homoilla” -Lehtonen, 529, 1/2008

Eniten hämmennystä lisääntymisen tiimoilta ovat aiheuttaneet transsukupuolisten lisääntymistä koskevat lehtijutut ja dokumentit. Näissä jutuissa poikien on vaikea pysyä kärryillä siitä, mikä henkilön alkuperäinen sukupuoli on ollut, ja miten lisääntyminen varsinaisesti tapahtuu. Pojista osa esimerkiksi luulee, että miehelle voidaan rakentaa toimiva kohtu, jonka avulla hän voi saada lapsia.

Keinohedelmöitys naisparien lisääntymismahdollisuutena ja kohdun vuokraaminen miesparin käyttöön eivät ole nousseet esiin keinoina lasten hankkimiseen. Mielenkiintoista kyllä, seksin harrastaminen vastakkaisen sukupuolen kanssa ei myöskään näissä keskusteluissa nouse esiin harkittavana lisääntymiskeinona homoseksuaaleille.

”Mun perheestäni vähäsen. Mulla on kaks isää. Miten, oonko mä niinku, en voi olla niitten lapsi. Miten? (...) Miks niitä kutsutaan? Mutta kun on 2. Miksi niitä kutsutaan? Haluaisin tietää miksi kahta toisiaan rakastavaa miestä kutsutaan?” -Vastaja K, 876, 11/2008

Jotkut soittajat epäilevät, miten homoseksuaalinen pari kykenee lasten kasvattamiseen. Tämä ei kuitenkaan nouse keskusteluissa esiin läheskään niin usein kuin ihmettely lasten hankkimisen keinoista.

Kuinka löytää muita homoja ?

Nämä nuoret miehet ovat tutustumassa omaan seksuaalisuuteensa ja miettimässä, miten sitä pääsisi toteuttamaan toisten kanssa. He ovat yksinäisiä ja himokkaita. Tämä on universaali ominaisuus teini-ikäisille, niin hetero- kuin homopojillekin. Se mikä heidät erottaa, on homoseksuaalipoikien seuran etsimisen vaikeus ja leimaavuus. Soittajat kyselevätkin, mistä he voisivat seuraa etsiä.

Homoseksuaaleja on merkittävästi vähemmän kuin heteroseksuaaleja, lisäksi homopojat eivät tavallisesti ole homoseksuaaleja julkisesti teinivuosinaan. Pojat yrittävät pienten vihjeiden avulla päätellä, ovatko toiset, heidän mahdollisesti viehättävinä pitämänsä pojat näitä kaksin verroin vaikeasti löydettäviä ikätoverihomoseksuaaleja. Tehtävä on vaikea, koska asiaa ei voi kysyä suoraan paljastamatta omaa seksuaalista suuntautumistaan.

Nuoret kertovat kokemuksistaan vaihtoehtoisten reittien löytämisessä, nämä reitit ovat osoittautuneet heille useimmiten umpikujiksi. Verkkodeittailupalveluissa on ikäraajat, ja tyyppillinen raja on 18 vuotta, joten nuoret eivät pääse niihin. Sama ongelma koskee homobaareja, joista nuoret ajattelevat löytävänsä seuraa helposti. Myöskään Seta ei pidä yllä nuorille homoseksuaaleille suunnattuja keskusteluryhmiä kuin joissain kaupungeissa, eikä heilläkään ole treffipalveluita tarjolla.

Lyhyesti sanottuna: nuoret homoseksuaalit eivät löydä seuraa juuri mitään reittejä pitkin. Erityisesti ongelma koskee pieniä paikkakuntia. Pienillä paikkakunnilla asuvat nuoret kertovat, etteivät uskalla edes yrittää hakea seuraa. Stigma, jonka homoseksuaaliksi paljastumisesta joutuisi kokemaan, on liian suuri. Virheitä muiden seksuaalisen suuntautumisen arvioinnissa ei voi tehdä. Jos poika yrittää saada toisen kiinnostumaan itsestään ja kiinnostuksen kohde paljastuukin heteroseksuaaliksi, on pojalle tiedossa ongelmia.

Homopoikien vaikeudet seuran löytämisessä eivät jatku loputtomiin: Kun he tulevat täysi-ikäisiksi ja muuttavat suureen kaupunkiin opiskelemaan tai töihin, heidän ongelmansa helpottavat. Homoseksuaaleilla on oma alakulttuurinsa, jonka kautta pojat voivat löytää seuraa. Tämä ei kuitenkaan helpota yläkouluikäistä nuorta, jolle tällaisen ajan odotus tuntuu loputtomalta.

Huumori ja kiusaaminen

Pojille homoseksuaalisuus on aihe, josta voidaan heittää juuri niin rajua herjaa kuin halutaan. Homoseksuaaleille ei anneta minkäänlaista kohteliaisuutta, joka tavallisille

ihmisille myönnetään. Aineistossa homoseksuaaleja koskevan puheen tavoin puhutaan vain rasistisimmissa vihapuheissa – molemmissa ollaan valmiita väkivaltaan kokonaisia ihmisryhmiä vastaan. Aiemmin miesten keskuudessa saatettiin miestä pilkata hänen miehuutensa puutteesta. Häntä verrattiin naisiin. Tämä on muuttunut. Nuoret miehet ja naiset eivät miehiä haukkuessaan puhu neideistä, akoista tai ämmistä. Seksuaaliseen kyvykkyyteen kohdistuvia loukkauksia kuullaan Poikien Puhelimessa säännöllisen harvakseltaan. Suomalaissyntyiset nuoret miehet eivät myöskään koe tehokkaaksi pilkata äidin tai sisaren seksuaalikutia.

Ainoa todella toistuva loukkaamisen muoto on se, että he kyseenalaistavat keskustelukumppaninsa seksuaalisen suuntautumisen homottelemalla. Homottelu on siitä käytännöllinen ase, että se osuu nuoreen liki aina. Jos jotakuta kutsutaan homoksi, tämän koko olemus asetetaan kyseenalaiseksi tavalla, jota nuoren on hyvin vaikea kiistää. Silti nuoret katsovat, että homotteluun pitäisi välittömästi vastata tuohtumuksella ja kiistämisellä – mikä tahansa muu olisi selvä osoitus homoudesta.

Homohuumoria käytetään paitsi vastaajien myös kavereiden kiusoittelemiseen. Pojat pilkkaavat toisiaan puheluiden aikana käyttäen soittamista pilkan julkiseksi tekemiseen. He kertovat toisistaan perättömiä tarinoita. Homoteltu on paikalla soittajan ääniympäristössä, ja tarinat on tarkoitettu selvästi myös hänen kiusaamiseensa.

Huumorilla on myös positiivinen puolensa. Huumorin varjolla pojat sanovat asioita, joita ei tosissaan uskalletaisi esittää. Tämä liittyy vahvasti heidän kiusaamisen tapoihinsa. Kun asia on esitetty huumorilla, miltei minkä tahansa loukkauksen voi vetää takaisin.

*”Mitä mieltä ootte anaaliseksiä? Joo, et onko ok juttu. *nauraa* Miten sitten mälli suuhun? Entäs jos molemmat on poikia? Miten kimppajutut? Jos on 2 poikaa ja 1 tyttö voiko saada perseeseen samanaikaisesti? Mikä on paras ehkäisykeino? Kaveri on homo, pitääkö kiusata? Se oli vitsi. Montako reikää voi vetää kerralla?” –Vastaaja K, 25, 5/2009*

Poikien puhekulttuurissa tällainen hännääminen ja ärsyttäminen ovat jatkuvassa käytössä. Suurimman osan ajasta näitä keinoja käytetään maltillisesti. Homopoikien kokemus kuitenkin on, että kiusaaminen on jatkuvaa eikä sille ole sosiaalisia rajoja. Homopoikia ”saa” kiusata.

”Onko tämä sitten luottamuksellista. Pidän usein pojista. Kaverit vaan kiusaavat. Eikun poika. Niin. Noh... Sanovat homoksi.” –Vastaaja K, 242, 2/2011

Huumorissa homoseksuaaleille voidaan tehdä mitä vain. Ikävä kyllä tämä kertaantuu myös kiusaamisessa. Jos joku homopoika erehtyy ”tulemaan kaapista”, häntä kiusataan asian tiimoilta armotta. Myös muita poikia voidaan valita kiusattaviksi homopojiksi. Tästä roolista ulos pääseminen on vaikeaa, puhdasta heteroseksuaalisuutta kun ei voi oikein mitenkään todistaa.

*”On toinen asia. Mun kaveria kiusataan. Niin tiedätsä haukutaan homoksi ja tällä lailla. Mitä neuvoja voisin antaa. Sitä ärsyttää... kun sitä... *mölyä* sitä haukutaan ja hakataan koulussa. Sen takiaa, se on homo ja haukutaan ja kiusataan. Mua ei kiusata. *mua kiusataan* Mä meen... mä meen väliin... *naurattaa* Sit otan joskus linkkuveitsen takataskusta. Ja uhkailen niitä poikia.” –Vastaja K, 111, 12/2010, Kaksi poikaa, toinen maahanmuuttaja.*

Kaikista nuorten toisilleen antamista rooleista ja leimoista ulos pyrkiminen edellyttää nuorten miesten tarinoissa joko ympäristön vaihtamista, sosiaalista pääomaa, jolla puhua itselle sopivampi rooli tai väkivaltapotentialiaa, jolla uhkailla tai hakata itselle sopivampi rooli poikaporukassa.

Sekä sosiaalisen pääoman käyttö että fyysisen väkivallan uhka ovat väkivaltaa, jolla omaa kyvykkyyttä osoitetaan tovereille. Nuoren on näytettävä voimallisesti mielentilansa ja kyettävä osoittamaan dominoinnilla, ettei häntä voida syyttää miten sattuu. Tämän valtansa osoittamalla hän voi päättää oman roolinsa tai sitä kritisovien hiljentämisellä oikeuttaa sen.

Transseksuaalisuus ja transvestismi ovat huumorissa ilkkurisesti käsiteltyjä teemoja. Niihin liittyvä huumori ei alun perin ole yhtä väkivaltaista tai leimaavaa kuin homoseksuaalisuus. Näitä teemoja käsiteltäessä pilkka kohdistuu siihen, että koko asiaa pidetään absurdina ja naurettavana.

Homoseksuaalisuus on nuorten puheessa läheisempi, tuomittavampi asia. Lasten homoseksuaalisuus voidaan tarinoissa silloin tällöin kuvata hauskaksi asiaksi; ei-miehuuden, heikkouden ja kyvyttömyyden osoitukseksi. Homoseksuaalisuus varmana, pysyvänä olotilana sen sijaan on jotain, jota nuoret eivät hyväksy. Aikuiset ja jo nuoria itseään selvästi vanhemmat homoseksuaalit ovat huumorissa ällöttäviä, moraalittomia ja seksuaalisesti vaarallisia.

Homoseksuaalien humoristinen kiusaaminen voikin näiden stereotyyppien vuoksi mennä todella pitkälle ja saada nuoret homoseksuaalit hyvin varovaisiksi ihmissuhteissaan. He kasvavat ympäristössä, jossa homoihin kohdistetaan jatkuvasti huumoria ja vähättelyä. He tietävät että ei-heteroseksuaalisuus johtaa ainakin pilkkaan ja vähättelyyn, jos sen menee myöntämään.

”Mulla ois semmonen ongelma. On poikiin liittynvä. Homous. Nokun siitä ei voi kertoa kellekään. En kehtaa näyttää sitä kellekään. Se painaa. Liikkatunnilla tekee mieli. Mutkun kaikkialla näkee pareja ja haluaisin olla Kallen kaa. En tiedä onko se homo. Se tuntuu pahalta. Tai siis se... en tiedä. Haluaisin olla normaali, tyttöystävän. En kuulu kuuluvani yhteyteen sen kaa. Nokun haluaisin kertoa ainakin sille Kallelle, se ei ehkä haluais olla kaveri. Mut tuntuu että se ei oo homo. Mä haluaisin olla lähemmässä suhteessa se kaa. Se painaa! No niin mut oon tuntenut jo kauan, yks tyyppi meni, musta tuli kiusattu. Ja me vaihdettiin koulua. Oon 16, koht. Joo, ysillä.” –Vastaja K, 30, 1/2009

Niitä, jotka eivät sukupuoliensa sovi tavalliseen malliin, kiusataan heidän kertomansa mukaan raa’asti. Heitä suljetaan kaveripiirien ulkopuolelle, ja heihin kohdistetaan niin henkistä kuin fyysistäkin väkivaltaa. Erityisesti transseksuaaliset nuoret kokivat säännöllistä kiusaamista ja jopa väkivaltaa.

”moi ni mä oon transeksuaali ja mua kiusataan koulussa. Ei se tee asialle mitään. (...) Mä oon kertonut monta kertaa. En. Ne sylkee mua naamaan ja lyö mua naamaan.” –Vastaja L, 1218, 3/2011, nuori kertoi siitä kuinka väkivalta ei lopu

Kiusaaminen ja pahoinpiteleminen saavuttavat usein selvästi rikoksen mittasuhteet ennen kuin niistä ryhdytään kertomaan ulkopuolisille. Tässä paikallisen koulun rooli on selvän korostunut. Kiusaaminen voidaan joko lopettaa alkuunsa, tai pojat tulevat jatkamaan sitä mahdollisesti todella pitkään.

Lähipiirin homoseksuaalisuus – ubka vai mahdottomuus?

Pojat tietävät, että maailmassa on homoseksuaaleja. Asia on kuitenkin kaukainen. Suurin osa ala- ja yläkouluikäisistä ei tiedä tuntevansa ainoatakaan homoseksuaalia, mistä syystä heitä voi käsitellä ilman ihmisarvoa. He eivät ole nuorille ihmisiä, he ovat huumorin kohteita, verkossa ja televisiossa esiintyviä karikatyyreja.

Nuorille miehille on aineiston tarinoissa epäselvää, mitä tulisi tehdä jos kaveri, sukulainen tai muu läheinen paljastuu homoseksuaaliksi. Tavallisen, hyvin tunnetun mukavan ihmisen tilalla onkin jotain aivan muuta.

*”...mä oon homo, mun kaverit kiusaa ku näki että pussaan yhtä poikaa...”
- Vastaja R, 1249, 10/2008*

”Niin et mä tunnen itteni homoksi mun kaikki kaverit dissaaa mua.” - Vastaja L, 325, 5/2011,

Mikäli homoseksuaalisuus osuu heteroseksuaalien nuorten tuttuihin, on heidän tarinoidensa mukaan ryhdyttävä toimintaan. Ei-heteroseksuaalinen ei ole sama ihminen, johon on muodostettu ihmissuhde – hän on jättänyt jotain kertomatta. Uuden tiedon myötä nuoret katsovat, että jonkin olisi muututtava: ei-heteroseksuaalin seksuaalisen suuntautumisen, ihmissuhteen ei-heteroseksuaaliseen tai nuorten itsensä asenteiden.

Jotkut pojat kertovat myös homoseksuaalisuuden kohtaamisen johtaneen siihen, että he itse ovat joutuneet muuttumaan.

”moi tota ni ku aika lailla syrjitty. No kaikki kaverit oli mun kavereita ku ennen. Mä oon homo. No ku ne nyt vaan tietää.” – Vastaja R, 491, 10/2010
”Haluukko kuulla tarinan joka järkytti mua. Menin saunaan. Isoveli rassas peräsiiseen poikakaveria. Meinasin oksentaa siinä kohtaa.” – Vastaja K, 68, 2/2010
”Semmonen, että voiko tyttö soittaa kun on poikaystävää koskien. Poikaystävä sano että se on homo. Se sano että tuli homoks mun takia. Se sano että oon huono sängyssä. Sillä on ollut niin paljon tyttöystävii? 18! Emmätiiä. Se ei eioo ainoo poika joka on sanonu. Niist tuli kans homo mun kaa.” – Vastaja K, 106, 2/2010, soittaja huolestunut teinityttö

Pojat kertovat, että homoseksuaalin ystävänä pysymistä on vältettävä. Jos ystävä osoittautuu homoseksuaaliksi, he pohtivat vakavissaan tuleeko tämä hylätä. Homoseksuaalin kaverina pysyminen on uhka niin muille kaverisuhteille kuin omalle identiteetillekin.

”puhutaanpa homoseksuaalisuudesta. Ku kaveri on hinttari. ei se oo normaalia. Eihän miehet voi lisääntyä. Ku hyi helvetti ku mietti et (t)uuppi toista perään. Ei voi mennä kaverin kans saunaan. Eiks voi samoil lauteil olla ku voi ola sukupuoliouteja. (...) palataas siihen homojuuttuun. a. vedän sitä turpaan. b. ja hankin sille poppatohtorin ja c. annan sen homoilla rauha(ssa).” – Vastaja R, 165, 6/2009, nuori mies mietti mitä tehdä kaverin homoseksuaalisuudelle
”Mikä on homo. Voiko se tarttua?” – 548, 2/2010, Vastaja R

Nuoret eivät onneksi yleensä pidä homoseksuaalisuutta sairautena, joka taudinomaisesti tarttuisi. Homoseksuaalisuus voi kuitenkin nuorten ajatuksissa puhjeta liki kenessä tahansa. Tästä syystä homoseksuaalisia vaikutuksia tulee välttää. Homoseksuaalin tuttavana oleminen on vaarallista – mitä jos huomaakin tuntevansa kiinnostusta tätä kohtaan?

”Niin et on enää tiedä oonko homo vai hetero. En tiedä yks mun kaveri on homo niin jos mäkin. Oon mä tykkään siitä pojasta mut tykkään mun tyttöystävästä.” – Vastaja L, 68, 6/2010

Pojille on kova paikka pohtia, kuinka tulisi reagoida homoksi osoittautuvan tuttavan lähentelyihin. Suurin osa pohdinnoista koskee ikätovereita, mutta mukana on myös pohdintoja aikuisista, jotka lähentelevät. Näissä tarinoissa on mukana niin humoristisesti esitettyjä kuin nuorten tosiakin kertomuksia ei-toivotusta läheisyydestä.

”Mitä pitäis tehdä jos kaveri on homo. Ni se lähentelee. Minua. Se huumaa mua ja raiskaa.” – Vastaja R, 281, 6/2011

”Mun kaverilla on pahoja ongelmia? Se on down, downin syndrooma. Joh. Se tykkää miehistä. Mitä voitais tehdä että se tykkäis työstä. Se häiritsee tunnilla ja lähentelee. Se aina vaan koskettelee.” – Vastaja K, 3/2008

Aikuisten lähentelyjä koskevat pohdinnat olivat selvästi totisempia ja raaempia kuin ikätovereita koskevat jutut. Aikuisista miehistä kerrottiin tarinoita, joissa nämä ehdottelivat seksiä tai jopa yrittivät raiskata nuoria miehiä. Näissä tarinoissa homoseksuaaliseen seksiin ei juurikaan liitetä positiivisia ominaisuuksia. Siinä, missä poikien tarinoissa nuorten homous voi olla surkuhupaisaakin, ei vanhempien miesten homoseksuaalisuus sitä enää ole. Homoseksuaalisuus nähdään vaativana ja hyökkävänä, jopa väkivaltaisena.

”Mitä pitäisi tehdä kun olin uimarannalla näin miehen ja mun muna kovettu. Se huomasi. Se tuli ja vei mut pusikkoon. No mä purin sitä ja huusin apua.” – Vastaja K, 521, 6/2010

”Mitä teen kun oon homo? Miten te voisitte auttaa mua? Miten voisin lopettaa tän?” – 97, 10/2009, Vastaja K

”Semmosta kyselin, että onko penislävistys turvallinen. Oikeastaan soittelen sen takia, että olisi joku, jonka kanssa miettiä näitä seks-asioita. Ei mun seksuaalisuus ole ihan kunnossa. On vaikea ajatella tulevaisuutta, kun tämä homous vaivaa. Olen kertonut muutamille kavarille, yksi ei oikein tykännyt asiasta.” – Vastaja K, 1433, 12/2007

”Oon kottiin menossa. Ois tuossa. Mie kun oon kiinnostunut pojista, kaikki syrjii. Loksussa oli poikien kuvia. Miks meitä homoja syrjitään?” – Vastaja K, 411, 2/2011

Vanhempien reaktiot homoseksuaalisuuteen

Vanhempien reaktiot ovat vakavasti homoseksuaalisuutta pohtiville pojille ehkä kaikkein tärkeimpiä. He pelkäävät jo etukäteen, miten omat vanhemmat tulevat reagoimaan heidän tekoihinsa ja seksuaalisuuteensa. Sisarusten ja erityisesti vanhempien reaktioita koskevat pohdinnat ovat huolestuneempia kuin esimerkiksi koulussa tai harrastuksissa tavattavien. Vanhempien ja sisarusten kanssa joutuu elämään koko ajan, mutta kavereita

voi pakon edessä vaihtaa. Jos perhe ryhtyy tuomitsemaan homonuoren ja jatkuvasti kiusaamaan häntä hänen seksuaalisuutensa vuoksi, ei tilanteelle voida oikeastaan mitään.

”Taijan tykätä enemmän pojista kuin tytöistä, vanhemmat ei tykkää. En oo kyllä puhunu niiden kaa.”-178, 9/2007, Vastaaja K

Nuorten keskusteluissa vanhempien asenteet värittävät lapsen kuvaa homoseksuaalisuudesta. Nuoret itse tietävät sangen tarkkanäköisestikin, miten heidän vanhempansa suhtautuvat seksuaalisuuden eri muotoihin. He tietävät, miten heidän itsensä pitäisi eri läheistensä mielestä tuntea. Ikävä kyllä oman tai läheisen homoseksuaalisuuden kohtaaminen on sitä vaikeampaa, mitä jyrkempi ympäristön suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on.

”Moi mulla on ongelma. En uskalla kertoa homoudestani. Kaikki kiusaa mua. Mä kerron yhelle, se kerto kaikille! Miten kerron vanhemmille! Mua pelottaa! Että ne saa tietää ilman että miä kerron!” –Vastaaja K, 192, 10/2011

Nuoret miehet, jotka huomaavat olevansa homoseksuaaleja, kykenevät itse arvioimaan, miten oma ympäristö tulee reagoimaan, jos he kertovat näille homoseksuaalisuudestaan. Poikien Puhelimeen soittaessaan he ovat arvioineet tilannetta jo pitkään. Heidän arvionsa läheisten reaktioista kannattaisi ottaa vakavasti – nuoret tuntevat läheisensä. Erityisesti jos nuori mies arvioi, ettei hänen homoseksuaalisuuttaan tulla hyväksymään ja ”kaapista tulolla” voi olla vakavat seuraamukset, ei häntä tulisi rohkaista kertomaan seksuaalisuudestaan.

”Vanhemmat eivät tykkää homoista, olen bi. En uskalla kertoa vanhemmille! Äiti hakkaa.” –Vastaaja R, 166, 12/2011

Humoristisesti homoseksuaalisuutta pohtivat mieltivät eniten ikätoverien reaktioita. Näissä keskusteluissa pohditaan enemmänkin homoseksuaalisuuden naurettavuutta ja sosiaalista tuomittavuutta. Keskusteluissa kyllä mietitään homoseksuaalisuuden vaikutusta nuoren elämään, mutta sitä pohditaan vain nuorten keskinäisinä suhteina. Nuoret humoristit eivät aseta homoseksuaalisuuden kokemusta mihinkään laajempaan kontekstiin tai pohdi sitä, miten homoseksuaali itse tuntisi muissa tilanteissa.

Se, että puheluun vastannut puhuu nuorille homoseksuaalisuudesta ilman tunnekuohuja, saa monet pojat pois raiteiltaan. Ilmiön arkipäiväistäminen rikkoo etäisyyden, jonka siihen on voinut pitää. Tällaiseen pilkkaamattomaan kommunikaatioon törmäminen on heille uutta.

Pojilla on tapana syyttää kavereitaan, itseään ja eritoten Poikien Puhelimen vastaajia homoseksuaaleiksi. Osalle tämä on vain tapa, osalle taas valittu etenemistapa puheluun. Itsen tai kaverin homottelulla pyritään laskemaan homotellun arvoa ja ottamaan ilkamoiva rooli keskustelussa. Nämä tilanteet saattavat olla hämäyksiä, joilla päästään testaamaan vastaajia, tai niillä voidaan hakea reittiä kysymään soittajalle olennaisempia avainkysymyksiä.

Joskus tällainen puhelun aikana tapahtuva kaverin homottelu toimii myös pelkkänä kiusaamisena. Pojat haukkuvat jotakuta puhelimesta ja yrittävät saada tämän suuttumaan tai muuten tolaltaan. Poikien Puhelin halutaan mukaan näihin puheluihin tuntemattomaksi todistajaksi, joka tekee kiusaamisesta julkista ja siksi paljon häpeällisempää. Näissä tapauksissa poikien performanssia ohjataan kunnioittavammaksi, mutta he eivät läheskään aina tottele kehotuksia. He haluavat pitää keskustelun häpäisevänä, koska se on sitä mitä he palvelusta hakevat.

Erityisen korostunutta tämä neuvontapalvelun väärinkäyttö on silloin, kun vanhemmat pojat laittavat nuorempiaan soittamaan ja puhumaan seksuaalisuudesta. Nuorempia yllytetään huumorin varjolla puhumaan seksuaalisuudesta hyvin rohkeasti. Samaan aikaan vanhemmat pojat seuraavat taustalla heidän reaktioitaan. Soittamaan painostetuille ilkutaan siitä, mitä he ovat kehdanneet puhua, vaikka heitä on yllytetty siihen, ja puhumattomuudesta olisi varmasti joutunut kiusatuksi.

Seksuaalisuudesta puhuttaessa tulisi juuri tällaisten tilanteiden varalta seurata tarkasti nuorten reaktioita. He saattavat pyrkiä käyttämään seksuaalikasvatusta ja keskustelumahdollisuutta keskinäisen vallankäyttönsä välineenä. Tällaisissa tilanteissa kasvattajan ja nuorten intressit eivät kohtaa, ja nuorten omien mielipiteiden esiin puhuttaminen sekä heidän pitämisensä esillä yksilöinä voi olla heille itselleen vahingollista ja häpeällistä.

Osa pojista on tottunut käyttämään homoksi haukkumista keskustelusta irtautumisen strategiana, jotta ei jouduttaisi häpeään. Jos he joutuvat keskustelussa ahtaalle ja kokevat, etteivät voi enää muuten ottaa johtavaa asemaa puhelussa, he ryhtyvät solvaamaan keskustelukumppaniaan homoksi. Tällöin toisen saattaminen muutamalla sanalla häpeään palauttaa soittajalle sen verran sosiaalista asemaa, että hän kykenee poistumaan puhelusta mielestään voittajana.

Poikien Puhelimesta kuullaan usein tilanteita, joissa pojat puhuvat tovereilleen puhelun ohessa. He käyttävät näissä keskusteluissaan homottelua edellä mainitussa merkityksessä.

Oman seksuaalisen suuntautumisen myöntäminen itselle ja muille

Oman seksuaalisen suuntautumisen löytäminen ja sen myöntäminen itselle alkaa aineiston pojille heidän murrosikänsä myötä. Seksuaalisen suuntautumisen myöntäminen – ensin itselle ja myöhemmin muille – on suurimpia askeleita, joita ei-heteroseksuaalit joutuvat käymään läpi. Seksuaalisen identiteetin löytäminen henkilökohtaisesti ja sen ottaminen osaksi omaa julkista minää vaikuttavat kuitenkin hyvin erilaisilta prosesseilta. Näitä he kuitenkin joutuvat käymään läpi yhtä aikaa.

He ovat useimmiten miettineet seksuaalisuuttaan jo pitkään, ennen kuin ryhtyvät puhumaan siitä kenellekään. Nuorten miesten tarinoissa oman seksuaalisuuden myöntäminen ja siitä muille kertominen limittyivät osittain ajallisesti toistensa kanssa – muille kertominen on osa ei-heteroseksuaalisuuden myöntämistä itselle.

Yritin löytää tarinoista ”kaavaa” ja tarkkaa ikää sille, milloin pojat löytävät seksuaalisen identiteettinsä. Tarkkaa ikä-arviota ei tästä aineistosta voi tehdä. Summittaisesti voi arvioida, että pojat huomaavat olevansa homoseksuaaleja yläkoulun aikana.

”On sitte vielä ongelma, aattelen runkatessa meiän luokan poikaa. Haluaisin olla hetero. Tai siis jotai väliltä. Ehkä oon sellanen väliltä. Oon 19...” – Vastaaaja K, 40, 10/2011

Oletin, että nuorille miehille oman seksuaalisen suuntautumisen myöntäminen olisi vaikeaa. Olin vain osittain oikeassa.

”Oon homo, mitä teen? On ongelmia. Semmonen että tota, tunnen että tykkään pojista. Pojat hylkii. Mua koulukiusataan. En voi mennä kouluun. Pojat hakkaa. Aivan. En voi jatkaa mun elämää kun kaikki ajattelee että mä oon homo. Elämä on pilalla. Mitä sä tuumaat seksuaalisuudesta? Voinko ikinä muuttua heteroksi? Miten voin saada lapsia tällä hetkellä? Mistä löytyis muita homoja? Se on sitten selvä. Moi moi.” – Vastaaaja K, 2493, 2/2008

Nuoret miehet kuvaavat mahdolliseen ei-heteroseksuaalisuuteensa liittyviä pohdintojaan siten, että he pelkäävät ympäristön reaktioita, seurustelukumppanin löytämisen vaikeutta ja mahdottomuutta saada jälkeläisiä. Näiden ulkoisten ongelmien vuoksi he eivät olisi halunneet olla ei-heteroseksuaaleja. Heidän suunnitelmansa ja näkemyksensä tulevasta elämästä ei olekaan sitä, mitä he ovat ajatelleet.

Sen sijaan nyt tarkasteltavana olevat, ei-heteroseksuaaliset nuoret eivät, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta, kertoneet kokevansa tilannetta sisäisesti ristiriitaiseksi.

Keskusteluissa apua hakevat nuoret puhuvat käytännön ongelmista, joita ei-heteroseksuaalisuus heille aiheuttaa. Voi olla, että nämä nuoret kokevat tilanteen myös identiteetin ongelmaksi – apua hakiessaan he eivät kuitenkaan nosta sitä esille.

Ne muutamit, jotka kokivat homoseksuaalisen identiteettinsä ongelmakseen, kuvailivat siihen kahta syytä. Jotkut kuvailivat ei-heteroseksin olevan kuvottavaa, ja toiset taas kertoivat käsityksestään, jonka mukaan erityisesti homoseksuaalisuus on väärin ja sen vuoksi homoseksuaalitkin pahoja.

*”Päivää. Mä oon Johannes. Koska mä oon homo. Mitä mä voin tehdä sille. (...) Mua kiusataan. Koska mä olen homo. Haukutaan. Koulussa. (Vastaaja kehottaa kertomaan koulussa opettajille.) Oon kertonut. En kehtaa sanoa et oon homo. Miten selitän sille et mua kiusataan. Entä jos se kysyy miksi mua kiusataan. sitten opettaja ottaa puheeksi. Sitten kaikki tietää et oon homo. Voiko homoudelle mitään? Jeesus sanoi et homo on syntiä. Koska mä oon tosi uskonnollinen ihminen luen raamattua joka päivä. Joudunko helvettiin?”
–Vastaaja L, 747, 6/2011*

Pitkään ei-heteroseksuaalisuuttaan pohtineet ovat ajatelleet asian pisimmälle ja hyväksyneet tilanteen. Heillä on myös usein suunnitelma siitä, miten he asiasta kertovat läheisilleen. Muille kertominen tapahtuu vähitellen, ikään kuin jatkona sille, että tilanne on jo myönnetty itselle.

Juuri seksuaalisen suuntautumisensa löytäneet ja asian itselleen myöntäneet pojat, jotka alkavat puhua ”kaapista tulemisesta”, eivät omaa yhtä selvää suunnitelmaa. Suurin osa heistä ei halua kertoa seksuaalisesta suuntautumisestaan kenellekään. Pieni osa asiasta keskustelleista nuorista taas ajattelee, että ei-heteroseksuaalisuuden huomaaminen on tärkeä asia, josta tulisi kertoa mahdollisimman selvästi läheisille. Näiden nuorten itselleenkin sekavan tilanteen vuoksi heitä on palvelussa kannustettu ensin selvittämään asiat itselleen ja vasta sitten kertomaan muille.

”Olen miettinyt jos harrastaisin seksiä miehen kanssa ja se ahdistaa. En ole homo. olen sairastanut masennusta. Tyhjä olo. Ei kiinnostu keskustella kenenkään kanssa, välttelen kavereita. Vaikuttaa seksielämäni kun ajattelen tyttöystävän kanssa että olen miehen kanssa sängyssä. En saa nukuttua, näen painajaisia...” –Vastaaja K, 2049, 2/2008

Nk. kaapista tuloon nuoret esittävät kolme strategiaa: Kaikille kertomisen, joillekin kertomisen tai salaamisen. Kaikkiin näihin sisältyy omat riskinsä. Mitä nuori tekeekin,

on tiedossa lähes varmasti ongelmia. Ne voivat olla joko ympäristön aiheuttamia tai nuoren sisäisen seksuaalisuuden ja hänen ympäristönsä ristiriidoista johtuvia.

Kaikille läheisilleen seksuaalisesta suuntautumisestaan kertoessaan nuoret ottavat riskin. Täydellistä, kerralla tapahtuvaa ”kaapista tuloa” miettivät nuoret arvioivat, että ainakin jotkut heidän läheisensä heidät tuomitsevat. Tässä he ovat oikeassa, mikäli tarkastellaan niiden nuorten tarinoita, jotka kertovat avoimuudesta olleista seuraamuksista. He menettävät osan ystävistään ja joutuvat arvioimaan ihmissuhteitaan uudestaan.

”Moi täällä Matti. Joo niin tota tunnen vetoa miehiin. Vähän noloo olla homo. Kaikki haukkuu meidän luokassa homoja. Mä oon 13, 3 päivän päästä 14. No mut tunnen naiseen ja miehiin vetoa. Mikä se on? Mut kun isoveikka ilmotti vanhemmille että on homo. Mutsi ja faija meinas tappaa...”-Vastaaja K, 507, 10/2008

Aina ei heti kaikille kertominen ehkä ole huono valinta. Poikien Puhelimesta kuuluisissa nuorten tarinoissa näin kuitenkin on. Aineistoon on toki valikoitunut vain nuoria, joilla on pakottava tarve puhua kokemuksistaan. Heille julkinen tieto heidän erilaisesta seksuaalisesta suuntautumisestaan on johtanut sosiaalisten suhteiden rikkoutumiseen tai heikkenemiseen. Kaverit, perhe, uskonnollinen yhteisö ja kouluympäristö saattavat tuomita heidät suoralta kädeltä.

Seksuaalisesta suuntautumisesta vaikeneminen on nuorille sosiaalisesti turvallisin valinta. He yksinkertaisesti jättävät keskustelematta aiheesta kenenkään kanssa tai valehtelevat siitä kysyttäessä. Tällöin he eivät joudu pilkan kohteeksi, eikä heitä koskaan voida varmasti nimetä homoseksuaaliksi.

Vaietessaan homoseksuaaliset nuoret kuitenkin jättävät omat tunteensa huomioimatta. Tämä voi olla heille hyvin tuskallista. He joutuvat piilottelemaan osaa itsestään, eivätkä voi tuoda seksuaalisuuttaan millään tavoin julki. Seksuaalisuus ei ole näille nuorille ilon lähde vaan taakka. Harvat kykenevät edes näkemään tulevaisuutta parempana – nykyisen elämäntilanteen ahdistavuuden oletetaan jatkuvan.

Onneksi tämä ei ainakaan kaikkien kohdalla ole totta. Aineistossa yläkouluikäiset ovat ahdistuneita seksuaalisuutensa salaamisesta. Täysi-ikäisten homonuurukaisten kertomuksissa ongelmat sen sijaan ovat siirtyneet salailusta lähinnä ihmissuhteisiin ja yleisempiin, seksuaalisuuteen liittyviin kysymyksiin.

Vaikenevat nuoret miehet joutuvat myös osallistumaan hyvinkin homokriittiseen keskustelukulttuuriin, joka satuttaa heitä.

”Tartteeko sanoo nimi? (...) Kaikki haukkus jos tuun kaapista. Naiset tuntuivat vastenmieliseltä. No, koulussa saisin varmaan turpaan. Oon 16. En kyllä kehtaa. Ei ois hyötyä. Pelkkää haittaa. (...) Oon kiinnostunut yhestä hyvästä kaverista. Jos sille sanon se ei varmaan oo enää kiinnostunut. Meiän koulussa on homo, se on saanut turpaan seksuaalisen suuntautumisen.” – Vastaaaja K, 489, 5/2009

Homoseksuaalisuudestaan vaikenevat pojat kertovat, että heillä on pakottava tarve puhua asiasta jollekulle. Tällaista henkilöä on kuitenkin vaikea löytää.

Viimeisenä kertomisstrategiana on kertoa vähitellen niille, joihin luottaa kaikkein eniten. Ajatuksena tässä on saada kertoa asiasta itse omassa tahdissa niille, joille kertominen vähiten pelottaa. Toimintatavassa yhdistyvät parhaimmillaan julkisuuden ja vaikenemisen hyvät puolet: nuori saa purkaa sydäntään, hän saa ympäristöönsä hänet hyväksyviä ihmisiä ja mahdollisesti jopa seurustelukumppaninkin.

Ikävä kyllä asiat eivät mene aina näin hyvin. Jos yksikin luotetuista ryhtyy kertomaan kuulemastaan omille luotetuilleen, muuttuu asia hyvin nopeasti julkiseksi. Tästä seuraavat liki samat ongelmat kuin nuoren omaehtoisesta ”kaapista tulemisesta”.

Mitä nuorempi henkilö alkaa kertoa homoseksuaalisuudestaan, sitä enemmän ongelmia seuraa. Heidän ympäristössään ikätoverit kykenevät hyväksymään tai käsittelemään homoseksuaalisuutta sitä huonommin, mitä nuorempia he ovat. Nuoret eivät Poikien Puhelimen keskusteluiden perusteella myöskään osaa pitää salaisuuksia, joten osittainen ”kaapista tulo” ei nuorena ole mahdollista. Lisäksi samat ihmiset pysyvät vuosia nuoren ympärillä, joten homoseksuaalisuuden leimasta ei pääse yli kuin vasta vuosien päästä.

Nk. kaapista tulemistä on voitu palvelussa suositella varmasti lähinnä omillaan jo eläville nuorille. Jos nuori asuu jo omassa asunnossa, eivät vanhemmat enää voi kiristää tai kiusata häntä seksuaalisesta identiteetistä. Vanhemmista riippumattomalle, mieluusti edes kohtuullisen kokoisessa kaupungissa asuvalle, nuorelle ei ”kaapista” vähitellen ulos tuleminen ole enää yhtä vakava ongelma kuin nuorimmille homoseksuaaleille.

Väkivallan uhka

Poikien tarinoissa ei-heteroseksuaaleihin – mutta erityisesti juuri homoseksuaaleihin – kohdistetaan väkivaltaa ja erityisesti sillä uhkaillaan heitä. Väkivallasta eri muodoissaan kertovat tarinat ovat osa ei-heteroseksuaalisuuden kohtaamista. Väkivallan uhka kulkee taustalla nuorten kertomuksissa myös silloin kun sitä ei suoraan käsitellä.

*Homoseksuaalisuus, jännä juttu. Tykkäävät miehistä, aivan sairasta. Ootko homo? Se on sairaus. Pitäs katkasta sormet. (...) Vastapäätä istuu umpiho-
mo? Se saa nyrkin silmään. Se on homon kohtalo! –Vastaja K, 97, 1/2009,
soittajalla kavereita ympärillä*

Erityisesti hakkaamiset ja niillä fantisointi saattavat olla pojille keinoja etäännyttää itseään homoseksuaalisuudesta. He ajavat itseään raivoon ja päätyvät lopulta vihansa huipuksi fantisoimaan siitä, kuinka he hyvin konkreettisesti vastaavat homoseksuaali-
suuteen väkivallalla.

Tarinoiden väkivalta on yksipuolista ja hyökkäävää, eikä uhriksi valitun homoseksuaalin kuvailla tekevän väkivaltaa tai uhkaavan sillä. Tekoja ja aikeita ei kuvata puolustautumiseksi mihinkään konkreettiseen uhkaan. Homoseksuaalin ei tarvitse varsinaisesti tehdä mitään joutuakseen väkivallalla uhatuksi tai sen uhriksi.

*”Saatanan homoja pitäis hakata että ei kyrpä liiku vuoteen.” –Vastaja K,
2996, 3/2008*

Eräs tema, joka toistuu tarinoissa on sukupuolielinten ruhjominen tai silpominen. Tarinoissa pojat puhuvat homoseksuaalien sukupuolielinten vahingoittamisesta mutta myös siitä, kuinka homoseksuaalin omat sukupuolielimet vahingoittuvat syystä tai toisesta. Suurin osa tarinoista on humoristisia, mutta mukana on myös tosissaan kerrottuja tarinoita.

Näitä puheluita voi tulkita niin, että nimenomaan homojen seksuaalisuus on syy siihen, miksi heihin tulee kohdistaa väkivaltaa. Poikien kuvailemissa hyökkäyksissä väkivalta kohdistuu suoraan ei-heteroseksuaalin seksuaalisuuteen hänen peniksensä kautta, ja peniksen vauriot saattavat johtaa homoseksuaalin olemuksen vaarallisuuden vähenemiseen.

”Voisko lääkäri auttaa. 8 kertaa päivässä ryhmämasturvoidaan. Esinahka on revennyt parista viiteen kohtaan. Tikkejä laitetaan ompelukoneella! Mikä on hätänumero, penis meni kaverilla poikki!?” –Vastaja K, 653, 3/2009

Ruumiillinen väkivalta otetaan keskustelussa tavallisesti lopetusteemaksi. Nuori on onnistunut ajamaan itsensä vihassaan hyvään vauhtiin, ja haluaa lopettaa keskustelun tähän valitsemaansa tunnelmaan. Suurin osa ei ole valmis keskustelemaan puheistaan. Osa on rehellisen yllättyneitä siitä, ettei väkivallan kuvailu johda välittömään keskustelun loppumiseen, kuten soittajan tarkoitus oli.

”No, tervepä terve. On ongelma, oon ihan homo. Älä lausu sitä mutta poikaystävä haluaa hakata mua. Poikaystävä hakkaa aina minua. Sillä on vahvemmat nyrkit. Mie oon 11. Ja se on 12. Me asutaan maalla.” –Vastaaja K, 343, 1/2010, nuori soittaja puhui huumorilla parisuhdeväkivallasta

Pojat eivät esitä tarinoissaan esiintyvälle väkivallalle perusteluja. Kysyttäessäkin ei suurin osa asiaa pohtivista nuorista osaa esittää selitystä sille, miksi juuri homot tulisi ottaa väkivallan kohteeksi.

Ne, jotka esittivät perusteluja väkivallalle, kuvailevat perusteiksi homoseksuaalisuuden luonnottomuuden, oman vihansa tai väkivallan luonnollisuuden tällaisissa tilanteissa. Usein asiasta tarkentavia kysymyksiä kysyttäessä kysyjän seksuaalista suuntautumista parjattiin ja häntä uhkailtiin myös väkivallalla, koska hän kyseenalaisti sen oikeutuksen.

Homoseksuaalien ihmisarvoista kohtelua ei juurikaan onnistuttu perustelemaan yksittäisten puheluiden aikana. Joissain poikaporukoissa asioiden kertaaminen kymmeniä kertoja johti tuloksiin, ja osa soittajista alkoi kyseenalaistaa vihapuhetta, jota ryhmässä homoseksuaaleihin kohdistettiin. Tämä onnistui vain pitkäkestoisella toistolla ja kärsivällisyydellä.

Homoseksuaalit seksuaalisen väkivallan tekijöinä ja kokijoina

Tarinoihin homoseksuaaleista liittyy seksuaalisen väkivallan sävy. Homoseksuaalit eivät tarinoissa ole helliä, välittäviä tai uskollisia. Heidän seksuaalisuutensa nähdään pakottavana, väkivaltaisena. Siihen liittyy fetteissejä, kipua ja inhoa omaa seksuaalisuutta kohtaan. Homoseksuaaleja pidetään raiskaajina ja raiskattuina. Pedofiileinä ja näiden uhreina.

”Mitä pitäisi tehdä kun olen homolauman keskellä! Ne lähentelevät. Niillä on puukot, ne haluavat panna perseeseen.” –Vastaaja K, 7984, 8/2008

*”Sellanen ongelma et 3 homoo asuu naapuris. Aina lääppii ja tuijottaa...”
–Vastaaja R, 3, 5/2009*

Homoseksuaalien kohtaamisessa suurin ongelma oli, että pojat eivät nähneet homoseksuaalista seksiä ja läheisyyttä samanlaisena kuin heteroseksuaalista läheisyyttä. Homoseksuaalien kaipuu seksuaalisuutensa toteuttamiseen ei ole näille pojille normaali tarve vaan uhka.

”Mul on ongelma. Koulukaverit kiusaa vitusti enkä halua elää. Mulla on niin pieni muna! Ei kukaan poika halua rakastella kanssani! En kestä tätä.

*Meen huomenna tappaan ne kaikki. Mä haluun, ei oo ketään niin homoi kun mä. Tapan ne jos haluan! Eikö kukaan tuu hiplailemaan mua. Voitko tulla hiplaileen mua. Äidillekin sanoin, äiti sanoo että mitä oot vitun homo, äiti on aina baaris, en jaksa. En jaksa tätä! (...) Rakastan Big Brotherin Nikoo, mut se ei rakasta mua! Mulla on varmaan HIVikin kun äidin miesystävä raiskasi! (...) *homot on perssestä!* Ni onkin!” -Vastaaja K, 614, 9/2008, soittajina kaksi poikaa*

Aineiston perusteella ei homoseksuaalisuuden hyväksymiseen ja arvostamiseen ole oikoteitä. Kaikkein vihamielisimpiä mutta sinnikkäitä on yritetty saada jatkuvilla keskusteluilla ymmärtämään homojen seksuaalisuus heteroseksuaalisuuden kaltaisena ilmiönä. Tässä ei aineiston perusteella ole onnistuttu – parhaimmillaankin pojat lähinnä suostuvat myöntämään, että homoseksuaaleilla on oikeus omaan seksuaalisuuteensa, vaikka se onkin soittajan mielestä jollain määrittelemättömällä tasolla kuvottavaa ja väärin.

”Onko se sairasta jos tykkään pojista. ok. entä jos pari vuotta nuorempi. entä jos olisin 15. semmonen 10. miten se voi olla. oonko mä pedofiili. jos mä oon kiihottanut. eikö tää ole selkee juttu mä oon 16 tykkään 10 vuotiaasta. jotain se tuli hinkkaa. ai se nyt oon pedofiili. oonko mä pedofiili. silloin mä oon pedari. (...) ne pedofilit on autolla liikenteessä ja ne pystynkö ostaa seksii. ootko ihan varma. yksi tuli sanoo et haluutko panna.” -Vastaaja L, 571, 5/2011

Nuorista osa on törmännyt verkossa homoseksuaalisesta hyväksikäytöstä kertoviin tai sillä mässäileviin materiaaleihin, joiden perusteella he muodostavat käsityksiään homoseksuaalisuudesta hyväksikäyttävänä ja tunteettomana seksuaalisuuden muotona. Nämä kuvastot johdattavat pojat muodostamaan vahvoja stereotypioita, joista pois opettaminen on hyvin vaikeaa. Pojat, jotka kohtaavat kyseisen kaltaista materiaalia, eivät omaa vahvaa medialukutaitoa tai suhteellisuudentajua, jolla havaita esimerkiksi pedofiiliasta kertovissa uutisoinnissa että kyse on yksittäistapauksista. Nämä tarinat jäävät heille päällimmäisiksi asioiksi, joita he homoseksuaalisuuteen liittyen muistavat.

Tällaisiin käsityksiin on hyvin vaikea vaikuttaa jälkikäteen millään tavalla. Kun nuoret ovat muodostaneet käsityksensä, tarvitaan niiden muuttamiseen tai edes lisä vivahteiden tuomiseen todella paljon vaivaa. Helpompaa olisi, jos homoseksuaalisuudesta puhuttaisiin selvästi varhaisemmassa vaiheessa ja sitä normalisoiden. Homoseksuaalisuutta koskevat stereotypiat muodostuvat hyvin varhain – tarinat hyväksikäytöistä liikkuvat jo alakouluikäisten keskuudessa säännöllisesti etenevinä huhuaaltoina. Tästä syystä homoseksuaaleista puhumisen tavallisina ihmisinä ja heidän seksuaalisuutensa nor-

malisoinnin tulisi myös tapahtua jo hyvin varhain. Tämä ei tarkoita välttämättä suoraa seksuaalisuudesta puhumista vaan homoseksuaalien kuvaamista ja heidän hellyytensä mukaan ottamista edes sivuroolissa ihmissuhteista puhuttaessa.

”joo tosiaankin tota oon homppelejen seurassa ihan vahingossa. Mitä jos musta tulee vahingossa homo. En halua olla homo. Mitä jos tykkään pojista enemmän. entä jos nää sitoo mut ja raiskaa. no jalat on jo sitonut.” -Vastaaaja L, 1, 1/2011

Ikävä kyllä osalla soittajista on omia, hyvin negatiivisia kokemuksia homoseksuaaleista. He ovat saattaneet saada ehdotuksia, nähdä itsensäpaljastajia tai joku heidän ympäristössään on voinut joutua hyväksikäytetyksi. Näissä tilanteissa nuoret voivat olla hyvinkin hätääntyneitä, jopa traumatisoituneita. Näihin tapauksiin seksuaalikasvatuksen keinot ovat ehkä väärät – nuori saattaa tarvita jo aivan muun tyyppistä apua tilanteensa käsittelemiseen. Osa kasvattajan ammattitaitoa on havaita, milloin hänen tulee pyrkiä purkamaan nuorten käsityksiä ja milloin ohjata nuori hoitoon.

”Mitä mä teen, kun mä oon homo ja mun kaverit ei hyväksy mua? Sit mä oon ottanu yheltä kaverilta suihin.. Se pyysi ja mä otin.. Sit mä oon raiskannu yhen jätkän.. Vaik mä lopettaisin nää jutut, ni ei ne silti hyväksy mua, aina ne vaan huutaa, et homohomohomo..” -Vastaaaja K, 7565, 8/2008

Mistä muista seksuaalisuuden muodoista nuoret puhuvat

Miesten homoseksuaalisuuden lisäksi pojat puhuvat monista muistakin seksuaalisen moninaisuuden kirjoon lukeutuvista asioista. Käyn tässä niitä lyhyesti läpi, samoin tapoja, joilla nuoret näistä asioista puhuvat. Näitä muita muotoja ovat **pedofilia, eläimiin sekaantuminen, insesti, naisten homoseksuaalisuus ja biseksuaalisuus**. Muita seksuaalisen kiinnostuksen kohteita käsitellään selvästi harvemmin. Lisäksi nuoret puhuvat sukupuolen moninaisuudesta, erityisesti **transsukupuolisuudesta** ja silloin tällöin **interseksuaalisuudesta**.

Käyn läpi keskusteluja, jotka liittyvät erilaisiin ei-heteroseksuaalisuuden lajeihin. Kuvailen, missä valossa keskusteluja tavallisesti käydään ja mitkä ovat kuhunkin aiheeseen liittyen yleisimpiä. Käyn myös läpi sitä, miksi kyseiset keskustelut ovat merkityksellisiä myöhemmissä tarkasteluissa, tai miksi ne on jätetty niiden ulkopuolelle.

Transsukupuolisuus

”Halusin kysyä, minkälainen homo kun kaverini on homo. Umpihomo on! Se on tehnyt sukupuolileikkauksen.” – Vastaja K, 4084, 4/2008, soittaja menettää hermonsensa kun vastaja yrittää keskustella homoseksuaalisuuden ja transsukupuolisuuden erosta

Suurimmassa osassa näistä puheluista sukupuolen moninaisuus esiintyy vain yhtenä aiheena. Pojat puhuvat transuista ja tarkoittavat transseksuaalisuutta. Se nousee esiin ihmettelyn ja huumorin muodossa. Aihe on selvästi vieras, eikä sitä ole pohdittu syvällisesti, ihmetelty vain.

Pojat eivät tiedä nimeltä yhtään transsukupuolista henkilöä, eivätkä tunne sellaisia omassa elämässään. Tämä on suuri ongelma heidän asenteissaan – kun puhutaan tuntemattomasta ja kummallisesta ivaa ja ennakkoluuloja on helppo pitää yllä.

Eläimiin sekaantuminen

Aineistossa eläimiin sekaantuminen on pääosin huumorin ja ”hauskan” keskustelun lähde.

Terve. Mul ois ongelma, tunnen vahvaa kiinnostusta eläimiä kohtaan seksuaalisesti? No, eritoten olen koirista tykännyt. Ja sit isokokosista kissoista. Noh... No ne on ollut puolisen vuotta. (...) Jos toden puhutaan niin en ollenkaan kiihotu ihmisistä. (...) Mut viel semmonen kysymys että jos tähän ei saa hoitoa. Niin toi, millai sit jatkanko normaalisti, millai sitten tapahtuu, romahtaako seksuaalinen taso kokonaan. Sortuuko eläimiin oikeesti. –Vastaja K, 137, 3/2009, soittaja epätoivoinen ammattikouluikäinen

Seksin harrastaminen eläinten kanssa kuvataan väkivaltaiseksi hyväksikäytöksi tai eläimen viettelemiseksi. Jos soittajien väkivaltaisiin kertomuksiin otetaan kantaa eläinten kärsimyksenä, pojat kertovat eläimen kuitenkin tuskistaan huolimatta nauttivan seksistä. Empatiaan tai häveliäisyyteen vetoaminen ei toimi näissä keskusteluissa, eivätkä ne johda oikein mihinkään. Tarinoita ei ole kehitelty sen pidemmälle, eikä niiden yksityiskohtia osata improvisoida eteenpäin.

Jotkut yksittäiset soittajat ovat kokevat seksuaalisuutensa keskittyvän vain eläimiin ja ovat harrastaneet seksiä eläinten kanssa. Nämä huolestuneet nuoret on ohjattu muiden hoitavien tahojen pariin. Eläimiin sekaantumista koskevat puhelut ovat pääsääntöisesti vain huumoria, eikä niiden käsittelylle ole syytä antaa erityispainoa.

Naisten homoseksuaalisuus

Naisten homoseksuaalisuus on poikien puheessa aina sanana lesboutta ja tekona vain seksuaalinen, ei esimerkiksi seurustelua tai läheisyyttä. Se kiinnostaa heitä määritelmällisesti, mutta hyvin harvoille sillä on mitään konkreettista merkitystä. Lesbouteen pojat törmäävät televisiossa, tarinoissa tai pornografiassa. Jostain syystä keskustelut kuitenkin jäävät huvittuneen innostuksen asteelle. Jotkut soittajat ovat kiinnostuneita naisten lisääntymisestä ilman miehiä, jotkut taas siitä, miten naiset harrastavat seksiä keskenään, jos/kun kummallakaan ei ole penistä. Nämäkin keskustelut loppuvat lyhyeen. Väkivalta, viha ja ulos sulkeminen, jotka ovat mukana miesten homoseksuaalisuutta koskevissa puheluissa eivät ole havaittavissa lesboutta koskevissa puheluissa.

Biseksuaalisuus

Biseksuaalisuus on soittajilla harvemmin syvempien keskustelujen aihe. Siitä keskustellaan lähinnä määritelmällisesti. Jos biseksuaalipojat soittavat seksuaalisuuttaan pohtiakseen, ei heitä mietitytä kiinnostus naisiin vaan miehiin. Tässä yhteydessä biseksuaalisuuteen liittyvät pohdinnat ovat siis samankaltaisia kuin homoseksuaalienkin pohdinnat.

Naisten biseksuaalisuutta ei juurikaan käsitellä Poikien Puhelimessa.

Pedofilia

Poikien puheissa pedofilia on usein toistuva aihe. Kerrotaan sekä halusta harrastaa seksiä lasten kanssa että pelosta joutua seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi. Osa soittajista on joutunut hyväksikäytetyiksi, ja heidät ohjataan saamaan apua muilta tahoilta. Suurimmalle osalle soittajista pedofilia ilmiönä on kuitenkin vain huumorin, pelon tai kiihottumisen aihe.

”Mikä se on kun on kiinnostunut eläimistä? Mikä on pedofiili? Mun pappa on pedofiili, se raiskas mut pienenä. Sai 500€ lahjusta etten kertois.” -Vastaaaja K, 83, 5/2009

Yleisin Poikien Puhelimessa kuultu tapa puhua pedofiliasta on syyttää läheisiä aikuisia seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Syytteet saattavat kohdistua niin vanhempiin kuin opettajiin. Liki poikkeuksetta pojat näitä tarinoita kertoessaan ovat selvästi vain esittämässä rujoa huumoria. On yleistä, että juttuja kerrotaan kaverien naureskellessa ympärillä. Tällaisia tapauksia käsitellään palvelussa kuin he olisivat tosissaan asiansa kanssa. Nuo-

rille ei ole näissä yhteyksissä lainkaan käsitystä, siitä miten vakavia syytöksiä he esittävät. Syytökset kohdistuvat pääosin miespuolisiin sukulaisiin ja naispuolisiin opettajiin.

”ne pedofilit on autolla liikenteessä ja ne pystynkö ostaa seksii. ootko ihan varma. yksi tuli sanoo et haluutko panna. kysy 10 tunti. se oli semmoinen 25. oli se aika himosen näkönen.” -Vastaaja L, 57, 5/2011

Nuorimmilla soittajilla pedofiliaa koskeviin kertomuksiin liittyy myös pelko pedofiilien uhriksi joutumisesta. Näissä tarinoissa pedofilit ovat jostain paikalle ajavia miehiä, jotka houkuttelevat lapsia mukaansa. Tämä on pojille paljon pelottavampi hyväksikäytetyksi tulemisen muoto kuin läheisten tekemä hyväksikäyttö, jota tarinoissa myös esiintyy. Näissä tarinoissa pojat pohtivat, millaista vastarintaa kykenisivät tekemään tai miten toimia namusetiin törmätessään.

Nämä tarinat voisi nähdä pelon kohtaamisen muotona – poikien on mietittävä asia läpi, jotta he voisivat jättää sen taakseen. Näille pohdinnoille ovat yleensä laukaisevana tekijänä kaveripiirin jutut, jotka liittyvät erityisesti Jammu Siltavuoreen, internet-meemeihin ja aika ajoin esiin tuleviin median nostoihin.

Kolmantena, ja harvinaisimpana ryhmänä soittajissa ovat lapsista todella kiihottuvat nuoret miehet. He tietävät taipumuksena, ovat joutuneet miettimään niitä jo pitkään ja haluavat nyt apua pohdintoihinsa. Hyvänä puolena on se, että nämä nuoret miehet ovat halukkaita saamaan apua tilanteeseensa ja muuttamaan käytöstään. Toisaalta taas he kertovat toimintansa muuttuneen yhä pakonomaisemmaksi ja vähemmän hallituksi. Apua he ovat ryhtyneet hakemaan vasta siinä vaiheessa, kun huomaavat lähestyvänsä pistettä, jossa käyttäisivät jotakuta lopulta hyväksi. Nämä nuoret miehet saatetaan päätäväisesti terapiapalveluiden piiriin, eikä yhdellekään heistä ole muodostunut Poikien Puhelimeen muutamaa puhelua pidempää asiakassuhdetta.

Jos kerron alusta. Ymmärrät paremmin. Mulla on tapana että meen läheiseen puistoon. Mulla tulee ongelmataivaksi. Kuvaan pikkulapsia videokameralla. Kuvaan kameralla, meen kotiin, katon tietokoneelta ja masturboin. -Vastaaja K, 289, 3/2011

Sukupuolen moninaisuus

Sukupuoli on tavallisesti soittajille yksiselitteinen käsite vailla ongelmia. Suurin osa soittajista ei ajattele asiaa sen enempää – miehet ovat miehiä, naiset ovat naisia. Kun

heidän käsityksensä sukupuolisuuden yksiselitteisyydestä sitten rikotaan, he joutuvat hyvin perustavanlaatuisen pohdintojen eteen.

Homoseksuaalisuuden lisäksi nousevat sukupuolen moninaisuutta pohtivat pojat esiin pienempänä, mutta selvästi erottavana ryhmänä. Sanat transsukupuolisuus, sukupuoli-identiteetti, interseksuaalisuus ja hermafroditismi, joita pojat käyttävät sukupuolen moninaisuudesta puhuessaan, menevät heillä sekaisin. Erityisesti nuorimmat soittajat eivät hahmota eroa, joka henkisellä ja fyysisellä sukupuolella on.

Suurimman osan sukupuolen moninaisuutta koskevista puheluista soittivat 10–14-vuotiaat. Heidän kysymyksensä olivat käytännönläheisiä ja niissä kyseltiin lähinnä erilaisten sukupuolisuuksien vaikutuksista käytännön elämään, erityisesti seksuaalisuuteen ja lisääntymiseen.

”Mikä on hermafrodiitti. Miten se on mahdollista ni voiko sellanen saada lapsen?” – Vastaja R, 169, 11/2011

”Ootko hermafrodiitti. Mää oon hermafrodiitti. Ni tavallaan voin panna itteeni.” – Vastaja R, 226, 11/2011

Sukupuolen moninaisuutta yhdessä käsiteltäessä ovat normien rikkoutuminen ja silkka ilmiön erikoisuus poikien reaktioissa päällimmäisinä. Kysyttäessä soittajat kertovat törmänneensä ilmiöön viihteessä, erityisesti verkkopornografiassa ja jääneensä ihmettelemään näkemäänsä.

Sukupuolen moninaisuudesta käytävät keskustelut päättyvät yleensä rauhallisesti. Nuorille on tärkeää saada kuulla erottelu fyysisen ja henkisen sukupuolen moninaisuuden välillä. Tätä erottelua Poikien Puhelimen aineistossa asiasta puhuvat pojat eivät ole kuulleet, ja se selventää heille erilaisia sukupuolisuuden ilmentymiä, joihin he ovat törmänneet.

”Ku oon transu. Aijaa ni. Se ei ollu ainoon ongelma. Mä tykkään tytöistä ja ne ei tykkää musta. Ainakin puolien en enää jaksa. Pitäskö luovuttaa. Ku oon epätoivonen. Ootko ite harkinu itsaria. Pelottaa et kaikki kaverit jättää mut ku oon transu.” – Vastaja K, 1564, 4/2009

Lisäksi nuorille miehille on ollut tarpeen tehdä erottelu sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen välillä.

Muut seksuaalisen kiinnostuksen kohteet ja määritelmät poikien puheessa

Vähemmän pojat puhuvat kiinnostuksestaan aivan muihin asioihin, joista he kokevat kiihottuvansa. Tällaisia ovat muun muassa seksuaalinen kiihottuminen vain mielikuvi-tushenkilöistä (piirroshahmot, animaatiot, virtuaaliset henkilöt), olennoista (satuolennot, piirretyt eläimet furry-pornografian muodossa, tv-sarjojen ei-ihmishahmot) tai esineet (itsetyydytysvälineet, kodinkoneet, pakoputket).

Pornografiassa nähtyjen seksuaalisten fetissien kertominen on joillekin pojille tärkeää, mutta harvat osaavat keskustella asiasta edes huumorilla. Muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta fetissit eivät määritä Poikien Puhelimen soittajien seksuaalisuutta.

Nekrofilia eli seksuaalinen kiinnostus kuolleisiin nousee silloin tällöin esiin. Aihetta käsitellään vain määritelmällisesti, huumorin keinoin. Nekrofiliaa käsittelevät tarinat koskevat usein kuolleita eläimiä.

Transvestisismistä puhutaan harvoin. Useimmiten pojat ovat sekoittaneet transvestismin ja transsukupuolisuuden toisiinsa. Sinänsä tämä on ymmärrettävää, sillä pukeutumisella ilmituodun sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen kokemisen erottaminen toisistaan on näille pojille vaikeaa.

”Muut luulee et oon homo ja pukeudun naisten vaatteisiin ja puhun näin. Ne haukuu koulussa. En mä voi. Opettaja hyväksi käyttää.” -Vastaaja L, 99, 11/2011. Tämän jälkeen kaveri kaappaa puhelimen ja yrittää korjata kaverinsa liian pitkälle menneet jutut kertomalla, ettei opettaja käytä hyväkseen.

Transvestiittien uskotaan olevan välttämättä transsukupuolisia tai ainakin homoseksuaaleja. Keskustelut transvestisismistä palautuvatkin nopeasti keskusteluiksi homoseksuaalisuudesta tai sukupuolen kokemuksesta. Soittaneille nuorille transvestisismi ei nouse seksuaalisuuden ja sukupuolisuuden suureksi keskusteluksi. Yksittäisille soittajille se voi kuitenkin olla arka ja vaikea paikka.

Mua vaivaa se kun tykkään pukeutua naisten vaatteisiin. Siitä ei voi kertoa kenellekään. Ja mulla on semmonen ongelma. Yhdyn kenkiin ja sukkiin. Se tuntuu vaan hyvältä. Tosta syyskuun alusta asti. Ei. Pitkään kiinnostanu nuo kengät? Seurustelukumppani ei tiedä. Se on niin noloa. Pelkään että jättää jos kerron. Tä on niin erikoinen harrastus. -Vastaaja K, 4876, 4/2008

Näiden yksittäisten soittajien kertomuksissa transvestiitit kokevat häpeää kiihottumisestaan, eivätkä halua puhua siitä kenellekään. He salaavat taipumuksensa, vaikka myöntäisivät sen olevan itselleen eräs tärkeimpiä kiihottumisen lähteitä. Näistä yksittäisistä pojista riittänee vain todeta, että transvestisismi on heidän omassa ajattelussaan tabu, josta ei saa puhua. Vaikka transvestisismistä ei olisikaan mitään haittaa, he kokevat mahdollisesti aivan oikein, ettei asiasta kannata puhua läheisille. Näin heidän ongelmansa vastaavat homoseksuaalien ja transsukupuolisten kohtaamia ongelmia.

Intersukupuolisuus ihmetyttää ja huvittaa poikia. He puhuvat hermafrodiiteista tai käyttävät termiä ladyboy. Intersukupuolisuuteen he kertovat törmänneensä pornografiassa.

”Mikä on hermafrodiitti. Siis halua vaihtaa sukupuolenvaihdosleikkausta. Onko se samanlainen ku pukeutuu naiseks vaik on mies.” –Vastaja R, 124, 1/2011

Pojat ovat kiinnostuneita intersukupuolisten lisääntymisestä, seksin harrastamisesta ja itsetyydytyksestä.

”Moi jos on hermafrodiitti. Ni jos voiko se tulla raskaaks itelleen.” –Vastaja R, 462, 5/2011

Intersukupuolisuus sekoitetaan usein transsukupuolisuuteen. Eroa fyysisen ja koetun sukupuolen välillä ei nähdä vaan koetaan, että toinen välttämättä määrittää toista. Hermafrodiittien kuvataan olevan homoseksuaaleja, millä tarkoitetaan, että he ovat oikeastaan miehistä kiinnostuneita miehiä. Sukupuolen epämääräisyydelle ei löydy poikien lyhyissä keskusteluissa sen suurempia selityksiä tai pohdintoja.

Metroseksualisuus nousee esiin silloin tällöin. Pojat eivät tiedä, mitä termillä tarkoitetaan tai kokevat sen harhaanjohtavaksi – eihän kyse ollutkaan seksistä. Pojat eivät pidä termiä onnistuneena mutta eivät myöskään tuomitse metroseksuaaleiksi mainittuja miehiä. Itsestään huolehtiminen ja ulkonäöstä välittäminen ei esiinny aineistossa miehisyyden vastakohtana. Homoja pilkkaavat maahanmuuttajavihamieliset pojat saattavat kertoa ostavansa merkkivaatteita ja pitävänsä omaa ulkomuotoaan tärkeänä.

Heteroseksuaalisuus ei ole terminä kaikille soittajille aivan selvä. Pojat, joille heteroseksuaalisuuden määritelmässä on epäselvyyksiä, ovat tyypillisesti alakouluikäisiä. He ovat kuulleet termin jostakin ja haluavat varmistaa, mitä sillä tarkoitetaan.

”Voiko penikseen tulla syöpä? Voiko syöpään kuolla? Onko yleistä pornon katsoessa yleistä että penis nousee. Mulla on noussu ainakin. Mikä on bioseksuaali? Okei. Mikä on hetero? Onks homo mimmonen? Voiko miehet saada lapsia keskenään? Miks jotkut tulee homoiksi? Onks fruiittarit homoja? Onks pinkki homo väri?” -Vastaaja K, 1395, 12/2007, alakoulupoikien lauma tykittää kysymyksiä

Heteroseksuaalisuus toimii vertailukohtana kaikelle muulle seksuaalisuudelle. Miltei mikä tahansa ei-heteroseksuaalinen tulee joidenkin soittajien taholta pilkatuksi, väheksytyksi tai kummastelluksi. Ikävä kyllä soittajat tietävät tämän ja joutuvat itse mukaan heteroseksuaalisuuden ylikorostamisen kierteeseen välttääkseen ei-heteroseksuaalien saaman leiman.

Tutkijan näkökulmasta esiin nousevia ongelmia ja pohdintoja

Selkein aineistosta nouseva havainto on, että ei-heteroseksuaalisuus on nuorille merkittävä pelon aihe. Se on aihepiiri, joka nuorten miesten puheissa liittyy epänormaaliuteen, ulkopuolelle jäämiseen ja erityisesti väkivallan uhkaan. Erityispelkona poikien puheissa on miesten homoseksuaalisuus.

Poikien puhe tässä artikkelissa voi vaikuttaa vihapuheelta ja kokoaikaiselta kiusaamiselta. Poikien itsensä näkökulmasta se ei kuitenkaan suuren osan aikaa ole tarkoitettu sellaiseksi. He eivät edes tunne ketään ei-heteroseksuaaleja. Heidän puheensa ei ole kohdistettu yhteenkään yksittäiseen ihmiseen. Se on kohdistettu heitä ”uhkaavaa” homoseksuaalisuutta ja sitä edustavia tuntemattomia homoseksuaaleja vastaan. Näille pojille homoseksuaalisuus ei ole arkipäiväinen tai hyväksyttävä asia. Vakavammin keskusteltaessa nuoret eivät aio tehdä väkivaltaa homoseksuaaleille, joihin he todellisuudessa törmäävät, eikä heillä ole käsitystä siitä, kuinka huolestuttavaa heidän puheensa on.

Ikävä kyllä tämä kohdistamaton vihapuhe luo nuorille homoseksuaaleille erittäin vihamielisen kasvuympäristön ja antaa osalle nuorista oikeutuksen homoseksuaalisten nuorten kiusaamiseen. Jos ei koskaan kuule mitään muuta seksuaaliseen moninaisuuteen liittyvää mielipidettä kuin nuorten toistaman uhon, on nuorten itsensä vaikea päästä tällaisesta puheesta yli.

Vihamielisyyden kohtaaminen, yksinäisyys ja ulkopuolisuus kuuluvat homoseksuaalijuorien ja trans-juorien soittamisissa puheluissa. Näissä puheluissa teemana nousee itse kohdistuva väkivalta niin itsemurhan kuin muun itsensä vahingoittamisen muodossa. Ympäristö ajaa nuoria ei-heteroseksuaaleja ahdistukseen, jossa he pohtivat epätoivoisia tekoja.

Itsensä vahingoittaminen ei tosin nuorten tarinoissa esiinny vain vakavissaan soittaneiden nuorten kanssa käydyissä seksuaalisuuden moninaisuutta koskeneissa puheluissa. Huumorilla kerrotuissa tarinoissa itsensä vahingoittaminen liittyy myös homoseksuaalisuuteen. Erityisesti itsemurha ja sukupuolielinten vahingoittaminen ovat poikien keskusteluissa homoseksuaalisuuteen liitettyjä teemoja. Samoin väkivallan uhriksi joutumisen voisi näiden puheluiden perusteella väittää kuuluvan olennaisesti homoseksuaalisuuteen. Positiivista on se, että vanhempien soittajien puhe homoseksuaalisuudesta on Poikien Puhelimessa selvästi hillitympää kuin nuorempien. Kaikkein nuorimpien homoseksuaalisuutta koskeva puhe on rajumpaa kuin kaikkein vanhimpien. Tämän syytä voidaan vain arvailla, mutta näiden homoseksuaalisuutta käsitelleiden nuorten puheista voidaan ainakin päätellä, että yli 15-vuotiaat soittajat eivät enää ole yhtä ymmällään seksuaalisesta tai sukupuolisesta moninaisuudesta kuin muutamia vuosia nuoremmat. Voi olla, että vihapuheen vähenemisen taustalla on koulun opetus – tai nuorten oma kehitysvaihe tekee jatkuvan homoseksuaaleista vihamielisesti puhumisen vähitellen tarpeettomaksi.

Näiden puheluiden näkökulmasta koulujen suurin haaste on tuoda pojille tarpeeksi varhaisessa vaiheessa heille sopivaa tietoa seksuaalisuuden moninaisuudesta. Ainakin nämä Väestöliittoon yhteyttä ottaneet nuoret aloittavat pohdintansa jo alakoulun loppuvaiheessa. Hämmennyksen vähentämiseksi seksuaalisuuden moninaisuudesta tulisikin puhua jo alakoulun aikana.

Nuorille annettavan tiedon tulisi näiden nuorten puheluista ilmi tulleiden tarpeiden näkökulmasta olla:

1. Seksuaalisuuden moninaisuutta kuvaavaa niin, että nuoret saavat asiantietonsa kohdalleen.
2. Seksuaalisen erilaisuuden arkipäiväistävää ja näin sallivaa.
3. Tasa-arvoistavaa niin, ettei ei-heteroseksuaaleja nähdä toisarvoisina tunteiltaan, seksuaalisuudeltaan tai ihmissuhteiltaan.
4. Kiusaamisen kieltävää. Nuoret eivät ymmärrä puheensa ja tekojensa vahingoittavuutta tai piittaa siitä. Koulun tulisi kuitenkin olla mukana luomassa ympäristöä, jossa ei-heteroseksuaalien vähemmistö ei joudu kasvamaan pelossa.
5. Häätännystä vähentävää. Opetuksen tulisi korostaa omaan seksuaalisuuteen kasvamista ja oman seksuaalisen keskeneräisyyden sallimista.

Koulun mahdollisuus on tuoda moninaisuutta varhemmin esille kuin nykyään. Riskinä tässä varhaisemmassa opetuksessa on kiusaamisen korostaminen ja erilaisuuden nostaminen esiin tavoilla, jotka tuottavat ongelmia ei-heteroseksuaalisille nuorille.

Näiden tuhansien nuorten kanssa käytyjen puheluiden perusteella voidaan kuitenkin väittää, että tietämättömyys ja hämmennys ovat tärkeä osa nuorten vihapuhetta, joka kohdistuu ei-heteroseksuaaleihin. Nyt nuorten käsitykset muodostuvat ennen kuin koulussa asiaa on käsitelty välttämättä mitenkään. Tämä johtaa hyvin hajanaisiin asenteisiin ja käsityksiin. Asiallisen opetuksen ja tiedon avulla nuorten käsityksille ja puheen tavoille saataisiin yhteisiä raameja, joissa ei-heteroseksuaalisuutta käsiteltäisiin. Tämä tekisi ei-heteroseksuaalisuuteen kasvamisesta ja sen hyväksymisestä helpompaa.

Maahanmuuttajapojat ja seksuaalisuus Poikien Puhelimesta

Poikien Puhelimeen soittaa paljon poikia, jotka eivät koe olevansa täysin suomalaisia. Heidän taustansa ovat hyvin erilaisia, samoin puheenaiheensa. Osa näistä pojista on ollut Suomessa vuoden, osa koko elämänsä. Heillä on paitsi yhteisiä huolenaiheita myös toisistaan tyystin poikkeavia elämäntilanteita ja tarpeita. Tämä kuuluu poikien pohdinnoissakin – peruskysymyksissä on samankaltaisuuksia, mutta pojat jakautuvat taustojensa perusteella selvästi toisistaan poikkeaviin ryhmiin.

Maahanmuuttajapojat ovat soittaneet Poikien Puhelimeen yhteensä 721 kertaa. Näistä puheluista 379 on valittu sisältönsä perusteella PoikaS-hankkeen aineistoksi. Valituissa puheluissa maahanmuuttajanuoret käsittelevät seksuaalisuuden ja seurustelun teemoja.

Tässä pyrin löytämään näille soittajilla yhteisiä piirteitä heidän seksuaalisuutta koskevissa puheluissaan. Tämän lisäksi erottelen puheluita sen mukaan, millaisista taustoista nuoret kertovat olevansa.

Keitä ”maahanmuuttajapojat” tässä ovat?

Nämä maahanmuuttajapojat eivät kaikki ole itse muuttaneet Suomeen tai jos ovatkin, kaikki eivät muista sitä. Tarkoitin **maahanmuuttajapojilla** kaikkia sellaisia palveluun soittavia poikia, jotka etnisesti, kulttuurisesti tai vain muuttojensa vuoksi kokevat olevansa jollain tavalla ei-suomalaisia. Ei-heteroseksuaalisuus oli terminä kuvaava, mutta mielestäni ”ei-suomalaisista pojista” puhuminen olisi ollut loukkaavaa. Ehkä hiukan vähemmän loukkaavana epämääräisenä kattoterminä puhun siis vain maahanmuuttajapojista.

Poikien Puhelimeen on soittanut satoja nuoria, jotka ovat pohtineet ei-suomalaisen kulttuurinsa tai etnisyytensä merkitystä seksuaalisuuteen tai seurusteluun. Heidät voidaan jaotella kolmeen ryhmään sen mukaan, mitä kysymyksiä he nostavat esiin ja millaisia ongelmia he kohtaavat:

1. Ensimmäisen polven maahanmuuttajapojat,
2. Suomessa kasvaneet nuoret, joiden vanhemmista ainakin toinen on maahanmuuttaja,
3. Suomeen adoptoidut nuoret.

Ensimmäisen polven maahanmuuttajapojat eli itse Suomeen muuttaneet ovat kasvaneet muualla elämänsä varhaisvaiheet. He ovat joutuneet opettelemaan Suomeen liittyvät asiat toisena kulttuurinaan. He kertovat synnyinmaansa kotimaanaan. Tämän ryhmän tarpeet seksuaalisuustiedoissa ovat suurimmat, ja heidän kanssaan joudutaan tekemään Poikien Puhelimessa selvästi eniten asennekasvatustyötä.

Poikien puhelimen maahanmuuttajasoittajat ovat kertoneet olevansa keskimäärin 12-vuotiaita. He ovat siis alakouluikäisiä, mikä näkyy heidän soittoissaan levottomuutena, tiedonjanona ja epäkohteliaisuutena.

Suomessa kasvaneet nuoret ovat niitä, joiden perheessä toinen tai kumpikin vanhemmista on syntyjään muualta kuin Suomesta. Tähän sijoitin niin toisen polven maahanmuuttajat kuin etnisesti puoleksi suomalaissyntyiset maahanmuuttajat. Jaottelu on mielivaltaisen, ja perustuu lähinnä nuorten puheluissaan esiin tuomiin teemoihin. Tähän ryhmään kuuluvat nuoret tuntevat niin Suomen kuin mahdollisen toisen kotimaansa kulttuuria ja toimintatapoja erinomaisesti, mutta he joutuvat elämässään tasapainoilemaan kulttuurien välissä. Heidän ongelmansa eivät ole useinkaan kiinni heidän omista tiedoistaan ja taidoistaan vaan ne johtuvat läheisten asenteista ja ympäristön reaktioista.

Kaikkein suppeimman ongelmakentän muodostavat **Suomeen adoptoidut nuoret**. He ovat kasvaneet Suomessa muistamatta alkuperämaastaan sen enempää. Heidän tarinansa ja kokemuksensa ovat lähempänä Suomessa kasvaneiden nuorten kuin ensimmäisen polven maahanmuuttajien tarinoita. Heidän tarinoissaan koostuu etnisyyden pohdinta kulttuurisesti itsensä suomalaisiksi kokevien nuorten arjessa.

Adoptoidut ja Suomessa kasvaneet soittajat ovat ilmoittaneet olevansa keskimäärin 14,6-vuotiaita.

Soittajat ovat kertoneet tulleen Suomeen seuraavista maista: Kosovo, Ruotsi, Venäjä, Somalia, Jamaika, Somalia, Kenia, Irak, Skotlanti, Intia, Hollanti, Viro, Kongo, Marokko, Libya, Saksa, Nigeria, Kiina, Pakistan. Kotimaisista vähemmistöryhmistä romanit ja juutalaiset erottuvat muista. Suomenruotsalaiset eivät erotu suomenkielisistä soittajista muutoin kuin siinä, että he silloin tällöin puhelun alussa tarkastavat voiko palvelussa puhua ruotsia – sen jälkeen he sujuvasti vaihtavat suomen puhumiseen.

Eri ulkomaalaistaustaisten ryhmien soittojen sisällöt

Puheluiden sisällöissä on eri ryhmien välillä vahvoja eroja. Nämä erot voidaan vetää yhteen niin, että ensimmäisen maahanmuuttajapolven puhelut käsittelevät selvästi enemmän seksuaalisuutta. Jollain tavoin vakaviksi on näistä puheluista teemojensa vuoksi luokiteltu yhdeksän kertaa enemmän puheluita kuin puheluissa keskimäärin. Adoptoitujen ja Suomessa kasvaneiden puheluissa sen sijaan puhuttiin seksistä jopa vähemmän kuin Poikien Puhelimesta käydyissä keskusteluissa keskimäärin.

Ensimmäisen polven maahanmuuttajanuorten puheluja oli aineistossa 507. Heidän soittamistaan puheluista käsitteli seksiä ja seurustelua 308 eli 60,7 %, mikä on hieman suurempi luku kuin muilla viiteryhmillä (kaikista puheluista hieman alle puolet käsittelee seurustelua ja seksuaalisuutta). Maahanmuuttajien puheluista sisällöltään poikkeukselliseksi tai muuten vakavaksi on luokiteltu kolme kertaa suurempi osa kuin muista puheluista, 27,8 %. Koko aineistossa on tärkeiksi tai muuten vakaviksi luokiteltu vain noin 3 % puheluista. Maahanmuuttajien soittamista puheluista huomattavan suuri osa on siis soitettu kriisiin tai soittajalle tärkeän pohdiskelun vuoksi.

Ulkomailta adoptoiduilta ja Suomessa kasvaneilta pojilta, joiden vanhemmilla oli ei-suomalaisia sukujuuria, tuli 214 puhelua. Näistä puheluista vain 71 (38 %) käsitteli seksiä tai seurustelua. Muita aiheita koskevat puhelut korostuivat, koska palveluun soittaneilla nuorilla oli hyvin erityyppisiä ongelmia, jotka veivät heidän aikansa. He eivät ehtineet miettimään seksuaalisuuskyseksiä kaaoksensa keskellä. Näihin ryhmiin kuuluvien soittoista 134 eli 62,6 % oli luokiteltu erityisen tärkeiksi ja huomiota herättäviksi. Aineiston tässä osassa ylikorostuivat kriisit ja elämän- suunnan filosofiset pohdinnat. Lisäksi jostain syystä tähän ryhmään kuului useita soittajia, jotka soittivat useamman kerran, mikä vaikuttaa selvästi tilastoihin.

Maahanmuuttajapoikien tapa puhua seksuaalisuudesta

Suomalaisten käyttämä lähestyminen, jossa ensin testataan vastaajan sanavalmiutta, sitten tietoja ja lopulta suostutaan keskustelemaan, löytyy myös maahanmuuttajasoittajilta.

Maahanmuuttajasoittajilla on tämän lähestymistavan lisäksi toinenkin yleinen ja kulttuurista riippumaton keskustelunavaus. He puhuvat jalkapallosta. Sen avulla soittajat voivat aloittaa liki minkä tahansa keskustelun. Tästä syystä yleisin poikien seksuaalisuutta koskevissa puheluissa käsitelty henkilö on argentiinalainen jalkapalloilija Lionel Messi.

Perustietojen erot

Perustiedot seksuaalisuudesta ovat eri maahanmuuttajaryhmien välillä hyvin erilaisella tolalla. Jos mietitään perustietoina anatomiaa, ehkäisyä, seksuaalisuuden muotoja ja seksiin liittyvää teknistä tietämystä, on suurin tiedollinen ero varsinaisten maahanmuuttajien ja Suomessa kasvaneiden poikien välillä.

Maahan itse muuttaneilla pojilla on aineiston perusteella muita huonommat tiedot ehkäisystä, lisääntymisbiologiasta, anatomiasta ja sukupuolitaudeista. Nämä pojat eivät ole yhtenäinen ryhmä, mutta heidän tarpeensa ovat selvästi suurempia kuin muilla soittajaryhmillä. Hyvä puoli on se, että he ovat halukkaita kuulemaan ja puhumaan seksuaalisuudesta. Huonona puolena on se, että heidän puhelunsa päättyvät soittajan kärsimättömyyteen ja kuuntelykyvyttömyyteen selvästi useammin kuin muiden soittajien. Puheluissa ongelmia vaikuttaisivat pinnallisen tarkastelun perusteella olevan soittajan huono kielitaito, soittajan haluttomuus kuulla omistaan poikkeavia mielipiteitä tai soittajan ympärillä oleva poikalauma.

Näiden maahanmuuttajanuorten puhelut ovat usein poikalaumojen soittamia ja niissä kuuluu, kuinka pojat tarkistavat toisiltaan saamiaan tietoja. Palveluun soittavat pojat kasvattavat toisiaan ja toimivat toistensa tärkeimpiin kuuluvana tietolähteenä ja asenteiden antajana. Isommat pojat jututtavat ja jujuttavat nuorempiaan, ja pienet taas huutelevat tarkennuksia asioihin. Näissä tilanteissa tiedon ujuttaminen nuorille on vaikeaa. Nuoret miehet esittävät toisilleen, eivätkä salli vastaajan rikkovan esitystään.

Kielellisten rajoitusten vuoksi maahanmuuttajanuoret eivät kykene sanaleikkeihin, heiltä puuttuu synonyymisanastoa, eivätkä he aina ymmärrä, mitä heille tarkalleen sanotaan. Vastaajat eivät myöskään ymmärrä heidän puhettaan yhtä hyvin kuin muiden soittajien, varsinkaan silloin, kun he käyttävät oman kielensä sanoja puheensa keskellä.

Suomeen adoptoidut nuoret ovat tiedollisesti samalla viivalla kuin muutkin suo-

malaispojat. Suomessa kasvaneet nuoret taas ovat jossain näiden ryhmien välissä. Asennemaailman osalta ero suomalaisiin nuoriin on kuitenkin selvä niin Suomessa kasvaneiden poikien kuin itse maahan muuttaneiden nuortenkin osalta. He puhuvat seksuaalisuudesta selvästi useammin uskonnon näkökulmasta ja käsityksiään morali-soiden. Erityisesti ei-heteroseksuaalisuuteen ja jossain määrin naisten asemaan liittyvät asenteet ovat soittajilla hyvinkin kielteisiä. Heidän puheissaan perheen asema ja konservatiivisuus korostuvat tavalla, jota harvoin kuullaan suomalaispojilta.

Hieman ristiriitaista edelliseen nähden on se, että maahanmuuttajanuoret kuvailevat seksuaalisten tekojen tekemistä rennommalla otteella kuin suomalaispojat. He kuvaavat tekoja käytännöllisesti ja suhtautuvat esiaviolliseen seksiin ainakin puheissaan hyvinkin myönteisesti. He haluavat seksiä ja miettivät käytännön keinoja sen saamiseksi.

Osan ajasta tämä kuuluu aikuiselle auttajalle esineellistävänä räävittömyytenä ja tilannetajun puutteena. Poikien Puhelimen painotuksena on ollut esittää seksi iloisena ja nautinnollisena asiana, jonka tavoittelemisessa ei sinänsä ole mitään väärää. Siihen kuitenkin toivottaisiin kuuluvan osana muiden huomioon ottaminen ja toisten rajojen kunnioittaminen. Näitä asioita joudutaan käymään maahanmuuttajanuorten kanssa läpi selvästi useammin kuin muiden.

Osa nuorista ymmärtää itsekkin tiedolliset puutteensa ja tarpeensa ymmärtää suomalaista asennemaailmaa. Näiden nuorten kanssa voidaan asioihin vaikuttaa helposti. Osa maahanmuuttajanuorista taas ei ole vastaanottavaisia, mutta erityisesti nuorisoryhmille puhuttaessa toivotaan puheluissa käsiteltyjen asioiden jäävän edes nuorten välisiin keskusteluihin pyörimään, vaikka niitä puhelun aikana ei uhoamiselta oltaisi hyväksyttäkään.

Eräänä maahanmuuttajien perustietoihin liittyvänä erityispiirteenä on heidän suhteensa pornografiaan. Poikien Puhelimeen soittavat maahanmuuttajanuoret ovat nimittäin pornon katsomisesta todella innoissaan. Ilmeisesti se toimii heille ensisijaisena tietolähteenä useammin kuin suomalaispojille, ja he kyseenalaistavat pornografiassa näkemäänsä asioita harvemmin kuin suomalaispojat. Erityisesti itse maahan muuttaneiden keskuudessa pornografiasta otetaan kritiikittömästi suoraan mallia omiin seksuaalisiin fantasioihin ja toiveisiin seksikumppaneista.

Osa pornografian suosioista johtuu maahanmuuttajapoikien kertoman mukaan sen helposta saatavuudesta: sitä on tarjolla kaikkialla, milloin vain. Seksuaalisuudesta ei poikien mukaan saa muualta tietoa – siitä ei puhuta perhepiirissä, eikä koulun opetus ole ollut ajankohtaista siinä vaiheessa kun tieto oli tarpeen. Pojat kertovat myös pornon näyttävän asioita käytännöllisesti. Ikävä kyllä maahanmuuttajapoikien huonot tiedot seksuaalisuudesta huonontavat heidän kykyään arvioida pornografisen viihteen vivah-

teita. Poikien Puhelimeen soittaneista maahanmuuttajapoista useiden medialukutaito on hyvinkin heikko. Tässä tilanteessa pornografian käyttäminen seksuaalivalistusmateriaalina johtaa helposti hyvin vinoutuneeseen tietoon ja käsityksiin seksuaalisuudesta.

Seurustelu

Ehdottomasti suurin ongelma maahanmuuttajanuorten seurustelussa on heidän omasta mielestään seuran löytämisen ongelmallisuus. Vaikka mukana puheluissa on romantikkojakin ovat maahanmuuttajanuoret seurustelusta puhuttaessa pääosin sangen suorapuheisia: seuraa täytyisi saada, mieluusti seksiäkin.

Maahanmuuttajapojat etsivät kertomansa mukaan seuraa lähinnä suomalaistyttyjen parista. Ainoa perustelu, joka asialle esitetään, ovat satunnaiset huomiot siitä, kuinka suomalaistyttyjä on helppo löytää ja lähestyä. Yksittäiset maahanmuuttajapojat tosin epäilevät suomalaistyttyjen kunnollisuutta ja kokevat vaikeaksi löytää nuhteettomia suomalaistyttyjä, joiden kanssa seurustella.

Maahanmuuttajapojat kuvaavat etnisen taustansa tärkeäksi tekijäksi seuran löytämisen ongelmissaan. Heidän mukaansa erilainen ulkonäkö ja joskus tavatkin haittaavat naisseuran löytämistä. Kaikki suomalaistyttyt eivät ole kiinnostuneita ulkomaalaisen oloisista pojista.

”Mitä mieltä että suomen nuoret seurustelee. Hyvä että harjoittelee ennen naimisiin menoa. Lähellä olin seurustella, Ville sotki kuviot. Samalla luokalla oleva tyttö. Kalle rupes lällättelemään. Lopetin suhteen kun en ollut valmis. Tyttö sano että särjin sydämen. Tuntu sisimmässä että en ole valmis. tuli oppimisen askel sydämessä. en ole nähnyt sen jälkeen. Harkitsin asiaa seuraavaan päivään. En ollut valmis valitettavasti. Mukava, suutelis, pitäis hyvänä, syliin, on kiva olla hetero. Ei tartte hävetä. Homot ei sovi mun elmään, se on väärin. En ole tavannut homoa.” –Vastaja R, 22, 3/2010

Maahanmuuttajanuoret vertasivat omia seurustelukäsityksiään suomalaisnuorten käsityksiin. Osa ei ymmärtänyt täysin suomalaisen seurustelun käytänteitä. He kokivat, etteivät osanneet lähestyä tyttöjä sopivalla tavalla ja halusivat Poikien Puhelimesta neuvoja seurusteluun. Nämä nuoret myönsivät avoimesti etteivät ymmärtäneet miten toimia – tästä syystä heidän kanssaan kyettiin käymään pitkiä ja hedelmällisiä keskusteluja.

Osa maahanmuuttajapoista taas jätti käytännöt huomiotta ja joutui siitä syystä ongelmiin. Osa heistä ei saanut tyttöystävää, osa taas ei ymmärtänyt, mitkä pelisäännöt seurustelussa ja seksuaalisuudessa olisivat voimassa.

Maahanmuuttajanuorukaisten seurustelupuheissa mustasukkaisuus nousee esille usein. Poikien Puhelimeen soittavilla nuorukaisilla on hyvin vähän keinoja käsitellä hylätyksi joutumista ja maahanmuuttajanuorilla tämä ongelma korostuu entisestään. Väkivallan ja vihan osoitusten kautta käsitellään tunteita, joille ei ole muuta ulospääsykeinoa.

”Tota. Ni mulla oli tyttöystäv mä jätin sen. Se on muun pojan kanssa miten saan sen takas. Meil ei mennyt hyvin. Mä anan sille turppan. Ee ok en siten lyö. Sit se tyttö juo kaljaa sit pannen sitä.” –Vastaaja L, 597, 11/2011

Asenteet homoseksuaaleja kohtaan

Suomalaisnuorten asenteet ei-heteroseksuaaleja kohtaan ovat hyvin tiukat ja ennakkoluuloiset. Ikävä kyllä maahanmuuttajanuorten asenteet ovat vielä tiukempia, ja siinä missä palvelussa kuultu homovihamielisyys voi olla ikäkauteen kuuluvaa, on osalla maahanmuuttajista kyse uskonnollisesta tai ideologisesta vakaumuksesta.

”Mitä sanot homoille jotka soittaa? Jos joku haluaa pois niin mitä sanotte? Oottekste sanonut jos ne on ylpeitä että jatka vaan. Väärin ootte sanonut. Minä sanosin että voit saaha aidsin tai jotain! Pahasti sanotte että hyvin se menee jos oot homo! Aika paska homma minusta! Oot homo! Ai mitä? Ei ole. Se että se on väärin että on kiinnostunut samasta sikiöpuolesta. (...)Homoudessa on mieli vähän sairas. Kuule hei. Onko tupakka, alkoholi vaarallisia? Minä olen eri mieltä asiaa. Homous on paska juttu. Homous ei ole oikein. Se on sairasta. Sen takia helvettiin on mentykin.” –Vastaaja K, 160, 12/2009

Maahanmuuttajasoittajilla uskonto aiheuttaa asenteiden kovuutta homoseksuaaleja kohtaan. Nämä soittajat ovat joko kristittyjä tai muslimeja. Homoseksuaalisuuden vastustus ei ole vain henkilökohtainen asia vaan laajempi, heidän sosiaaliseen taustaansa ja heidän sisäistämiinsä oppirakenteisiin liittyvä kysymys. Heillä on mielestään uskontoonsa kuuluva vakaumus, jonka vuoksi he vastustavat homoseksuaalisuutta.

Vaikka nämä asenteet nousevatkin pienessä maahanmuuttaja-aineistossa selvästi esiin, ne näkyvät hyvin samankaltaisina suomalaisten uskonnosta ja seksuaalisuudesta keskustelevien poikien puheissa.

”Onks homous väärää? Entäs jos tuun raiskaan sut? (...)Mun äiti ei hyväksy mua. Se inhoo homoja. Ne pitää tunkee jokeen!” –Vastaaja K, 134, 12/2011, soittaja maahanmuuttajapoikaporukan keskellä

Osa maahanmuuttajanuorista kertoo, että heidän perheissään on puhuttu homoseksuaalisuutta ja yleensäkin suomalaista löyhäksi koettua seksuaalikuria vastaan. Näissä tilanteissa suomalaiseen arvomaailmaan kasvaneet nuoret jäävät kahden arvomaailman väliin. He tietävät, mitä heidän vanhempansa ajattelevat asioista ja mitä heidän ikätoverinsa niistä ajattelevat. Poikien Puhelimen rooli jää keskusteluissa kuulijan ja jopa arvojen määrittäjän rooliksi. Maahanmuuttajanuoret etsivät elämäntilanteensa ulkopuolista ääntä, jonka kanssa keskustella ei-heteroseksuaalisuudesta.

”Minä tarvitse apua. Minulla poikakaveri suomalainen. (...)Me olla, ollako puolitoista vuotta. Niin se olla. Minä ei tiedä mikä se olla. Minä epäilen että hänellä olla, mikä se on, hiv. Hän petti kerran minua. Muutama kerta petti.”
–Vastaaja K, 179, 3/2009, täysi-ikäinen ulkomaalaissoittaja

Äänessä Poikien Puhelimessa ovat myös maahanmuuttajapojat, jotka ainakin tarinoissaan haluavat suhtautua homoseksuaaleihin yksilöinä ja ihmisinä. Kuten kaikissa muissakin kysymyksissä, osoittautuivat maahanmuuttajanuoret homoseksuaalisuuskeskusteluja tarkasteltaessa erittäin heterogeeniseksi ryhmäksi, josta oli vaikea sanoa mitään yhtä totuutta.

*”Mun kaveria kiusataan. Niin tiedätsä haukutaan homoksi ja tällä lailla. Mitä neuvoja vois in antaa. Sitä ärsyttää... kun sitä... *mölyä* sitä haukutaan ja hakataan koulussa. Sen takia, se on homo ja haukutaan ja kiusataan. Mua ei kiusata. (...) Mä meen... mä meen väliin... *naurattaa* Sit otan joskus linkkuveitsen takataskusta. Ja uhkailen niitä poikia.”* –Vastaaja K, 111, 12/2010, maahanmuuttajapoika, kaveri kuunteli taustalla

Yhteenvetona maahanmuuttajien kanssa käydyistä keskusteluista voisi sanoa, että heillä on keskimäärin tiukempia ja ennakkoluuloisempia asenteita ei-heteroseksuaaleja kohtaan. Heidän käsityksensä voivat olla hyvinkin syvälle perheen arvoihin ja uskontoon sekoittuneita. Koulun tulisi ottaa maahanmuuttajien seksuaalikasvatuksessa huomioon ei-heteroseksuaaleihin liittyvän asiantiedon opettaminen ja tasa-arvokasvatus.

Perhe

Maahanmuuttajien puheluissa puhutaan perheestä selvästi muuta soittajakuntaa enemmän. Nuoret nostavat esiin omaa perhettään, vanhempiaan, sisarusiaan ja sukuaan laajemminkin. He myös puhuvat omista lapsenhankintatoiveistaan.

Maahanmuuttajanuoret puhuvat kolme kertaa useammin perheestään kuin puheluis-
sa keskimäärin. Pienen ja valikoituneen otoksen johdosta tämä ei tietenkään ole täysin
edustava luku mutta kertoo siitä, kuinka tärkeä asema perheellä, erityisesti vanhemmilla,
poikien tarinoissa on. Pojat arvostelevat vanhempiaan mutta myös arvostavat näitä jollain
tasolla. Vaikka vanhempia selän takana arvostellaan ja halveerataan, eivät pojat tarinois-
saan hakeudu suoraan konfliktiin tai riitele vanhempiensa kanssa. Vanhemmilla on näille
maahanmuuttajapojille keskimäärin suurempi auktoriteettiasema, jonka johdosta heillä on
selvä rooli myös nuorten asenteissa seksuaalisuuden ja seurustelun eri osa-alueita kohtaan.

Omista haaveistaan puhuessaan maahanmuuttajapojat mainitsevat usein haluavansa
perheen ja lapsia. Syntyperäiset suomalaispojat eivät juuri koskaan mainitse haaveek-
seen suurperhettä, maahanmuuttajapojilla nämä haaveet taas nousevat esiin useammin.

Erityispiirteenä maahanmuuttajien puheluissa on, että he onnistuvat puheluiden ai-
kana ärsyttämään toisiaan epäilemällä toistensa äitien ja sisarten seksuaalikutia. Samoin
he yrittävät saada Poikien Puhelimen vastaajat ärsyyntymään solvaamalla näiden äitien
ja sisartensa seksuaalikutia. Samankaltaista ilmiötä ei ole havaittavissa suomalaissynty-
tisillä pojilla. Maahanmuuttajapojat kertovat myös joutuneensa tappeluihin äitinsä tai
sisarensa kunniaa puolustaessaan.

Penis

Kuten muutenkin Poikien Puhelimesta, on penis myös maahanmuuttajapojilla eräs
useimmin esiintyviä aiheita. Penis on huumorin, epävarmuuden ja ilon aiheuttaja,
sistä puhutaan, koska se on pojille tärkeä. Maahanmuuttajanuorilla keskusteluja on
puolitoistakertaiset määrät suomalaissyntyisiin nuoriin verrattuna. Puhelut seuraavat
muutamain poikkeuksin samoja pääpiirteitä kuin suomalaispojilla.

Maahanmuuttajapojien keskusteluissa suuren peniksen merkitys on jatkuvasti esillä,
jopa vahvemmin kuin suomalaispojilla. Maahanmuuttajapojat vertaavat peniksensä
kokoa erityisesti pornografiassa näkemiinsä peniksiin mutta myös rotustereotypioihin,
joita joutuvat kohtaamaan. Tummaihoiset soittajat mainitsevat satunnaisesti, että heillä
pitäisi olla suuret sukupuolielimet heidän ihonväristään johtuen.

*”Olkoon minkä pitunen tahansa ni ei miehen itsearvo paranna noi ku kenellä
pidempi ja kenellä (ei). Eikö pitäs kasvaa. Oon 15. ni semmonen 20 senttiä
eikö se oo hyvä mitä pitempi on sitä enemmän saa naisesta? Nuoremmat
tykkää isommasta. Jostain jutusta luin ni vanhemmille. Joo. Oisko noloo jos
jättää sen takia että liian pieni.” – Vastaja R, 386, 12/2010*

Maahanmuuttajat puhuvat ympärileikkauksesta, niin poikien kuin tyttöjenkin. Siitä puhutaan suomalaissyntyisten nuorten kanssa yleensä vain lääketieteellisenä operaationa, jos se on sattunut poikien itsensä kohdalle. Aihe rajautuu vankasti nimenomaan itse maahan muuttaneisiin nuoriin miehiin.

Poikien ympärileikkauksesta pojat puhuvat joko sitä ihmetellen tai pitäen sitä aivan arkisena asiana, johon ei tarvitse kiinnittää sen enempää huomiota. Aiheeseen ei liity suuria arvolatauksia ainakaan näissä keskusteluissa. Poikien kertomuksiin sisältyviin peniksen silpomis- ja ruhjomisfantasioihin liittyy aika ajoin ympärileikkausta muistuttavia teemoja.

Naisten ympärileikkausta pojat kritisoivat avoimesti, eivätkä pidä sitä tarpeellisena. Osa pojista tuntee tyttöjä joita saatetaan ympärileikata, osa pohtii asiaa vain epämiellyttävänä ilmiönä. Minkäänlaista ymmärrystä tai sympatiaa naisten ympärileikkaus ei saa, eikä yksikään soittaja ole kyennyt selittämään ilmiötä sen pidemmälle kysyttäessä.

Seksuaalinen väkivalta

Poikien puheissa seksuaalista väkivaltaa pohditaan usein ja monipuolisesti. Maahanmuuttajataustaisten soittajien puheluissa näitä keskusteluja käydään useammin kuin suomalaistaustaisten kanssa. Nämä puhelut ovat myös sisällöltään erilaisia kuin seksuaalisesta väkivallasta käydyt keskustelut keskimäärin.

Maahanmuuttajapoikien kertomuksissa seksuaalisesta hyväksikäytöstä puhutaan hyväksikäytön muodosta riippuen kaksi–kolme kertaa enemmän kuin koko aineistossa. Tämä tarkoittaa sitä, että valtaosalla maahanmuuttajanuorista ei ole vaikeuksia ymmärtää seksuaalisuuteen liittyviä rajoja. Heissä kuitenkin on vähemmistö, jonka kanssa käydyistä keskusteluista voidaan päätellä heidän poikkeavan merkittävästi siitä, mikä Suomessa katsotaan soveliaaksi tai edes lailliseksi seksuaaliseksi käytökseksi. Pääosin nämä keskustelut koskevat rajoja, joita seksuaalisuudelle asetetaan sekä poikien esittämiä seksuaalista väkivaltaa sisältäviä kertomuksia. Osa keskusteluista kumpuaa hyvin erilaisista sukupuolirooleja koskevista näkemyksistä, osa poikien käsityksistä siitä, mikä on suvaittavaa ja rikollista.

Maahanmuuttajanuorten puheluissa toisen seksuaalisten rajojen kunnioitus osoitautuu selväksi ongelmaksi. Heillä on halu saada seksiä ja päättäväinen asenne, jolla sitä ryhdytään hankkimaan. Tämä johtaa ongelmiin – flirttailulla ei ymmärretä olevan rajaa, ja toisen seksuaalinen koskemattomuus ei aina ole itsestäänselvyys.

”Mitä pitää tehdä, kaveri oli tunkenu munan suuhun ku nukuin toisella kaverilla. (...) Oonks homo ku mullon ollu muna suussa? Kaikki kaverit sanoo ku se otti kuvia. Se oli paras kaveri. Mutku on se ongelma, en voi kertoa että oon nukkunu, se väittää että pidin vaan silmät kiinni ja otin sen. Ja se hakkaa jos kerron, se on kaks kertaa mua isompi. Mitä mun pitäis tehdä?” – Vastaja K, 105, 10/2011

Yksittäisillä maahanmuuttajasoittajilla on ollut vaikeuksia hahmottaa, miksi suojaikärajoja on olemassa. Heille on jouduttu selittämään, miksi Suomessa ei ole sallittua harrastaa seksiä alakouluikäisten kanssa. Lähemmässä tarkastelussa ei näiden rajojen tuntemisen ongelmallisuus ole maahanmuuttajille sen yleisempää kuin muullekaan aineiston nuorille.

”Entä ku on yks tyttö. Ku mä tiään et se halus. Ku yritin raiskata sen. (...) Tuleeks 12-vuotiaana raskaaks?” – Vastaja R, 5/2010, 472

Maahanmuuttajanuoret puhuvat avoimesti raiskaufantasioistaan ja siitä, miten he haluaisivat tehdä seksuaalista väkivaltaa. Näissä fantasioissaan he kuvaavat omat seksuaaliset halunsa ja sen, kuinka halu johtaa raiskaamiseen. Nämä raiskaustarinat ovat yleisiä myös suomalaissoittajilla, mutta maahanmuuttajilla niitä on kaksi kertaa enemmän. Lisäksi esimerkiksi hyväksikäyttö muiden poikien seurattessa kuvataan hauskaksi ja kiihottavaksi. Tätä ei ole muissa puheluissa tullut ilmi. Erityislaatuista on myös se, kuinka tarinoissa kuvataan selväsanaisesti toteutumaton halu seksiin pakottamisen syyksi.

”Ajattelin kysyä tytöltä että harrastetaanko seksiä, ollaan oltu 5v yhdessä, ollaan 17v. Ajattelin raiskata jos se ei suostu.” – Vastaja K, 4068, 4/2008

Erityisesti ensimmäisen polven maahanmuuttajien kyky ottaa kritiikkiä vastaan ja muuttaa käsityksiään seksuaalisuuden rajoista on huono. Onneksi palveluun soittavat maahanmuuttajapojat yleensä kuitenkin kykenevät puheluiden toistuessa muuttamaan puhetaipojaan ja yksin soittamisissaan puheluissa kyseenalaistamaan käsityksiään.

Kouluopetuksessa kannattaisi olettaa, että varsinkin ensimmäisen polven maahanmuuttajilla on erityistarpeita erityisesti seksuaalisen itsemääräämisoikeuden, seksuaalisen häirinnän ja Suomen lain tuntemuksen osalta. Poikien Puhelimen kokemukset osoittavat, että häiriökäyttäytyvien poikien puheita ja asenteita voidaan kyllä muuttaa, mutta sen eteen joudutaan tekemään paljon työtä, jossa toistetaan asioita yhä uusista näkökulmista.

Mitä seksuaalisuuskeskusteluja ei käydy maahanmuuttajien kanssa?

Maahanmuuttajapoikien kanssa puhutaan liki samoista aiheista kuin suomalaissyntyistenkin poikien, mutta poikkeuksia tähän on. Erityisesti neljä piirrettä nousi esiin:

Seksuaalisuuteen liittyvien addiktioiden poissaolo

Kun pojat muissa puheluissa puhuvat addiktioistaan sangen avoimesti, eivät maahanmuuttajapojat nosta niitä esiin. Muussa aineistossa erilaiset seksuaalisuuteen liittyvät päänäpintymät, pakkotoiminnot ja addiktiot nousevat usein esiin. Maahanmuuttajapojilla tästä ei ole merkkejä. Muutamat yksittäiset soittajat mainitsevat ongelmistaan¹, mutta yksikään maahanmuuttajataustainen soittaja ei ole halunnut puhua vakavista seksuaalisuuteen liittyvistä päänäpintymistään.

Itsen vahingoittaminen ei kuulu puheluissa

Suomalaissyntyisten poikien puheissa kuuluu selvänä sivujuonteena itsetuhoisuus ja itsen kohdistuva viha. Maahanmuuttajapojat eivät puhu seksuaalisuudestaan tässä sävyssä. Erityisesti ensimmäisen polven maahanmuuttajapojat eivät kerro olevansa itsetuhoisia. Vaikka he kokisivat koviakin kriisejä, he eivät kerro olevansa aikeissa tehdä itselleen paha.

Itsetuhoisia puheluita käytiin maahanmuuttajien kanssa seksuaalisuuteen liittyen vain yhdeksän. Puhelut keskittyivät nuorempien puhujien naurattamiseen, sisältönä oli lähinnä sukupuolielinten vahingoittamiseen liittyvä huumori. Ainoat vakavissaan itsetuholla aineistossa leikitelleet maahanmuuttajapojat olivat kaksi Suomessa kasvanutta poikaa.

Jostain syystä poikien aggressio maahanmuuttajanuorten tarinoissa kohdistuu vain ulospäin, ei heihin itseensä. Tämä voidaan nähdä hyvänä merkinä, mikäli ajatellaan, että itsetuhoisen puheen puuttuminen johtuisi siitä, että näillä nuorilla miehillä ei ole itsetuhoisia ajatuksia ja toimintatapoja. Toisaalta joissain tapauksissa maahanmuuttajanuoret selvästi ohjasivat negatiiviset tunteensa muihin kohdistuvaksi aggressioksi sen sijaan, että olisivat suostuneet arvioimaan omaa toimintaansa kriittisesti.

¹ Vain kahdella maahanmuuttajataustaisella soittajalla oli mitään ongelmia seksuaalisten pakkotoimintojen kanssa, toinen hauskutti tovereitaan ja toinen ei itse katsonut tilannettaan lopulta ongelmalliseksi.

Maahanmuuttajatyttöt eivät soita Poikien Puhelimeen

Kaikista Poikien Puhelimen puheluista vuositasolla noin 10 % on tyttöjen soittamia. Maahanmuuttajatyttöjen puheluita sen sijaan on kuultu kaksi.

Koska palvelu on suunnattu pojille, ei tyttöjen poissaolo sinällään ole huono asia. Lähinnä voidaan pohtia, saavatko maahanmuuttajatyttöt tietonsa riittävän hyvin muita reittejä, vai eivätkö he kehtaa poikia esittäen ja juttua iskien soittaa saadakseen tietoa.

Poikien seksuaalisuuteen liittyvät kriisit

Poikien Puhelimesta käydään päivittäin keskusteluja, jotka koskevat nuorten miesten kokemia vaikeuksia heidän kasvussaan seksuaalisuuteensa. Näitä kipupisteitä on sadoittain, mutta vain osa näistä ongelmista on suistua nuoren kasvun, kehityksen tai edes mielenrauhan pitkiksi ajoiksi raiteiltaan.

Tässä käsitellään kriiseinä keskusteluja, joissa pojat ovat kertoneet seksuaalisuuteen liittyvien syiden johtaneen joihinkin seuraavista asioista:

1. He ovat vaaraksi muille,
2. he ovat vaaraksi itselleen,
3. heille on tapahtunut jotain heidän mielestään traumatisoivaa tai haavoittavaa,
4. heillä on seksuaalinen addiktio, josta he ovat huolestuneita,
5. heidän elämänhallintansa pettää tai ainakin häiriintyy merkittävästi,
6. heidän mielenterveytensä pettää tai ainakin häiriintyy merkittävästi.

Näitä perusteita olen käyttänyt, koska ne ovat olleet jotensakin helposti löydettävissä nuorten puheista. Aineiston laajuuden vuoksi olen käyttänyt alkutarkasteluuni vain puheluita, jotka Väestöliiton vastaajat ovat merkinneet joihinkin näiden määritelmien mukaisesti luokituksiin.² Löydettyäni mielestäni toistuvia ja pojille kriisejä aiheuttavia kohtia olen hakenut kulloiseenkin aiheeseen liittyviä kohtia laajemmin koko aineistosta. Olen ottanut tarkasteltavaksi vain usein toistuvia aiheita.

² Luokitukset joita olen käyttänyt ovat olleet väkivalta, aggressiivisuus, itsen vahingoittaminen, itsemurha, tärkeä puhelu, elämänhallinta pettää, seksuaalinen hyväksikäyttö ja mielenterveys, masennus, pelot.

Kriisipuheluiden soittajat poikkeavat muista Poikien Puhelimen soittajista useilla tavoilla. Kriisipuhelun soittavia nuorukaisia yhdistävät seuraavat tekijät:

- On miettinyt asiaa pitkään, jo mahdollisesti vuosia. Tänä aikana nuori tavallisesti ei ole hakenut apua tilanteeseensa. Joillakin on kuitenkin jo pitkä hoito-historia takanaan, kun he soittavat Poikien Puhelimeen.
- Iältään kriisipuheluiden soittajat ovat yli vuoden keskimääräistä soittajaa vanhempia, vähintään yläkouluikäisiä ja todennäköisesti tätä vanhempia.
- Nämä nuoret käyttävät huumoria välineenä ongelmistaan puhumiseen, mutta heidän huumorinsa on tarkoitushakuisempaa ja harvinaisempaa kuin soittajilla yleensä. Huumoria käytetään yhteyden luomiseen auttajaan ja tilanteista pakenemiseen, ei muiden hauskuttamiseen.

Kun aineistoa tarkastellaan kuvattujen kriisien näkökulmasta, samat tilanteet ovat kuultavissa nuorempien soittajien puheista. Heille samat kysymykset kuitenkin ovat vain uteliaisuuden kohteita. Esimerkiksi peniksen toimivuuteen liittyviä keskusteluita käydään liki kaikenikäisten nuorten miesten kanssa, mutta nuorille nämä keskustelut ovat vielä pilaa tai kummastelua. Vakaviksi ja elämää haittaaviksi ongelmat muuttuvat myöhemmin, esimerkiksi peniksen toimivuuden osalta vasta seurustelun tai seksielämän alkamisen myötä.

Seurustelusuhteiden ongelmat

Nuorten seurustelusuhteet ovat karrikoidusti Poikien Puhelimen aineiston perusteella lyhyitä, sekavia ja yllättävästi päättyviä. Nuoret miehet laittavat niissä kaikki tunteensa peliin, mutta heidän ja heidän hieman nuorempien tyttöystävänsä kyky pitää parisuhdetta yllä ei ole – jo heidän iästään johtuen – kaksinen. Seurustelusuhteessa oleminen vaatii kärsivällisyyttä ja harjoittelua, eikä pettymyksiltä tai särkyneiltä sydämiltä voi aina välttyä.

Suurimmat poikien seurusteluun liittyvät kriisit liittyvät **seurusteluseuran löytämiseen, seurustelun aloittamiseen, seksuaalisuuteen parisuhteessa ja seurustelun loppumiseen**. Kaikkiin näihin liittyy myös pohdintoja siitä, miten parisuhteessa tulisi käyttäytyä ja millainen käytös on hyväksyttävissä.

Ne, jotka soittavat vakavissaan ja joiden asiana on seurustelusuhde, ovat hieman vanhempia kuin muut soittajat. Heidän keski-ikänsä on aineistossa 14,6 vuotta. Keski-

arvossa ovat mukana sekä nuoremmat soittajat, jotka kyselevät yleisluontoisia seurustelukysymyksiä että vanhemmat, jo parisuhteessa olevat soittajat.

Seurustelukysymykset ovat siitä poikkeuksellisia, ne vaihtuvat hyvin selvästi poikien ikäkauden mukaan. Nuoret miehet puhuvat tykkäämisistään, seuran etsimisistään ja itsensä löytämisestä. Vanhemmat soittajat taas puhuvat käytännön asioista seurustelusuhteissa, seksuaalisuudesta osana parisuhdetta ja pettymyksistä, joita ovat joutuneet kokemaan. On molemmilla ryhmillä toki yhteisiäkin asioita, kuten ihastumisista ja seksuaalisesta halusta puhuminen, mutta erot ovat selkeämpiä kuin muissa osioissa. Kokemus ja ikä selvästi muuttavat poikien puhumisen tapoja.

Seksiä ei vielä ole

Seksin alkaminen seurustelusuhteessa on nuorille erityisen suuri askel. Kovin raskaaksi nuorille miehille muodostuu heidän omasta mielestään tilanne, jossa toinen osapuoli haluaa jo seksiä ja toinen ei. Tästä voi aiheutua nuorten parisuhteelle taakka, jonka vuoksi suhde voi jopa mennä poikki.

”Mitä kun mun tyttis haluis jo, mut mä en?” – Vastaja K, 2509, 3/2008

Ennakkokäsitysten vastaisesti nuorten miesten tarinoissa seksin aloittamista eivät halua lykätä vain tytöt. Myös osa pojista haluaa odottaa oikeaa hetkeä seksin aloittamiselle.

Nuorille itselleen seksin puute voi aiheuttaa pitkäaikaisen epätoivon tunteen. Heille seksielämän puute voi olla merkki kelvottomuudesta rakastajana tai ihmisenä. Poikien kertoman mukaan myös tytöt, joiden kanssa pojat eivät vielä halua seksiä, kokevat asian täysin samalla tavalla.

Nuoret miehet voivat seksin aloittamiseksi muuttaa omaa käytöstään epätoivoisilla tavoilla, hakea huomiota ei-toivottavilla keinoilla ja ottaa riskejä, jotka ovat heille itselleenkin vaarallisia. Osan ajasta tällainen toiminta voi olla rakentavaa, osan ajasta ei. Kumpikin sukupuoli voi poikien tarinoiden perusteella ryhtyä painostamaan seurustelukumppaniaan ja kyseenalaistaa suhteen mielekkyyden, jos seksiä ei suhteessa vielä ole tarjolla.

Ympäristön reaktiot seurustelu- ja seksisuhteisiin

Nämä nuoret miehet miettivät ympäristön reaktioita seurusteluunsa ja seksisuhteisiinsa, erityisesti näiden alkuvaiheessa. Alakouluikäisillä voi olla seurustelusuhteen ja muiden ihmissuhteiden ristiriitoihin liittyvää riskien pohdintaa, myöhäisteineillä konkreettis-

ten ongelmien pohdintaa ja aikuisuuden kynnyksellä olevilla tilanteet ovat kehittyneet pitkälle menneiksi kriiseiksi.

Pohdinnat, jotka koskevat ympäristön reaktioita seurustelu- ja seksisuhteisiin, ovat nuoria miehiä kohtaavan aikuisen näkökulmasta aina laajempia tilanteen avauksia. Pojat kertovat paitsi tilanteistaan myös omasta arvomaailmastaan ja siitä, millaisen he olettavat ympäristönsä arvomaailman olevan. Näihin keskusteluihin tarttumalla ja niitä laajentamalla pääsee käsiksi laajempiin kokonaisuuksiin, joita nuoret pohtivat. Ne myös paljastavat, miten nuori itse kokee oman kehitysvaiheensa suhteessa ympäristöönsä.

Seurustelupohdinnat eivät ole kaikkein nuorimpien keskuudessa yleisiä. Aineistossa vasta alakoulun loppupään pojat ryhtyvät pohtimaan asiaa, ja yläkouluikäiset varsinaisesti seurustelemaan.

Seurustelusta puhuvilla soittajilla kaverien ja vanhempien reaktiot aiheuttivat kaikkein eniten pohdintoja. He eivät juuri olleet kokeneet seurustelusuhteita, eivätkä he osanneet arvioida miten ympäristö tulisi seurusteluun reagoimaan. Nämä joskus todella pienetkin pojat tasapainottelivat seurustelunhalunsa ja pelkojensa välillä haluten ennakoita, miten asiat tavallisesti seurustelusuhteissa etenevät. He myös pohtivat kehitystään ja sitä, missä vaiheessa seurustelu- ja seksielämä on soveliaista aloittaa.

Nyt on seurustelu, on ensimmäinen kerta. Jos tulee, sanonko että ei tästä tule mitään. Pitäskö olla sen kaa. Muuten sitten, mitä pitäis tehdä jos kuiteskin alan oleen sen kanssa läheisesti. Miten sanon kavereille. Jos se tyttö josta tykkään kertois kaikille. Ois vähä noloo kuiteski. Noh. Jos on ensimmäinen kerta. Se on semmonen turhauttava olo, kaikki rupee että toi on ton kans yhessä. Niin mutta ei se tunnu kivalta. Jos koko luokka rupee lälättelemään tai hylkimään. En halua menettää kavereita. Mä vaan siis päätelin. Jos siis tapahtuis. Mutta mitä... tota. Äsken oli mielessä. Mitä jos se yhtäkkiä lakkaa pitämästä musta? –Vastaja K, 208, 12/2011

Kun vanhemmat soittajat miettivät ympäristön reaktioita seurusteluunsa, on heidän seurustelusuhteessaan tavallisesti jotain epätyypillistä. Seurustelukumppani saattaa olla esimerkiksi joku heidän läheisensä, varattu, raskaana tai samaa sukupuolta. Nämä hieman vanhemmat nuorukaiset eivät enää hae apua tavallisten ihmissuhdetilanteiden ratkomiseen. On oletettavaa, että heillä on jo keinot niiden käsittelemiseen.

”Kavereitten bileissä oli paljon väkeä. Se oli vienyt jostain viinaa. Oltiin ihan kännissä. Panin yht sellasta, mun parhaan kaverin tyttöystävää. Eikä se paras kaveri tiedä, se tyttöystävä soittelee mulle...” –Vastaja K, 45, 12/2009

Pikkupoikien ja nuorten miesten välillä on selvä ero siinä, millaisia ympäristön reaktioihin liittyviä tarpeita heillä on. Nuoret pojat tarvitsisivat hyvän kuvauksen siitä, miten seurusteluun voi suhtautua, tiedon siitä että lopulta heidän kaverinsa ryhtyvät seurustelemaan. He tarvitsisivat myös jonkinlaisia pelisääntöjä siihen, miten toisten seurustelusuhteita voi kommentoida ja käsitellä.

Nuoret miehet puolestaan puhuvat seurusteluasioista vakavahenkisemmin ja yksilöllisemmin. Heidän pohdintansa ympäristön reaktioista ovat tarkkoja, usein konkreettisiin ongelmatilanteisiin liittyviä. Useimmiten näiden pohdintojen avulla päädytään kiinni varsinaisiin ongelmiin, joita he kokevat elämässään olevan.

Seksi- ja seurusteluseuraa ei löydy

Poikien Puhelimeen soittavat nuoret miehet haluavat seksiä. Usein he haluavat seurustelukumppaninkin. Aina näitä ei kuitenkaan ole löydettävissä, syystä tahi toisesta. Suurin osa ymmärtää, että parin löytäminen on vaikeaa vain väliaikaisesti, mutta osa alkaa pitää tilannetta itsestä johtuvana ja pysyvänä.

Pahimmillaan seuran puute kalvaa nuoren itsetuntoa ja saa tämän harkitsemaan epätoivoisiakin tekoja. Osa soittajista on kyynistynyt ja menettänyt uskoaan elämään. Osa on harkinnut itsensä vahingoittamista ja osa muiden ihmisten vahingoittamista. Nämä reaktiot johtuvat heidän tarinoissaan siitä, etteivät he voi tilanteelleen muutakaan. Umpikujasta ei nähdä mitään keinoja ulos, eikä ongelman laajuutta haluta suhteuttaa mihinkään.

Mä oon niinku, oon ollu sinkkuna 2 vuotta. En ole saanut, pitkästä aikaan. Tota. En oikee, pakko avautuu jollekin. Halusin avautuu jollekin. Parhaani mukaan oon yrittäny. Ne sanoo vaan ei ei. (...) Yrittäny parhaani mukaan saada seksiä. Niin niin. Oon lyöny seinää, alkanu lyödä seinii. Ku tuntuu että parikymmentä vuotta. Oon yrittäny parhaani mukaan. Säkki tuntuu lyödä, ei tunnu kipuu. Oon viillelly puukollaki kerra, kadun sitä tekoo. Kerran yriti, kaks vuotta on pitkä aika. Kyl säki sekoisit! –Vastaja K, 126, 9/2010, epätoivoinen 16-vuotias soittaja.

Tarinoissa kuultava turhauma muuttuu toiminnaksi. Henkistä kipua muutetaan ruumiilliseksi toiminnaksi, urheiluksi, väkivallaksi, juomiseksi, itsetyydytykseksi.

Eräs ongelmista joihin pojat aineistossa törmäävät ovat kohtaamattomat odotukset :

”Haluaisin niin kovasti tyttöystävän. Noh, jonku upean naisen. (...) Siellä ei oo kivoja tyttöjä koulussa, ne on miltei kaikki ADHD-ikäisiä. Varmaa 15 tyttöä o iha tavallisii ihmisiä.” –Vastaja K, 187, 1/2011

Lähestyminen on vaikeaa

Mulla ei kiillä kalju. Ei pääse nussimaan, suosittletko huoria. En ole uskaltanut mennä baariin kuin kerran. Pelkään että tulen nolatuksi. runkkaan, kyllästyn siihen. on kavreita ja harrastuksia tyydyttävästi. ei ole työtä ja koulutusta. (...) meen huoltsikalle ja otan sieltä pirkka lager olutta. ja meen sitten puskaan juomaan ja juon ne nopeasti. jokin aika sitten tulin kännissä kotiin ja riehuin. tuli vitutus pinnalle ja aloin huutaa kun tykkään karosta. en muusta tykkää niin syvällisesti. huusin kotona että otan puukon ja tapan sen joka seurustelee sen kanssa. myöhemmin korjasin että en tapa. lyön toiseen kohtaan, en elintärkeään. poliisikin ampuu usein jalkaan. En pidä poissuljettuna mahd selvänäkään. –Vastaja R, 28, 12/2009, epätoivoinen usein kohdattu kaksikymmenvuotias nuorukainen

Tämän tarinan elementit ovat tyypillisiä soittajille. Jos heidän itsetuntonsa on huono, he eivät uskalla lähestyä naisia, eikä heillä ole ongelmatilanteidensa ratkaisemiseen rakentavia keinoja. He esittävät asiansa provokatiivisesti, jopa karskisti. Tarinassa on selvää itsensä ruoskinnan ja oman toiminnan halveksunnan makua soittajan kertoessa halvan kaljan juomisesta metsässä. Hän pyrkii tällä puheellaan luomaan yhteyden vastaajan ja itsensä välille huumorilla.³ Samalla hän kuitenkin kertoo oikeasta ongelmastaan, johon hän ei enää löydä ulospääsykeinoja.

Äänessä oleva poika on kuitenkin selvästi yrittänyt tuoda tilannettaan julki jo aiemmin. Yritykset ovat kilpistyneet, eikä hän ole saanut itsekkään luotua elämäänsä kiinnekohtia. Kyseinen nuorukainen oli valmis puhumaan asioistaan ja antamaan erittäin hälyttäviäkin viestejä ympäristölleen. Silti hänen sanojaan ei oltu otettu niin tosissaan, että hänet olisi ohjattu muun avun piiriin.

³ Huumorista yhteistä luovana pelinä lisää Manninen, Sari (2010) ”Iso, vahva, rohkee – kaikenlaista” *Maskuliinisuudet, poikien valtahierarkiat ja väkivalta koulussa*, Acta Universitatis Ouluensis E Scientiae Rerum Socialium 112. s. 95–96.

”Oon rakastunu semmoseen tyttöön ku Eveliina. Maksaaks tää muuten? Se kattoo niin suurin silmin että alkaa ujostuttaa. Joo, en uskalla mennä sanoon sille, en tiedä mitä teen että se tajuais”. –Vastaja K, 75, 12/2010

*”joskus tuntuu. siltä että itsemurha olisi ratkaisu. sitten perun aikeeni. (...) niin suuria asioita ni olen kuvitellut ni osittain ei oo yhtäkään ollu. ku pelännyt surua ja rakastunitkin pari kertaa. aiheuttanu ja suuttunu ni jättäny kokonaan. kaksi oli nettituttavuuksia. sattumalta rakastuin. ni kiva ni hankala kertoa nopeasti. ni esitin elukkaa. ja se rapsutteli ni se oli vitsi. ja sitten minä rakastuin. hukkasin hänet. ni lähti yhteisöstä pois. sain hänen osoitteensa ja toinen oli pilaosoite. ja siitä tuli semmonen sotku. ni suutuin että älä pilkka minua. ni älä tee hirveän suurta saippuaoppeeraa tästä ni ajauduin tähän suhteeseen. ni minun sydän särkyi. ni jossain toisessa yhteisössä ystävyystyin. ni minä olin ruikuttaja. ni pelkäsin että jättää minut. ni pelkäsin kun siinä tyttö niin lopulta jätti hänkin minut. siitä masennuskierre lähti. olisin tarvinnu apua. (...)näitä ongelmat minua vaivaa. on jättäny jälkensä. niin samanlaista. omien vikojensa takia. en riitä. juuurensa kouluajoissa. ni eritoten tytöt minua kiusas ku ala-asteella ja yläasteella. –Vastaja R, 459, 11/2010. Työtön, itsetunnoton ja naisetön epäselvästi puhuva nuori mies pui umpikujaansa
Osaatko neuvoa miten hurmaan naisen? Sanon aina naiselle että raiskaan sut, ne lähtee karkuun? –Vastaja K, 3200, 3/2008, 12-vuotias humoristi etsi neuvoja omalla tavallaan*

Pettäminen

Nuoret miehet puhuvat pettämisestä usein. Se on heille selvästi eräs suurimpia kriisin aiheuttajia parisuhteessa. He pohtivat pettämistä niin tekijän kuin uhrinkin näkökulmasta. Sekä pettäminen että petetyksi tuleminen aiheuttivat palveluun soittaville nuorille pitkällisiin pohdintoihin johtaneita ihmissuhdekriisejä. Pettämistilanteiden jälkiseuraukset olivat kriisiin johtaneista syistä selvimmin osallisia haavoittavia ja sekä nuorille miehille että heidän ympäristölleen suoranaista vaaraa aiheuttavia.

Omalle kohdalle osuva pettäminen sai nuoret miehet tolaltaan. Reaktiot petetyksi tulemiseen olivat rajumpia kuin esimerkiksi jätetyksi tulemiseen. Nämä tilanteet jättivät heidät neuvottomiksi ja Poikien Puhelimeen soittaminen voi olla heille ainoa tapa purkaa tunteitaan ilman kasvojen menettämistä. Tunnekuohut keskustelun aikana eivät samalla tavoin haittaa kuin kasvokkain kohdattaessa.

”Mulla ois semmonen, mun tyttöystävä pettää mua. Näin ku se pussas mun kaverii. Yhtä... en muista nimee. Lähetin eilen viestin että tota. Et tota. Mitä oikein teet mun selän takana. Se ei vastannu mitään.” –Vastaja K, 88, 3/2011, soittaja nuori ja raivoissaan

Erityisesti valehteleminen ja tilanteen epävarmuus nostavat puheluissa poikien tunteet pintaan. Nuorilla miehillä on suhteissaan suuret tunteet pelissä, mutta he eivät tiedä mitä suhteessa on tapahtumassa. Tämä voimattomuus saa heidät vihaisiksi, epätoivoisiksi ja voimattomiksi. He syyttelevät tilanteesta erityisesti pettäjäänsä mutta myös itseään. Tästä jamastaan pojat usein yrittävät ulos puhumalla mutta erityisesti hakemalla selviä toimintatapoja joilla edetä elämäntilanteessaan.

”Tyttöystävällä on tarpeita, mutten uskalla tehdä sitä. Seksuaalisia. Pettää mua toisten kanssa. Erottiin jo, surettaa. Mitä pitäis tehdä (että) kestä pidempään seurustelusuhte?” –Vastaaaja K, 7386, 6/2008, soittaja 17-vuotias

Itse pettäessään nuoret miehet useimmiten katuvat tekojaan. Useimmat pitävät jo toisen suutelemista ja hyväilyjä pettämisenä tai ainakin erittäin tuomittavana parisuhteessa. Satunnaiset soittajat katuvat jopa niitä seksisuhteita, joita heillä on ollut ennen nykyistä suhdettaan.

Kaikkien pettämistä puhuneiden parissa oli vain muutamia vakavissaan soittavia, jotka ovat todella pettämässä ja tarvitsivat tilanteeseensa toimintaohjeita. Humoristit kyllä kyselevät säännöllisesti ohjeita tilanteisiin, joissa miehellä olisi yht’ aikaisesti suhde usean naisen kanssa, mutta vakavissaan soittajat eivät tällaisista pitkälle viedyistä tilanteista kerro.

”Niin. Onko sinusta rikos jos pettää naisystävääni. Minulla on todella paha mieli, miten kertoisin sen hänelle?” –Vastaaaja K, 80, 12/2009

Pojat tuomitsevat muiden tekemän pettämisen jyrkästi. Pojat suhtautuvat erittäin kriittisesti siihen, että nainen pettää miestänsä, mutta myös muiden miesten pettämisiä kritisoidaan. Soittajien yleisasenne seksuaaliskuriin on hyvin konservatiivinen ja yksittäiseen, pitkään parisuhteeseen tähtäävä. Tähän ajatustapaan sivusuhteet eivät sovi mukaan, ja ne nähdään suhteen tuhoavina tekoina, joita tulisi välttää.

”Mä olin tyttöystävän kanssa ensitreffeillä. Oltiin lähtemässä, se petti mut, sano ettei halua nähdä koskaan. Tuli paha mieli. Onksse pakko kestää?” –Vastaaaja K, 479, 10/2009, nuori ja tunteistaan yllätynyt soittaja

Vain yksittäisissä kommentteissa pettämistä saatetaan pitää pelimiesliikkeenä, mutta näistä pettämistä puhutaan yleisluontoisesti, vastaajan mielipiteitä kuulostellen. Nuoret haluavat kuulla, mitä saa tehdä ja mitä ei. Iskemisteorioita ja silkkaa seksiä haluavat nuoretkin etsivät yksittäisiä seksisuhteita, eivät sivusuhteita tai samanaikaisia suhteita.

”Puhutaanko semmosista, tällasist, ku on tyttöystävii ja seksistä. Mun pitäis kysyä niinku, mulla oli tyttöystävä. Oli aikamoinen seksisuhde. Petin sitä sen parhaan tyttöystävän kanssa ku se kerto että oon hyvä. Se tyttöystävä, petin sit sen kaverin kaa. Haluaisin sen takas. Joo, se kaveri kerto. Se jätti mut. Se sano ettei haluu olla petturin kanssa, meidän juttu on ohi.” – Vastaja K, 112, 2010
”Erosin just tyttöystävästä, on ikävä. Noku... mä petin sitä...” – Vastaja K, 220, 1/2011

Pojat, jotka ovat joutuneet petetyiksi, reagoivat puheluissa kahdella tavalla: väkivallalla ja epätoivolla. Osa suunnitteli kostoksi väkivaltaa, jotkut pettämistä, jotkut jättämistä. Usein näihin perusreaktioihin sekoittui naisvihaa ja helpotustakin.

”Haittaako se jos pettää?(...) Tykkäisin toisestakin työstä. Mutta se jonka kanssa oon, se pettäis mua, se tuntuu sillä. Se ei oikein niinku. Se ei oo kotonaa, yöt joskus pois. Ei se oo mitään kertonut. Mutta jos jättäisin ja se ei ois pettänytkään mua. Kaveri sano että se on nähny kun se mun tyttöystävä oli jonkun kans. Ei se oo mitään kertonu. Se sano että en oo ollu kenenkään toisen miehen kaa.” – Vastaja K, 73, 10/2009

Väkivalta oli yksinkertainen perusreaktio. Pojat aikoivat käyttää väkivaltaa, jonka kohteeksi he tulisivat valitsemaan ensisijaisesti heitä tyttöystävän kanssa pettäneen miehen ja toissijaisesti tyttöystävän, joka heitä on pettänyt. Väkivallasta kertovat tarinat puhuvat useimmiten fyysisestä väkivallasta, pettäjien hakkaamisesta ja voittamisesta. Pojat mässäilevät kertomuksissaan ruumiillisella väkivallalla, erityisesti lyömisellä. Lyöminen kuvataan epämääräisen voitonriemuisena tapahtumana, jossa vain soittaja itse tekee jotain, muut ovat vain sivustakatsojia.

Satunnaiset soittajat kertovat haluavansa tehdä entiselle tyttöystävälleen seksuaalista väkivaltaa. Osa petetyistä ja pettäjistä haluaisi huutaa, kirotta tai muuten uhkailla tyttöystävää sanallisesti. Jotkut pohtivat itsensä vahingoittamista tai jopa itsemurhaa ratkaisuksi pettämiseen. Kaikki nämä teot pyörivät nuorten päässä, ja Poikien Puhelimesta he päästävät nämä kertomuksensa kuuluville anonyymiteetin suojissa. Suurin osa soittajista onneksi keksii jo puhelun aikana uusia tapoja purkaa tunteitaan väkivaltafantasioiden sijaan.

”Tyttöystävä petti - tekis mieli jättää. Suutelivat ja se hiplas sitä perseestä. (...) Tykkään siitä, en pysty jättään sitä. Mut kuulin kavereilta että se jättää mut, se tykkää siitä toisesta. Tapan sen äijän joka petti. Tapan sen jonka kaa se petti.” – Vastaja K, 303, 3/2009

Kysyttäessä pojat eivät kykene kuvailemaan mitä hyötyä väkivallan käytöstä olisi. Tarinoissa väkivalta kuulostaa epätoivoiselta keinolta päästä niskan päälle tilanteessa, jossa ei enää ole nuorukaisen mielestä mitään tehtävissä parisuhteen pelastamiseksi.

”Mun tyttöystävä jätti mut ja kauhee krapula. Mä löin sitä! Se halus. Tulihan sitä viinaa juotua kaks pulloa. Ekaks se halus että lyön, sit se rupes poraan, sit se lähti matkalaukkujen kans perseenreikään. Halusin kyllä siitä eroon, se oli aika ärsyttävä. (...) Tuskin edes haikailee, en ees lyönyt kovaa. Sanoin sille siinä et se on täs jo, lähe menee.” – Vastajaa K, 132, 10/2009

”Mitä teen, tyttöystävä jätti, se on pettänyt kolme päivää. (...) Etin sen toisen ja vedän turpaan.” – Vastaja K, 167, 3/2010

Nuorukaisten itsemurhapohdintojen kannalta ero- ja erityisesti pettämistilanteet ovat kaikkein vaarallisimpia. Nurkkaan ajautuneet, epätoivoiset nuorukaiset nostavat itsemurhan mahdollisuuden osaksi ratkaisuvaihtoehtoja tilanteeseensa – osa tosissaan, osa huumorilla. Kummassakin tapauksessa on syytä olla huolissaan: itsemurhan ei tulisi olla yksi vakioratkaisuista elämän vaikeissa tilanteissa.

Itsensä vahingoittamista pohtivat nuoret miehet ovat saattaneet miettiä tilannettaan jo pidempäänkin. Tosissaan asiasta puhuvat soittajat eivät keksi ajatusta itsensä vahingoittamisesta kesken puhelun vaan heillä on jo suunnitelmia aiheesta. Poikien Puhe-
limessa itsetuhoiset nuoret sitoutetaan palveluun, heille osoitetaan yhdessä sovittavia välietappeja, joita he voivat ryhtyä toteuttamaan, ja heille yritetään saada perille, että elämä jatkuu vakavasta kriisistä ja epätoivon tunteesta huolimatta.

”Poikaystäväkin jätti mut. 16. Oltiin joka päivä yhdessä. Nyt se käyttäytyy ku ei ois ollu ikinä mitään. Meinaan tappaa itteni.” – Vastaja K, 26, 2/2010, valehteli iäkseen 16 vuotta, todennäköisesti joitain vuosia nuorempi

Koulun opetuksesta nuoret soittajat eivät kerro saaneensa mitään valmiuksia käsitellä epätoivon ja pettymyksen tunteitaan. Näiden taitojen avulla voitaisiin murrosikäisen kriittisinä vuosina välttää paljon inhimillistä kärsimystä, mahdollisesti jopa pahoinpitelyjä, raiskauksia ja itsemurhia. Koulun opetussuunnitelmaan tulisi sisällyttää jonkinlaiset perusvalmiudet tai edes helposti muistettava peruskaava siitä, miten nuorten ihmissuhteissa tulisi toimia muita ja itseä kunnioittavalla tavalla. Samoin pettymyksen mahdollisuuden ja siitä selviämisen tulisi olla taitoja, joita nuorille opetetaan.

Oman ruumiin vajavaisuudet eli sukupuolielinten puutteet

Nuoret miehet pohtivat omaa kyvykkyyttään seksuaalisuuteen, ja puhuvat usein oman kehonsa toimivuudesta seksin aikana. Pojille oman ruumiin seksuaaliset vajavaisuudet ovat yleensä pelkästään sukupuolielimiin liittyviä, ja puhe keskittyy hyvin tarkasti peniksen ja kivesten toimintaan. Koetin etsiä aineistosta kertomuksia kehonkuvan häiriöiden ja seksuaalisuuden välisestä yhteydestä. Sellaista ei ollut. Poikien kehonkuva ei seksuaalisuuden vuoksi häiriintynyt vakavasti.

Yleensäkin voisi sanoa, ettei aineistossa ole miesten ruumiinrakenteeseen liittyvää kritiikkiä. Pojat eivät juurikaan kommentoi toistensa ulkonäköä tai pidä sitä tärkeänä. Nuoret miehet kyllä kertoivat haluavansa olla komeita ja haluttavia, mutta siitä ei ainakaan tämän aineiston pojille muodostunut vakavaa ongelmaa. Lähinnä pojat kertoivat urheilevansa enemmän ja ostavansa merkkivaatteita vaikutuksen tehdäkseen.

Pojille suurimmat oman ruumiin vajavaisuudet liittyvät penikseen. Peniksen kokoa vertaillaan nuorten keskuudessa ja pojat ovat täysin tietoisia siitä, minkä kokoisia penikset normaalisti ovat. Tilastojen lisäksi he tietävät, että tytöt kertovat toisilleen tietoja poikien sukupuolielimistä ja näillä puheilla voi olla vaikutuksia poikien tulevaan menestykseen tyttöjen keskuudessa. Tästä syystä heillä tulisi olla erinomaisen rakastajan kykyjen lisäksi suurikokoinen ja toimiva penis.

Peniksen toimivuudessa voi kuitenkin olla monenlaisia ongelmia. Kaikkein yleisimmät ongelmat liittyvät puheluissa peniksen kokoon, rakenteeseen, esinahkaan ja siemensyöksyjen toimimattomuuteen. Näistä keskusteluista ylivoimaisesti suosituin ovat keskustelut peniksen koosta. Koko ratkaisee poikien tarinoissa paljolti sitä tulevatko he olemaan hyviä rakastajia, kykenevätkö he tuottamaan nautintoa, ja voivatko he välttää julkisen pilkan kohteeksi joutumisen ruumiinsa vuoksi.

Pojat saavat kertomusten perusteella käsityksensä sopivasta peniskoosta ensisijaisesti vertaamalla penistään pornografiassa näkemiinsä peniksiin. He katsovat videoita, joiden perusteella he sitten arvioivat sopivaa peniksen pituutta. Koska pornossa esiintyvien miesten penikset ovat selvästi kookkaampia kuin soittajien, he jäävät siihen käsitykseen ettei heidän peniksensä ole riittävän kookas.

Toissijaisesti peniksen kokoa tarkastetaan joko verkosta saatuihin vaihteleviin tilastotietoihin sen koosta tai vertaamalla omaa penistä muihin miehiin. Useimmiten lähteeksi mainitaan wikipedia tai satunnaiset englanninkieliset sivut. Soittajat ovat myös saaneet sähköposteja, joissa on ehdotettu peniksen suurentamista ja kerrottu suuren peniksen eduista.

Käsitykset peniksen koon tärkeydestä eivät rajoitu vain poikasoittajiin. Poikien Puhelimeen tulee säännöllisesti soittoja tytöiltä, jotka esittävät poikia saadakseen kysyä tyttöihin ja seksuaalisuuteen liittyviä asioita. Eräs toistuva teema näissä puheluissa ovat peniksen koko ja erilaiset seksuaalisuuden muodot. Tämä nousee esiin seuraavassa keskustelussa:

”Onko normaalia jos muna 23cm. Selvä. Jooh. Ei muijat ainakaan valittanu oo. Onks se jäätävä. (...)Tykkääkö tytöt kun pannaan rintojen väliin? Entäs perseeseen pano? Ok. Selvä. Millon muija saa orgasmin? (...) Tykkääkö tytöt jos niiden pillua nuollaan?” – Vastaja K, 244, 9/2010, soittaja tyttö, taustalla toinen kuuntelemassa

Myös palveluun soittavat tytöt kertovat saaneensa käsityksen peniksen sopivasta koosta pornoa katsomalla. Osalle näistä tytöistä poikien peniksen suuri koko on tärkeä, ja he kertovat kuulleensa samaa muilta tytöiltä heidän kanssaan keskustellessaan. Tarinoiden perusteella ei peniksen kokoa kommentoineista tytöistä suurimmalla osalla ole vielä omia seksikokemuksia miesten kanssa. Silti he ovat valmiita arvioimaan miesten sukupuolielimiä hyvinkin raa’asti:

”Ollaan Kaken kanssa mittailemassa muniin. Haluun tietää ni tyttöystävä tykkää. Ku kaken muna on 20 senttii ja mul on ihan paska.” – Vastaja R, 363, 2/2011, soittaja nuori nainen

Poikien ja tyttöjen arviot peniksen koon tärkeydestä ovat siis hyvin samankaltaisella pohjalla. Tässä mielessä poikien pelot ovat osittain oikeutettuja – pahimmillaan voi käydä niin, ettei heitä ehkä oteta tosissaan rakastajina, jos heillä ei ole erityisen kookas penis.

Joillain soittajilla heidän kuvailunsa mukaisesti ”kiero penis” muodostui ongelmaksi, johon he etsivät ratkaisua. Osalla näistä penis oli vain hieman kaareva, eikä kaarevuus haitannut sen toimintaa millään tavalla. Yleensä ei näissä tilanteissa peniksessä ollut mitään varsinaisesti pielessä, kukaan ei ollut vain sanonut soittajalle, ettei penis tavallisesti olekaan täysin suora.

Osalla soittajista penis taas oli erittäin kaareva. Kaartuminen saattoi tehdä erektion saamisen tuskalliseksi ja seksuaalisen nautinnon saamisen jopa mahdottomaksi. Tällaisissa tapauksissa poikien ongelmat ovat luonteeltaan lääketieteellisiä, ja he tarvitsevat tilanteeseen lääketieteellistä apua.

Peniksen pienikokoisuuden ja liiallisen kaarevuuden lisäksi poikia kiinnostivat

vähemmän mutta erittäin säännöllisesti liian tiukka esinahka ja siemensyöksyjen puuttuminen. Molempia aiheita nostettiin esiin kymmeniä kertoja tosissaan ja satoja kertoja huumorilla muiden teemojen ohessa. Liian tiukan esinahan kanssa ongelmassa oleville pojille ei ole kerrottu selväsanaisesti miten esinahan tulisi toimia. Ongelmien vaikeustaso vaihtelee: joillakin tiukka esihanka on pieni vaikeus, toisilla taas vakava ongelma, jonka vuoksi nämä nuoret miehet eivät kykene saamaan minkäänlaista seksuaalista nautintoa. Kivun ja toiminnallisten haittojen määrästä riippumatta nuoret eivät ole uskaltaneet ottaa kehenkään yhteyttä vakavan, mahdollisesti vuosia jatkuneen ongelmansa kanssa.

”...Sitten niin, mutta on tässä samalla tuli mieleen. Esinahka kireellä. No ei, justiin tän kuukauden mittaan, se kiristyy ja on tosikin arka. En. Se on sit aika semmost. Kivuliasta. Joo mut voiks käydä kouluterveydenhoitajalle...” -Vastaja K, 197, 3/2010, Yläkouluikäinen poika pitkän keskustelun päätteeksi

Sama puhumattomuus vaivaa vielä pahempana niitä, jotka eivät saa toivomallaan tavalla tai lainkaan siemensyöksyjä. Näiden poikien ongelman takana saattavat olla kovin erilaiset ruumiilliset tai henkiset ongelmat. Ongelmia yhdistää kuitenkin se, etteivät nuoret ole myöntäneet ongelmaansa muille. Siemensyöksyn puute saa nuorukaiset pohtimaan kykyään tulla isäksi. Heidän seurustelukumppaninsa saattavat pitää siemensyöksyn tulemattomuutta omana syynään, kykenemättömyyden osoituksena. Tai sitten he epäilevät poikaa homoseksuaalisuudesta. Siemensyöksyjen puuttuminen voi olla vakava riski näiden poikien itsetunnolle ja parisuhteille. Silti nuoret eivät tänäkään ongelman kanssa uskaltaudu lääkäriin ennen kuin ongelma on jatkunut pitkään ja muuttunut vuosien kuluessa seksuaalielämää uhkaavaksi kriisiksi.

Kuten esimerkeistä käy ilmi, poikien kuulema peniskritiikki voi tulla niin muilta pojilta kuin seksikumppaniltakin. Poikien mukaan tytöt saattavat kommentoida poikaystäviensä seksuaalitottumuksia ja erityisesti sukupuolielimiä todella avoimesti. Sukupuolielinten koko ja toiminta voivat olla syy hylätä seurustelukumppani. Tässä asennemaailmassa avun hakeminen on suuri ponnistus, jossa asiaansa ei saa paljastaa tai ympäristö voi tarttua siihen yhä uudestaan, vuodesta ja vuosikymmenestä toiseen.

Koulun tehtävänä voisi tältä osin olla asenne- ja käytöstapakoulutuksen antaminen hyvin nuorille koululaisille: miten parisuhteissa käyttäydytään ja että muiden seksuaalisuuteen liittyviä asioita ei tule ainakaan julkisesti kommentoida.

Kouluopetuksessa sukupuolielinten rakenteesta ja tavallisimmista ongelmista tulisi puhua selväsanaisesti. Tiedolliset puutteet anatomiaan liittyvissä asioissa aiheuttavat

nuorille vaikeuksia ja huolta, joilta he voisivat välttyä, jos opetuksessa kerrottaisiin esimerkiksi peniksen toiminnasta tarpeeksi selvästi.

Seksuaalinen epäonnistuminen

Pojille seksuaalinen epäonnistuminen on kriisi, joka saattaa heidän kertomansa mukaan laukaista itseinhon, masennuksen, seksuaalisen itsetunnon murtumisen ja epäonnistumisten kierteen, josta pojat eivät omia aikojaan löydä ulospääsyä.

Seksuaalisen epäonnistumisen muotoja, joita nuoret nostavat esiin ovat erektio-ongelmat, liian aikaiset siemensyöksyt ja kykenemättömyys tuottaa seksikumppanille orgasmeja.

Nuorille miehille kykenemättömyys seksuaalisen nautinnon tuottamiseen on ongelma, johon etsitään teknisiä ratkaisuja. Nuoret miehet miettivät tekniikoita, joilla tuottaa nautintoa seksikumppanille. He pohtivat, kenessä syy on (ja päätyvät useimmiten itseensä) ja haluavat ratkaista nautinnon tuottamisen ongelman tavalla tai toisella. Yleisesti voisi sanoa, että nämä ongelmat jakautuvat käytännön taitojen puutteeseen sekä parin kyvyttömyyteen kommunikoida, mistä kukin pitää ja mistä ei.

Erektio-ongelmistaan pojat kertovat varovaisessa sävyssä ja häpeillen. Heille ei ole selvää, mistä ”seisokkien” puute johtuu, miten niihin voisi vaikuttaa tai ovatko ongelmat pysyviä. Sen he tietävät, että erektio-ongelma on häpeällinen tilanne, jota voidaan hoitaa lääkkeillä.

Suurimmalla osalla erektio-ongelmista tosissaan puhuvista pojista on yksittäisiä seksikokemuksia, joiden aikana heillä ei ole tullut erektiota, tai se ei ole pysynyt tasaisen vahvana koko aktin ajan. Ongelmaksi tilanne muodostuu poikien pohtiessa asiaa pitkään ja ongelman jatkuessa. Vaikka tarinoissa tyttöystävät saattavat olla hyvinkin ymmärtäväisiä ongelman kanssa, pahimmillaan pojat menettävät luottamuksen seksuaaliseen kyvykkyyteensä, penikseensä ja kykyihinsä rakastajina.

Ongelmaa pahentavat poikien säännöllisesti sähköpostitse saamat mainokset, joissa kerrotaan yksittäisenkin ”seisokin” puutteen olevan hätätilanne, johon on puututtava erilaisten erektiolääkkeiden avulla. Alaikäiset soittajat kertovat hankkineensa erektiolääkkeitä niin lääkäriltä kuin verkossa myytävinä kopiolääkkeinäkin.

Kouluopetuksessa pojat eivät kerro törmänneensä puheeseen erektio-ongelmista. Pojat ovat suunnattoman helpottuneita jo siitä, että joku sanoo heille ongelmien olevan yleisiä ja ratkaistavissa. Koulujen opetuksessa olisi hyödyllistä mainita, etteivät yksittäiset erektion puuttumiset välttämättä tarkoita pysyviä ongelmia erektion saamisessa.

Pojat eivät ole selvillä siitä, miten he voisivat tuottaa naiselle nautintoa. Suurin osa pojista ei ole ollut seksisuhteessa asiasta kysellessään ja haluaisi tarkennuksia tilanteeseen ihan jo tulevan varalle. Seksisuhteessa jo olevat pojat taas kokevat ongelman kynnyskysymykseksi suhteessaan ja pelkäävät suhteensa olevan vaarassa, jos he eivät saa asiantilaan muutosta.

Ikävä kyllä suurimpia ongelmia orgasmin tuottamisessa ja sitä pohtivien poikien auttamisessa on se, etteivät nuorukaiset ole keskustelleet asiasta kunnolla tyttöystävänsä kanssa. Seksuaalisen epäonnistumisen jälkeen avoin keskustelu siitä, mistä kukin saa nautintoa, ei ole tuntunut mahdolliselta. Toisinaan poika on kyllä kysynyt, mutta tyttöystäväkään ei ole osannut kertoa sen tarkemmin, mistä hän nautintonsa saa.

Tytöjen kanssa käydyt keskustelut antavat ymmärtää, että ainakin osa tytöistä kokee, että pojan kuuluu olla seksuaalisesti aktiivinen osapuoli, jonka velvollisuus on tuottaa hänelle seksuaalista nautintoa. Toisaalta osa tytöistä myös kertoo seksuaalisten epäonnistumisten hetkellä syyttävänsä itseään asiasta.

Kouluopetuksessa näitä taitoja voidaan opettaa kertomalla, miten naiset saavat orgasmin. Tätä tärkeämpää olisi kuitenkin antaa asennekasvatusta, jossa seksuaalisuuden olennaiseksi osaksi ymmärrettäisiin omista tarpeista ja nautinnon saamisen tavoista partnerin kanssa puhuminen. Ihmiset kiihottuvat erilaisista asioista, ja tekniikan opettamisessa voidaan opettaa asioita, jotka eivät lainkaan päde oman seksikumppanin kanssa. Avoin seksuaalisista mieltymyksistä ja nautinnon saamisen tavoista puhuminen taas olisi hyvä yleistettävämpi ohje, joka toimisi varmemmin liki kaikkien seksikumppaneiden kanssa.

”Hei. Minulla on ongelma. Olen (...) Kun en kelpaa mun tyttöystävälle kun mulla on niin pieni muna. Mitä voin tehdä. Olen mitannut se on 10 senttiä.”
–Vastaja L, 335, 2/2011, soittaja nuori tyttö

Liian aikainen siemensyöksy on asia, joka aiheuttaa pojille ongelmia vasta siinä vaiheessa, kun heillä jo on seksisuhde jonkun kanssa. Tästä syystä aikaiset siemensyöksyt eivät ole ongelma, jota soittajat osaisivat miettiä etukäteen – ainakaan niin paljon, että asiasta tulisi heille ongelma. Tämä helpottaa ongelman käsittelyä, koska ennenaikaisia siemensyöksyjä kokevat ovat jo selvästi Poikien Puhelimen keskiarvosoitajia vanhempia, ja heillä on jo joku, jonka kanssa harrastaa seksiä.

*”Mulla näyttää tää murrosikä olevan. Ja. Mua vähän kiihottaa. *naurahdus* Joo, no. Onks tohon, niinku orgasmiin hoitoo. Se, tää on nolo, se tulee helposti mulla.”* –Vastaja K, 204, 1/2010

Nopeat siemensyöksyt ongelmaksi kokevat nuoret miehet voivat kärsiä ongelmastaan väliaikaisesti. Suurin osa Poikien Puhelimessa asiasta puhuvista nuorukaisista on ensimmäisessä seksisuhteessaan. Heidän nopeat siemensyöksynsä saattavat olla väliaikaisia ja johtua kokemattomuudesta. Tämä ei välttämättä ole ongelma, vaan osa heidän senhetkistä seksuaalisuuttaan.

Pidempään nopeista siemensyöksyistä kärsineet nuoret saattavat kokea tilanteensa kestäättömäksi. Heidän kanssaan voidaan puhua siitä, onko nopea siemensyöksy vakava ongelma, ja tarpeen vaatiessa heitä voidaan ohjata hakemaan neuvoja seksuaalivonnasta tai –terapiasta.

Vaikka siemensyöksyt voivatkin aiheuttaa nuorille miehille suurta mielipahaa ja pelkoa parisuhteen tulevaisuudesta, ne eivät kuitenkaan aiheuta heissä vaarallista käytöstä. Kukaan ei ole Poikien Puhelimessa uhkaillut itseään tai muita liian nopeiden siemensyöksyjensä vuoksi tai päättänyt ottaa niiden vuoksi typeriä riskejä.

Muina nuoria miehiä lannistavina ja hävettävänä seksuaalisina epäonnistumisina mainitaan toistuvasti nuorten tarinoissa vaikeudet yhdynnässä, jommankumman osapuolen kannalta kivuliaat yhdynnät ja seksuaalinen haluttomuus. Näistä aiheista puhutaan merkittävästi vähemmän kuin aiemmin mainituista teemoista, mutta aiheet ovat niitä kohtaaville nuorille vaikeita.

Koulun näkökulmasta näitä ongelmia ei voida kaikkia käydä läpi, mutta nuorille tulisi viestittää, että näissäkin ongelmissa he voivat hakea apua ja sitä on tarjolla.

”Moi. Ööh. En pääse sisälle. Tyttöystävään. En mä oikein tiää. En oikein tiää. En päässy. Turhauttava. En mä tiedä, se oli hämillään. Ei. Kondomi. Yritin päästä sisälle. En pääsyt. Ei se ollu. Oisko pitäny jotain? No joo, en tiedä. Mut ku mulla seiso, eikö se vastaa että voisin tunkee pilluun.” –Vastaaaja K, 335, 10/2010

Seksuaalisella epäonnistumisella voi olla pitkäaikaisia vaikutuksia nuoren miehen elämässä. Kyvykkyyden julkinen parjaaminen voi johtaa vakaviin sosiaalisiin ongelmiin. Seksuaalisen epäonnistumisen ei voida nuorten keskuudessa olettaa jäävän vain seksikumppaneiden väliseksi asiaksi. Osa nuorista kokee, että seksuaalisuus ja seksikumppanit ovat asioita, joista voi puhua julkisesti. Tämä on ongelmallista kokemattomille tai huonon seksuaalisen itsetunnon omaaville nuorille, sillä he eivät voi olettaa, että he voisivat kaikessa rauhassa opetella seksuaalisuuteen liittyviä asioita parisuhteessaan. Heidän on oletettava, että kokemattomuus ja epäonnistumiset tulevat julkisiksi, ja he ovat tämän jälkeen osa sitä, miten potentiaaliset seurustelukumppanit heidät näkevät.

Siitä oon varmaan kuullu mitä se on puhunu ja miks se on lopettanu seurustelusuhteen, tai ainakin yhen. Se seurusteli Saken kaa, (s)e oli yhtenä iltana jättäny ku sillä ei ollu ruvennu seisoon. (...) Sitä Sakkee kiusataa vieläkin. Kyllä sille, on sillä kavereita, se on vitsailuvittuilua. Tai en mä tiedä mitä se on sitten. Ööh, se tyttö sano sen koko kylälle. – Vastaja K, 4, 12/2010, 16-vuotias poika pohtii syitä miksi ei haluaisi palata yhteen ex-tyttöystävänsä kanssa

Ikävä kyllä yhä tiukkeneva sosiaalinen pakko onnistua seksissä aiheuttaa ongelmien kierteen epäonnistujalle. Entiset epäonnistumiset painavat yhä nuorten miesten mieltä, mutta samaan aikaan he uskovat, ettei tyttöystävän tukeen voi ongelmien hetkellä luottaa, päinvastoin.

Poikien halu saada seksuaalisuuteen liittyvää tietoa millä keinoin tahansa ja erityisesti käytännön taitoja painottaen on hyvin luonnollista. Heidän menestyksensä seurustelun ja seksuaalisuuden saralla on osittain kiinni niistä ennakkotiedoista, joita he ottavat haltuunsa ennen kuin heillä on seurustelusuhteita kenenkään kanssa. Tietojen hankkiminen vasta seksi- ja/tai seurustelukumppanin löydyttyä voisi olla haitallista heidän menestykselleen.

Pelko seksin seuraamuksista

Seksi on pojille pääosin nautinnon, ilon ja läheisyyden lähde. Joskus seksin harrastamisella voi kuitenkin olla ikäviä seuraamuksia. Poikien usein pelkoa aiheuttaviksi mainitsemia seksin seurauksia ovat ehkäisyn pettäminen, raskaus, abortin tekeminen, sukupuolitaudit sekä pelottelu ja kiristys seksin vuoksi.

Moi. Tota ku muija on raskaana. Enkä ite halua lasta ja se haluaa pitää sen. Mitä teen? Enkö voi saada sitä tekemään aborttia. No mutta se ei usko, se sanoo että mun on pakko ruveta isäksi. Joutuuko siitä maksaa jotain? En halua osallistua. – Vastaja K, 306, 3/2011

Nuorten miesten seksin seurauksia koskevista peloista tärkeimpiä on ehkäisyn pettäminen seksin aikana ja tällä olevat ei-toivotut seuraukset. Tämä tarkoittaa raskauden tai sukupuolitautien mahdollisuutta. Näiden fyysisten syiden lisäksi pojat kertovat pelkäävänsä sosiaalisia seuraamuksia, joita seksillä voi olla kiusaamisena tai kiristysenä.

15v. Tyttöystävä on 17v. Se ehkä, käyttää hyväksi. Se pyytää multa rahaa. Koulussa yritän puhua, se puhuu vain toisten poikien kans (...)Se koulussa vaan on muiden muijien kans, ei se viihtä puhua. Mä oon sitä pari vuotta nuorempi. Joo. Mitä pitäis tehdä? Mistä minä tiedän? Suunnilleen aina kun tavataan annan 50e. Ei me niin paljon tavatakaan, monesti viikon verran väliä.” –Vastaja K, 645, 1/2009

Lasten saamisen mahdollisuus ja oikeus päättää abortista

Nuoret miehet puhuvat silloin tällöin lasten saantia koskevista toiveistaan. Tätä selvästi useammin pojat kertovat siitä, kuinka tyttöystävä mahdollisesti on tullut raskaaksi, ja nuoret joutuvat miettimään tilannetta. Yhteistä näillä pohdintoilla on, että nuoret miehet kysyttäessä kertovat kyllä haluavansa lapsia, mutta vielä ei ole lasten hankkimisen aika.

Kaveri mun vieressä oleva heppu. Se on ollu kerra kokeilemas panoa! Se on 14. Niin siitä tuli aika paha homma, se unohti kortsun ja tyttöystävälle tulee ehkä lapsi. Mitä siihen pitäis suhtautua. Eiks se oo aika noloo. Jaah. Mites ois abortti. –Vastaja K, 73, 1/2011, keskellä naisten iskemistä koskevaa kahden pojan puhelua

Vaikka pojilla itsellään on siis jonkinlainen jaettu käsitys siitä, milloin lapsia olisi hyvä hankkia, eivät he näy pääsevän mukaan vaikuttamaan päätöksiin ei-toivotun raskauden hetkellä. Pojat pelkäävät näitä hetkiä eivätkä syyttä. Tytöt tekevät päätökset raskauden etenemisestä. Käytännössä tämä tarkoittaa nuorille abortin tekemistä. Poikien tarinoista nousevat esiin heidän kokemuksensa siitä, kuinka aborttia joko kieltäytytään tekemästä tai se tehdään vastoin pojat tahoja. Kummassakin tapauksessa nuoret miehet kokevat joutuvansa ulos päätöksentekoprosessista.

Suurin osa aineiston pojista ei halua teini-isäksi. Tyttöystävän toivotaan tekevän abortin, mutta aiheesta ei päästä edes keskustelemaan kunnolla. Pojat ovat turhautuneita raskautta koskevien päätösten ulkopuolelle jäämisestään. Suurin osa aiheesta puhuneista kokee kysymyksen tasa-arvokysymyksenä, johon pitäisi tavalla tai toisella puuttua. Muutamat pojat ovat raivoissaan tilanteen vuoksi ja miettivät, miten koko tilanteesta voisi päästä eroon. Harvoin keinoja kuitenkaan keksitään. Isyystestit ja väkivallan käyttö raskaana olevaa tyttöystävää kohtaan raskauden keskeyttämiseksi ovat nousseet esiin ratkaisukeinoina, joilla isyyden voisi välttää.

Yksittäiset pojat ovat toisaalta ilmaisseet halunsa ottaa vastuun lapsesta ja huolensa abortin tekemisestä ilman heidän suostumustaan. Heille on muodostunut syntymät-

tömään lapsen tunneside, ja he kokevat, ettei tytön tulisi tehdä aborttia. Näille pojille on käsittämätöntä ettei heidän ääntään suostuta kuulemaan, vaikka he voisivat ottaa vastuun lapsen huoltamisesta. Nämä soittajat eivät ole muotoilleet ajatuksiaan kovin pitkälle, mutta keskusteluista on luettavissa etteivät he ymmärrä miksi naisen oikeus päättää kehostaan oikeuttaa hänet lopettamaan sikiön elämän.

Sukupuolitaudit ja ehkäisy

Pojat pelkäävät sukupuolitautilien saamista. Heillä on sinänsä se oikea käsitys, että sukupuolitaudit ovat seksuaalisessa kanssakäymisessä siirtyviä tauteja, joita voi välttää ainakin olemalla harrastamatta seksiä. Nuorten kanssa sukupuolitaudeista käytävä keskustelu on pääosin keskustelua tautien saamisen mahdollisuudesta ja niiden välttämisestä. Hyvin harvat nuoret miehet ovat keskusteluissa valmiita jättämään seksin väliin, joten tautien ehkäiseminen muuttuu keskusteluksi kondomin käytöstä.

Vanhemmat soittajat tietävät kondomien estävän sukupuolitauteja. He tuntevat useampia tauteja nimeltä, tietävät niiden siirtyvän vain seksiä harrastettaessa ja arvelevat säästyvänsä sukupuolitaudeilta, jos käyttävät kondomia. Näille nuorille miehille sukupuolitautilien välttämiseksi jäävät heidän omat asenteensa kondomin käyttöä kohtaan ja kondomien heikko saatavuus.

Alle 14-vuotiaille soittajille kondomi on esine, jota ”kuulemma kannattaa käyttää” mutta sen hyödyt ja haitat eivät ole heille selvillä. Sukupuolitaudeista heillä ei ole vielä selvää kuvaa. Sukupuolitaudeista nuorimmat soittajat (ja osa vanhimmista) osaavat pääsääntöisesti nimetä vain AIDSin. Tästä joukosta suurin osa tunnistaa HIV:n nimeltä ja tietää taudin olevan hengenvaarallinen.

Asenteista kondomin käyttöä kohtaan

Nuorten miesten kondomin käytössä asenteet ja niiden myötä rutiinit ovat keskeisessä roolissa. Jos nuori kokee kondomin luonnollisena osana seksuaalisuutta ja katsoo sen omaksi suojakseen eikä haitaksi, hän todennäköisesti käyttää kondomia ja on suojassa sukupuolitaudeilta. Näin ei kuitenkaan aina ole.

Ikävä kyllä osa nuorista kokee kondomin tarpeettomaksi tai ainakin haitalliseksi omalle nautinnolleen. He jättävät kondomin säännöllisesti käyttämättä. Jotkut näistä soittajista ovat seksuaalisesti erittäin aktiivisia, ja vuosien varrella he saattavat päätyä hoidattamaan sukupuolitaudin toisensa jälkeen.

Onneksi nämä nuoret ovat vähemmistössä, ja pääosin soittajien asenteet ovat erittäin kondominyönteisiä ainakin heidän tarinoissaan. Useimmat nuoret miehet haluavat ottaa vastuuta ehkäisystä ja katsovat kondomin olevan siihen paras vaihtoehto. Nämäkään kondomin käyttöön suopeasti suhtautuvat eivät käytä sitä aina. Jotkut heistä ovat kertoneet syyksi liiallisen humalatililan, jonka vuoksi he eivät ole enää välittäneet kondomin pois jättämisen vaaroista. Jotkut kertovat vain unohtaneensa asian. Joillakin ei ollut kondomia mukana. Jotkut taas kertovat uskovansa tyttöjen sanaan, jos nämä väittävät etteivät tule raskaaksi. Tässä tilanteessa pojat katsovat kondomin muutenkin tarpeettomaksi. Ikävä kyllä Poikien Puhelimeen tulee säännöllisesti soittoja pojilta, jotka ovat saaneet kuulla tulevasta jälkikasvustaan tai sukupuolitauteista käymisen tärkeydestä, vaikka heille on vakuutettu ettei tällaisia riskejä pitäisi olla.

Kondomien saatavuus

Kondomit ovat ehkäisytuote, jolla ei ole ikärajaa. Niitä myydään kaikkialla Suomessa ja niiden hintakin on suhteellisen halpa nuorten ostovoimaan nähden, vaikka nuoret pitäisivätkin parempana, että kondomit olisivat heille ilmaiseksi saatavilla.

Ikävä kyllä nuoret eivät voi kaikkialla ostaa kondomeja. Joillekin jo välimatkat ovat ongelma – on liian pitkä matka kauppoihin ja huoltamoihin, joista kondomeja saisi ostettua. Pienimmillä kylillä nuoret miehet myös pelkäävät myyjien tunnistavan heidät ja pilkkaavan heitä. Jo pelkkä pelko estää heitä hankkimasta kondomeja.

Nuorille myös kieltäydytään myymästä kondomeja. Kaikkialta Suomesta tulee puheluita, joissa nuoret miehet kertovat, etteivät saa ostettua kondomeja lähikaupoista, kioskeista ja huoltamoilta. Myyjät kieltäytyvät myymästä kondomeja ja vetoavat keksittyyn kahdeksantoista vuoden ikärajaan. Ikärajoja ei ole mikään tietty ketju määrännyt vaan päätökset tehdään satunnaisesti ja paikallisesti, ilmeisesti myyjän omien päänäpistojen pohjalta.

Nuorten kannalta tällainen satunnaisuus kondomien saatavuudessa on erittäin haitallista, varsinkin kun siihen saattaa liittyä nuoren iän ja hänen seksuaalisuutensa vähättelyä. Tällaisessa tilanteessa nuoret eivät enää halua ottaa uudelleen riskiä siitä, että joutuisivat samaan tilanteeseen vaan välttelevät kondomien ostamista.

Kouluissa sukupuolitaudeista puhutaan yläkouluvaiheessa perinpohjaisesti. Nuorten olisi kuitenkin hyvä saada niistä yleisluontoista tietoa jo alakouluvaiheessa. Tarkkoja sukupuolitautilien kuvauksia ei tule tuossa vaiheessa käydä läpi. Sen sijaan sukupuolitautilien tarttumisen tulisi kuvailla yleisluontoisesti ja kondomin roolia tämän tartunnan estäjänä korostaa. Loput tiedot voidaan antaa yläkouluvaiheessa.

Pelottelu ja kiristys seksin vuoksi

Seksi on hyvin henkilökohtainen asia nuorten elämässä. Sillä on suuri merkitys ja arvo. Pahimmillaan nuorten läheiset käyttävät tätä arvoa väärin ja muuttavat seksuaalisuuden seurauksineen painostuksen välineeksi.

Seksin käyttö pelottelun ja kiristyksen välineenä on tässä aineistossa harvinaista mutta toistuvaa. Näitä asioita kokeneet ovat 15–20-vuotiaita, seksuaalisesti jo aktiivisia nuoria miehiä. He päätyvät ongelmiin seurustelukumppaniensa ja satunnaisten seksikumppaniensa kanssa.

Yleisimmät seksin seuraamuksilla uhkailuun liittyvät keskustelut koskevat ehkäisyä ja lisääntymistä. Myös seksistä kertomisella kiristetään, mutta nämä tapaukset ovat selvästi harvinaisempia kuin ehkäisyä ja lisääntymistä koskevat kiristystapaukset.

Ehkäisy on asia, josta pojilla on mahdollisuus ottaa vastuu kondomia käyttämällä, mutta he eivät aina kykene tai halua ottaa tätä vastuuta. Pulassa olevat pojat kertovat, etteivät he käytä ehkäisyä, jos tyttö kertoo käyttävänsä jo jotain ehkäisyä. Tämä luottavaisuus tuottaa heille ongelmia, sillä he eivät voi mitenkään tietää, käyttääkö tyttö todella ehkäisyä. Nuorilla naisilla, joista palvelussa puhutaan, ei ole käytössään hormonaalisia implantteja, jotka voisi halutessaan havaita. He ovat kertoneet käyttävänsä ehkäisytabletteja. Halutessaan tyttö voi siis milloin vain lopettaa ehkäisyn pojan tietämättä.

Tytöt voivat vaatia poikia toimimaan mielensä mukaan tai lopettaa ehkäisyn yllättäen. Pojat eivät tiedä, miten tällaisiin uhkauksiin pitäisi suhtautua. Elämän keskeinen nautinnon ja yhdessä olemisen osa-alue onkin muuttunut epävarmuuden ja pelon valtaamaksi. Palvelussa näitä poikia kehoitetaan käyttämään kondomia ehkäisyn varmistamiseksi, mutta tämäkään ei ole nuorille miehille helppoa. Kondomin käyttö olisi epäluottamuksen osoitus kumppania kohtaan.

Toisena ehkäisyyn liittyvänä kiristyskeinona tytöt voivat yllättäen kertoa nuorille miehille, että ovatkin lopettaneet ehkäisyn. He saattavat kertoa jo olevansa tai epäilevänsä, että ovat raskaana. Heillä on mahdollisesti vaatimuksia pojille, ja he saattavat todeta pojan olevan tulevan lapsen isä, jolla on velvollisuuksia lasta kohtaan.

Poika ei kuitenkaan välttämättä tiedä mistään, onko tyttö raskaana tai onko juuri hän lapsen isä. Hän on saattanut luottaa tyttöystävänsä, mutta tilanne onkin karkaamassa käsistä. Tyttö sanelee asioita, poika ei saa lisätietoa eikä kehtaa kertoa tilanteesta vanhemmilleen.

Näistä pojista yksikään ei ole kysyttäessä kertonut käyneensä raskaana olevan tyttöystävänsä mukana neuvolassa tai saaneensa sieltä yhteydenottoa. Pojat eivät täten saa

tietoa raskaudesta muuten kuin tyttöltä. Koska tyttö on jo valehdellut ehkäisystä, pojille on vaikeaa arvioida, mikä puheessa on totta ja mikä ei.

Seksin jälkeisen painostuksen ongelma koskee myös homoseksuaalipoikia. He voivat pelätä, että jos he harrastavat seksiä, siitä kerrotaan kaikille. Tällä tavalla heidän kanssaan seksiä harrastanut voi vaatia vaikenemista seksistä tai uutta seksiä. Samat asetelmat koskevat myös heidän seurusteluaan – salaisuutta ei saa paljastaa ulkopuolisille, joten sen tietävillä on valtaa salaisuutta pitävään nähden.

Tytöt voivat vaatia seksin vastineeksi rahaa tai lahjoja, joita pojan tulee hänelle lahjoittaa seksisuhteen jatkumiseksi. Pojille tämä tilanne voi olla aluksi luonteva osa seurustelun aloittamista, mutta pidemmän päälle ilmiö alkaa ihmetyttää heitä. Poikien Puhelimesta he kyselevät ilmiön yleisyydestä ja oikeutuksesta.

Vaikeimmin käsiteltävissä seksin jälkeisen painostuksen tapauksissa pojat ovat harrastaneet seksiä tytön kanssa, ja tämä ryhtyy kuvailemaan seksiä vasten tahtoa harrastetuksi. Pojilta voidaan näissä tilanteissa vaatia rahaa tai muuta huomiota. Osassa näistä harvoista tapauksista tyttö on alle 16-vuotias, vaikka on väittänyt muuta, ja poikaa uhkaillaan syyteillä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä.

”viime torstain ja perjantain välisenä yönä hommailtiin. Ni 16 v ja mä on 18. jos isä ei maksa ni poliisiasia. Siitä et oon raiskannu hänet...” – Vastaaja R, 22, 4/2012

Pahimmillaan nämä tapaukset ovat selviä rikoksia, joissa seksin jälkeen ryhdytään kiristämään rahaa. Pojille esitetään mahdollisuutta ratkaista asia rahalla tai muilla tavoin tai tulla leimatuksi seksuaalirikolliseksi.

Soittajat pelkäävät seurauksia, joita poliisitutkinnalla ja oikeusjutulla voisi olla. Tytöt saattavat bluffata väittäessään että veisivät asiaa eteenpäin, mutta sitä pojat eivät voi tietää. Poikien Puhelimen vastaajat eivät voi tietää, ovatko nämä nuoret tehneet seksuaalista väkivaltaa, josta heitä syytetään. Näissä tapauksissa nuoret kuitenkin ohjataan ottamaan yhteyttä asianajajiin ja poliisiin tilanteen ratkaisemiseksi.

Seksuaaliset pakkomielteet

Seksuaaliset pakkomielteet ovat säännöllisesti esiin nouseva teema. Pakkomielteistä suurin osa on hyvin henkilökohtaisia ja lähinnä seksuaaliterapian alaan kuuluvia. Tässä mielessä ne eivät kuulu kouluopetuksen piiriin. Opetuksessa voidaan lähinnä mainita,

että jos jokin seksuaalisuuden osa saa liikaa valtaa nuoren elämässä, hänen täytyy alkaa tehdä asialle jotain.

On kuitenkin kaksi toisiinsa läheisesti liittyvää seksuaalista pakkomiellettä, jotka koskettavat merkittävää määrää Poikien Puhelimen soittajista. Nämä ovat hallitsematon itsetyydytys ja pornografian pakkomielleinen katsominen.

Itsetyydytyksen ja pornografian kanssa nuoret kokevat tilanteensa ongelmalliseksi, kun he eivät enää hallitse itsetyydytystään, jättävät asioita tekemättä sen vuoksi tai menettävät jotain ihmissuhteissaan itsetyydytyksen vuoksi.

Liiallinen itsetyydytys ja pornografia

Itsetyydytys on nuorille ilon ja nautinnon lähde. Pääosin siitä puhutaan uutena, innostavana mutta myös hämmentävänä asiana. Aineiston pojista nuorimmat eivät vielä itsetyydytä, mutta käytännössä kaikki yläkouluikäiset nuoret kertovat itsetyydyttäneensä. Suurimmalle osalle soittajista itsetyydytys ei muodosta minkäänlaista ongelmaa – se on luonnollinen ja tavallinen osa poikien elämää eikä muuta.

*Moi. Mulla on ongelma. Oon 17 ja vedän käteen liian usein. Joka tunti. Siit on pakko mennä vessaan ja siellä *aahahahahahaa* -Vastaja K, 325, 3/2011
”En tiedä soitinko oikeaan paikkaan. Epäilen että mulla on seksiaddiktio. Itsetyydytyksenä. En hallitse tätä. Ei ole hallinnassa. Noh. Niinku Ihmissuhteet kärsii. Tyttöystävä. On monesti ajatellut että masturboin, menee kolme neljä tuntia vaikka ois muitakin.” –Vastaja K, 685, 9/2008*

Soittajista valtaosa on katsonut pornografiaa. Yläkouluikäisistä liki kaikki ovat katsonet pornografiaa kohtuullisen paljon, ja alakouluikäisistä suurin osa on nähnyt sitä. Pornografia, jota nuoret näkevät, tulee verkosta. Käytännössä nuoret katsovat sitä, mitä heille tulee vastaan.

”Tulee mällit liian heleposti. Kun kotiin mennee ni aina housut märkinä. Vituttaa. Uimahallissa suihkussa ja saunassa koko ajan vahtaan niitä. Ei pysty! Pakko kattoo! On. Vitut. No en! Ku on pakko kääntää sinne. Vejän käteen, aina saunassa.” –Vastaja K, 4, 4/2010

Nuoren omasta näkökulmasta itsetyydytyksessä suurimpia ongelmia ovat hallitsematon ajankäyttö sekä jatkuvan itsetyydytyksen vaikutukset seurustelu- ja seksisuhte-

siin. Näiden nuorten miesten ajasta yletön osa kuuluu itsetyydytykseen, siihen sopivien tilanteiden etsimiseen ja sen miettimiseen.

Parisuhteisiin tällaisella hallitsemattomalla itsetyydytyksellä on selvä negatiivinen vaikutus. Seurustelukumppani kokee itsetyydytyksen omaa arvoa ja seksikkyyttä vähätteleväksi. Seurustelukumppanin jatkuva itsetyydytys voi myös johtaa seksuaaliseen haluttomuuteen partnerin kanssa.

”Mulla on ongelma. Panettaa koko ajan. Koko ajan pakko runkata. Tää on pakkomielle. Välillä kouluaikoinakin on pakko.” –Vastaja K, 6955, 6/2008

Nuoret kertovat, että pahimmillaan itsetyydytys saa heidät käyttämään kaiken aikansa siihen sopivien tilanteiden etsimiseen. Tällöin heidän sosiaalinen elämänsä ja jopa koulumenestyksensä on vaarassa. Keskusteluissa paljastuu että kaikki liiallisesti itsetyydytystä harrastavat itsetyydyttävät pornografiaa katsoen. Itsetyydytys ja pornografian liiallinen katsominen ovat näillä nuorille osa samaa ongelmaa. Soittajille, joille itsetyydytys muodostuu ongelmaksi, porno on aina mukana. He kykenevät katsomaan sitä missä vain, se on ilmaista ja nuoret yllyttävät toisiaan sen katsomiseen.

Nuorilla on käytettävissään internet-yhteyksiä enemmän kuin koskaan. Heidän uudet kännykkänsä ovat kaikki yhteydessä verkkoon. Nuoret voivat katsoa pornografiaa milloin vain, missä vain yksityisessä tilaisuudessa. He voivat jakaa pornografista materiaalia toisilleen erittäin helposti, ja materiaalia on tarjolla käytännössä loputtomasti. Internetin tuotua pornografian kaikkialle nuorten haaste on pikemminkin olla katsomatta pornografiaa kuin miettiä miten sitä saisi käyttöönsä.

”Ku oon yksin pystytkö vastaa. On ongelmii masturboinnin kanssa. Oon ladannu kännykän täyteen. (...) On hyvä kattoo, pakko. Miten pääsen siitä eroon?” –Vastaja R, 309, 9/2011

Nuorille miehille pornografia antaa vaihtelua ja kiihokkeita. Osalle pojista nämä kiihokket muodostuvat riippuvuudeksi ja pakkotoiminnaksi. Koska kommunikaatioyhteyksien ja nuorten omistamien kommunikaatiolaitteiden voidaan olettaa vain parantuvan, on oletettavissa että nämä ongelmat yleistyvät jatkossa.

Koulun rooli pornografian haittavaikutusten rajaamisessa ja hallitsemattoman itsetyydytyksen tunnistamisessa tulee olemaan mediakasvatuksen ja riippuvuuksien tunnistamisen saralla. Nuorten pornografian käyttöä ei kyetä rajoittamaan – nuoret tulevat katsomaan sitä jatkossakin. Sen sijaan heidän tulisi tietää pornografian rooli-

malleista, vaikutustavoista ja ongelmista, joita osalle nuorista sen katsomisesta aiheutuu. Nuorten tulisi kyetä huomaamaan addiktion muodostuminen ja sen vaikutukset omaan seksuaalisuuteensa.

Tietämättömyys on ongelma, tekemättömyys ei

Yksittäiset pojat kertoivat kokeneensa kiusaamista koska eivät ole vielä harrastaneet seksiä, eivät osaa seksitekniikoita tai eivät ole aloittaneet vielä itsetydytystä. Luin nämä muutamilta nuorilta löytyneet kolme kiusaamissyötä mahdollisina merkkeinä, joita seurata. Ajattelin, että nämä kolme aihetta voisivat sisältää keskustelua, joka kuvaisi hyvin nuorten reaktioita kokemattomuuteen. Päätin tarkastella millaisia kriisejä nuorten miesten kokemusten puute heille aiheuttaisi.

Keräsin yhteen kaikki tapaukset, joissa nuoret puhuivat *kriisien tai kiusaamisen yhteydessä seksuaalisesta kokemattomuudestaan, seksitekniikoista ja siitä etteivät ole aloittaneet itsetydytystä*. Oletin muutamien vastaan tulleiden tapausten pohjalta, että näistä löydettäisiin paljon kriisitilanteita, joiden vuoksi nuoret miehet joutuvat kärsimään.

Olettamukseni oli väärä. En kyennyt löytämään nuorten kertomuksista minkäänlaista kaavaa, joka olisi tukenut olettamustani kokemattomuuden ja kriisien yhteydestä. Tarkastelun lähtökohdaksi ottamiani tapauksia vastaavia kertomuksia kertyi hyvin vähän, kourallinen jokaista.

Sen sijaan keskusteluja, joissa nuoret huolestuneina miettivät näitä asioita etukäteen, löytyi kymmenittäin. Keskustelut olivat nuorten omia pelkoja kuvaavia, mutta niissä nuoret eivät antaneet kokemattomuutensa lannistaa itseään.

Sen sijaan vastaan tulivat tilanteet, joissa nuorten tietämättömyys ja taitamattomuus johtivat kriiseihin heidän parisuhteissaan. Liki kaikissa ongelmatapauksissa, joita tässä kriisiosiossa käsittelen, ympäristön reaktiot nuoren kykenemättömyyteen tai tietämättömyyteen johtivat kriisiin. Nuoret kiusasivat toistensa seksuaalista keskeneräisyyttä raa’asti. Kokemattomuudella saattoi olla pitkäjäisiä seurauksia henkilön kykyyn saada seurustelukumppania.

Kiusaamisen vuoksi nuoret voivat pelätä aloitteiden tekemistä ja pelkonsa vuoksi yrittää opetella kaiken seksistä ja seurustelusta etukäteen. Nuoresta voi vaikuttaa rationaaliselta yrittää opetella seksin ja seurustelun käytännön taidot mahdollisimman valmiiksi ennen kuin hän voi yrittää osoittaa kiinnostuksensa ketään kohtaan.

Ongelma tässä näkökulmassa on, että niin seksi kuin seurustelukin ovat ihmissuhdetaitoja, joita lopulta joudutaan kokemaan omakohtaisesti muiden kanssa. Seksuaa-

lisuuteen liittyviä asioita voi lukea, katsoa ja pohtia loputtomiin, mutta olla silti ensi kokemuksissaan keskeneräinen ja epävarma. Vaikka pojille voisi tuntua turvallisimmalta pelata ”varman päälle” seksuaalisuudessaan kyse ei ole taidoista joita voi hioa ”täydellisiksi” tai joita voisi oppia tyhjiössä, ilman kontaktia muihin ihmisiin. Koulu voi vaikuttaa näihin asioihin jossain määrin. Nuorille tulisi opettaa keskeneräisyyden ja epäonnistumisten sallimista. Omaan seksuaalisuuteensa voi kasvaa vain muiden ihmisten parissa, ja tämän tulisi olla mahdollista ilman pelkoa.

Lopuksi

Artikkelissani käsittelin Väestöliiton Poikien Puhelimeen tulleista soittoista kerätyn aineiston perusteella kolmea nuorten miesten seksuaalikasvatuksen osaa: *seksuaalisuuden moninaisuuteen liittyviä keskusteluja, seksuaalisuuteen liittyviä kriisejä ja maahanmuuttajanuorukaisten käsityksiä seksuaalisuudesta.*

Seksuaalisuuden moninaisuudesta puhutaan Poikien Puhelimessa päivittäin. Aihe on tärkeä niin ei-heteroseksuaalisille kuin heteroseksuaalisillekin nuorille. Erityisessä osassa on miesten homoseksuaalisuus, josta nuoret miehet puhuvat enemmän kuin kaikista muista ei-heteroseksuaalisuuden muodoista yhteensä.

Nuorten puhekulttuurissa ei-heteroseksuaaleja käsitellään ra’asti, vähättelevästi ja epäinhimillistävästi. Homoseksuaalisuus ja transseksuaalisuus ovat kiusaamiseen ja huumoriin kietoutuvia keskustelujen aiheita, joilla on selvästi poikaryhmien ulkopuolelle sulkeva ulottuvuus. Näihin ryhmiin kuuluvat nuoret joutuvat myötäilemään hyvin vihamielistä puhekulttuuria tai ottamaan riskin, että he joutuvat pilkan, väkivallan ja ulkopuolelle sulkemisen kohteeksi. On oletettavaa, että samat vitsit ja käsitykset, joita nuoret kaikkialta Suomessa soittamisissaan puheluissa toistelevat, ovat osa heidän ajattelu- ja puhetapaansa.

Homoseksuaalien kohtaama iva ja pilkka liittyvät jossain määrin heitä pilkkaavien nuorten ikäkauteen. Seksuaalisuuden muotojen ihmettely kuuluu murrosiän tavalliseen kehitykseen ja teeman käsittely huumorin keinoin on pojille luontevaa. Silti ei-heteroseksuaaleista puhuminen sillä tavalla kuin se Poikien Puhelimessa kuullaan, on selvästi vahingollista näitä kohtaan. Halveeraava puhekulttuuri kuitenkin siirtyy nuorelta toiselle. Tämä puhe iskostaa nuorille, niin homoseksuaaleille kuin heteroillekin, malleja, joista he joutuvat myöhemmällä iällä opettelemaan pois.

Homoseksuaaleja koskeva puhe on täysin verrattavissa esimerkiksi etniseen taustaan tai sukupuoleen perustuvaan vihapuheeseen. Ikävä kyllä nuoret itse eivät ymmärrä, miten vahingoittavaa heidän puheensa on. Seksuaalikasvatuksen, mutta myös koko

koulujärjestelmän, arjen tulisi pyrkiä homoseksuaalisuuden arkipäiväistämiseen. Jos homoseksuaalisuus on jokapäiväistä, homoseksuaaliset nuoret eivät joudu olemaan samalla tavoin selvän sorrettuja ja ulkopuolisia kuin erityisesti pienemmiltä paikkakunnilta kotoisin olevat nuoret kertovat olevansa.

Maahanmuuttajanuorten tilanne taas on se, että he tuntevat seksuaalisuuteen liittyviä perusasioita huonosti, ovat hanakoita hankkimaan seksikokemuksia mahdollisimman varhain ja puhuvat seksuaalisuudesta suorituksenomaisena asiana. Asiat ovat siis hyvin pitkälle samalla tolalla kuin muidenkin nuorten kanssa, tiedolliset ja asenteelliset ongelmat vain ovat moninkertaisia.

Maahanmuuttajanuorten kanssa käydyissä keskusteluissa korostuvat soittajien alkuperäisen kulttuurin merkitys ja se, kuinka pitkään he ovat Suomessa olleet. Ensimmäisen polven maahanmuuttajat ovat tiedoiltaan merkittävästi heikompia kuin ne pojat, jotka ovat varttuneet Suomessa tai joiden toinen vanhempi on syntyjään suomalainen. Kaikkien ensimmäisen polven maahanmuuttajienkaan tilanne ei ole samanlainen. Poikien tietoihin ja asenteisiin vaikuttavat vahvasti heidän synnyinkulttuurinsa asenteet seksuaalisuutta kohtaan sekä esimerkiksi se, kuinka paljon he ovat käyneet koulua, kuinka hyvin he osaavat lukea ja kuinka hyviä he ovat hankkimaan tietoa internetistä.

Anatomian ja seksuaalisen kanssakäymisen käytännön tiedot ovat maahanmuuttajanuorilla heikommalla kuin muilla Poikien Puhelimen soittajilla. Samoin – erityisesti ensimmäisen polven maahanmuuttajilla – ovat asenteet seksuaalista itsemääräämisoikeutta, naisten asemaa ja homoseksuaaleja kohtaan vielä selvästi heikommalla pohjalla kuin suomalaispojilla. Vaikka suomalaispoikienkaan asenteissa ei ole kehumista, puhutaan maahanmuuttajien kanssa näistä asennekysymyksistä noin 2–3 kertaa enemmän kuin muiden kanssa.

Maahanmuuttajien puheluista kriisipuheluita, nurkkaan ajautumisia ja yleensäkin vastaajien huolestuttaviksi merkitsemiä puheluita on yli neljännes (28 %). Hyvä puoli oli se, että hädässäkään maahanmuuttajanuoret eivät kertoneet ohjaavansa tuskaansa itsetuhoiseen toimintaan.

Suomeen adoptoitujen nuorten ja etnisesti suomalaisten nuorten miesten ainoita eroja olivat adoptoitujen etnisen taustansa vuoksi kohtaamat epäluulot ja heidän oma epävarmuutensa etnisen taustan vuoksi. Ne nuoret, joiden vanhemmista toinen oli suomalaissyntyinen tai ne, jotka olivat toisen polven maahanmuuttajia, sijoittuivat ongelmiltaan jonnekin ensimmäisen polven maahanmuuttajien ja adoptoitujen välille, kuitenkin selvästi lähemmäs adoptoituja.

Poikien Puhelimesta käytyjen keskustelujen perusteella ensimmäisen polven maa-

hanmuuttajanuorten tulisi olla seksuaalikasvatuksessa erityisryhmä, jonka asennekasvatukseen valmistaudutaan käyttämään aikaa. Adoptoitujen nuorten tiedoissa ei vaikuta olevan mitään ongelmia, mutta he kärsivät sosiaalisista ongelmista etnisen taustansa vuoksi, joten heillä itsellään ei voida katsoa olevan erityisiä opetuksellisia tarpeita.

Seksuaalisista kriiseistä kertominen on pojille vaikeaa, ja he jäävät usein yksin niitä koskevissa pohdinnoissaan. Poikien pohdinnoista pieni osa on sellaisia traumatisoivia tapahtumia, joissa mukana voi olla fyysistä, henkistä tai seksuaalista väkivaltaa. Näiden rikoksen mittasuhteet täyttävien keskusteluiden lisäksi palvelussa käydään valtava määrä keskusteluita, joissa nuoret kertovat jonkin seksuaalisuuteen liittyvän asian muodostuneen elämää haittaavaksi kriisiksi, jota he eivät enää saa käsitellyksi.

Seurustelukysymykset ja yleensäkin ihmissuhdekysymykset sisältävät kaikkein eniten poikien kriisipuhetta. Pojat puhuvat usein pettymyksistään ja vastoinkäymisistään. Pahimmillaan he jäävät vatvomaan samoja ongelmatilanteita pitkiksi ajoiksi, niin että heidän jumiutumisenensa alkaa haitata muuta elämää. Erityisesti seurustelu- ja seksisuhteiden kariutuminen sekä seksuaalisen itsetunnon hauraus kuuluvat poikien puheissa. Pettymysten hallinta ja jumittamisista irti pääseminen ovat opetettavissa olevia taitoja, joista soittajille olisi paljon apua elämässään.

Poikien toiveet ja halut keskittyvät täydellä sydämellä seurustelukumppaniin tai ainakin sellaisen etsintään. Nuorukaisten tunteet ovat näissä tilanteissa väkeviä, hauraita ja todella pinnassa. Väärin kohdeltuna nämä herkät nuoret miehet voivat joutua surusta, pettymyksestä, itsesytyöksistä ja vihasta aivan raiteiltaan. Tästä kierteestä ulos pääseminen on ensiarvoisen tärkeää, ja sitä voidaan ehkäistä ennalta seurustelutaidoilla.

Yleensäkin kriisipuheluita leimaa niiden ihmissuhdekeskeisyys. Nuoret miehet joutuvat elämässään kohtaamaan tilanteita, jotka he kokevat epäreiluiksi, käsittämättömiksi tai julmiksi itseään kohtaan. Näissä tilanteissa Poikien Puhelimen soittajat kaikkein todennäköisimmin vaipuvat epätoivoisiin ajatuksiin ja alkavat suunnitella epätoivoisia tekoja. Jos niin seksiin kuin seurusteluunkin yritettäisiin koulussa antaa kohtuullisia raameja siinä, millainen käytös on sallittua ja miten siitä kommunikoidaan, voitaisiin monilta pahoilta kriiseiltä välttyä.

Pojat kohtaavat seksuaalisessa kehityksessään hyvin erilaisia ongelmia. Miltei mikä tahansa esiin tuleva ongelma on sellainen, että suurin osa pojista ei sen johdosta joudu kriisiin. Osa pojista kuitenkin rakentaa itselleen kriisin, jos tilannetta ei päästä purkamaan millään tavalla. Koulussa tällaisten tapausten huomaaminen on vaikeaa, mutta koulun tehtävän ei tulekaan näissä tapauksissa olla nuorten hoitaminen vaan riittävien keskustelumahdollisuuksien tarjoaminen. Nuorella tulisi olla tunne, että hänellä on

joku paikka, jonne mennä puhumaan asioistaan. Nuorille tämä tarkoittaa tavallisesti kouluterveydenhoitajia tai harvoin paikalla olevia koulupsykologeja.

Poikien Puhelimeen soittajista määritelmäkysymysten ja sanaselitysten kysyjät ovat nuorempia kuin muut soittajat. Seksitekniikkakysymysten ja ihmissuhdekysymysten kysyjät puolestaan ovat jo hieman varttuneempia teinejä. Tästä näkökulmasta seksuaalikasvatus tulisi jakaa selvästi niin, että aluksi annetaan nuorille sanastoa ja käsitärakenne, jolla asiasta voidaan keskustella. Myöhemmin taas annetaan käytännöllisempää ja ihmissuhdepainotteisempaa opastusta. Kiinnostus seksiin syttyy nuorilla ennen kuin heillä on mahdollisuutta sen harrastamiseen muiden kanssa. Nuoret aloittavat seksiä koskevan kielen ja tietojen haltuunottoa jo alakouluiässä. Heille tulisi tässä herkkyysvaiheessa antaa asiaphojaista perustietoa väärinymmärrysten välttämiseksi ja myöhemmän opetuksen helpottamiseksi.

Yleishavaintoja

Anatomiakysymykset muodostavat nuorempien poikien kanssa käytävissä keskusteluissa oman kokonaisuutensa. Kysymyksiä aiheesta tulee valtavasti, ja samat kysymykset toistuvat. Erityisesti maahanmuuttajanuorilla on puutteelliset tiedot anatomiasta. Perustietoja kyselevät pojat ovat alakouluikäisiä, joten nämä tiedot olisi annettava mahdollisimman varhain. Periaatteessa ihmisen lisääntyminen kuuluu alakoulun opetussuunnitelmaan, mutta jostain syystä näitä perustietoja ei kaikille pojille saada läpi.

Pojilla ei ole selvää käsitystä lain tai hyvien tapojen asettamista **rajoista**. Suojaikäraja, hyväksikäytön rajat, kondomien ostaminen, pornografian kuluttaminen sekä tuottaminen ja seksipalvelujen ikärajat tuottavat kaikki pojille ongelmia. Peruspelissä eivätkin ole pojille selvillä edes siinä vaiheessa, kun seurustelua aloitetaan. Niin seksin kuin seurustelunkin perustoimintasääntöjä pitäisi saada selvitettyä pojille jo alakoulun ja yläkoulun murroskohdassa, jotta yläkoulussa alkavat seurustelu- ja seksikokeilut aiheuttaisivat mahdollisimman vähän tuskaa.

Pornografian käyttö vaikuttaa soittajien näkemyksiin kehonkuvasta, seksuaalisuudesta ja ihmissuhteista. Pojat kertovat pornografian olevan heidän yleisimmin käyttämänsä seksuaalitiedon lähde kouluopetuksen ja wikipedian ohella. Kysyttäessä nuoret kertovat tiedostavansa pornografialla olevan mahdollisesti vaikutuksia heidän seksuaalisuutta koskeviin näkemyksiinsä. Osa peruskouluikäisistä pojista käyttää pornografiaa suoraan tietolähteenä vastakkaisista vakuutteluistaan huolimatta. Alakouluikäisistä valtaosa ja käytännössä kaikki yläkouluikäiset pojat ovat nähneet pornografiaa. Pornografian

katsomiseen ei voida vaikuttaa mitenkään kielloilla tai teknisillä keinoilla, sillä jo alakouluikäiset pojat kertovat osaavansa kiertää vanhempien asettamia teknisiä esteitä. Sama koskee kaikkia poikien käyttämiä moderneja tiedonhankinnan muotoja. Nuoria ei kyetä verkkomaailmassa eristämään muusta maailmasta. Koulun tehtävän tulisi olla nuorten oppilaiden mediakasvattaminen ja verkossa todennäköisesti vastaan tulevien ilmiöiden selittäminen.

Kaikissa tässä artikkelissa käsitellyissä aiheissa esiin nousee poikien vahva tarve **normaaliudelle ja hyväksynnälle**. Pojat haluavat kuulla vastaajilta olevansa kelpollisia ja hyväksyttäviä. Julmaa huumoria ja kieroä puhetaapaa käyttäessäänkin pojat hakevat hyväksyntää ja selviä rajoja. Nuoret vaativat erityisesti yläkouluvaiheessa toisiltaan yhdenmukaisuutta ja normaaliutta, jonka kaikkia osa-alueita kukaan ei kykene täyttämään. Silti nuoret yrittävät ja epäonnistuvat tässä tavoitteessa koko ajan.

Tämä normaaliuden tarve on asia joka kouluopetuksessa pitäisi huomioida. Olipa kyse sitten homoseksuaalisuudesta, peniksen koosta tai maahanmuuttajanuoren kohtaamasta rasismista seurustelukumppanin etsinnässä, koulu voi helpottaa nuorten tilannetta laajentamalla ”normaalin” rajoja. Tämä ei voi tapahtua vain osana yläkoulun terveystasvatausta vaan sen täytyisi olla osa laajempaa asennekasvatusta, jota peruskoulussa annetaan jo hyvin nuoresta. Koko ”normaalin” käsitteen tulisi olla nuorille kyseenalaistettavissa, nyt se toimii nuorille lähinnä lyömäaseena ja epämääräisenä vaatimuksena, jolla nuoret painostavat itseään ja toisiaan.

Koulun tulisi antaa tietorunko ja ohjata lisätiedon hankintaa

Yleisesti voi Poikien Puhelimen aineiston perusteella ainakin sanoa, ettei koulun seksuaaliterveyskasvatus voi mitenkään vastata kaikkiin tarpeisiin, joita pojilla seksuaalikasvatukselle on. Nuoret miettivät seksuaalisuuttaan jatkuvasti, ja heidän tiedolliset ja taidolliset tarpeensa ovat hyvin erilaisia. Koulun opetussuunnitelmaan ei voida mitenkään sisällyttää tarpeeksi tunteja kaikkien poikien mieleen tulevien asioiden käsittelemiseen.

Tilanne seksuaaliterveyskasvatuksen kannalta ei ole kuitenkaan toivoton. Pojat ovat erittäin halukkaita hankkimaan lisätietoa. Mediakritiikissä ja seksuaalisuuden perusasioiden tuntemisessa nuorilla miehillä on kuitenkin ongelmia. He eivät osaa etsiä tietoa hallitusti, eivätkä ymmärrä rajaa vakavasti otettavan ja virheellisen tiedon välillä.

Koulun tehtäväksi tässä yhtälössä jäisi antaa ensinnäkin *perustiedot sisältävä runko*, jonka avulla nuoret tietäisivät mahdollisimman hyvin perusasiat seksuaalisuudesta ja antaa nuorille samalla asennekasvatusta tarpeelliseksi katsotuilta osin. Poikien Puhelimeen

soittaneiden nuorten kertomusten perusteella voidaan sanoa, että koulussa tulisi opettaa ainakin *suvaitsevaa asennetta homoseksualismia kohtaan, ihmissuhdekäyttäytymisen peruskohteliaisuutta sekä Suomen lain ja yleisesti hyväksytyjen käyttäytymissääntöjen asettamia rajoja seksille ja seurustelulle.*

Kolmantena koulujen tulisi itse osoittaa pojille *opetuksen tueksi ja sitä täydentämään materiaaleja*, joihin nuoret voivat lisätietoa hakiessaan perehtyä. Tämän uudelleenohjauksen avulla voitaisiin yrittää vaikuttaa poikien saaman lisätiedon laatuun. Ilman tällaista uudelleenohjausta muiden palveluiden ja tietolähteiden luokse nuoret pyrkivät hakemaan tietoaan erittäin hajanaisista ja usein epäluotettavista lähteistä.

Parhaimmillaan koulu jakaisi perustiedot erittäin varhaisessa vaiheessa, muttei yrittäisikään vähäisillä tunneillaan käsitellä seksuaalisuuden koko kirjoa alaviitteineen. Näihin lihaa luiden päälle antaviin tarkennuksiin terveystiedon opetuksen tulisi pyrkiä yhteistyöllä ja nuoria muille tiedon lähteille.

Liite 1. Poikien Puhelimen tiedonkeruulomake

Päivämäärä	<päivä.kuukausi.vuosi>		
Soittajan sukupuoli	Mies/Nainen/Mies ja nainen/tyhjä		
Soittajan ikä	<luku>		
Kellonaika	<kellonaika>		
Seksuaalinen suuntautuminen	0/1	Kiusaaminen	0/1
Seksuaalinen riippuvuus	0/1	Mielenterveys, masennus, pelot	0/1
Seksitaudit	0/1	Keskittymis- ja tarkkaavaisuushäiriöt	0/1
Ehkäisy	0/1	Yksinäisyys, vetäytyminen	0/1
Ovatko sukupuolielimet ok	0/1	Raha, työ	0/1
Itsetyydytys	0/1	Elämänhallinta pettää	0/1
Esileikki, rakastelu, yhdyntä	0/1	Harrasteet, yleistieto	0/1
Yleistä seksitietoa	0/1	Päihitteet	0/1
Seksuaalinen hyväksikäyttö	0/1	Itsen vahingoittaminen, itsemurha	0/1
Keho ja kasvaminen	0/1	Porno	0/1
Perhe	0/1	Väkivalta, aggressiivisuus	0/1
Kaverit	0/1	Moraali, arvot, asenteet, filosofia	0/1
Seurustelu	0/1	Rikokset, rikollisuus	0/1
Koulunkäynti, opiskelu	0/1	Ei selkeää aihetta	0/1
Huumoria	0/1	Tärkeä puhelu	0/1
Outoja sanoja	<teksti>		
Kirjaus	<teksti>		
Puhelun numero	<automaattisesti päivittyvä numerointi>		

6. MILLAISIA TIETOJA JA MILLAISTA SEKSUAALIKASVATUSTA POJAT TARVITSEVAT?

Osmo Kontula

Olemme esittäneet tässä raportissa tuloksia Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS) projektista, jota on rahoittanut Raha-automaattiyhdistys. Projektin tavoite on ollut selvittää mistä seurusteluun ja seksuaaliasioihin liittyvät asioista pojat kaipaisivat lisää tietoja, mitkä asiat heitä erityisesti mietityttävät ja askarruttavat, miten pojat ovat kokeneet saamansa seksuaaliopetuksen ja mitä he tältä opetukselta mahdollisesti toivoisivat. Seksuaalikasvatusta on aiemmin pohdittu melko vähän poikien näkökulmasta.

Projektin tarve sai alkunsa aiemmasta tutkimushavainnosta (Kontula & Meriläinen, 2007), jonka mukaan teini-ikäisten poikien seksuaalitiedot olivat merkittävästi tyttöjä huonommat. Tämän arvioitiin johtuvan ainakin osaksi siitä, millä tavoin tyttöihin ja poikiin seksuaaliopetuksessa suhtaudutaan. Kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden mukaan pojat ovatkin olleet joissakin länsimaissa monin eri tavoin kriittisiä seksuaaliopetuksen sisältöön ja kokeneet sen suunnatuksi enimmäkseen tytöille. Lisätietojen kyseleminen on ollut pojille koulussa hyvin vaikeata, sillä he eivät ole halunneet leimautua tietämättömiksi.

Olemme pyrkineet selvittämään ovatko suomalaispojat kokeneet heille merkityksellisen seksuaalitiedon saamisen yhtä vaikeaksi kuin pojat ulkomaisissa tutkimuksissa. Olemme halunneet kuunnella monipuolisesti ja tarkasti poikien omaa ääntä huomioiden sukupuolisensitiivisyyden, seksuaalisen moninaisuuden ja monikulttuuriset tekijät.

Raportissa edellä esitetyt tiedot koskevat pääosin yläasteikäisiä poikia, mutta tietoa on myös tätä nuoremmista ja vanhemmista pojista. Aineistot on kerätty henkilökohtaisin haastatteluin, esseekirjoituksin, nettikyselyllä sekä hyödyntämällä poikien Väestöliiton nettipalstalle lähettämiä kysymyksiä ja heidän soittojaan Väestöliiton Poikien puhelimeen. Tässä luvussa tehdään yhteenvetoa näiden aineistojen keskeisistä tuloksista Timo Ahon, Anna Anttilan ja Joonas Kekkosen tähän raporttiin kirjoittamien lukujen perusteella. Niiden avulla esitetään myös joitakin johtopäätöksiä siitä miten pojille suunnattavaa seksuaaliopetusta voisi kehittää. Tavoitteena on edistää poikien seksuaalista hyvinvointia ja helpottaa heidän kasvuaan miehiksi.

Tuleeko minusta normaali?

Kuten jo termi murrosikä kertoo, pojat elävät muutoksen tilassa ja pohtivat kovasti sitä, ovatko he ikäisekseen normaaleja ja muihin poikiin verrattuna riittävän kehittyneitä. Tämän arviointi on pojille tärkeätä, mutta samalla kovin vaikeata. He kaipaavat arvioidensa tueksi sekä yleistä faktatietoa että jotakin henkilökohtaista ohjausta. Pojat haluaisivat myös ennusteita siitä, millaisiksi he ovat kehittymässä. Vaikka pojat olisivat saaneet koulusta paljon tietoa keskimääräisestä kasvusta, kehityksestä ja niiden eri vaiheista, se ei heitä paljoa auta, kun he pohtivat huolestuneina oman tulevan aikuisen sukupuolielimensä kokoa tai sen muita ominaisuuksia.

Pojat pohtivat paljon miehen normaalia mittaa ja sitä, saavuttavatko he sen. Poikia kiinnostava tulevaisuuden ”miehen mitta” koostuu peniksen pituuden lisäksi oman painon ja pituuden suhteista toisiinsa ja näiden suhteista niin sanottuihin normaalimittoihin. Pojat eivät halua jäädä pieniksi ja heikoiksi, aivan kuin ikuisiksi poikasiksi, vaan he haluavat kasvaa toimintakykyisiksi miehiksi. Ison koon lisäksi voimakasta karvoitusta pidetään usein merkinä tosi miehuudesta.

Kysymyspalstalla keskeisimmäksi poikien kysymyksiä yhdistäväksi teemaksi nousi juuri tuo muutoksen tila. Pojat kyselivät oliko heidän kehossaan jokin muuttunut huolestuttavaan suuntaan tai sitten liian hitaasti tai liian vähän. Eniten he toivoivat kasvun kiihtymistä. Poikia kiinnostivat kovasti ennustukset heidän oman kehonsa pituuskasvusta ja peniksen kasvusta. He kyselivät myös, miten he mahdollisesti itse voisivat vaikuttaa fyysiseen muutokseensa. Näitä tietoja pojat eivät olleet voineet saada koulustaan. He odottivat asiantuntijoilta suorastaan maagisia ennustajankykyjä oman elämänsä suhteen.

Penis on pojille kaiken keskipiste

Kaikkein eniten poikia kiinnostaa ja askarruttaa teini-iän fyysisen muutoksen kannalta oman peniksen koko ja toiminta. Anna Anttilan analysoimassa poikien kysymyspalsta-aineistossa mieheksi kasvaminen ja seksuaalinen aktiivisuus nivoutuivat tiiviisti yhteen. Pojat liittivät sukupuolielimensä, eli peniksen, kasvun seksuaaliseen toimintakykyynsä. He ajattelivat tyypillisesti, että mitä isompi se heillä on, sitä toimivampi se on. Usko peniksen pieneksi jäämiseen aiheutti pojille paljon paineita ja huolia.

Väestöliiton kysymyspalstalla pojat kysyivät ehdottomasti kaikkein eniten omiin sukupuolielimiinsä, varsinkin penikseen, liittyvistä muutoksista. Muutos oli joko jo tapahtunut tai sitten se oli vasta poikien toiveissa. Seksuaalinen toiminta ja mieheksi

kasvaminen nivoutuivat kysyjillä tiiviisti yhdeksi ja samaksi teemaksi, joka konkretisoitui nimenomaan penikseen. Pojille oli kovin tärkeätä tietää oliko heidän peniksensä normaali.

Anna Anttilan mielestä mittaaminen ja ennätykset ovat eräänlaista poikaerityistä, joka ilmentää aikuiseen miehisyyteen liittyvää kilpailullisuutta. Siihen kuuluu tarkkojen faktojen ja ääri-ilmiöiden mittaaminen, jopa maailmanennätykset. Pojilla riittämättömyyden ja taitamattomuuden pelko konkretisoituu näkyvimpään ruumiinosaan, jonka toiminnalliset ulottuvuudet ovat heille helpoimmin havaittavissa ja mitattavissa.

Pojat kyselivät tarkkaa mitta sille, milloin penis on valmis toimintaan. Tämän toimintavalmiuden taustalla oli myös pohdinta siitä, milloin he voisivat olla yhdynnässä. Jos poika saa kuulla, että hänen peniksensä on jo saavuttanut aikuisen miehen mitat, tai sitten edes sen, minkä kokoinen hänen peniksensä luultavasti tulee olemaan ”miehen mitoissa”, hän saa myös varmuutta sille, että hän on kelvollinen aloittamaan seksin toisen ihmisen kanssa. Kysymyksissä tosin puhutaan paljon seksin harrastamisesta, eikä tämä puhe siis välttämättä viittaa vielä yhdyntään.

Koska pojat ovat huolissaan peniksensä tulevasta koosta, he haluavat tehdä asialle tässä ja nyt jotain. Vähintäänkin he haluavat tietää, onko heidän peniksensä mahdollisesti jo nyt valmiiksi kehittynyt, eli valmis toimintaan. Pojat elävät jo tässä ja nyt tulevaa. Kysy asiantuntijalta -palstalta kysytään ikään kuin ennustajan vastausta johonkin itseä askarruttavaan asiaan ja samalla halutaan kurkistaa tulevaan. Pieneksi pojaksi jääminen on kauhistuttava ajatus. Juuri se saattaa olla hyvin poikaerityinen pelko. Tytöille vastaava pienuuden, heikkouden ja vaikkapa karvattomuuden uhka ei aiheuttane samanlaista kohtalonomaista riittämättömyyden pelkoa.

Muutoksen tilaan pojilla liittyivät tärkeinä teemoina huoli ja taitamattomuuden pelko. Pojat olivat huolissaan omasta seksuaalisesta riittävydestään. Huoli riittämättömyydestä kiteytyi nuorten poikien pelkoon siitä, että heillä oli ja ennen kaikkea tulee aina olemaankin liian pieni penis, joka ei takaa heidän seksuaalista toimintakykyään. Peniksen ulkonäön lisäksi poikia huoletti myös oikeanlainen sperma ja sen oikeanlainen purkautuminen. Varsinkin silloin, kun asiat tapahtuvat ensimmäistä kertaa, niiden merkitys on hyvin suuri senkin takia, että pojilla ei ole kokemusta siitä, miten he voisivat mahdollisesta epäonnistumisestaan selvitä.

Timo Ahon haastatteleminen poikien penistä koskevat pohdinnat eivät suoranaisesti liittyneet sen kokoon, vaan juuri peniksen toimivuuteen tositilanteissa ja varsinkin ensimmäisellä yhdyntäkerralla. Pojat olivat omaan penikseensä tyytyväisiä, mikäli se oli kelvannut tytöille. Toimivuus tarkoitti sitä, että peniksellä piti pystyä tuottamaan

nautintoa niin itselle kuin kumppanillekin. Vailla seksikokemuksia olevat pojat arvelivat edellisestä poiketen sen koon olevan ratkaiseva tekijä nautinnon tuottamisessa. Kokeusten myötä tuleva positiivinen palaute vaikutti poikien itsetuntoon ja käsitykseen peniksen käyttökelpoisuudesta merkittävän myönteisellä tavalla.

Aikaisemmin itsetyydytys askarrutti ja huolestutti monia poika ja kaveria saattoi helposti halventaa haukkumalla häntä runkkariksi. Maailma on tässä suhteessa paljon muuttunut. Runkkariksi haukkuminen on mitä ilmeisimmin paljolti kadonnut, koska useimmat nuoret joka tapauksessa harrastavat itsetyydytystä. Tällainen pilkka sattuisi siis helposti myös omaan nilkkaan. Toinen syy on se, että sekä nettikyselyn että kysymyspaltan perusteella itsetyydytyksestä on tullut pojille luonteva aktiviteetti, jota ei kauheasti häpeillä. Itsetyydytys vaikuttaa olevan useimpien poikien mielestä vähintäänkin täysin tavallista tai sitten jopa suositeltavaa.

Suhteet tyttöihin

Pojat haluaisivat monin tavoin ymmärtää tyttöjä paremmin. Pojat ovat kovin epävarmoja siitä, kuinka he voisivat tehdä tytölle aloitteen seurusteluun, ja kuinka tytön kanssa seurustelu voisi sitten onnistua. Sosiaalisissa tilanteissa tytöt otettiin vakavasti huomioon. Kiinnostavan tytön ilmaannuttua paikalle poikaporukassa saatiin vaihtaa keskustelunaihetta, ja ainakin osa pojista alkoi esittää toisenlaista ”miehekkäämpää” roolia. Nämä pojat saattoivat heittäytyä herrasmieheksi tai sitten eräänlaisiksi alfauroksiksi, jotka kilvoittelivat ryhmän johtajuudesta ja samalla paikalla olevien tyttöjen ihailusta.

Useimmat pojat haluaisivat tietyn varmistuksen tyttöjen mahdollisesta ihastumisesta itseensä ennen kuin he rohkenevat paljastaa heille jotakin omasta kiinnostuksestaan. Pojat pelkäävät Timo Ahon mukaan myös ”jäätävänsä”, eli jäävänsä jopa kokonaan sanattomaksi ollessaan tytön kanssa kahden. Pojat koettavat siksi ammentaa seurustelemisesta oppia tarkkailemalla miten muut vastaavassa tilanteessa toimivat. Oma tietämättömyyttä ja varovaisuutta ei saa paljastaa toisille.

Poikien sosiaalinen varovaisuus tyttöjen suhteen johtuu osaksi siitä, että he eivät halua leimautua muiden silmissä jopa ikuisiksi luuseriksi. Tyttöjen kanssa hengailu ja mahdollinen romanttinen huomio puolestaan kohottaa monien poikien itsetuntoa ja tuottaa heille suurta tyydytystä. Se todentaa heille heidän kelpoisuutensa miehenä.

Pojille seurustelun ensisijainen tavoite ei haastattelujen perusteella ole, ehkä vastoin odotuksia, yleensä seksi. He pelkäävät ”mokaavansa” suhteensa, jos he kiirehtivät seurusteltaessa liiaksi seksin suhteen. Pojista on tärkeitä jakaa tyttöjen kanssa intiimejä

asioita. He eivät voi kokea ja jakaa sellaista läheisyyttä kenenkään muun kanssa muissa ihmissuhteissaan. Seurustelu tarkoittaa monille pojille jopa eräänlaista ”rauhottumista”, joka merkitsee eron tekemistä aiempaan vapaaseen sinkkuelämään.

Seurustelu ja ihastukset saattoivat aiheuttaa pojille erilaisia rooliepäselvyyksiä. Monet olivat huolissaan siitä, miten ihastuminen tai seurustelu vaikuttaa tai vaikuttaisi heidän aikaisempaan ystävyhteensä ja kaveruuteensa kyseisen tytön kanssa. Toisaalta pojille voi olla epäselvää, kuinka heidän itsensä tulisi suhtautua muihin tyttöihin oman seurustelunsa aikana. Poikia on myös saattanut hämmäntää se, että seurustelevat tytöt ovat flirttailleet heidän kanssaan.

Osa pojista koki itselleen tärkeämmäksi rakentaa tulevaisuuttaan kuin käyttää aikaa seurusteluun. Heidän mielestään seurustelu olisi vaatinut heiltä liikaa aikaa ja vaatinut turhan paljon kompromisseja. Näille pojille myöskään seksi ei ollut ajankohtainen, koska he liittivät sen mielessään seurusteluun. Jotkut seurustelun päättäneet ja siis eron jo kokeneet pojat olivat kyynisiä sen suhteen, että heidän ikäistensä parisuhteet voisivat yleensäkin kestää. Jotkut pojat sen sijaan kokivat suhteensa päättymisen suoranaisena helpotuksena. Heidän ei tarvinnut sen jälkeen koko ajan huomioida jotakuta.

Timo Ahon haastatellamat pojat olivat tytöistä puhuessaan yksilöinä sangen romanttisia. Ryhmähaastattelussa pojat sen sijaan uskalsivat tai inspiroituivat puhumaan seksiasioista tätä avoimemmin ja rajummin. Pojat esimerkiksi kertoivat, että ennen kotibileitä he saattoivat sopia muiden poikien kanssa kondomin käytöstä. Tämä liittyi heidän pelkoonsa sukupuolitaudeista ja isäksi tulemisesta. Tällaisella järjestelyllä pojat tavallaan antoivat toisilleen luvan harrastaa bileiden yhteydessä seksiä.

Haasteena seksuaalinen moninaisuus ja homopuheet

Pojat ovat Joonas Kekkonen mukaan usein ymmällään jo ihan perusasioista, kuten erilaisista oudoista käsitteistä, kun puheeksi tulee seksuaalinen moninaisuus. Esimerkiksi Väestöliiton puhelinpalveluissa ja kysymyspalstoilla pojat kyselevät, mitä tarkoittavat vaikkapa biseksuaalisuus, transvestismi, transsukupuolisuus, intersukupuolisuus ja sateenkaariperhe. Usein erilaiset termit sekoitetaan keskenään.

Homoseksuaalisuus ja homot tunnetaan käsitteinä paremmin, mutta silti pojat pohtivat mitä käytännössä tarkoittaa olla homoseksuaali ja kuka voisi olla homoseksuaali. He pohtivat mistä homoseksuaalisuuden huomaa, mitä sille tulisi tehdä ja kuinka heidän tulisi siihen suhtautua. He ovat uteliaita tietämään miten homot voivat lisääntyä, kuinka he pystyvät hoitamaan lapsiaan ja miten homomiehet ja lesbot rakastelevat.

Koska pojat eivät yleensä tunne ketään homoseksuaalia, koko asia voi tuntua heistä jopa uhkaavalta. Kun poikien oma seksuaalinen identiteetti on vasta muovautumassa, he voivat olla huolissaan siitä, että heistä voisi paljastua homoseksuaali. He miettivät, voisiko itse yllättäen ja tietämättään olla homoseksuaali ja voisivatko kaverit olla sitä. Jotkut pojat pelkäävät, että näin voisi käydä, jos hyvä ystävä paljastuisi homoksi. Siitä joutuisi ainakin homoepäilysten kohteeksi.

Homoksi paljastumista pelätään paljolti siksi, että homottelu on poikien keskuudessa yleistä ilkkumista, haukkumista tai ”vittuilua”. Mikä hyvänsä tavanomaisesta tai normaaliksi koetusta poikkeava tai sellaiseksi edes epäilty voi saada osakseen homottelua tai vähättelyä. Se on myös tietoista kiusantekoa. Haukkumalla toista homoksi pyritään välillä myös ennaltaehkäisemään sitä, että tällainen pilkka ja sen synnyttämä häpeä ei kohdistuisi siinä tilanteessa ainakaan omaan itseensä. Jonkun tuttavän ”paljastuminen” homoseksuaaliksi tavallisesti yllätti kovasti poikia, koska mikään hänen käyttäytymisessään ei ollut poikien mielestä viitannut homoseksuaalisuuteen.

Homottelupuheet ovat myös poikien tapa reagoida johonkin, jota he eivät tunne ja ymmärrä. Siksi homoseksuaalisuus sopii Joonas Kekkonen keräämän puhelinaineiston perusteella jopa raajan pilan kohteeksi. Homoksi haukkuminen tekee sen kohteesta ulkopuolisen, ja jos hän ei pysty tätä pilkkaamista vastustamaan, on hän helppo jatkuvankin pilkan kohde. Tästä pilkasta pääsee eroon vain todistamalla maskuliinisuutensa ja heteroseksuaalisuutensa. Tämä voi tapahtua vaikka panettelemalla itse homoja, seurustelemalla tyttöjen kanssa tai vastaamalla saamaansa pilkkaan väkivaltaisesti.

Joillakin pojilla käsitykset homoista ovat ainakin heidän puheissaan suorastaan järkyttävän kielteisiä. Homot voidaan leimata pahoiksi, ja heidän homoutensa syynä voidaan pitää heikkoutta tai perversiota. Homoja saatetaan nimitellä seksuaalisuutensa pakottamina raiskaajiksi tai raiskatuiksi. Pojat pelkäävät joutuvansa homon lähentelemäksi tai jopa hänen seksuaalisen hyväksikäyttönsä kohteeksi. Ulkopuolisiksi torjuttuja ja välillä pahoiksi leimattuja homoja uhkaillaan siksi väkivallalla ja siitä myös fantasioidaan. Näissä mielikuvissa jopa homojen sukupuolielimiä saatetaan ruhjoa ja silvota. Transseksuaalit ja transvestiitit koetaan puolestaan naurettaviksi. Näihin liittyviä omia tunteita ei voi siksi tuoda kaveripiirissä mitenkään esille.

Poikien puhelimeen soittaneet pojat ovat valikoituneita, ja usein he esittävät jotakin kaverilleen, jotka kuuntelevat heidän vieressään puhelua. Näiden puheluiden perusteella poikien suhtautumisesta homoihin muodostuu siksi ylikriittinen kuva. Timo Ahon haastattelemat pojat olivatkin sitä mieltä, että homottelu ei yleensä tarkoitaakaan sitä, että sen kohde olisi muiden poikien mielestä oikeasti homo. Pilkka kohdistui tavallaan pojan

kantamaan homorooliin. Tätä pojan päälle symbolisesti puettua viittaa voitiin piikitellä. Homoroolin pilkkaamista ei koettu vääränä, koska sen ei koettu tavallaan kohdistuvan oikeasti kehenkään. Se ei sinänsä tarkoittanut, että kyse olisi ollut jostakin homovihasta.

Homokielteinen poikien maailma aiheuttaa paljon paineita ja ongelmia omien homotunteiden kanssa prosessoiville pojille. He pelkäävät aiheellisesti ympäristönsä reaktioita ja ystävien menettämistä, jos heidän homoutensa tulisi julki. Tässä ilmapiirissä on hyvin vaikeata löytää samoin tuntevaa seuraa. Homonuorten läheisyyden ja seksuaalisuuden tarpeet voivat jäädä pitkiksi ajoiksi vaille vastakaikua, jolloin heitä ahdistaa yksinäisyys. Myös lasten hankkiminen voi tuntua toivottomalta.

Monilla pojilla olisi pakottava tarve edes puhua näistä tunteistaan jollekulle, mutta sellaisen ihmisen löytäminen on vaikeata. Pojat ovat huolissaan siitä, kuinka heidän vanhempansa reagoisivat, jos he saisivat kuulla poikansa seksuaalisista tunteista. Tässä tilanteessa jotkut Poikien puhelimeen soittaneet pojat olivat suorastaan epätoivoisia ja jopa harkitsivat itsensä vahingoittamista. Mahdollisuus puhua asiasta edes palvelevassa puhelimesta oli heille tärkeää.

Myyttinen ensimmäinen yhdyntä

Ensimmäinen yhdyntä on poikien mielissä usein lähes mystinen tapahtuma. Se on pojille suuri miehuuskoe, josta heidän tulisi selvitä kunnialla. Pojan on oltava aloitteellinen ja suoriuduttava kunniallisesti hänelle osoitetusta roolista. Mahdollisesta epäonnistumisesta pelätään koituvan itselle ikuinen häpeällinen seksuaalisen luuserin leima. Pojat ahmivat siksi tietoja yhdynnästä kaikista mahdollisista lähteistä, myös pornografiasta. Tiedon tarpeesta kertoo sekin, että tämän projektin nettikyselyssä yli puolet pojista oli sitä mieltä, että koulussa ei kerrota tarpeeksi hyvin mitä ensimmäisessä yhdynnässä tapahtuu.

Ensimmäinen yhdyntä oli isossa roolissa poikien Väestöliitolle osoittamissa kirjallisissa kysymyksissä ja puheluissa. Pojat kyselivät, kuinka yhdyntätilanteessa tulisi käyttäytyä. He kaipasivat myös tietoa siitä, missä asennossa he voisivat parhaiten miellyttää ja tyydyttää kumppaniaan ja kuinka he saisivat tietää, mikä itse asiassa kiihottaa tyttöä. Eniten pojat pelkäsivät tekevänsä yhdynnän aikana jotakin väärin. Pojat kokivat suurta vastuuta yhdyntäkumppanistaan.

Kokemattomien poikien seksuaalinen itseluottamus oli ymmärrettävästi heikko. Ensimmäisessä yhdynnässä tytöltä mahdollisesti saatu positiivinen palaute vaikutti siksi poikien itsetuntoon hyvin merkittävästi. Se sai jopa oman peniksen tuntumaan suuremmalta. Tätä palautetta on hankala korvata millään opetuksella tai tietolähteellä.

Ensimmäiseen yhdyntään liittyviä kyvykkyyden, epäonnistumisen ja vajavaisuuden tunteita ja niiden ongelmallisuutta käsitellään lisää poikien kokemien kriisien yhteydessä.

Monikulttuurisuuden haasteet

PoikaS-projektissa haluttiin saada eväitä myös maahanmuuttotaustaisten poikien seksuaalikasvatusta varten. Parhaiten tietoja oli saatavilla Joonas Kekkonen käsittelemässä puhelinaineistossa, josta oli mahdollista erotella näitä poikia. Jonkin verran aiheesta saatiin tietoa myös Timo Ahon tekemistä henkilökohtaisista haastatteluista. Tätä syvällisempi paneutuminen aiheeseen olisi edellyttänyt enemmän aikaa ja resursseja.

Joonas Kekkonen analysoimien puheluiden perusteella maahanmuuttotaustaisilla pojilla on muita poikia huonommat tiedot muun muassa ehkäisystä ja lisääntymisestä, anatomiasta ja sukupuolitaudeista. Osa tästä johtuu kielivaikeuksista ja hankaluuksista ymmärtää saatavilla olevaa tietoa ja opetusta. Maahanmuuttotaustaiset pojat ovat tyypillisesti hyvin innoissaan pornon katsomisesta. Sitä käytetään käytännönläheisenä tietolähteenä, koska pojat eivät juuri saa muulta kunnan tietoa seksistä. Suuren peniksen merkitystä pohditaan näissäkin puheluissa paljon. Pojat miettivät usein myös seksuaalisuuden rajoja, seksuaalista hyväksikäyttöä ja väkivaltaa. He pelkäävät sukupuolitautilien saamista ja haluavat tietää miten niitä voisi välttää. Useasti ainoa tauti, josta he ovat kuulleet, on AIDS.

Maahanmuuttotaustaiset pojat ovat puheluiden perusteella ryhmäsidonnaisempia kuin valtaväestön pojat. Puhelua voi kuunnella kokonainen poikalauma, jossa isommat pojat ovat houkuttaneet nuoria soittamaan Väestöliittoon. Nämä pojat puhuvat perheestään ja varsinkin vanhemmistaan paljon useammin kuin suomalaiset pojat. Puheluista käy ilmi, että osassa perheistä vanhemmat ovat puhuneet löyhäksi kokemaansa suomalaista seksuaalikiria ja homoseksuaalisuutta vastaan. Pojat ovat usein perheensä ja kavერიpirinsä kahden erilaisen arvomaailman välisessä puristuksessa.

Maahanmuuttotaustaisilla pojilla on hieman kaksijakoinen suhde seksuaaliasioihin. He saattavat esittää melko tiukkoja kannanottoja seksuaaliasioista ja ovat välillä jopa haluttomia kuulemaan omista näkemyksistään poikkeavia mielipiteitä. Tämä ilmenee esimerkiksi suhtautumisessa naisten asemaan, mutta varsinkin tiukkana tai jopa vihamielisenä suhtautumisena homoseksuaaleihin. Tämä on liittynyt usein heidän perheensä uskonnolliseen vakaumukseen. Maahanmuuttotaustaiset pojat saattavat tölviä toisiaan herjaamalla toistensa äitejä tai siskoja huoriksi tai löyhätapaisiksi. Näiden naisten kunnian puolustaminen voi johtaa poikien välisiin tappeluihin.

Myös Timo Ahon haastattelemat maahanmuuttotaustaiset pojat suhtautuivat hyvin kielteisesti miestenväliseen homoseksuaalisuuteen. He eivät edes halunneet keskustella asiasta. Asiasta puhuminen olisi saatettu tulkita merkiksi omista homoseksuaalisista taipumuksista. Jotkut pojat tuntuivat olevan aidosti hämmentyneitä siitä, että miten kaksi miestä yleensä voisi olla yhdessä. Pojat näkivät homoseksuaalisuuden jollakin tavoin eräänlaisena ”toiseutena”.

Kaksijakoinen suhde seksuaaliasioihin ilmeni Poikien puhelimessa siten, että samalla kun maahanmuuttotaustaisilla pojilla saattoi olla joitakin moralisoivia asenteita, heillä itsellään saattoi olla rento ja luonteva suhde omiin seksuaalikokemuksiinsa. Seksistä puhuttiin avoimesti, ja kumppanin ja seksin tarpeesta saatettiin puhua hyvinkin suorasukaisesti. Maahanmuuttotaustaisten poikien mielenkiinto kohdistui valtaväestön tyttöihin, koska he tietävät, että ainoastaan heidän kanssaan pojat voisivat saada kaipaamiaan kokemuksia. Samalla pojat kuitenkin epäilivät vahvasti valtaväestön tyttöjen seksuaalista kunnollisuutta. Maahanmuuttotaustaisten poikien on ollut vaikeata löytää omasta mielestään nuhteettomia tyttöjä seurusteluun.

Myös Timo Ahon haastattelemat maahanmuuttotaustaiset pojat ilmaisivat seksuaaliset halunsa valtaväestön poikia suorasukaisemmin ja päättäväisemmin. He eivät hävenneet kertoa hakevansa kotibileistä itselleen seuraa tai seksiä. Perhettään he sen sijaan kunnioittivat vaikenemalla omista seksuaaliasioistaan. Useat pojat havittelivat niin sanottuja valtaväestön tyttöjä siinä toivossa, että heidän kanssaan voisi kokeilla poikien toivomia asioita.

Maahanmuuttotaustaiset pojat kokivat seuran löytämisen itselleen ongelmalliseksi. Tämä johtui heidän omasta mielestään heidän ulkonäöstään ja valtaväestöstä poikkeavista tavoista samoin kuin siitä, että he eivät ymmärtäneet suomalaisia seurustelutapoja eivätkä tienneet miten heidän varsinaisesti tulisi toimia. Jotkut pojat olivat törmänneet vaikeuksiin yrittäessään poiketa valtaväestön tavoista ja toimimalla omalla tavallaan. Mustasukkaisuus ja siihen liittyvä viha oli noussut usein esille. Tyttöjen seksuaalisten rajojen ja koskemattomuuden kunnioitus oli ollut joillekin pojille ongelmallista. He eivät olleet ymmärtäneet, missä kulkevat flirttailun rajat. Maahanmuuttotaustaisilla pojilla oli myös ollut vaikeuksia hahmottaa, miksi Suomessa on olemassa suojaikärajoja, ja miksi seksi alaikäisen kanssa ei ole sallittua.

Maahanmuuttotaustaiset pojat olivat törmänneet puheluidensa perusteella elämässään erilaisiin kriiseihin, jotka olivat saattaneet jatkua heillä jo vuosia. Jotkut niistä olivat muuttuneet poikien mielestä vakaviksi heidän epäonnistuneiden kokemustensa jälkeen.

Seurusteluun liittyvät henkilökohtaiseksi kriisiksi koetut asiat kohdentuivat maahan-

muuttotaustaisilla pojilla varsinkin seurusteluseuran löytämiseen, seurustelun aloittamiseen, seurusteluun parisuhteessa ja seurustelun loppumiseen. Pojille oli aiheuttanut ongelmia myös se, kuinka parisuhteessa tulisi käyttäytyä, ja millainen käytös yleensä olisi hyväksyttävää. Erityisen raskaana pojat kokivat sen, jos toinen halusi seksiä, mutta toinen ei. Suhde saattoi katketa tämän ristiriidan vuoksi.

Poikia oli saatettu eri tavoin kiusata heidän neitsyytensä, seksintekniikoiden osamattomuuden tai itsetyydytyksen puuttumisen vuoksi. Pojan tietämättömyys ja taitamattomuus oli voinut johtaa kriisiin hänen parisuhteissaan ja siihen, että hän ei ollut pitkään aikaan voinut saada itselleen seurustelukumppania. Suomalaiskulttuurin tapojen parempi ymmärtäminen ainakin lieventäisi näitä poikien ongelmia.

Poikien kokemat kriisit

Joonas Kekkonen on koonnut Väestöliiton poikien puhelimesta ne soitot, joissa pojat ovat ajautuneet seurustelunsa tai seksuaaliasioidensa vuoksi vakavampiin kriiseihin. Nämä kriisikokemukset toivat esille joitakin tärkeitä teemoja, jotka olisi syytä ottaa huomioon poikien seksuaalikasvatusta suunniteltaessa.

Joidenkin vaikeiksi koettujen kokemusten taustalla oli poikien huono itsetunto. He eivät siksi ole rohjenneet lähestyä tyttöjä, vaikka olisivat sitä halunneet. Nettikyselyssäkin joka toinen poika vastasi, että heitä jännittäisi paljon pyytää uutta ihastustaan treffeille. Pojat saattavat syyttää itseään siitä, että heillä ei ole ollut tyttöystävää. He eivät usko tämän tilanteensa muuttuvan koskaan. Näillä pojilla oli kyynistä epäuskoa jopa koko elämää kohtaan. Joillakin näistä pojista oli jopa harkittua itsetuhoisuutta tai toisten vahingoittamista pyrkimyksenään lievittää omaa henkistä kipuaan ja masennustaan.

Monet pojat olivat ottaneet raskaasti tytön petollisuuden. Se oli ollut pojille suurimpia kriisin aiheuttajia. Pettämiseltä tuntui jo tytön valehtelu ja hyväilyt ja suudelmat jonkun toisen kanssa. Se saattoi saada pojan pois tolaltaan ja aiheuttaa hänessä rajuja reaktioita. Reaktiona saattoi olla epätoivo tai väkivalta petokseen osallistunutta poikaa tai miestä kohtaan. Jotkut pojat suunnittelivat myös itse pettävänsä tai jättävänsä kumppaninsa. Monet pojat kaipaisivat pettämistilanteeseen toimintaohjeita siitä, mitä silloin saa tehdä ja mitä ei.

Pettämisen lisäksi poikien erotilanteet olivat saattaneet kriisiytyä vaarallisella tavalla. Pojilla ei ollut riittävästi valmiuksia käsitellä eron synnyttämiä pettymyksen ja epätoivon tunteita. Nettikyselyssä joka toinen seurusteleva poika oli sitä mieltä, että seurustelun päättyminen tuntuisi heistä erittäin surulliselta.

Erityisesti pettäminen voi virittää pojissa rajuja tunteita. Pettämiseen liittyvissä tarinoissa pojat puhuivat fyysisestä väkivallasta, pettäjän lyömisestä tai hakkaamisesta ja hänen voittamisestaan. Poikien tärkeimpänä tavoitteena oli päästä syntyneessä tilanteessa niskan päälle. Osa pojista olisi halunnut tehdä entiselle tyttöystävälleen jopa väkivaltaa. Osa taas olisi halunnut huutaa ja uhkailla häntä. Jotkut pojat pohtivat itsensä vahingoittamista tai jopa itsemurhaa.

Poikien seksuaalisen identiteetin ja itsetunnon kannalta on erityisen merkittävää miten he kokevat oman seksuaalisen kyvykkyytensä ja mahdolliset epäonnistumisensa. Fyysisessä mielessä mahdolliset ongelmat ja vajavaisuudet keskittyivät penikseen, varsinkin sen kokoon, mutta myös peniksen rakenteeseen (mahdollinen kaartuminen), esinahkaan ja siemensyöksyjen toimimattomuuteen. Siemensyöksyihin liittyvät ongelmat koettiin kyvyttömyydeksi tulla isäksi. Pojilla oli melkoisesti paineita päästä vertaamaan penistään muihin edes mittaamalla.

Pojat saattavat uskoa, että peniksen koko ratkaisee sen, tuleeko heistä hyvä rakastaja ja kykenevätkö he antamaan naiselle nautintoa. Pojat myös uskoivat voivansa välttää julkisen pilkan peniksensä vuoksi, jos se on riittävän kokoinen. Tätä huolta oli vahvistanut se, että poikien kokemusten perusteella osalle tytöistä tai tyttöystävistä peniksen koko oli tuntunut olevan todella tärkeä asia.

Jotkut tytöt taas pitivät pojan siemensyöksyn puutetta oman synnään tai sitten he epäilivät poikaa homoksi. Nuoret tuntuivat tekevän kovin herkästi erilaisia vääriä tulkintoja toisistaan.

Seksuaalinen epäonnistuminen, kuten erektio-ongelmat, nopeat siemensyöksyt ja kyvyttömyys tuottaa kumppanille orgasmeja, voivat laukaista pojassa kriisin kuten itseinhon, masennuksen, seksuaalisen itsetunnon murtumisen tai epäonnistumisen kierteen vailla ulospääsyä. Jos nopeat siemensyöksyt jatkuvat, pojat saattavat kokea tilanteen kestäättömäksi. Pojat pelkäävät seurustelusuhteensa olevan vaarassa, jos he eivät osaa tai pysty tuottamaan kumppanille nautintoa. Osa tytöistä kokeekin, että pojan kuuluu olla seksuaaliosioissa aktiivinen ja tuottaa hänelle seksuaalista nautintoa.

Nettikyselyssä puolet pojista oli sitä mieltä, että seksin onnistuminen on enemmän pojan kuin tytön vastuulla. Joka neljäs poika oli huolissaan siitä, että hän ei osaa antaa tytölle hyvää seksiä. Kolmasosa pojista oli huolissaan yhdynnän epäonnistumisesta ja yhtä monet olivat huolissaan peniksensä koosta. Vain kolmasosa pojista ei ollut jossakin vaiheessa tuntenut huolta peniksensä koosta. Joka viides poika oli huolissaan siitä, että ei saa erektiota aikaan silloin kun sitä tarvitsisi. Pojille kasautui siis paljon vastuita ja huolenaiheita seksuaaliosioissa.

Seksuaalisia epäonnistumisia kohdatessaan pojat miettivät kenessä oli syy ja syyttivät tilanteessa yleensä itseään. He miettivät millaisilla tekniikoita he voisivat tuottaa kumppanilleen nautintoa. Pojilta saattoi puuttua käytännön taitoja tai sitten pari ei ollut pystynyt kommunikoimaan toisilleen siitä, mistä kumpikin piti.

Varsinkin erektio-ongelmista on puhuttu varovasti ja häpeillen. Niiden vuoksi pojat saattoivat menettää luottamuksen penikseensä, kyvykkyyteensä ja kykyihinsä rakastajina.

Mahdollinen pojan seksuaalisen kyvykkyyden julkinen parjaaminen on voinut johtaa hänen kannaltaan todella vakaviin sosiaalisiin ongelmiin. Se on vaikuttanut myös siihen, miten muut mahdolliset kumppanit hänet näkevät ja arvioivat. Tilanne voi luoda pojalle sosiaalisen pakon onnistua seksissä ja synnyttää helposti ongelmien kierteen tässä tavoitteessa epäonnistuville.

Pojat olivat kokeneet rankkana myös sen, jos he eivät olleet voineet luottaa tyttöihin raskauden ehkäisyyn liittyvissä asioissa. Jotkut pojat olivat mielestään liian helposti uskoneet tyttöjen vakuutteluja ehkäisypillereiden käytöstä. Tytöt olivat voineet sitten yllättäen kertoa lopettaneensa ehkäisyn ja epäilevänsä olevansa raskaana. Tässä tilanteessa he olivat saattaneet esittää pojalle joitakin vaatimuksia. Tyttöystävä oli voinut jopa käyttää poikaa taloudellisesti hyväksi. Hän oli voinut vaatia pojalta rahaa tai lahjoja seksisuhteen jatkamisen vastineeksi.

Vaatimuksia tai suoranaista kiristystä oli voitu esittää myös pelottelemalla tai uhkaamalla lopettaa yllättäen ehkäisy. Jotkut tytöt olivat vaatineet pojilta rahaa tai lahjoja seksisuhteen jatkamisen vastineeksi. Pojat eivät voineet tietää, olivatko uhkaukset mahdollisesti totta, oliko tyttö mahdollisesti raskaana ja oliko mahdollinen lapsi juuri heidän. He eivät olleet edes kehdanneet kertoa syntyneestä tilanteestaan muille. Pojista oli voinut tuntua, että tilanne oli karannut heidän käsistään.

Pojat olivat olleet kaiken kaikkiaan turhautuneita siitä, että he yleensä jäivät ulkopuolelle raskautta koskevista päätöksistä - sekä sen keskeyttämisestä että jatkamisesta. Jotkut pojat olivat olleet tästä suorastaan raivoissaan. Toiset pojat eivät olleet ymmärtäneet, miksi naisella oli yksin oikeus päättää kehostaan ja abortoida sikiö vastoin pojan toivetta. Jotkut pojat taas eivät halunneet lasta, mutta tyttöystävä ei ole halunnut tehdä aborttia. Pojat halusivat tietää, mitä he voisivat tällaisessa tilanteessa tehdä. Jotkut pojat olivat jopa harkinneet ongelman ratkaisuksi väkivaltaa raskaana olevaa tyttöystävänsä kohtaan. Sillä tavoin he saisivat hänen raskautensa keskeytymään. Nämä olivat hyvin rankkoja tunteita.

Osalla pojista ongelmana oli ollut heidän tyttöjen taholta toistuvasti kokemansa kiusaaminen ja seksuaalinen väkivalta. Tyttö oli myös voinut seksin jälkeen ryhtyä

väittämään pojalle, että se oli tapahtunut vastoin hänen tahtoaan. Tyttö oli voinut tämän uhkauksen jälkeen vaatia pojalta rahaa tai muuta huomiota. Jos tyttö oli ollut alle 16-vuotias, hän oli voinut uhata syytteellä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Tyttö oli saattanut bluffata poikaa, mutta poika ei voinut tietää asian todellista laitaa. Hän ei siksi uskaltanut kohdata siihen mahdollisesti liittyvää riskiä.

Seksuaalisuuden näyttämöt

Timo Aho sovelsi tässä raportissa mielenkiintoisella tavalla Erving Goffmanin ajatusta siitä, miten pojat esiintyvät seksuaaliasioissa jatkuvasti erilaisilla sosiaalisilla näyttämöillä. Näillä näyttämöillä heidän tulee huomioida se, millainen kuva heistä kullakin näyttämöllä heidän käyttäytymisensä ja rooliensa perusteella muodostetaan, ja miten heihin sen perusteella suhtaudutaan. Poikien seksuaalisuuden kannalta koulun ja koululuokan lisäksi muita merkittäviä näyttämöitä ovat esimerkiksi koulun käytävät, liikunta- ja välitunnit, diskot, kotibileet, kaupungilla hengailu ja osallisuus erilaisissa harrastusryhmissä.

Pojat esittävät roolejaan koulunsa näyttämöllä ja koettavat välttää sitä, että he joutuisivat mahdollisesti menettämään kasvonsa tai häpeämään itseään. Näyttämöllä luodaan myös omaa identiteettiä ja rakennetaan itsetuntoa. Koti toimii koulun näyttämön eräänlaisena intiimimpänä takahuoneena. Onnistunut kasvojen esittäminen tai säilyttäminen tuo pojalle sosiaalista varmuutta ja ylpeyttä. Kasvojen kyseenalaistaminen sen sijaan tuottaa hänelle häpeää.

Luokassa on erilaisia opettajiin ja oppilaisiin liittyviä rooliodotuksia ja pyrkimyksiä sopeutua niitä muokkaaviin sosiaalsiin käsikirjoituksiin. Poikien pitää Timo Ahon mukaan olla uskottavia kavereiden ja muiden luokkalaisten silmissä, esittää hyvän koululaisen roolia ja tehdä ehkä samalla myös hyvää vaikutusta luokassa istuvaan ihastuksen kohteeseen. Pojan oman maineen suojelun kannalta voi olla parempi, että hän sulkee itseä henkilökohtaisesti askarruttavat asiat muilta.

Poikien seksuaalinen herääminen paikantuu tyypillisesti ala- ja yläkoulun taitteeseen. Koulun näyttämöllä ei voi välttää tällöin, eikä myöhemminkään, biologisen kehityksen sosiaalisia vertailuja. Seksuaalisesti orientoituneilla puhetoivoilla ja ruumiinkielellä pojat osoittavat kavereilleen seksuaalisuuteen liittyvää tietämystään ja kokemuksiaan. Heidän on osoitettava muille, että he ovat omaksuneet seksiin liittyvät perinnetiedot vanhemmalta ikäpolvelta.

Poikien kykenemättömyys riisua muilla näyttämöillä muodostuneita rooliasetelmia

voimistaa seksuaaliopetukseen liittyvää kiusaantuneisuuden ilmapiiriä. Erilaisten näyttämöiden rooliodotusten yhteensopimattomuus aiheuttaa pojille paineita ja pelkoa kasvojen menetyksestä. Koululuokka on liian julkinen, jotta pojat voisivat puhua syvimmistä tunteistaan ja ongelmistaan jonkun ikätoverinsa kanssa. Varsinkin oman herkkyyden esille tuominen on pojille vaikeaa.

Häpeän välttely seksuaaliopetustunnilla

Seksuaaliopetustunnin mielekkyys ja sen vaikutus tietoihin ja taitoihin riippuu oppilaan kannalta siitä, miten oppitunnin käsikirjoitusta sovelletaan suhteessa kyseisellä näyttämöllä toimivien oppilaiden ja opettajan välisiin rooliodotuksiin. Seksuaaliopetustunti vaikuttaa väistämättä oppilaiden seksuaaliseen julkisuuskuvaan ja sitä kautta myös heidän minäkuvaansa. Oppilaat muun muassa peilaavat kanssaoppilaiden ilmeitä, eleitä, reagointitapoja ja kommentteja suhteessa opettajan esittämiin kysymyksiin sekä muiden oppilaiden vastauksiin. Oppilaiden esittämien kysymysten ja vastausten perusteella tehdään pitkällekin meneviä päätelmiä kyseisten oppilaiden seksuaalisuudesta ja seksuaalisesta maineesta.

Pojilla on tapana vastata seksuaalikasvatustunnilla vain sellaisiin kysymyksiin, joissa vaara itsensä ja myös tunteidensa paljastamisesta on mahdollisimman pieni. Oman kehon ja sukupuolielinten normaaliutta koskevia kysymyksiä ei juuri kehdata esittää, koska riski leimautumisesta on liian suuri. Näissä kysymyksissä pojat kääntyvät muun muassa Väestöliiton palveluiden puoleen.

Pojat suhtautuvat epäilevästi sellaisiin opetusmenetelmiin, joissa oma seksuaalinen tietämättömyys, ”epänormaalius” tai kokemattomuus voisi paljastua muille. Pojat toivovat, että joku muu uskaltaisi esittää juuri sen kysymyksen, jota itse erityisesti miettii. Pojat välttävät kysymästä varsinkin suorita neuvoja – se väistämättä paljastaisi muille heidän tietämättömyytensä. Poikien passiivisuus oppitunnilla ei siten tarkoita sitä, että heitä ei käsiteltävä asia kiinnostaisi. Se voi olla sen sijaan tietoista roolinottoa ja keino vältellä näyttämöllä uhkaavaa häpeää.

Poikien suhtautuminen koulun seksuaaliopetukseen kytkeytyy vahvasti oppitunneilla vallitsevaan yleiseen ilmapiiriin. Poikia kiinnostavat erityisesti tyttöjen ajatukset seksuaalisuudesta. Itselleen kaikkein merkityksellisimpänä seksuaaliasioiden sisältönä pojat pitävät heidän omiin kokemuksiinsa perustuvaa tietoa, joka jää yleensä virallisen opetuksen ulkopuolelle. Poikien tulkinnat seksuaalisuudesta liittyvät pohdintoihin heidän ruumiinsa hyväksyttävyydestä, identiteetistä, sukupuolesta, hyvästä elämästä

sekä erityisesti vallasta määritellä noita edellisiä asioita. Nettikyselyssä vain joka neljäs poika ei allekirjoittanut sitä käsitystä, että koulun seksuaaliopetuksessa puhuttaisiin enemmän tyttöjen kuin poikien asioista. Pojat kokivat siis jääneensä suhteessa tyttöihin seksuaaliopetuksessa hieman paitsioon.

Seksuaalikasvatus tuottaa itse asiassa kollektiivisen normin siitä, mihin jokaisen nuoren tulisi seksuaalisuudessaan pyrkiä ja millaisia taitoja ja tietoja kaikkien tulisi osata. Pojat tietävät oppimansa myötä sen, mikä on seksuaalisesti ”normaaliksi” katsottua kasvamista, olemista, tekemistä tai käyttäytymistä. Heille voi aiheuttaa huolta kaikki poikkeaminen tästä normaalista. Samalla kun seksuaalisuus on yksilölle mitä intiimein yksilöllinen juttu, on se kuitenkin jatkuvan julkisen arvioinnin ja arvottamisen kohteena. Seksuaalisuus on yläkouluikäisten poikien elämässä väistämättä mitä julkisinta. Ei ole siis ihme, että pojat kehittävät itselleen erilaisia rooleja tai suojamuureja seksuaaliasioissa.

Pojille merkittävä eräänlainen piilo-oppimisen lähde on tyttöjen reaktioiden tarkkailu seksuaaliopetustunneilla. Se voi paljastaa heille sen, mistä tytöt pitävät ja mistä eivät. Toisaalta jotkut pojat kuitenkin valittivat, että opettaja ei voi ottaa tunnilla heidän omia kysymyksiään vakavasti, koska tytöt nauravat heidän ajatuksilleen. Pojat haluaisivat tietää enemmän tyttöjen suhtautumisesta seksiin, mutta tytöt torjuvat nämä yritykset usein nauramalla, kuittaamalla ne lapsellisiksi tai sitten tekeytymällä ylikorrekteiksi. Pojat tulkitsevat tämä olevan tyttöjen keino suojella omaa seksuaalista mainettaan.

Poikien kertomusten perusteella koulun seksuaaliopetuksen sisältö painottuu sukupuolitautilien, ei-toivottujen raskauksien ja ehkäisyasioiden käsittelyyn sekä lisäksi murrosiän biologisista muutoksista kertomiseen. Yleisimmin tunneilla on käsitelty kondomin käyttöä. Kondomin asentaminen jonkin puupalikan päälle muiden katsellessa on tuntunut joistakin pojista varsin hämmentävältä ja joidenkin mielestä jopa nöyryyttävältä. Tämän tilanteen edellyttämä rooli on tuntunut näistä pojista vieraalta. Kondomien jakamiseen koulussa pojat sen sijaan suhtautuivat yleensä hyvin myönteisesti. Kondomin ostaminen tai pyytäminen kouluhoitajalta vaati varsinkin ensimmäisellä kerralla paljon rohkeutta.

Useimpien poikien mukaan ehkäisy- ja sukupuolitauteja koskevat asiat olivat olleet heidän tiedossaan jo paljon yläkoulun seksuaaliopetustunteja aikaisemmin. Tästä syystä opetus saattoi tuntua pojista välillä samojen asioiden ”paasaamiselta” ja ”jankkaukselta”. Toisaalta pojat myös valittivat, että annettavan seksuaaliopetuksen tuntimäärä ja asioiden käsittelyn laajuus tuntui heistä monin osin varsin niukalta ja yksipuoliselta. Asioihin ei ollut tunneilla riittävästi aikaa paneutua tai pysähtyä, koska oli pysyttädyttävä opetusta rajoittavassa opetussuunnitelmassa.

Joillekin pojille kouluopetuksen luennoiva ja teoreettispainotteinen käsikirjoitus sopi hyvin siksi, että se mahdollisti heille itselleen passiivisen vetäytyjän roolin koulun näyttämöllä. Abstrakteja ja tieteellisen kuuloisia asioita on poikien mielestä helpointa käsitellä koulussa, koska ne eivät välttämättä liity omaan elämään ja omiin kokemuksiin.

Joidenkin poikien mielestä seurustelu- ja seksiasiat opitaan parhaiten vasta käytännössä. Nämä pojat olivat aika kyynisiä koulun opetusta kohtaan. Kouluopetuksessa seksistä saatetaan kyllä puhua, mutta ”aito” seksuaalisuuden kokemus tapahtuu heidän mielestään jossakin ihan muualla. Nämä ovat niitä asioita, joihin poikien todellinen mielenkiinto ja tiedonhalu kohdistuvat. On iso haaste, kuinka niitä voisi käsitellä myös koulussa.

Opettajan keskeinen rooli

Koulun seksuaaliopetus on taipuvainen toimimaan oppilaita varjelevasti ja jopa anti-seksuaalisesti. Opettaja varoo järkyttämästä luokan herkimmän oppilaan mieltä ”liian rajuilla jutuilla”. Nykyisen opetussuunnitelman ja tuntijaon puitteissa terveystiedon seksuaaliopetuksessa ei selvästikään kyetä käsittelemään kaikkia niitä seksuaalisuuteen liittyviä ulottuvuuksia, joihin seksuaalisuus ihmisen elämässä merkittävästi kiinnittyy. Opettajat tietävät tehtävänsä mahdottomuuden ja pojat aistivat sen. Seksuaaliopetus on näytelmä, jossa opettaja pysyy tavallisesti omassa ulkopuolelta määritellyssä neutraalissa roolissaan.

Sukupolvilla on välillä tapana puhua koulussa toistensa ohi. Näissä tilanteissa ”vastapuolen” käsitykset saattavat tuntua niin vääriltä, että niitä ainakin yritetään muuttaa. Tällaisessa tilanteessa opettaja lähinnä sanelee oppilaille miten asiat ovat tai miten niiden heillä pitäisi olla. Virallinen koulu saattaa näyttäytyä poikien silmissä opetusohjelmineen ja opettajainstituutioineen hyvin epäseksuaaliselta instituutiolta erityisesti, jos sitä vertaa heidän muihin seksuaalisiin näyttämöihinsä. Tällaiselta instituutiolta ei välttämättä edes odoteta omalta kannalta mitään merkityksellistä tietoa.

Opettajalla ja hänen ammattitaidollaan on luonnollisesti ratkaiseva rooli seksuaalikasvatuksen onnistumisessa. Suurimmaksi kritiikin kohteeksi tämän hankkeen nettikyselyssä nousi juuri opettajan ammattitaito. Monille pojille oli jäänyt se vaikutelma, että opettaja ei ollut halukas puhumaan heille seksin myönteisistä puolista. Sen perusteella aktiivinen seksuaalielämä kuului opettajan mielestä ilmeisesti vasta aikuisille. Jotkut pojat olivat myös aistineet opettajan yleisen kiusaantuneisuuden seksuaalisuudesta puhuttaessa.

Poikien tuntiviihtyvyyden ja oppimisen kannalta merkittävä tekijä oli se, kuinka pal-

jon he mahdollisesti samaistuivat opettajaan. Vaikka nuoruutta pidettiin yleisesti hyvän opettajan tunnusmerkkinä, oli hänen persoonansa viestin vakuuttavuuden kannalta vielä ikää tärkeämpi. Opettajan asiantuntijuus oli poikien mielestä ehdoton valtti, ja hänen tuli puhua asioista suoraan eikä hämmentyä mistään nuorten kysymyksistä tai vitsailuista. Poikien mielestä opettajat tarkastelevat nuorten kohtaamia todellisia seksuaalisia tilanteita liian usein vain jonkinlaisen suojelijan roolin kautta. Pojat luettelivat hyvän opettajan tunnusmerkkejä: ”hyvä asiantuntemus ja kokemus, avoimuus, selkeys ja jämäkkyys, puhuu asioista niiden oikeilla nimillä, laaja-alaisuus”.

Opettajan liian normatiivinen ja ylhäältä alaspäin katsova opettamistyyli sai pojat kokemaan, ettei heidän todellisia ja erilaisia arkisia seksuaalisia tilanteitaan kyetty tai edes yritetty tuoda luokkahuoneisiin sellaisella tavalla, joka olisi tuntunut heistä uskottavalta ja siksi kiinnostavalta. Pahimmassa tapauksessa poikien elämän autenttisia tilanteita ei koulussa edes tunnustettu ja vielä vähemmän ymmärretty.

Opetettavat asiat tulisi esittää pojille koulussa sellaisella tavalla, joka on mahdollisimman realistinen ja aito, ja joka tapahtuu poikien elämässä oikeasti tässä ja nyt. Toisin ilmaistuna tunneilla käsiteltävä seksuaalitieto tulisi osata liittää niihin nuoria koskeviin paikkoihin ja elämäntilanteisiin, joissa heidän seksuaalisuutta koskeva tiedonmuodotuksensa ja kokemuksensa varsinaisesti tapahtuvat. Poikien olisi hyvä kokea, että koulussa käsitelty asia voisi oikeasti tapahtua heidän omassakin elämässään.

Jos opettaja ottaa oppilaat mukaan opetuksen sisältöjen määrittelyyn, hän tavallaan samalla tunnustaa oppilaiden seksuaalisuuden ja heidän halunsa. Tässä tapauksessa opettaja myös viestittää oppilaille, että he eivät ole vain jonkinlaisen seksuaalisen varjelun kohteita. Oppilaat ovat myös aktiivisia seksuaalisia toimijoita, jotka mahdollisista varoitteluista huolimatta välillä hakeutuvat tai ”ajautuvat” seksuaalisiin tilanteisiin. Opettajan kollektiivisesti koulussa jakama seksuaalitieto merkitsee oppilaille ”virallista” lupaa käsitellä heidän omaa seksuaalisuuttaan. Tämän asian suuri merkitys ja tarve ovat epäilemättä tulleet hyvin monipuolisesti esille tämän raportin eri luvuissa.

Koulun seksuaaliopetuksen ja seksuaalivalistuksen kehittäminen

Tehoa poikien seksuaaliopetukseen (PoikaS)-projektin keskeinen tavoite on kehittää opetusmenetelmiä ja – materiaaleja, jotka nykyistä paremmin vastaisivat niitä tarpeita ja odotuksia, joita pojilla on tätä opetusta ja sen sisältämiä tietoja kohtaan. Näillä materiaaleilla myös edistetään nuorten seksuaalivalistusta. Tässä raportissa esitettävät tutkimustiedot ovat keskeisenä lähtökohtana tälle jatkotyölle. Aiheen ideoinnissa voi

hyödyntää kaikkia tämän raportin lukuja ja tietoja. Seuraavassa tehtävät johtopäätökset ja ehdotukset ovat siten vain osa tämän projektin tuottamien tietojen soveltamiskelpoisuudesta. Poikien kaipaama seksuaaliopetus ei ole varmasti pelkistettävissä mihinkään yksittäiseen johtopäätökseen.

Poikien moninaiset tiedontarpeet tulevat hankkeen tuloksista havainnollisesti ja selkeästi esille. Ei ole siten vaikeata hahmottaa sitä, mitä pojat oikeasti haluaisivat tietää. Opetustilanteiden kehittäminen on sen sijaan hyvin haasteellisia, koska niiden aikana pojat mieluummin vetäytyvät kuin osallistuvat niihin aktiivisesti. Osa pojista lyö opetustilanteen julkisesti jopa leikiksi, koska he eivät usko, että seksuaalikasvatus ja sitä antava opettaja voisi oikeasti tarjota heille jotakin henkilökohtaisesti merkittävää tietoa seksuaaliasioista. Leikinlaskulla pyritään myös peittämään sitä, kuinka huolissaan pojat itse asiassa ovat omasta seksuaalisesta identiteetistään ja suoriutumisestaan suhteessa heihin kohdistuviin odotuksiin. Jokainen poika haluaisi kasvaa seksuaalisesti kyvykkääksi mieheksi. Jotkut yrittävät esittää sellaista omaksumalla luokassaan koviksen tai pellen roolin. Sen avulla he voivat peitellä omaa herkkyyttään ja epävarmuuttaan.

Pojat hankkivat itselleen monenlaista tietoa seksuaaliasioista jo ennen yläastetta. Ei ole siksi yllättävää, että tämän projektin nettivastaajiksi valikoituneista pojista kaksi kolmasosaa olisi halunnut, että koulun seksuaaliopetus alkaisi jo ennen yläastetta ja sen seitsemättä luokkaa. Melkein puolet kaikista vastaajista olisi sijoittanut seksuaaliopetuksen alkamaan viidennellä tai kuudennella luokalla. Tällöin ainakin osa tästä opetuksesta ajoittuisi siihen ikään, jossa pojat joka tapauksessa yrittävät hankkia tietojaan muista tietolähteistä. Mieluisimmat tunnit opetuksen saamiseen olivat poikien mielestä terveystieto ja biologia. Tutkimuksen perusteella pojat alkavat kritisoida opetuksen sisältöjä varsinaisesti vasta sitten, kun he ovat hankkineet omia seksikokemuksia. Siinä vaiheessa monet pojat vasta kunnolla ymmärtävät, millaista opetusta ja ohjausta he olisivat käytännössä tarvinneet.

Poikien halukkuuteen vastaanottaa erilaisia tietoja koulun seksuaaliopetuksesta vaikuttaa luonnollisesti opetuksen sisältö ja se kuva, jonka opetus piirtää oppilaille seksuaalisuudesta ja sen merkityksestä nuorille. Pojat sulkevat tunnilla vastaanottomensa, jos opetus erityisesti saarnaa seksiin liittyvistä riskeistä ja tarpeesta siirtää yhdyntöjen aloittamista johonkin myöhempään ja jollakin tavalla kypsäksi määriteltyyn elämänvaiheeseen. Tällöin opetusta annetaan pojille ikään kuin ylhäältä alaspäin välittämättä heidän intresseistään ja ymmärtämättä heidän elämänvaihettaan.

Poikia kiinnostaa luoda suhde seksuaaliasioihin tässä ja nyt, eikä vasta joskus vuosien kuluttua. Kuten Anna Anttila omassa artikkelissaan toteaa, jonkin sopivan hetken

odottelu on ristiriidassa poikakulttuurin yleisten ihanteiden kanssa. Pojat arvostavat toimintaa, tekemistä ja ennätyksiä. Mahdollisimman varhain ja ensimmäisenä lähestä tahansa asiasta suoriutunut poika on muiden silmissä sankari, eikä se, joka odottelee passiivisena. Tämä pätee erityisen hyvin seksuaaliasioihin.

Pojat liittävät mieleensä erilaisia positiivisia mielikuvia ja odotuksia seurusteluun ja seksiin. Jos ne koulussa ohitetaan tai jopa kielletään, ei opetus tunnu pojista henkilökohtaisesti uskottavalta eikä muutoinkaan kiinnostavalta. Yksi esimerkki tästä on porno. Jos siitä puhutaan koulussa vain syyllistävään ja leimaavaan sävyyn, on seksuaaliopetuksen peli menetetty hyvin monien poikien osalta. He kokevat tietävänsä nämä asiat ymmärtämättömästi opettajaa paremmin. Virallisen opetuksen ja poikien kokemusmaailman väliin jää tällöin ammottava kuilu.

Poikien seksuaaliopetuksen avainsanana on poikien kannalta heille todellisten ja ajankohtaisten seurusteluun ja seksiin liittyvien tilanteiden sisällyttäminen mukaan opetukseen. Haasteena on se, miten tässä onnistutaan ilman että seksiä halajavat pojat leimataan jotenkin vastuuttomiksi tai jopa lapsellisiksi. Pojat ovat joka tapauksessa halukkaita seksuaalikokemuksiin jo tyttöjä nuorempina, vaikka tyttöjen poikia varhaisemmasta kehityksestä aina puhutaan kaikkialla. Seksiin liittyvässä mielenkiinnossaan pojat ovat kouluikässä jopa tapauksessa tyttöjä edellä. Iso kysymys on se, miten koulu vastaa tähän poikien huutoon, jos sitten yleensä mitenkään. Mitä enemmän opetuksessa keskitytään tyttöihin, sitä enemmän pojista tuntuu, että heidän oleelliset intressinsä ohitetaan.

Pojat kokevat mieheksi kasvamisen edellyttävän, että heidän tulee olla seksuaalisesti kyvykkäitä ja teknisestikin taitavia tyttöjen ja naisten kanssa. Erilaisten yhdyntäteknikoiden lisäksi pojat pohtivat paljon sitä, miten he voisivat tyydyttää sekä itsensä että kumppaninsa. He haluaisivat kovasti tietää mistä tytöt pitävät ja mikä muutoinkin voisi tuottaa suurimman nautinnon. Pojat ovat pettyneitä siihen, että tunneilla ei puhuta juurikaan halusta, nautinnosta ja naisen orgasmista, ei ainakaan sillä tavoin, että se tuntuisi jotenkin liittyvän heidän omaan elämäänsä. Tämä myös vahvistaa heidän tunnettaan siitä, että opetuksessa sensuroidaan oleellisia seksuaaliasioita.

Opetuksen tärkeä sisältö ja tehtävä on saada pojat ja tytöt ymmärtämään paremmin toisiaan. Pojat kaipaavat monenlaista tietoa tytöistä erityisesti tyttöjen itsensä kertomana. He haluaisivat ymmärtää myös paremmin niitä odotuksia, joita tytöt poikiin kohdistavat. Tässä olisi tilaisuus oivaltavaan roolikeskusteluun vaikkapa siitä, millaisina nuoret kokevat hyvän miehen ja naisen mallit ja miksi. Tässä yhteydessä voisi ottaa rakentavaan keskusteluun myös seksuaalisen moninaisuuden erilaisia näkökulmia. Keskustelut voi-

sivat helpottaa poikien paineita esittää joitakin maskuliinisia kuvitelmiensa vaikkapa koviksen roolin kautta.

Poikien mielenkiinnon ja tarkkaavaisuuden virittämiseen vaikuttaa opetuksen sisällön ja tendenssin lisäksi se tapa, jolla pojat pyritään integroimaan mukaan. Monet pojat kaipaavat luokkaan rohkeaa esikyselijää, joka toisi esille heitä itseään askarruttavat asiat. Joissakin luokissa tällainen rohkea poika saattaakin ilmaantua ja avata muillekin pojille mahdollisuuden keskusteluun, jossa ei tarvitse suuresti pelätä kasvojen menetystä ja häpeää. Pojille varmin toimiva vaihtoehto ovat etukäteen opettajalle toimitettavat anonyymit kysymykset, joita sitten tunnilla käsitellään. Joistakin omaan kehoonsa ja erityisiin tunteisiinsa liittyvistä asioista pojat puhuisivat mieluiten poikaryhmässä.

Nykypäivänä näiden kysymysten välittäminen ennen tuntia netin kautta on varmasti toimiva vaihtoehto. Silloin pojan ei tarvitse edes pelätä, että opettaja voisi tunnistaa hänen käsialansa. Opettaja voisi myös pyytää lähettämään itselleen kysymyksiä erityisesti tietyistä poikia askarruttavista asioista, kuten vaikkapa tyttöjen kanssa seurustelusta ja miesten seksuaalisesta kyvykkyydestä sekä siihen vaikuttavista asioista. Penis on pojille ainakin yhtä tärkeä asia kuin lisääntymiselinten tuntemus tytöille.

Seksuaaliopetuksen tulisi siis pystyä stimuloimaan mahdollisimman todentuntuisia ja poikien omasta elämästä lähtöisin olevia tilanteita. Haaste on siinä, kuinka tuoda nämä todelliset ja erilaiset tilanteet luokkahuoneisiin tavalla, joka tuntuu oppilaista aidolta ja uskottavalta, mutta joka ei kuitenkaan leimaa ketään. Tärkeää on myös tunne opetusta antavan henkilön aitoudesta ja uskottavuudesta. Pojille itselleen pitää tulla tunne käsiteltävän asian henkilökohtaisuudesta, mutta samalla heidän on tunnettava, että kukaan muu ei arvaa tai tiedä, että kyseinen asia askarruttaa heitä itseään kenties jopa ahdistavalla tavalla.

Tutkimus toi esille sen, että poikien toiveissa on vahvana halu omasta henkilökohtaisesta ohjaajasta, joka kuuntelee, kertoo ja vakuuttaa, että poika ja hänen kehityksensä on ihan OK. Seksuaaliasioissa on paljon henkilökohtaista ja yksilöllistä, jota ei voi jakaa julkisesti, mutta joka silti askarruttaa eri tavoin poikia. Opettaja voi vain harvoin toimia tällaisen henkilökohtaisen ohjaajan roolissa, eivätkä pojat sitä yleensä edes haluaisi. Pojat toivovat sängen usein kouluun ulkopuolisia asiantuntijoita keskustelemaan seksuaaliasioista sekä tutustumiskäyntejä ja vierailuja sellaisiin palvelukohteisiin, joista pojat voisivat ammentaa uutta näkökulmaa omien mielenkiintojensa kohteisiin.

Henkilökohtaisen ohjauksen tarpeen osalta toiveet kääntyvät tässä erityisesti koulun terveydenhoitajalle. Hänellä on mahdollisuus järjestää henkilökohtaisia tapaamisia poikien kanssa, ja hänellä on yleensä myös tarvittavaa asiantuntemusta vastata poikien

kysymyksiin. Kysymys on siis siitä, kuinka nämä tapaamiset organisoidaan ja kuinka pojat motivoitetaan niihin osallistumaan. Tässäkin yhtenä avaintekijänä on varmasti se, että näiden tapaamisten aikana käsitellään oikeasti poikia kiinnostavia ja askarruttavia asioita ja että pojat voivat luottaa terveydenhoitajan ammattitaitoon ja keskustelujen luottamuksellisuuteen. Kouluterveydenhoitaja saikin monilta pojilta kiitosta osakseen, nimenomaan yksilöllisistä ja henkilökohtaisista palveluista. Hyväksi todetusta palvelusta lähtee helposti liikkeelle lumipalloefekti, joka rohkaisee muutkin pojat terveydenhoitajan puheille.

PoikaS-projektin yhtenä tavoitteena on ollut tuottaa poikien tarpeita nykyistä paremmin vastaavia oppimateriaaleja. Tämän materiaalin sisältöä ja toteutustapaa ei haluttu löydä hankkeessa loppuun ennen kuin projektin tutkimusvaihe olisi tuottanut tietoa siitä, millainen materiaali pojille parhaiten soveltuisi. Pojilta saadun palautteen perusteella tämän materiaalin olisi hyvä olla visuaalista ja sellaista, jonka käyttö ei paljastaisi julkisesti mitä tiedon ja kokemuksen puutteita sitä käyttävillä pojilla on. Hyväksi tietolähteeksi soveltuisi esimerkiksi poikien itse tuottama nettimateriaali, joka olisi samalla kaikkien koulujen ja poikien käytettävissä.

Timo Aho ehdotti omassa artikkelissaan, että kysymysten ja vastausten käsittelyssä voitaisiin hyödyntää tietotekniikkaa ja perustaa jonkinlainen virtuaalinen tietopankki. Tämä voisi tarkoittaa käytännössä poikien itsensä koostamaa ja ylläpitämää nettisivua, joka voisi olla osa Väestöliiton nettisivustoa. Pojat voisivat keksiä kysymyksiä ja lukea vastauksia ja aiemmin koostettuja tietoja, milloin ja missä tahansa. Sivustolla olisi hyvä olla myös tositarinoita tai erilaisia tapauksia seksuaalisista tilanteista. Pojat voisivat liittää sivustolle tematiikkaan liittyviä linkkejä, keskusteluja tai videoklippejä.

Poikien valistussivuston suosion ja käyttökelpoisuuden takaisi se, että siellä olisi heidän kaipaamansa kiinnostava visuaalinen ilme ja avointa mutta samalla anonyymiä keskustelua pojille merkityksellisistä seksuaalitiedoista. Sivusto olisi hyvä jakaa joihinkin ennalta sovittuihin pääteemoihin. Sivustolla käytävä keskustelu täsmentäisi edelleen sitä kuvaa, mistä asioista ja millä tavalla pojat kaipaavat itselleen tietoa ja ymmärrystä. Tällaisella palstalla pojat voisivat vastata toisilleen ja jakaa kokemuksiaan. Tällä tavoin pojat loisivat itse sen keskeisen tiedon ja materiaalin mitä he erityisesti kaipaavat. Tähän tarvitaan luonnollisesti jonkinlaista ammatillista kontrollia.

Teknisesti edellistä vaativampi mutta seksuaalikasvatuksen kannalta hyvin käyttökelpoinen väline olisi interaktiivinen peli, johon sisältyisi erilaisia vaihtoehtoisia kohtauksia ja tapahtumia pojan pyrkiessä johonkin toivottuun päämäärään. Tässäkin pojat voisivat vaikuttaa pelin juonen kulkuun ja sen vaihtoehtoihin juonenkäänteisiin

ja saada tietoa ja ymmärrystä siitä, millä tavoilla he voisivat selvitä vaikeista sosiaalisista tilanteista ja niihin liittyvistä pettymyksistä. Pelissä voisi myös oppia, kuinka päästä toivottuihin päämääriin sekä seurustelussa että seksuaalisuhteissa. Kyseessä voisi olla eräänlainen roolipeli, jossa voisi etäännyttää itseään tosielämästä, mutta oppia samalla jotakin merkityksellistä, jota voisi soveltaa myöhempään elämäänsä. Se voisi myös auttaa ymmärtämään paremmin toista sukupuolta. Pojat voisivat toimia merkittävässä roolissa tämän pelin kehittäjinä ja käsikirjoittajina. Isona haasteena ovat tällaisen pelin kehittäessä tarvittavat merkittävät resurssit.

